

ASUINALUEIDEN SOSIAALISEN RAKENTEEN JA ELINOLOJEN MUUTOS
Taustat ja prosessit Puotinharjussa ja Myllypurossa

Sosiologian pro gradu -tutkielma

Helsingin yliopisto

Jenni Katarina Blomgren

Tammikuu 2000

HELSINGIN YLIOPISTO – HELSINGFORS UNIVERSITET

Tiedekunta/Osasto Fakultet/Sektion Valtiotieteellinen tiedekunta		Laitos Institution Sociologian laitos	
Tekijä – Författare Blomgren, Jenni			
Työn nimi – Arbetets titel Asuinalueiden sosiaalisen rakenteen ja elinolojen muutos. Taustat ja prosessit Puotinharjussa ja Myllypurossa.			
Oppiaine – Läroämne Sociologia			
Työn laji – Arbetets art Pro gradu		Aika – Datum Tammikuu 2000	
		Sivumäärä – Sidoantal 100 s. + liitteet 36 s.	
Tiivistelmä – Referat			
<p>Tutkielmassa tarkastellaan asuinalueiden sosiaalisen rakenteen muutoksen prosesseja sekä alueellisten elinolojen kehitystä sosiaalisten ongelmien kautta tutkittuna. Lähtökohtana tutkimukselle ovat Helsingin alueellista erilaistumista käsittelevät 1990-luvulla tehdyt tutkimukset, joissa alueellista eriytymistä ja segregaatiotilannetta on tarkasteltu koko Helsingin tai pääkaupunkiseudun mittakaavassa, ja joissa yksittäisten asuinalueiden kehitysprosessit ovat jääneet vähemmälle huomiolle. Tutkimuksella pyritään selvittämään, mitä tarkempia kehityskulkuja ja eri muuttajien välisiä yhteyksiä sosiaalisen rakenteen muutoksessa voidaan havaita, kun yksittäisiä asuinalueita otetaan lähitarkasteluun. Lisäksi selvitetään, missä määrin asuinalueilla ilmenevät sosiaaliset ongelmat heijastavat väestön sosiaalista rakennetta, ja voidaanko alueilla havaita sosiaalisten ongelmien esiintymistä voimistavaa tai lieventävää alueellista eetosta.</p> <p>Tapaustutkimuksen seuranta-alueina on kaksi Itä-Helsingissä sijaitsevaa samantyyppistä 1960-luvun lähiötä, Puotinharju ja Myllypuro, joiden kehitystä seurataan rakentamisajoista aina 1990-luvulle ja vertaillaan Helsingin ja Itäisen suurpiirin kehitykseen. Aineistona tutkimuksessa on käytetty pääasiassa pääkaupunkiseudun aluesarjat -tilastotietokantaa sekä vapaasti saatavilla olevia julkaistuja ja julkaisemattomia Helsinkiä koskevia alueellisia tilastoja. Alueiden kehitystä seurataan eri muuttajien avulla aikasarjoina tilastojen saatavuuden puitteissa.</p> <p>Puotinharju ja Myllypuro ovat lähtökohdiltaan työväenluokkaisia lähiöitä, joiden sosiaalinen rakenne on pysynyt rakentamisajoista lähtien kaupungin keskitasoa suhteellisesti heikompana. Jatkuvaa selvää heikkenemistä koko kaupunkiin nähden ei kuitenkaan havaita, vaan sosiaalisen rakenteen muutos on pääpiirteissään 1990-luvulle saakka noudattanut koko kaupungin kehitystä, jolloin suhteellinen etäisyys koko Helsinkiin on pysynyt melko vakaana. Alueiden asutokannassa on etenkin Myllypurossa ollut huomattavasti kaupungin keskitasoa enemmän kaupungin vuokra-asuntoja, mikä on vaikuttanut myös asukkaiden sosiaalisen koostumuksen määräytymiseen. Pääasiallisiksi alueita Helsingin keskitasosta erottavaksi tekijäksi on 1990-luvulle tultaessa varsinkin Puotinharjussa noussut alueiden ikärakenteen vanheneminen, johon myös keskimääräistä vähäisempi koulutus ja työväenluokkaisuus ovat yhteydessä. Lisäksi etenkin Myllypurossa ulkomaalaisten 1990-luvulla suureksi kasvanut osuus erottaa aluetta muista vertailualueista ja on yhteydessä etenkin työttömyyden samanaikaiseen kasvuun alueella. Sosiaalisten ongelmien esiintyminen näyttää noudattavan alueiden sosiaalisen rakenteen mukaista logiikkaa. Myllypurossa, jossa sosiaalinen rakenne on suhteellisesti heikoin, esiintyy myös sosiaalisia ongelmia vertailualueista eniten. Sosiaalisia ongelmia kärjistävien tai niitä lieventävien alueellisten eetosten olemassaoloa ei tämän tutkimuksen perusteella kuitenkaan voida osoittaa.</p>			
Avainsanat – Nyckelord sosiaalinen rakenne, erilaistuminen, segregaatio, lähiöt, Puotinharju, Myllypuro			
Säilytyspaikka – Förvaringställe Valtiotieteellisen tiedekunnan kirjasto			
Muita tietoja			

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	ALUEELLISEN ERILAISTUMISEN TUTKIMISESTA	3
2.1	Segregaatio ja erilaistuminen	3
2.2	Alueellisen erilaistumisen selitysmalleja	5
2.2.1	Yksilöiden valinnat	5
2.2.2	Yhteiskunnan rakenteet	6
2.3	Asuinalueiden kehitykseen vaikuttavia taustatekijöitä	8
2.4	Sosiaalinen rakenne, alueellisuus ja sosiaaliset ongelmat	11
2.5	Sosiaalisen rakenteen muutosmekaniikka	14
2.6	Helsingin sosiaalinen erilaistuneisuus	18
2.6.1	Tutkimustuloksia	18
2.6.2	Asuinalueiden sosiaalisen rakenteen mittaamisesta	22
3	TUTKIMUSASETELMA	27
3.1	Tutkimuksen tarkoitus	27
3.2	Tutkimusasetelma	28
3.3	Aineisto, muuttajat ja menetelmät	31
4	TULOKSET	36
4.1	Puotinharjun ja Myllypuron ulkoinen rakenne	36
4.1.1	Sijainti, syntytausta ja fyysinen ympäristö	36
4.1.2	Asuntokanta ja asuinolot	39
4.2	Demografisen rakenteen kehitys	44
4.3	Sosiaalisen rakenteen muutosprosessit	47
4.3.1	Aikaisempien tutkimusten tuloksia	47
4.3.2	Sosioekonominen asema	50
4.3.3	Tulotaso	57
4.3.4	Koulutusaste	60
4.3.5	Ulkomaalaisten osuus	65
4.3.6	Yhteenveto sosiaalisen rakenteen kehityksestä	67
4.4	Sosiaaliset ongelmat ja elinolot	69
4.5	Asuinalueiden arvostus ja maine	78
5	JOHTOPÄÄTÖKSET	86
5.1	Kehityskulkujen yhteydet toisiinsa	86
5.2	Alueellisen erilaistumisen tutkimisesta	91
5.3	Jatkotutkimustarpeet	93
	LÄHTEET	95
	KARTAT	
	LIITTEET	
	Liite 1. Muuttujien muodostamisesta	
	Liite 2. Asuntokanta ja asuinolot	
	Liite 3. Demografinen rakenne	
	Liite 4. Sosioekonominen rakenne	
	Liite 5. Tulotaso	
	Liite 6. Koulutusaste	
	Liite 7. Ulkomaan kansalaiset	
	Liite 8. Sosiaaliset ongelmat	
	Liite 9. Asuntojen hinnat	

TAULUKOT:	s.
Taulukko 1. Asunnot hallintaperusteen mukaan (%) Puotinharjussa ja Myllypurossa vuosina 1970, 1980 ja 1995 (31.12.).	41
Taulukko 2. Asunnot talotyyppin ja hallintaperusteen mukaan Puotinharjussa ja Myllypurossa 31.12.1995.	42
Taulukko 3. Työvoimaan kuuluvien osuudet väestöstä (%) v. 1970-1995.	54
Taulukko 4. Työllisten osuus väestöstä (%) ja huoltosuhte v. 1985-1995.	54
Taulukko 5. Yksinhuoltajaperheiden osuus lapsiperheistä v. 1980-1999 (1.1.)	74
Taulukko 6. Pahoinpitelyt yksityisellä ja yleisellä paikalla Puotinharjussa ja Myllypurossa vuosien 1997 ja 1998 aikana sekä 1.1.-31.6.1999.	75
Taulukko 7. Äänestysprosentit eduskuntavaaleissa 1987-1999 sekä kunnallisvaaleissa 1988-1996.	76
Taulukko 8. Asuntovarauman osuus kaikista asunnoista vuosina 1970, 1980 ja 1990-1996 (%).	84

KUVIOT:

Kuvio 1. Asuinalueen sosiaalisen rakenteen muutokseen vaikuttavia tekijöitä	30
Kuvio 2. Asuntojen jakauma talotyyppin ja hallintaperusteen mukaan Puotinharjussa ja Myllypurossa 31.12.1995.	43
Kuvio 3. Väkiluku Puotinharjussa ja Myllypurossa v. 1962-1999 (1.1.) sekä ennuste v. 2000-2007.	44
Kuvio 4. Väestön keski-ikä v. 1962-1999 (1.1.).	45
Kuvio 5. Lankisen indeksilukujen vertailu Puotinharjun ja Myllypuron osalta.	48
Kuvio 6. Ylempien toimihenkilöiden osuus työvoimasta v. 1970-1995 (indeksoitu).	51
Kuvio 7. Väestö pääasiallinen toiminnan mukaan vuonna 1985 (%).	55
Kuvio 8. Väestö pääasiallisen toiminnan mukaan vuonna 1995 (%).	55
Kuvio 9. Valtionveronalaiset tulot työvoimaan kuuluvaa kohden v. 1975-1994 (indeksoitu).	57
Kuvio 10. Valtionveronalaiset tulot henkeä kohden v. 1991-1997 (indeksoitu).	58
Kuvio 11. Valtionveronalaiset tulot asuntokuntaa kohden v. 1991-1997 (indeksoitu).	59
Kuvio 12. Korkeakoulututkinnon suorittaneiden osuus 15 vuotta täyttäneistä v. 1980-1997 (indeksoitu).	61
Kuvio 13. Vähintään ylemmän keskiasteen tutkinnon suorittaneiden osuus 15 vuotta täyttäneistä v. 1980-1997 (indeksoitu).	61
Kuvio 14. Korkeakoulututkinnon suorittaneiden osuudet v. 1990, 1993, 1995 ja 1997 (indeksoitu), vakioimattomat ja ikävakioidut luvut.	63
Kuvio 15. Ulkomaan kansalaiset (% väestöstä) v. 1992-1997 (1.1.).	65
Kuvio 16. Työttömyysaste (%) v. 1993-1998 (31.12.).	70
Kuvio 17. Työttömyysaste v. 1993-1998 (31.12.) (indeksoitu).	70
Kuvio 18. Toimeentulotukea vuoden aikana saaneiden osuus väestöstä (%) v. 1986-1998.	72
Kuvio 19. Toimeentulotukea vuoden aikana saaneiden osuus väestöstä v. 1986-1998 (indeksoitu).	72
Kuvio 20. Lastensuojelun asiakkaat tuhatta 0-17-vuotiasta kohden v. 1985-1998.	73
Kuvio 21. Vapaaarahoitteisten vanhojen asuntojen keskimääräiset suhteelliset myyntihinnat v. 1965-1988 (indeksoitu).	80
Kuvio 22. Vapaaarahoitteisten vanhojen asuntojen keskimääräiset suhteelliset myyntihinnat v. 1989-1995 (indeksoitu).	82

1 JOHDANTO

Kaupunkialueiden segregaaation eli alueellisen erilaistumisen tutkiminen on kaupunkitutkimuksen vanhimpia osa-alueita. Kiinnostus kaupunkien tilallista järjestymistä kohtaan alkoi Yhdysvalloissa Chicagon koulukunnan laajoissa kaupunkiekologisissa tutkimuksissa 1920-luvulla, jolloin kaupunkien tilallisesta ja sosiaalisesta rakenteesta muodostettiin erilaisia malleja. Kaupunkiekologisen koulukunnan yksinkertaiset kaupunkimallit vaikuttivat myöhemmin monimutkaisempien analyysimenetelmien kehitykseen, joiden perinne jatkui vahvana 1970-luvulle asti. Sittemmin kvantitatiivista, etenkin segregaaation jyrkkyyttä eri kaupungeissa vertailevaa tutkimusta on tehty suhteellisen vähän. (Savage & Warde 1993, 64-66; Karisto & Montén 1996, 18.) Kaupunkialueiden väestörakenteen tutkimus on ylipäätään keskittynyt länsimaihin ja teoriaperinteestä johtuen aluksi etenkin pohjoisamerikkalaiseen kaupunkimalliin ja -kehityksen vertailua pohjoisamerikkalaiseen kaupunkimalliin (Burtenshaw 1991). Suomessa alueellisen eriytymisen tutkiminen on pitkään ollut pääosin koko maan tasoista, mutta 1980-luvun lopulla virisi uusi kiinnostus kaupunkipolitiikkaan, mikä merkitsi aluksi kvalitatiivisen tutkimusotteen nousua tilastoaineistoja käyttävän systemaattisen segregaatiotutkimuksen kustannuksella (Karisto & Montén 1996, 19-20).

Laman seurauksena 1990-luvulla huoli kaupunkialueiden alueellisesta erilaistumisesta on kasvanut, ja tämä on lisännyt tarvetta myös tilastolliseen tutkimukseen (Karisto & Montén 1996, 19-20). 1990-luvun lopussa voitaneen pääkaupunkiseudun osalta puhua systemaattisen kvantitatiivisen segregaatiotutkimuksen uudesta noususta. Pääkaupunkiseudun segregaatiotilannetta on viime vuosina tutkittu runsaasti juuri tilastoaineistojen avulla (esim. Karisto & Montén 1996; Lankinen 1997a; 1997b; Maury 1997; Vaattovaara 1998). 1990-luvulla lähiökeskustelu on virinnyt uudelleen, ja huolenaiheina ovat olleet etenkin lähiöiden mahdollinen kurjistuminen, joidenkin väestönosien syrjäytyminen ja jopa ongelmakesäkkeiden synty (Helsingin kaupunginkanslia 1998). Lähiöt sijoittuvat esimerkiksi keskimääräisen tulotason, koulutusrakenteen ja väestön sosioekonomisen aseman perusteella yleensä kaupungin keskittason alapuolelle. Työttömyyttä ja sosiaalisia ongelmia esiintyy lähiöissä keskimääräistä enemmän, ja ongelmien pelätään myös yhä selvemmin keskittävän. (Lankinen 1994.) Laman seurauksena sosiaaliset erot Helsingin asuinalueiden välillä ovatkin pitkän tasaantumiskehityksen jälkeen alkaneet kasvaa (Kortteinen & Vaattovaara 1999). Segregaatiotutkimusta pidetään tarpeellisena, jotta negatiivisina pidettyihin kehitys-

kulkuihin huomattaisiin kaupunkipolitiikan avulla puuttua riittävän ajoissa. Erityisellä kaupunkiohjelmalla pyritäänkin esimerkiksi Helsingissä syrjäytymisen ja segregaatoin uhkien torjumiseen (ks. Helsingin kaupunginkanslia 1998).

Pääkaupunkiseutua tai Helsinkiä koskevat tutkimukset ovat olleet pääosin koko alueen tasoisia, ja niissä on useimmiten keskitytty alueellisen erilaistuneisuustilanteen kuvailuun (esim. Maury 1997, Vaattovaara 1998). Juurikaan ei ole yksityiskohtaisesti tutkittu erilaistumisen syitä tai prosesseja asuinalueilla. Tämän tutkimuksen tavoitteena onkin tarkastella, millaisia kehityskulkuja eräiden Helsingin asuinalueiden sosiaalisen rakenteen muuttamisessa voidaan havaita ja miten alueellisesta todellisuudesta saatava kuva muuttuu koko kaupungin tasoihin segregaatiotutkimuksiin verrattuna, kun mukaan otetaan useita asuinalueiden kehitykseen ja elinoloihin vaikuttavia tekijöitä ja alueiden muutosprosesseja tarkastellaan yhtä aikaa eri tekijöiden valossa. Koko kaupunkia kuvailevissa segregaatiotutkimuksissa alueet helposti luokitellaan hyvä- ja huono-osaisiin esimerkiksi työvoiman tulotason tai ylempien sosioekonomisten ryhmien osuuden mukaan, muttei juuri eritellä sitä, kuinka paljon näin havaittavat rakenteet ovat riippuvaisia useista muista tekijöistä kuten esimerkiksi asukkaiden ikärakenteesta, joka puolestaan on yhteydessä alueen ikään, sekä alueen asuntokannasta, joka on suureksi osaksi kaupunkipolitiikan tulosta. Tutkimuksessa luodaan lisäksi katsaus siihen, miten alueen elinolot sosiaalisten ongelmien kautta mitattuna heijastavat asuinalueen sosiaalista rakennetta, ja onko tässä suhteessa havaittavissa jonkinlaisia aluevaikutuksia, jolloin sosiaaliset ongelmat eivät palautuisikaan alueen sosiaaliseen rakenteeseen vaan asukkaiden välisten vuorovaikutusprosessien voitaisiin sanoa voimistavan tai heikentävän niiden esiintymistä.

Asuinalueiden sosiaalisen rakenteen muutosta tarkastelevan tapaustutkimuksen kohteena ovat Puotinharju ja Myllypuro, Itä-Helsingissä sijaitsevat naapurilähiöt, jotka rakennettiin samoihin aikoihin 1960-luvun lähiörakennuskaudella. Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää pääasiassa erilaisten tilastoindikaattoreiden avulla, miten, minkä prosessien kautta ja mistä syistä näiden lähiöiden sosiaalinen rakenne on vuosien mittaan kehittynyt ja miten alueiden kehitys eroaa koko Helsingin kehityksestä. Alueita seurataan niiden rakentamisajasta lähtien aina 1990-luvulle asti tilastojen saatavuuden rajoissa. Myllypuro on vuosina 1996-2000 asuntorahaston lähiöprojektin kehittämiskohde sekä EU:n Urban - yhteisöaloiteohjelman tukikohde (Selvitys lähiöprojektin toiminnasta 31.8.1998), ja se on julkisuudessa leimattu ongelmalähiöksi tutkimustuloksienkin vahvistaessa käsityksiä alu-

eesta (ks. esim. Kortteinen & Vaattovaara 1999). Puotinharjusta tällaista ongelmakeskeistä keskustelua ei julkisuudessa käydä. Alueiden sosiaalinen rakenne on silti melko samankaltainen. Voidaankin olettaa, että kahden samaan aikaan ja samoihin tarpeisiin rakennetun alueen kehityksessä on paljon samankaltaisia piirteitä, mutta myös eroavuuksia. Erilaistumisprosessit ovat kuitenkin niin monisyisiä ja monesta tekijästä johtuvia, että varmoja johdopäätöksiä kehityksen syistä on hankala vetää (ks. esim. Andersson ym. 1998, 16).

2 ALUEELLISEN ERILAISTUMISEN TUTKIMISESTA

2.1 Segregaatio ja erilaistuminen

Alueellisella segregaatiolla tarkoitetaan sitä, että samantyyppiset ihmiset keskittyvät omille asuinalueilleen erilleen toisentyypisistä asukkaista joko tietoisien valinnan tai asumismahdollisuuksien rajallisuuden seurauksena (Laakso 1993, 3). Segregaatio voidaan nähdä tietynhetkisenä tilanteena, joka on yhteiskunnallisten rakennepiirteiden, resurssierojen tai valintojen ilmentymää, tai dynaamisena prosessina, jonka kuluessa alueet näiden tekijöiden seurauksena erilaistuvat (Karisto & Montén 1996, 23). Vaihtoehtoisesti voidaan puhua myös segregoituneisuudesta ja segregoitumisesta, jolloin käy selkeämmin ilmi, tarkoitetaanko vallitsevaa tilannetta vai prosessia ajassa. Segregaatio-käsite pitää sisällään oletuksen epätoivottavista kehitysprosesseista, ja korvaavana terminä onkin monesti käytetty neutraalimpia käsitteitä *differentiaatio* ja *alueellinen erilaistuminen*, joilla ei ole samanlaisia negatiivista sävyä (ks. esim. Vaattovaara 1998).

Segregaatio luokitellaan yleensä pääpiirteissään sosioekonomiseen, demografiseen eli väestön ikärakenteen ja perhevaiheen mukaiseen sekä etniseen segregaatioon (esim. Andersson ym. 1998). Kaupunkialueiden sosiaalista erilaistumista tutkitaan tilastotietojen avulla erilaisilla mittareilla. Suomessa tilastotietoja on poikkeuksellisen hyvin saatavilla, mikä mahdollistaa monipuolisen alueita vertailevan tutkimuksen. Segregaatiota ja asuinalueiden sosiaalista rakennetta tarkastellaan yleensä asukkaiden tulotason, koulutuksen, yhteiskunta-
luokan, perherakenteen, kielen, etnisen alkuperän tai sosiaalisten ongelmien kautta (Laakso 1993, 3). Suomessa segregaation tärkein ulottuvuus on ollut väestön sosioekonominen rakenne, ja Helsingin osalta yleisimmin käytettyjä mittareita ovatkin olleet sosiaalista rakennetta koskevat tilastolliset segregaatiomittarit eli väestön tulotaso, sosioekonominen asema sekä koulutusaste (Lankinen 1997b, 172). Mittareiden käytössä on omat ongelmansa esi-

merkiksi jos niitä käytettäessä ei oteta huomioon alueen asukkaiden ikärakennetta, asuntokuntien rakennetta tai sosiaalisten ryhmien suhteellisissa osuuksissa tapahtuneita muutoksia (ks. esim. Lankinen 1997b). Näitä mittareita ja niiden käyttökelpoisuutta käsitellään tarkemmin jäljempänä luvussa 2.6.2.

Useimmiten segregatiosta puhutaan nimenomaan epätoivottavan erilaistumisen yhteydessä, ja perinteisesti segregatiota on kaupunkisuunnittelussa pyritty ehkäisemään (Vaatto-vaara 1998, 7). Kun segregatiosta puhutaan ongelmana, siihen nähdään liittyvän esimerkiksi sosiaalisia ongelmia, syrjäytymistä, alueen statuksen laskua ja sitä mukaa ongelmien yhä vahvempaa keskittymistä. Tällöin tarkastellaan nimenomaan keskimääräistä heikompi statuksisia alueita. (Lehtonen 1997, 10.) Segregatiota ei kuitenkaan aina tarvitse pitää pelkästään negatiivisena ilmiönä. Kaupunginosilla voi olla omanlaisiaan identiteettejä, jotka auttavat kaupunkilaisia jäsentämään kaupunkitilaa paremmin. Alueen identiteetti voi myös lisätä asukkaiden yhteenkuuluvuuden tunnetta (esim. Hypén 1997). Myönteisenä voidaan pitää myös etnisten ja kulttuuristen vähemmistöjen parempaa sopeutumista ja viihtymistä omiensa parissa, kielen, kulttuurin ja identiteetin ylläpitoa sekä paremman palvelurakenteen ja turvallisuuden takaamista alueella asuville ryhmille (Ilmonen 1997, 14; Laakso 1993, 8). Ongelmat ovat kuitenkin todennäköisiä, jos kaikki etniset vähemmistöt keskittyvät sellaisille alueille, jotka muutenkin ovat kaupungin huono-osaisimmasta päästä (Laakso 1993, 11). Epätoivottavana voidaan erilaistumista pitää erityisesti silloin, kun tietynlaisen väestön keskittyminen omille alueilleen aiheuttaa sosiaalisia ongelmia ja jonkinlaisen alakulttuurin syntyä (Ilmonen 1997).

Segregatio tai alueellinen erilaistuminen käsitetään yleensä koko kaupungin tasoisena prosessina, jossa alueet nousevat ja laskevat suhteessa toisiinsa ja kaupungin keskiarvoon. Kaupungin tasolla havaittava segregatio syntyy yksittäisten alueiden sosiaalisen rakenteen muutoksen kautta: kun kaupungin eri alueiden väliset sosiaaliset erot kasvavat, segregatio syvenee. Kuitenkin myös yksittäisen alueen kohdalla on puhuttu segregoitumisesta, kun alueen sosiaalinen rakenne huononee koko kaupungin keskitasoon nähden. Sosiaalinen rakenne voi muuttua sekä valikoivan muuttoliikkeen että alueella jo asuvan väestön ominaisuuksien muutoksen kautta esimerkiksi luonnollisen demografisen kehityksen seurauksena (Laakso 1993). Näitä prosesseja tarkastellaan myöhemmin luvussa 2.5. Segregation syistä on esitetty erilaisia teorioita, jotka painottavat eri tavalla eri tekijöiden merkitystä prosessin

tuottajina. Alueellisten erojen selittämiseen pyrkiviä teorioita käsitellään seuraavassa luvussa.

2.2 Alueellisen erilaistumisen selitysmalleja

Yleisellä tasolla voidaan sanoa, että segregatiota tapahtuu, koska maata on rajallisesti ja eri ihmisryhmät kilpailevat sen käytöstä (Savage & Warde 1993, 64). Varhaisimpia kaupunkirakenteen kuvausmalleja olivat Chicagon koulukunnan kaupunkimallit, joissa kaupunkien aluerakenteen oletettiin olevan luonnollisen kehityksen tulos eri toimijoiden asettuessa resurssejaan vastaavaan ympäristöön (ks. tarkemmin esim. Siirilä ym. 1990; Savage & Warde 1993). Kaupunkialueiden erilaistumista on myöhemmin pyritty selittämään erilaisilla teorioilla, joista jotkut korostavat segregatian luonnollista syntyä ja toiset sen tietoisista tuottamista. Teoriat voidaan jakaa myös sen mukaan, miten merkittävänä ne pitävät yksilöiden tai yhteiskunnan rakenteiden ja instituutioiden roolia segregatian aiheuttajina.

2.2.1 Yksilöiden valinnat

Kaupunkitaloustieteen behavioraalisessa selitysmallissa tähdennetään mikrotason valintoja, ja kaupungin aluerakenteen ja segregatian nähdään olevan kotitalouksien tekemien *rationalisten valintojen* seurausta. Kotitaloudet maksimoivat hyötyään mieltymystensä mukaan ja käytettävissään olevien resurssien puitteissa: asumisesta saatavat edut pyritään maksimoimaan ja kustannukset minimoimaan. Kotitalous valitsee sopivan asuinpaikan asunnon koon, hinnan ja liikkumiskustannusten mukaan. Tämän ns. alonsolaisen kaupunkimallin mukaan kotitalouden valintaan vaikuttaa ensinnäkin maanvuokran ja sen mukana asumiskustannusten korkea hinta keskustan läheisyydessä ja halpeneminen keskustasta etäännyttäessä. Toisaalta on otettava huomioon matkustuskustannukset, jotka puolestaan kasvavat keskustaetäisyyden kasvaessa. Mallissa kotitaloudet siis valitsevat keskustan läheisyyden ja asumisväljyyden välillä sekä keskusta-asumisen kalleuden ja matkakustannusten välillä. Lopulta segregatio syntyy siitä, että samankaltaiset valitsevat samoin ja sijoittuvat siis samoille alueille. Tuloksena ei Laakson mukaan kuitenkaan ole perusmallin mukaisia selkeitä vyöhykkeitä vaan pikemminkin korkean ja alhaisen statuksen alueiden mosaiikki. (Laakso 1993, 5-6.) Kaupunkitaloustieteen teoriaa voidaan Kariston ja Monténin mukaan arvostella siitä, että mallissa painotetaan kotitalouksien elämäntyyllisiä valintoja ja makumieltymyksiä enemmän kuin taloudellisia rajoitteita, ja toimijoiden re-

surssit jäävät reunaehdon asemaan. Köyhimmillä resurssit kuitenkin ovat useimmiten rajoittamassa valinnanmahdollisuutta, ja kyse ei enää ole valinnoista vaan taloudellisesta pakosta. (Karisto & Montén 1996, 21-22.) Kritiikkiä on esitetty myös yksilöiden autonomisuuden oletukselle: yksilöt eivät tee valintoja irrallaan muun ympäristön prosesseista (Rossi 1986, 38). Lisäksi teorioita voidaan arvostella siitä, että ne luottavat yksilöiden ja kotitalouksien rationaliteettiin ja laskelmoivuuteen. Tosiasiassa ihmiset toimivat monesti taloustieteellisestä näkökulmasta irrationaalisesti ja tunteidensa perusteella eivätkä aina pysty perustelemaan valintojensa syitä tai eivät ole edes tietoisia niistä. Asunnon ja asuinpaikan valintaan vaikuttavat monet muutkin seikat kuin teoriassa luetellut asuntoa ja etäisyyksiä koskevat muuttujat. (Ilmonen 1997, 18.)

Toisenlaisen, vähemmän taloudellista rationaalisuutta korostavan näkökulman yksilöiden toimintamotiiveihin ja valintojen taustoihin tuovat *sosio-kulttuurisia prosesseja* käsittelevät teoriat. Elämäntapoja, kulutustyyliä ja arkisia käytäntöjä painottavat teoriat korostavat yksilön tekemien valintojen merkitystä ja vaikutusta ympäristön muotoutumiseen: segregatio on kuluttajien sosiokulttuuristen valintojen tulos ja eri elämäntapojen ja kulutustyylien toteuttamisen seuraus. Taloudellisten seikkojen sijaan eri ryhmiin jakautumista määrittää sosiaalinen ja kulttuurinen pääoma; asumisstrategiat ovat symbolisia strategioita, joilla ihmiset luovat identiteettiään ja ilmentävät elämäntyyliään. Asuinalueen valinta välittää jostakin ihmisen identiteetistä paikkojen symbolisten merkitysten kautta. Ympäristön kantamat merkitykset määrittävät oleellisella tavalla asuinympäristöjen houkuttelevuutta, ja asuinalueen valintaan vaikuttavat esimerkiksi paikan tietynlainen identiteetti ja maine. Asuinalueista tulee Ilmosen mukaan näin merkkejä käyttäjänsä sosiaalisesta statuksesta. (Ilmonen 1997, 21-22; ks. myös Lehtonen 1997, 9.) Helposti muodostuvat ja sitkeästi elävät mielikuvat voivat johtaa asuinalueiden aiheettomaankin leimaantumiseen. Leimaaminen johtaa edelleen alueen maineen laskuun ja alempaan asemaan asuinalueiden hierarkiassa. (Ilmonen 1997, 23.)

2.2.2 Yhteiskunnan rakenteet

Yhteiskunnan rakenteita ja makrotasoa korostavat teoriat tuomitsevat sosiaaliekologiset ja rationaalisen valinnan teoriat liian yksinkertaistaviksi. Rakenteelliset segregatioteoriat tulkitsevat alueellisen erilaistuneisuuden olevan taloudellisen eriarvoisuuden heijastumaa maantieteellisessä tilassa. Segregoituminen nähdään *kapitalististen markkinaprosessien*

tuotoksena ja yhteiskunnan rakennepiirteiden ilmentymänä: alueet ovat erilaisia siksi, että tulot, varallisuus ja taloudellinen valta jakaantuvat yhteiskunnassa epätasaisesti. Rakenteorioiden valossa eriarvoisuuden selitykset eivät olisikaan alueellisia eivätkä ne palaudu yksilöiden ominaisuuksiin ja valintoihin. (Karisto & Montén 1996, 22.)

Uusmarxilaista maantieteellistä tutkimusperinnettä edustava ja maankorkoteoriaa kannattava David Harvey on pyrkinyt analysoimaan, miten tila heijastaa kapitalistisen talouden organisaatiota ja miten tilaa tuotetaan kapitalistisessa järjestelmässä (Saunders 1986, 257-265). Harveyn mukaan ihmisen ratkaisulla asuinpaikan valinnassa ei todellisuudessa ole merkitystä, vaan spontaaneiltakin vaikuttavat valinnat ovat niin vahvasti kapitalististen tuotantoprosessien ohjauksessa, että ihmisten valinnanvapaus jää lopulta näennäiseksi (Harvey 1985, 119). Harveyn mukaan taloudellisilla ja poliittisilla instituutioilla on aktiivinen rooli alueellisen segregaaation synnyssä; aktiivisin toimija onkin voiton maksimointiin pyrkivä sijoittaja (mts. 79). Markkinoiden näkymätön käsi ohjaa markkinoista riippumattomiltakin näyttäviä instituutioita. Ihmisten kulutuspreferenssitkään eivät Harveyn mukaan synny spontaanisti, vaan kulutus- ja asumisluokat tuotetaan systemaattisesti yhteiskuntatasolla kapitalistisen yhteiskunnan logiikkaan, taloudelliseen kasvuun ja tasapainoon, sopiviksi. (Mts. 80-81.) Ilmosen (1997, 20) mukaan uudessa kulttuurintutkimuksessa on arvosteltu uusmarxilaisen teorian nojautumista taloudellisiin rakenteisiin perustana, jonka päällysrakennetta yksilön valinnat tai symboliset rakenteet ovat. Kritiikin mukaan taloudellisetkin rakenteet perustuvat päällysrakenteelle eli kulttuurisille konstruktiolle ja ovat voimassa vain tietyssä kulttuuriympäristössä.

Rakenteiden merkitystä korostavat myös *manageristiset lähestymistavat*, joiden tunnetuin esittäjä on Ray Pahl. Pahlismiksi kutsutun näkemyksen mukaan alueiden erilaistumista tuotetaan ja pidetään yllä markkinavoimien, poliittisten päätösten ja kaupunkisuunnittelun avulla (Vaattovaara 1998, 45). Pahlin weberiläisesti suuntautuneen teorian mukaan kaupungin rajallisten resurssien, kuten asuntojen, jakamisesta on päättämässä joukko paikallishallinnon byrokraatteja ja professionaaleja, portinvartijoita, jotka toimivat kuitenkin tietyn poliittis-hallinnollisen järjestelmän ja organisaatorakenteiden puitteissa ikään kuin välittävässä asemassa toisaalta keskushallinnon ja paikallisen väestön ja toisaalta yksityisen sektorin ja hyvinvointijärjestelmän välillä (Saunders 1996, 121-125, 135-136).

Uusweberiläinen suuntaus ammentaa myös Rexin ja Mooren vuonna 1967 aloittamasta asumisluokkien tutkimuksesta, jossa urbaani konflikti määritellään eri asumisluokkien väliseksi taisteluksi haluttuun asumismuotoon pääsemisestä (Burtenshaw ym. 1991, 64). Asumisluokat ovat ryhmiä, joiden sisällä asumismuodon valintaa määräävät samanlaiset mahdollisuudet ja rajoitteet. Asumisluokkia ovat esimerkiksi omistusasuntosektorilla, yksityisellä vuokrasektorilla sekä julkisella vuokrasektorilla asuvat (White 1984, 36-42). Kaupungin sosiaaliset prosessit liittyvät siis niukkojen mutta haluttujen asuntoresurssien jakoon hierarkiassa eri kohdissa olevien ryhmien välillä joko markkinoiden tai byrokraattisten toimijoiden välityksellä (Saunders 1986, 118). Asumisluokkateoriaa on kritisoitu mm. riittämättömästä asumisluokkien määrittelystä; lisäksi teoria olettaa asumisluokkatilanteen staattiseksi, vaikka ihmiset todellisuudessa voivat liikkua luokasta toiseen (Saunders 1986, 141-142; Savage & Warde 1993, 71). Myös asumisluokkateorian edellyttämää eri asumistyyppien hierarkialuokitusta on arvosteltu: esimerkiksi omistus- ja vuokra-asuntosektorien arvostus ja haluttavuus eivät ole kaikkialla samanlaisia, jolloin myöskään asumisluokkia ei voida yksiselitteisesti määritellä (White 1984).

2.3 Asuinalueiden kehitykseen vaikuttavia taustatekijöitä

Segregaatioprosesseja selittämään pyrkivät teoriasuuntaukset käsittelevät ilmiötä varsin eri tasoilla ja tuovat kukin siihen vain yhden näkökulman. Viime kädessä segregoituminen syntyy ihmisten liikkuvuuden eli muuttoliikkeen vaikutuksesta (ks. myöhemmin luku 2.5), jonka syitä teoriat etsivät eri tahoilta. Erilaistuminen tapahtuu usean osatekijän yhteisvaikutuksena, ja teoriasuuntaukset painottavat eri tavalla yksilön, yhteiskunnan, taloudellisten rakenteiden ja muiden toimijoiden roolia segregaation aiheuttajina. Segregaation suoranaisia syitä onkin ilmiön monisyisyydestä johtuen vaikea tulkita (esim. Andersson ym. 1998, 16). Ilmosen (1997, 24) mukaan segregaatioteoriat olisi nähtävä pikemminkin toisiaan täydentävinä kuin toisensa poissulkevinä, ja segregaatiota olisi hedelmällisintä selittää useamman kuin yhden teorian avulla. Myös Timmsin (1971, 85, 251) mukaan erilaistumisprosessien selittämisessä olisi otettava mukaan sekä mikro- että makrotason tekijöitä: sekä yksittäisten kotitalouksien valinnat että yhteiskunnan yleinen rakenne. Kariston ja Monténin mukaan teorioissa on siirrytty yhä enemmän yksilöiden valintoja ja mieltymyksiä korostavaan suuntaan vaikka tiedostetaankin se, että valinnat harvoin ovat riippumattomia yliyksilöllisistä taloudellisista, sosiaalisista ja kulttuurisista voimista. Nykyään tarkastellaankin

ihmisten valintojen ja elämäntyylien rakenteistumista näiden niitä sitovien voimien vaikutuksen alaisina. (Karisto & Montén 1996, 22.)

Taustatekijöinä erilaistumisprosesseissa toimii myös useita muita seikkoja, joiden merkitys edellä esitellyissä teoriasuuntauksissa jää vähäiseksi. Tällaisia ovat esimerkiksi kunkin maan ja kaupungin fyysinen rakenne, historia, nykytilanne ja kulttuurin erityispiirteet (Karisto & Montén 1996). Yksittäisen asuinalueen kehitystä seurattaessa alueen alkuperäinen tilanne, asuntojakauma ja väestörakenne nousevat merkittävään asemaan myöhempien kehityskulkujen kannalta. Anderssonin ym. mukaan segregatioprosesseihin vaikuttavissa tekijöissä voidaan erottaa globaali, kansallinen ja paikallinen taso. Globaalilla tasolla segregatioon vaikuttaa kansainvälinen muuttoliike, valtion tasolla mm. maahanmuuttaja- asunto- työmarkkina- ja sosiaalipolitiikka sekä yleinen suhtautuminen segregatioon ja paikallisella, kaupungin tasolla asuntomarkkinoiden toimijat sekä erilaisten asuntotyyppien ja asuinalueiden maantieteellinen jakauma kaupunkitilassa. (Andersson ym. 1998, 17.) Julkisella vallalla on siis tärkeä rooli erilaisten erilaistumiskehitykseen vaikuttaviin asioihin liittyvässä päätöksenteossa. Etenkin kaupunkisuunnittelu ja kunnallispolitiikka on nähtävä tärkeinä alueelliseen kehitykseen vaikuttavina tekijöinä. Aluerakenne ei muotoudu vain historiallisten, sosiaalisten ja kulttuuristen prosessien, markkinavoimien tai ihmisten valintojen seurauksena, vaan siihen voidaan myös tietoisesti vaikuttaa.

Tärkeänä segregatioprosesseihin vaikuttavana taustatekijänä voidaan pitää alueiden asuntokantaa. Asuntokanta on yhteydessä alueen väestön sosiaaliseen rakenteeseen erityisesti asuntojen hallintasuhdejakauman ja rahoitusmuodon kautta. Asuntomarkkinoiden sano-taankin jakaantuneen osamarkkinoihin: erilaiset muuttajaryhmät kilpailevat asunnoista erilaisilla osamarkkinoilla, joita määrittävät mm. asuntojen ominaisuudet ja erilaiset allokatiomekanismit (ks. esim. Pääkaupunkiseudun yhteistyövaltuuskunta 1984b, 24-26). Eri osamarkkinoilla toimivien muuttajaryhmien voidaan puolestaan katsoa jakaantuvan asuntomarkkinoiden osamarkkinoiden mukaisiin asumisluokkiin (ks. edellä luku 2.2.2). Suomalaiset asuntomarkkinat jakautuvat pääasiassa kahteen sektoriin: avoimiin kovan rahan markkinoihin, joilla asukkaat itse voivat valita asuntonsa resurssiensa puitteissa sekä suljettuihin, valtion lainoittamista asunnoista koostuviin markkinoihin, joilla asukkaat valitaan asuntoihin erilaisten sääntöjen ja määräysten perusteella (Pääkaupunkiseudun yhteistyövaltuuskunta 1984b, 24). Yksittäisten alueiden sosiaalisen rakenteen kehityksessä asuntokannalla voi olla ratkaiseva rooli. Etenkin kerralla rakennettujen asuinalueiden kehitystä ver-

tailtaessa on otettava huomioon alueiden alkuperäisen asuntokannan rakenne ja sen merkitys myös väestörakenteen määräytymisen ja myöhemmän kehityksen kannalta.

Useimmissa segregatioteorioissa asuntokanta otetaan ikään kuin annettuna, staattisena taustatekijänä. Asuntokannan muutokset esimerkiksi lisä- ja täydennysrakentamisen kautta vaikuttavat kuitenkin myös väestön sosiaaliseen rakenteeseen. Esimerkiksi Rotterdamin asuinalueiden sosiaalista kehitystä koskevan tutkimuksen mukaan alueiden sosiaalinen rakenne on ollut yhteydessä asuntokannan ikään ja varustelutasoon ja sosiaalisen rakenteen kehitys on noudattanut asuntokannan kehitystä (Meulenbelt 1994). Ratkaiseva toimija on siis se, joka määrää asuntokannan rakenteen. Julkisen vallan toimenpiteillä voidaan vaikuttaa asuntokannan kehitykseen ja asuntojen kysyntään ja tarjontaan. Eri alueiden asuntokannan hallintasuhde- ja asuntotyypijakauma jakauma on suunnitteluvetoisissa yhteiskunnissa yleensä kaupunkipolitiikan tulosta. Kaupunkisuunnittelulla voidaan siten asuntokannan kautta pyrkiä vaikuttamaan siihen, millainen väestön sosiaalinen koostumus eri asuinalueille muodostuu. (Laakso 1993.)

Jos alueiden asuntokanta rakennetaan hyvin yksipuoliseksi, kuten esimerkiksi julkisen rahoituksen asuntotuotannossa usein on käynyt, on tällä seurauksia alueen sosiaaliselle rakenteelle tietynlaisen väestön keskittyessä samoille alueille. Helsingissä julkinen vuokra-asuntorakentaminen on keskittynyt Itä- ja Pohjois-Helsingin lähiöalueille, koska aravalainoja vuokra-asuntorakentamiseen on myönnetty juuri kaikkien halvimman maapohjan omaaviin kohteisiin (Kääriäinen 1987, 81). Julkisen asuntotuotannon alueilla asukasrakenne helposti homogenisoituu; etenkin Pohjois-Amerikassa julkisen sektorin asuntotuotanto on ollut niin suppeaa, että sen piiriin pääsevät vain heikoimmat, ja tämä on johtanut alueiden selkeään marginalisoitumiseen (Murie & Musterd 1996, 510). Eurooppalaisissa hyvinvointivaltioissa julkinen asuntotuotanto on ollut sen verran laajaa, ettei vastaavanlaajuisista asuinalueiden sisäistä homogenisoitumista ole tapahtunut; joissain hyvinvointivaltioissa kuten Ruotsissa ja Hollannissa julkinen asuntotuotanto on ollut jopa niin mittavaa, että myös keski- ja hyvätuloisilla on ollut mahdollisuus päästä sen piiriin (van Kempen & Marcuse 1997, 291). Euroopassakin on kuitenkin huomattavissa eroja eri maiden kehityskulkujen välillä riippuen esimerkiksi julkisen rahoituksen asuntotuotannon määrästä ja kansallisesta ja paikallisesta asuntopolitiikasta (Murie & Musterd 1996). Esimerkiksi Helsingissä julkisen sektorin asuntokanta on niin pieni, että sillä on marginalisoitunut rooli ja siitä voidaan siksi puhua lähinnä sosiaalisena asumisena; julkisen sektorin vuokra-asuntoja on niin

vähän, että niihin voidaan asuttaa vain kaikkein suurimmassa tarpeessa olevia ja tulorajoin tarkoin valikoituja asuntokuntia. Suuri osa näistä onkin pienituloisia ja syrjäytymisvaarassa olevia, ja sosiaalisten ongelmien on Suomessakin todettu kasaantuvan kaupungin vuokrataloihin. (Piirainen 1993; Korhonen 1997.)

2.4 Sosiaalinen rakenne, alueellisuus ja sosiaaliset ongelmat

Kaupunkialueiden sosiaalisen rakenteen katsotaan olevan yhteydessä asukkaiden sosiaaliseen käyttäytymiseen. Alueiden erilaistumiseen nähdään liittyvän joillain alueilla yksipuolisen sosiaalisen rakenteen aiheuttamaa syrjäytymistä sekä sosiaalisten ongelmien ja rikollisuuden keskittymistä (Lehtonen 1997, 10). Tietyntylaisen sosiaalisen käyttäytymisen tulkitseminen alueellisuuden ilmentymäksi johtaa Whiten mukaan kausaaliongelmaan: mistä voidaan tietää, aiheuttaako alueella asuminen itsessään jonkinlaista käyttäytymistä, vai kerääntyvätkö tietyllä tavalla käyttäytyvät ihmisryhmät asumaan samoille alueille (White 1984, 184). Kääriäisen (1987) mukaan alueellisten sosiaalisten ongelmien syitä onkin haettu pääasiassa kahdesta suunnasta: ympäristövaikutuksesta ja koostumusvaikutuksesta. Ympäristövaikutusnäkökulman mukaan itse asuinympäristö vaikuttaa sosiaalisten ongelmien syntymiseen: erilaiset ympäristöt tuottavat erityyppisiä paikallisyhteisöjä, joiden luonne on yhteydessä sosiaalisten ongelmien syntyyn. Koostumusnäkökulman mukaan eri alueiden erilainen sosiaalisten ongelmien määrä johtuu yksinkertaisesti siitä, että sosiaaliselta taustaltaan tietynlaiset ihmiset valikoituvat asumaan tietyille alueille, jolloin sosiaaliset ongelmat ovat suoraan riippuvaisia alueen väestön sosiaalisesta koostumuksesta. (Kääriäinen 1987.) Kääriäinen kallistuu sosiaalisten ongelmien alueellisten erojen tutkimuksessaan koostumusvaikutusten puolelle. Voidaankin pitää luonnollisena sitä, että alueen sosiaalinen rakenne vaikuttaa sosiaalisten ongelmien määrään. Mielenkiintoista on tarkastella sitä, kuinka paljon alueen fyysiseen ja sosiaaliseen ympäristöön liittyvät tekijät vaikuttavat koostumusvaikutusten lisäksi sosiaalisia ongelmia vahvistavasti tai niitä ehkäisevästi (vrt. Kääriäinen 1987, 97).

Ympäristövaikutusnäkökulman ovat vieneet äärimmilleen ympäristödeterministit, joiden mukaan fyysisellä ympäristöllä on itsenäinen vaikutus ihmisten sosiaaliseen käyttäytymiseen, ja fyysisesti huono ympäristö aiheuttaa sosiaalisia ongelmia ja edistää rikollisuutta (Ilmonen 1994, 22). Tällaisia tutkimuksia on kuitenkin arvosteltu siitä, että niissä ei ole otettu huomioon alueiden väestörakennetta: korkean rikollisuuden alueilla myös väestön

sosiaalinen rakenne on yleensä hyvin yksipuolinen. Fyysisen ympäristön vaikutus käyttäytymiseen ei siis ole suora, vaan mahdollisesti havaittu yhteys johtuu pikemminkin siitä, että sosiaalisesti ongelmaiset väestöryhmät on koottu asumaan heikosti suunnitelluille ja huonosti rakennetuille alueille. (Ilmonen 1994, 22-23.) Fyysisen ympäristön vaikutuksia ihmisten käyttäytymiseen on vaikea todistaa, vaikka hyvän asuinympäristön huomataankin parantavan asukkaiden viihtyvyyttä (Piiirainen 1993, 210).

Ympäristövaikutukset, joita asuinalueilla voidaan havaita, voivat olla myös sosiaalisia. Kun viitataan sosiaalisiin muotoihin ja käyttäytymispiirteisiin, joiden ei voida katsoa palautuvan mihinkään muuhun tekijään kuin syntypaikkansa ominaisuuksiin, puhutaan aluevaikutuksista (locality effects) (esim. van Kempen 1997) tai naapurustovaikutuksista (neighbourhood effects) (Knox 1989). Alueellisia vaikutuksia sosiaalisessa käyttäytymisessä voidaan havaita ilmaantuvan segregaatioprosessien seurauksena eli sosiaaliselta taustaltaan samankaltaisten ihmisten keskittymisestä samoille alueille, jolloin alueilla saattaa syntyä erityisiä vuorovaikutusprosesseja ja jonkinlaista alueellista eetosta. Ongelmat syntyvät nimenomaan keskittymisestä; kun samalla resurssitasolla olevat ryhmät ovat sijoittuneet hajalleen kaupunkirakenteeseen, vastaavia ongelmia ei synny. (Knox 1989.) Tällaisten aluevaikutusten tuloksia voivat olla van Kempenin mukaan mm. rajoittunut pääsy työmarkkinoille, sosialisatio ja leimautuminen. Van Kempenin mukaan köyhyystaskussa eläminen voi vaikuttaa negatiivisesti elämänmahdollisuuksiin esimerkiksi siten, että sosiaalisten suhteiden puute ja työttömien keskellä eläminen vähentää työllistymismahdollisuuksia, kun tietoa avoimista työpaikoista ja työpaikkojen vaatimuksista ei saada (van Kempen 1997, 444). Syrjäytyneillä asuinalueilla myös ympäristön antaman negatiivisen esimerkin katsotaan vaikuttavan asukkaiden käyttäytymiseen, jolloin tapahtuu vääränlaista sosialisatiota (Musterd & Deurloo 1997, 158). Köyhyystaskuissa elävien on mm. amerikkalaisissa ghetoissa todettu ajautuvan myös normaalien roolimallien ulottumattomiin, ja tämä vaikuttaa esimerkiksi koulutushalukkuuteen ja sitä myötä myöhempiin mahdollisuuksiin työelämässä (van Kempen 1994, 1008). Joidenkin asuinalueiden sosiaalinen ympäristö siis vaikuttaa ihmisten elämänmahdollisuuksiin ja voi vahvistaa syrjäytymistä ja marginalisoitumista, koska valinnanmahdollisuudet ovat rajalliset ja asukkaat itsekkin tuntevat itsensä syrjäytyneiksi (van Kempen 1997).

Piiiraisen (1993) tutkimuksen mukaan eräällä Helsingin kaupungin vuokrataloalueella oli havaittavissa kahdenlaisia asuinyhteisöjä: Anomisessa asuinyhteisössä ei vallinnut asuk-

kaiden yhteenkuuluvuudesta ja asumisen pitkäkestoisuudesta syntyvää normiauktoriteettia, joka olisi pitänyt sosiaalisesti ongelmaisten asukkaiden käytöksen kurissa sosiaalisilla sanktioilla. Tästä seurasi talon leimautuminen ongelmataloksi ja sen myötä suuri asukasvaihtuvuus ja hyväosaisten poismuutto. Konformistisissa asuinyhteisössä puolestaan häiriköivät asukkaat pystyttiin pitämään kurissa tai pakottamaan vaihtamaan asuinpaikkaa talossa vallinneen normiauktoriteetin avulla, jolloin hyväosaisten asukkaiden poismuutto pysyi vähäisempänä kuin anomisessa yhteisössä. Anomiset ja konformistiset yhteisöt vahvistavat Piiraisen mukaan toinen toisensa syntyä: syrjäytyneet ja poikkeavasti käyttäytyvät pakotetaan muuttamaan konformistisista asuinyhteisöistä anomisiin, ja toisaalta hyvin toimeentulevat muuttavat anomisista yhteisöistä konformistisiin. (Piirainen 1993, 205-209.)

Loïc Wacquantin mukaan kaikille kehittyneiden yhteiskuntien postfordistisille kaupungeille ovat ominaisia yhteiskunnallisen polarisaation mukanaan tuomat uuden köyhyyden muodot, joita ovat mm. pysyvä työttömyys ja työpaikkojen tilapäisyys, kasautuva syrjäytyneisyys, sosiaalisten verkostojen hajoaminen sekä julkisen sosiaaliturvajärjestelmän epäonnistuminen näiden ongelmien paikkaamisessa (Wacquant 1993, 366; 1996, 123). Tämän uuden köyhyyden lisääntyminen ja kasvava ulkomaalaisten määrä on Wacquantin mukaan johtanut Euroopassa pelkoon alueellisesta polarisaatiosta: kysytään, ovatko eurooppalaiset lähiöt ghettoutumassa amerikkalaisten slummien tapaan. Wacquantin mukaan eurooppalaisten lähiöiden ghettoutumisesta ei kuitenkaan voida puhua, sillä slummeihin verrattaessa eurooppalaisen lähiön väestörakenne on edelleen monipuolinen, ja Euroopassa julkisen vallan toimenpiteet pyrkivät ehkäisemään syrjäytymis- ja polarisoitumisprosesseja. (Wacquant 1993; 1996.)

Suomessa virisi keskustelu lähiöiden ongelmista lähes samaan aikaan lähiöiden valmistumisen kanssa. Lähiökeskustelu oli lähes alusta lähtien ongelmapainotteista (ks. Roivainen 1999). Alkuvaiheessa kritiikin kohteina olivat mm. lähiöiden ulkonäkö ja rakentamistapa, toiminnallinen yksipuolisuus, palveluiden puutteet ja sosiaaliset ongelmat, joita toiminnallisen köyhyyden ja nuorten ikäluokkien suurten määrän katsottiin aiheuttavan. (Helsingin kaupungin kaupunkisuunnitteluvirasto 1981, 9-15.) 1990-luvulla lähiöongelma on toisenlainen: laman aikainen ja sen jälkeinen lähiökeskustelu on keskittynyt mahdolliseen lähiöiden ja niiden asukkaiden syrjäytymiseen ja sosiaalisten ongelmien kasaantumiseen lähiöalueille. Esimerkiksi työttömyys on joillain alueilla jäänyt laman jälkeenkin huomattavan korkeaksi yleisestä noususuhdanteesta huolimatta. Vaikka Suomessa ei voidakaan puhua

ghettoutuvista alueista samassa mittakaavassa kuin Yhdysvalloissa, on merkkejä alueellisestiakin työelämästä syrjäytymisestä siis havaittavissa. (Esim. Muilu ym. 1998; Kortteinen & Vaattovaara 1999.)

Segregoituneilla alueilla ongelmien esiintyminen voi siis johtaa itseään vahvistavaan noidankehään, jonka syntymiseen vaikuttavat myös alueen maine ja ulkopuolelta suuntautuva leimaaminen. Ongelmien vahvistaessa itseään ja synnyttäessä uusia ongelmia puhutaan ns. polarisoivista aluevaikutuksista (Holstila & Karisto 1993,1; Ilmonen 1997, 25). Wacquantin mukaan sekä amerikkalainen ghetto että eurooppalainen (Wacquantin tutkimuksessa ranskalainen) lähiö toimivat urbaanin patologian symboleina ja ovat sosiaalisen leimautumisen kierteessä. Näihin alueisiin mielletään liittyviksi mm. köyhyyttä, rikollisuutta ja moraalista rappiota (Wacquant 1993, 370). Alueet voidaan leimata niin, että pelkän tietyllä alueella asumisen katsotaan olevan merkinä sosiaalisesta kelvottomuudesta; ihmiset siis sijoitetaan sosiaalisesti sen mukaan, millä asuinalueella he asuvat, ja esimerkiksi työhönotossa hakijoita saatetaan syrjiä heidän asuinpaikkansa perusteella (Wacquant 1993, 370; ks. myös van Kempen 1997, 437). Leimaaminen on Wacquantin mukaan johtanut jopa siihen, että asuinpaikka pyritään leimautumisen tai syrjimyksen pelossa salaamaan (Wacquant 1993, 372).

2.5 Sosiaalisen rakenteen muutosmekaniikka

Kaupungin aluerakenteen sekä yksityisten alueiden kehitykseen vaikuttavat siis mm. ihmisten omat valinnat, markkinavoimat, sosiaaliset, kulttuuriset ja historialliset tekijät sekä suunnittelu ja kaupunkipolitiikka. Segregaatioteorioissa ja segregaatiotutkimuksessa yleensä lähdetään siitä, että segregoituminen on viime kädessä ihmisten liikkuvuuden eli valikoivan muuttoliikkeen seurausta (esim. Knox 1987, 171-173; Laakso 1993, 6). Laakson (1993) mukaan kaupungin eri alueiden asukasrakenne määräytyy viime kädessä asukkaiden asuntomarkkinoilla tekemien valintojen kautta. Lähimpänä muuttoliikkeen tarkastelua segregaatioteorioista ovatkin rationaalisen valinnan teoriat.

Alueellista erilaistumista selittävät teoriasuuntaukset keskittyvät tarkastelemaan kaupunkitasoisia segregaatioprosesseja ja niiden syitä. Tarkasteltaessa yksittäisten alueiden sosiaalista muutosta ja alueen aseman kehitystä kaupunkirakenteessa on segregaatioprosessien ja niitä synnyttävien voimien lisäksi kiinnitettävä huomio myös alueen alkuperäiseen asukas-

rakenteeseen ja väestörakenteen lähtötilanteeseen, jotka toimivat lähtöarvoina alueen myöhemmälle kehitykselle. Esimerkiksi uuden asuinalueen myöhempää kehitystä ajatellen merkittävää on se, millaista väestöä alueelle aluksi muuttaa. Tähän puolestaan vaikuttavat suunnitteluvaiheessa tehdyt kaupunkipoliittiset asuntotuotantopäätökset. Alueen sosiaalisen rakenteen muutos alkaa aina tietystä alkuperäisten asukkaiden määrittämästä lähtötilanteesta, jonka jälkeen vanhojen asukkaiden lähtö- ja uusien tulomuutto alkaa vaikuttaa väestörakenteen kehitykseen. Tulo- ja lähtömuuttajien ominaisuuksien poikkeaminen toisistaan kiihdyttää alueen sosiaalisen rakenteen muuttumista, ja muuttoliikkeellä on asuinalueiden sosiaaliseen rakenteeseen sitä enemmän vaikutusta, mitä selvemmin muuttajien sosiaalinen rakenne eroaa asuinalueen väestön keskimääräisestä rakenteesta (ks. esim. Lankinen 1997a, 35).

Asunnon vaihto on reaktio kotitalouden muuttuneisiin olosuhteisiin. Asuntokysyntä muuttuu esimerkiksi perhevaiheen muutoksen tai perheestä irtaantumisen seurauksena, ja muuttoliike suuntautuu kotitalouden elinvaiheen ja perhetyypin mukaan sinne, missä sopivan vaatimustason asuntoja on tarjolla. Muuttoalttiuteen ja asumistarpeisiin vaikuttavat mm. kotitalouden elämänvaihe, ikä, elämäntyyli, tulot ja asunnon hallintamuoto (Siirilä ym. 1990, 32-35). Kotitalouden muuttopäätökseen liittyy aina sopivan asuinalueen, asuntotyypin sekä yksittäisen asunnon valinta. Asuinalueen valintaan vaikuttavat mm. liikenteellinen sijainti, ympäristön laatu, alueen palvelut, asukasrakenne ja alueen maine. Muuttopäätökseen vaikuttavat kotitalouden preferenssien lisäksi myös kotitalouden resurssit sekä ulkoa päin tulevat rajoitteet. Kotitalouksien valinnanmahdollisuuksia rajoittaa halutunlaisen asuntojen tarjonta halutunlaisella alueella muuttopäätöstä tehtäessä. Muuttaakseen kotitalous tarvitsee resursseja, joita ovat taloudellisten resurssien lisäksi myös sosiaaliset verkostot ja tieto asuntomarkkinoista. (Laakso 1995, 14-15; Andersson ym. 1998, 15.) Toisin sanoen alueellinen liikkuvuus on tulosta muuttajien tarpeiden ja odotusten ja asuntojen tarjonnan kohtaamisesta (ks. esim. Knox 1987, 172).

Pääkaupunkiseudun muuttoliiketutkimuksen mukaan muuttoliikkeen aiheuttama alueiden sosioekonomisten erojen lisääntyminen pääkaupunkiseudulla tapahtuu pääasiassa kahdella tavalla: toisaalta hyvätuloiset ja ylempiin sosiaaliryhmiin kuuluvat ovat taipuvaisia muuttamaan kerrostaloalueilta pientaloalueille ja toisaalta myös kerrostaloalueiden välillä ylempiin ryhmiin kuuluvat pyrkivät muuttamaan niille alueille, joilla ryhmän edustus on jo ennestään suuri (Pääkaupunkiseudun yhteistyövaltuuskunta 1984a, 247). Alueiden erot muut-

toivilkkaudessa johtuvat tutkimuksen mukaan ratkaisevasti niiden väestörakenteen ja asuntokannan eroista. Muuttovilkkaus on suurempaa nuorilla asuinalueilla ja pienempää alueilla, joilla asuu paljon vanhaa väestöä, koska muuttoliike on väestöllisesti siten valikoitunut, että nuorena vaihdetaan asuntoa selvästi useammin kuin vanhemmalla iällä. Tietyn alueen kohdalla ei siis voida kovin helposti osoittaa muuttoliikkeen johtuvan erityisesti jostain koko alueen ominaisuudesta kuten sen sijainnista tai maineesta. (Pääkaupunkiseudun yhteistyövaltuuskunta 1984a, 244-246; ks. myös Lankinen 1997a, 30.)

Muuttoliike voi aiheuttaa itseään vahvistavan kierteen asuinalueen sosiaalisen rakenteen muuttajana: muuttoliikkeen sosiaalisen rakenteen poiketessa alueen sosiaalisesta rakenteesta vahvistuu samalla myös alueen statusasema ja maine hyvä- tai huono-osaisen väestön alueena, mikä jälleen vaikuttaa tulevan muuttoliikkeen sosiaaliseen rakenteeseen (Knox 1987, 173). Tiettyjen väestöryhmien, kuten maahanmuuttajien tai sosiaalisesti ongelmaitten, keskittyminen tietyille alueille voidaan nähdä ongelmana sikäli, että se voi kiihdyttää muiden ryhmien poismuuttoa alueelta (Korhonen 1997, 206). Brittiläisten tutkimusten mukaan juuri esimerkiksi etnisten ryhmien keskittymisen joillekin alueille on todettu johtavan asuntokannan rappeutumiseen ja sitä mukaa muun väestön poismuuttoon (Saunders 1986, 117). Erityisesti alueet, joilla on paljon julkisesti rahoitettuja vuokra-asuntoja, voivat joutua sosiaalisen heikkenemisen kierteeseen. Sosiaalisten ongelmien on Helsingissä todettu kasaantuvan erityisesti kaupungin vuokrataloalueille, ja hyväosaisen väestön poismuutto kiihdyttää entisestään ongelmien kasaantumista sellaisten asukkaiden muuttaessa tilalle, joilla ei ole paljoakaan valinnanmahdollisuutta asuinpaikkansa suhteen (ks. esim. Kääriäinen 1987; Piirainen 1993).

Yksittäisen asuinalueen kohdalla sosiaalisen rakenteen muutos voi kuitenkin johtua myös muuttoliikkeestä riippumattomasta väestön demografisesta muutoksesta ja siihen liittyvästä alueella jo asuvan väestön itsenäisestä sosiaalisesta muutoksesta (esim. Laakso 1993). Väestön vanheneminen alueella aiheuttaa muutoksia tulorakenteessa ja asukkaiden sosioekonomisessa asemassa: esimerkiksi tulotason on todettu nousevan iän mukana noin 50-vuotiaaksi asti (Laakso 1994, 21). Toisaalta esimerkiksi koulutusaste on vanhemmilla ikäryhmillä keskimäärin alempi kuin nuorilla, jolloin koulutusmittarilla havaittu alueen sosiaalisen rakenteen heikkeneminen saattaakin valikoivan muuttoliikkeen sijaan johtua alueen väestörakenteen vanhenemisestä. Myös lamakauden seurauksena asuinalueilla voi tapahtua muuttoliikkeestä riippumatonta sosiaalisen rakenteen muutosta, kun osa väestöstä jää työt-

tömäksi ja alueen keskimääräinen tulotaso samalla alenee. (Laakso 1993.) Laakson mukaan muuttoliike voi toisaalta kompensoida tai toisaalta jyrkentää entisestään alueella asuvan väestön sosiaalisen rakenteen ikävaiheen mukaista kehitystä tai aluetalouden vaihtelun aiheuttamia muutoksia riippuen muuttoliikkeen määrästä ja rakenteesta suhteessa alueella jo asuvaan väestöön (Laakso 1995, 77).

Alueellinen ikärakenne ja sen mukana osittain myös sosiaalinen rakenne ovat yhteydessä asuinalueen ikään. Alueittain rakentaminen vaikuttaa siihen, että etenkin uusien asuinalueiden väestö on sisäisesti suhteellisen homogeenista. Kaupunkitilan demografinen segregatio johtuukin osittain juuri asuinalueiden eri-ikäisyydestä: uusilla alueilla asuu aina suhteellisesti enemmän nuorta väestöä kuin vanhoilla. Jokaisen alueen alkuperäissukupolvi myös vanhenee alueen mukana, ja samalla esimerkiksi alueen keskimääräinen tulotaso ja perherakenne muuttuvat. (Laakso 1993.) Niinpä eri aikoina rakennettujen asuinalueiden voidaan katsoa olevan eri kehitysasteilla ikävaiheensa mukaan. Esimerkiksi 1960-luvun lähiöistä puhutaan vanhenevina lähiöinä, joissa alueiden alkuperäissukupolvi alkaa tulla vanhusikään, ja ikärakenne ylipäättään vanhenee lasten muuttaessa pois asumisväljyyden samalla kasvaessa (Laakso 1993). Asuinalueiden kehitykseen ja väestölliseen koostumukseen vaikuttaa kuitenkin niin monia eri tekijöitä, ettei pelkästä alueen ikävaiheesta voida lukea sen sosiaalista koostumusta.

Helsingin alueellista segregatiota koskevassa tutkimuksessa muuttoliikkeen ja ikärakenteen muutoksen erillisiä osuuksia alueellisessa erilaistumisessa tai yksittäisten alueiden kehityksessä ei ole oikeastaan eritelty. Tällainen tutkimus vaatisikin varsin kattavia ja yksilökohtaisia rekisteriaineistoja, jotta todella voitaisiin erottaa toisistaan muuttoliikkeen ja sosiaalisen rakenteen muuttoliikkeestä riippumattoman kehityksen vaikutukset. Tämänkään tutkimuksen aineistoilla ei juuri voida selvittää, mikä osuus muuttoliikkeellä ja ikärakenteen muutoksella itsenäisinä tekijöinä on ollut alueiden sosiaalisen rakenteen muuttumisessa. Alueiden ja niiden asukkaiden eri-ikäisyys näyttäisi kuitenkin olevan tärkeä tekijä sosiaalisen rakenteen muutoksen tarkastelussa. Pääkaupunkiseutua koskevissa faktorianalyysissä, joissa kaupunkialuetta määrittäviksi ulottuvuuksiksi on yleensä saatu ainakin perhevaihe ja sosioekonominen asema, onkin muodostettu aluetyyppejä, joiden kuvailussa voidaan ottaa huomioon myös alueiden väestön ikärakenne.

2.6 Helsingin sosiaalinen erilaistuneisuus

2.6.1 Tutkimustuloksia

Pääkaupunkiseudun ja Helsingin segregaatiotilannetta on tutkittu paljon etenkin 1990-luvulla. Erilaistumista on tutkittu muun muassa väestön sosiaalisesta rakenteesta muodostettujen ns. statusindeksien avulla, joista tehdyillä aikasarjoilla on seurattu alueiden kehitystä suhteessa seudun keskitasoon (Lankinen 1994; 1997a; 1997b), sekä faktori-analyysillä, jonka avulla on muodostettu erilaistuneisuuden ulottuvuuksia ja ryhmitelty pääkaupunkiseudun alueita aluetyypeiksi (Maury 1996; 1997; Vaattovaara 1998). Yleisesti voidaan sanoa, että Helsingin ja pääkaupunkiseudun alueen segregoituneisuus on kansainvälisesti vertaillen matala ja esimerkiksi alueelliset tuloerot ovat pienempiä kuin useissa muissa suurkaupungeissa. Helsingin suurituloisimman peruspiirin tulotaso oli 1990-luvun alussa noin kaksinkertainen pienituloisimpaan verrattuna, mikä on kansainvälisesti verraten vähäinen ero (Holstila & Karisto 1993). Myös muihin pohjoismaisiin pääkaupunkeihin verrattuna Helsingin segregaatio on vielä hyvin lievää (Andersson ym. 1998).

Helsingissä ja pääkaupunkiseudulla on ollut nähtävissä pääasiassa sosioekonomista ja demografista erilaistuneisuutta (Laakso 1993; Lankinen 1994; 1997b), ja näitä onkin tutkittu suhteellisen paljon. Monipuolisia väestöllisiä ja sosiaalisia muuttujia käyttävissä faktori-analyyseissa on todettu, että alueellisen erilaistuneisuuden pääulottuvuuksiksi nousevat väestön sosioekonominen rakenne ja perhevaihe (Maury 1997). Alueen demografinen eriytyminen näkyy vyöhykkeittäisenä: yhden tai kahden hengen urbaanit kotitaloudet asuvat lähempänä keskustaa, lapsiperheet puolestaan ulommilla kehillä. Demografinen vyöhykemallin mukainen eriytyminen johtuu osittain alueiden rakentamisesta kerralla yhtenäisinä kokonaisuuksina.

Sosioekonominen eriytyminen puolestaan näyttäytyy pääasiassa keskustasta ulospäin lähtevinä sektoreina. Pääkaupunkiseutua koskevat segregaatiotutkimukset osoittavat varallisuus- ja hyväosaisuusmittareilla sen, että alue jakautuu pääpiirteissään kahtia: korkean elintason alueet sijoittuvat selvästi länteen ja etenkin ranta-alueille ja keskustaan, mutta myös itäisen suunnan merenrannat kuuluvat tähän ryhmään. Alemman elintason alueet keskittyvät Itä-Helsinkiin ja koilliselle pääkaupunkiseudulle sekä erityisesti rautateiden ja metron varrelle.

(Maury 1997; Vaattovaara 1998.) Huono-osaisemman väestön keskittyminen ulompana kaupunkirakenteessa sijaitseviin lähiöihin johtuu suureksi osaksi halvemmasta vuokratasosta ja sosiaalisesti tuetusta asuntotuotannosta (ks. Korhonen 1997). Vaattovaara, joka käyttää faktorianalyyseissä alueyksikköinä paikkatietojärjestelmällä tuotettuja 250m x 250m kokoisia alueruutuja, toteaa, että vauraustaso ei kuitenkaan ole asuinalueilla homogeeninen vaan huono-osaisuus ilmenee pikemminkin pistemäisesti kuin laaja-alaisena polarisaationa. Pääkaupunkiseudulla havaitaan enemmänkin hyväosaisten keskittymistä omille alueilleen tai omiksi saarekkeikseen etenkin länsisuunnan ranta-alueille. (Vaattovaara 1998.)

Sosiaalisten ongelmien alueellisen esiintymisen on Helsingissä todettu noudattavan muun sosiaalisen segregoituneisuuden päälinjoja (esim. Kääriäinen 1987). Tutkimuksissa on saatu vahvistusta sille, että alueiden sosiaaliset ongelmat syntyvät ns. koostumusvaikutuksesta eli sosioekonomisten ryhmien jakaumasta alueilla; asukkaiden sosioekonomiseen taustaan liittyvien tekijöiden on todettu olevan yhteydessä esimerkiksi väkivallan esiintymiseen asuinalueilla (Helsingin kaupungin kaupunkisuunnitteluvirasto 1981; Kääriäinen 1987). Mauryn (1997) faktorianalyyseissä on mukana varsinaisten sosiaalisten ongelmien muuttujina työttömyysaste ja toimeentulotuen saajien osuus, ja näiden kanssa samalla faktorilla latautuvat myös mm. vuokra-asuntojen osuus sekä yksinhuoltajien ja eronneiden osuudet. Vaattovaaran (1998) tutkimuksessa sosiaalisista ongelmista kertovana muuttujana oli mukana vain työttömyysaste jonka ei yksinään vielä voida katsoa kertovan mitään varsinaisista sosiaalisista ongelmista.

Myös lukiossakäynnin yleisyyden mukaan Helsingin peruspiirit eroavat selvästi toisistaan. Antti Karisto ja Seppo Montén (1996) ovat tutkineet lukionkäynnin aluevaihteluita Helsingissä. Tutkijoiden mukaan lukionkäynnin yleisyyden perusteella mitattuna osuutena lukioikäisistä kaupunginosakohtaiset erot ovat erittäin suuria. Noin 60 prosenttia helsinkiläisistä jatkaa peruskoulun jälkeen lukioon, mutta lukion aloittajien osuus vaihteli peruspiireittäin 30 prosentista lähes 100 prosenttiin. Alueiden erot ovat yhteydessä alueiden yleiseen sosioekonomiseen erilaistuneisuuteen ja vanhempien koulutustaustaan. Korkean statuksen alueilla mennään kuitenkin yleisemmin lukioon vanhempien koulutustaustasta riippumatta. Kariston ja Monténin mukaan eroja on pidettävä huolestuttavina kaupungin yleisen segregoitumisen näkökulmasta. Erot lukionkäyntiosuuksissa viittaavat tutkijoiden mukaan myös alueilla vallitsevan pedagogisen eetoksen vaikutukseen: lukioon meno tai lukioon mene-

mättömyys voi joillain asuinalueilla muodostua jonkinlaiseksi kulttuuriseksi itsestäänselvyydeksi. (Karisto & Montén 1996.)

Kansainvälisessä tutkimuksessa segregoitumisella tarkoitetaan yleensä etenkin etnisten ryhmien keskittymistä omille alueilleen. Helsingissä ulkomaalaisia on kuitenkin 1990-luvulle asti ollut niin vähän ettei etnisen segregaatian tutkimiseen ole aikaisemmin ollut tarvetta (Holstila & Karisto 1993, 2). Esimerkiksi Lontoon väestöstä 25 prosenttia ja Amsterdamin väestöstä 24 prosenttia kuului vuonna 1991 etnisiin vähemmistöihin (Hamnett 1994, 408), kun Helsingissä ulkomaalaisten osuus oli 1990-luvun alussa vain noin 2 prosenttia (Helsingiläisten kansalaisuus ja äidinkieli jne. 1997). Myös Helsingin etninen segregatio on kuitenkin yhä laajemmin tulossa keskustelun kohteeksi ulkomaalaisten määrän alettua 1990-luvulla kasvaa nopeaa vauhtia: vuonna 1997 ulkomaalaisten osuus koko Helsingissä oli 4,2 prosenttia ja joissain peruspiireissä lähes 10 prosenttia (mt.). Helsingissäkin on nähtävissä myös eri kansallisuuksien keskittymistä omille alueilleen (Laakso 1993; Kauppinen 1998). Maahanmuuttajat keskittyvät erityisesti itäiseen Helsinkiin, mikä johtuu pääasiassa kaupungin asuntopolitiikasta: maahanmuuttajat asutetaan suureksi osaksi itäisessä Helsingissä sijaitseviin kaupungin vuokra-asuntoihin. Voimistuessaan tällainen kehitys voi lisätä Helsingin segregatiota etenkin jos ulkomaalaiset keskittyvät niille alueille, jolla kaupungin vähäosaiset muutenkin asuvat (esim. Kauppinen 1998).

Helsingin alueelliset erot ovat Lankisen tutkimusten mukaan sotien jälkeen kaventuneet aina 1990-luvun alkuun asti päinvastoin kuin maailman suurkaupungeissa yleensä. Vuonna 1990 Helsinki oli Lankisen mukaan sosiaalisesti tasapainoisemmassa tilassa kuin koskaan modernin historiansa aikana (Lankinen 1997b, 173). Segregatiokehityksen havaitseminen tosin riippuu käytetyistä alueyksiköistä: mitä pienempiä alueita tarkastellaan, sitä selvemmin näkyy myös erilaistumista. Niinpä Vaattovaaran (1998) tulosten mukaan segregoitumista on tapahtunut myös sinä aikana, jona Lankinen sanoo erojen tasoittuneen. Vaattovaaran käyttämät alueyksiköt ovat paikkatietojärjestelmän 250m x 250m alueruutuja; Lankisella (1994; 1997a; 1997b) alueyksikkönä on osa-alue. Osa-alueiden sisäinen erilaistuminen näkyy Vaattovaaran tutkimuksessa pienten alueruutujen käytön takia.

1990-luvun laman aikana ja siitä toivuttaessa pääkaupunkiseudun positiivisen kehityksen on kuitenkin todettu kääntyneen toiseen suuntaan (Kortteinen & Vaattovaara 1999). Helsingissä on alettu pelätä tiettyjen asuinalueiden syrjäytymistä ja ongelmien kasaantumista.

Etenkin tulotason mukaan kaupunginosat ovat jälleen alkaneet eriytyä toisistaan (Karisto & Montén 1996, 30). Lankisen mukaan tämä johtuu laman ja työttömyyden erilaisista vaikutuksista eri alueilla (Lankinen 1997b, 183-185). Tulotaso ei yksinään kuitenkaan kerro mahdollisesta syrjäytymisestä. Monilla asuinalueilla on havaittavissa jonkinasteista ongelmien kasaantumista työttömyyden ja hyvinvointivaltion purkamisen seurauksena; esimerkiksi Helsingissä työttömyys nousi joillain alueilla laman aikana paljon kaupungin keskittämää korkeammaksi eikä ole sen jälkeen laskenut samaan tahtiin kuin muualla kaupungissa (Kortteinen & Vaattovaara 1999). Samantapaisia tuloksia on saatu myös muualta Suomesta (Muilu ym. 1998). Osittain korkean työttömyyden selitys joillain alueilla voi johtua laman kanssa samaan aikaan osuneesta maahanmuuttajien määrän kasvusta alueilla, koska maahanmuuttajien työttömyysaste on huomattavan korkea (ks. Andersson ym. 1998).

Viimeisimpien pääkaupunkiseutua koskevien tutkimusten alustavien tulosten mukaan Helsingin seutu on uudentyypin työpaikkakehityksen myötä jakautumassa pysyvästi kahtia (Kortteinen ym. 1999). Uudet korkeaa koulutusta vaativat informaatioalan työpaikat ovat keskittymässä läntiselle pääkaupunkiseudulle, jolla myös asuu enemmän korkeasti koulutettua työvoimaa kuin itäisillä alueilla. Itä-Helsingin alueilla työllisyystilanne paranee länttä hitaammin, sillä ihmisten koulutus ei työntekijävaltaisilla alueilla riitä informaatioalan työpaikkojen saamiseen. Itäiset alueet eivät siis saa osaansa talouskasvusta samalla tavalla kuin pääkaupunkiseudun läntiset alueet. Kehitys ei kuitenkaan tarkoita edelleenkään sitä, että sosiaalinen rakenne olisi joillakin alueilla absoluuttisesti huonontumassa; kyse on siitä, että alueet jäävät keskityksessä suhteellisesti jälkeen toisten noustessa niitä nopeammin. (Kortteinen ym. 1999.)

Kansainvälisesti verrattuna Helsingissä ei siis toistaiseksi voida puhua varsinaisesta polarisaatiosta tai vastaavasta sosiaalisen kurjuuden kasaantumisesta kuin useissa muissa suurkaupungeissa. Kaupunkipolitiikalla on asuinalueita onnistuttu sekoittamaan niin hyvin ettei eristäytyneitä aluetyyppejä oikeastaan ole päässyt syntymään (Korhonen 1997). Helsingissä tärkeä segregatiota ehkäisevä seikka onkin ollut kaupunkipolitiikan vahva ohjaava vaikutus aluerakenteiden kehityksessä: keskeisiä suunnittelun tavoitteita ovat olleet alueiden sosiaalinen tasapaino ja monipuolinen väestörakenne (Holstila & Karisto 1993). Näihin tavoitteisiin on pyritty mm. asuntojen hallintamuotoja sekoittamalla ja alueiden täydennysrakentamisella, jonka laadulla ja rahoitusmuodolla voidaan vaikuttaa alueelle muuttavan uuden väestön sosiaaliseen koostumukseen. Uuden ja vanhan asutokannan sekoittuminen

vaikuttaa eri ikäryhmiä sekoittamalla myös demografista segregatiota lieventävästi, koska uusiin asuntoihin muuttaa yleensä etupäässä nuoria. Ikärakenteen monipuolistaminen on tärkeää myös palveluiden ylläpidon kannalta. (Andersson ym. 1998.)

Tehtyjen tutkimusten pohjalta voidaan todeta, että Helsingissä koko kaupungin erilaistuneisuutta on selvitetty varsin perinpohjaisesti. Yksittäisten alueiden väestöllisten ja sosiaalisten muutosten tutkiminen on kuitenkin ollut vähäisempää. Esimerkkinä yksittäisten asuinalueiden väestörakenteen kehityksen tutkimisesta voidaan mainita Kalliota koskeva tutkimus. Kalliota on pidetty omalaatuksena, luonnollisen kehityksen tuloksena syntyneenä työntekijävaltaisena alueena. Heikki Waris (1973/1932) tutki historiallisella otteella ja monipuolisilla tilastoaineistoilla ja haastatteluilla työläisyhdyskunnan muodostumista ja väestöllisen kehityksen prosesseja Kallion seudulla 1800-luvun lopussa ja 1900-luvun alussa. Kallion alueen tutkimusta on jatkanut mm. Mäenpää (1991), joka tutki työväenluokkaisen asuinalueen vähittäistä keskiluokkaistumista gentrifikaatioprosessien myötä. Nykyisin Kallio näyttäytyy etenkin ns. kulttuurisen eliitin asuinpaikkana, jolloin alue näkyy koulutusraakennetilastoissa hyväosaisten alueena mutta tulotasoa ja resursseja tarkasteltaessa se putoaa aluehierarkiassa matalimpaan ryhmään (ks. esim. Vaattovaara 1998).

Lankinen (1994; 1997b) on tutkinut koko pääkaupunkiseudun erilaistumiskehitystä yksittäisten asuinalueiden sosiaalista rakennetta seuraamalla. Tarkasteluissa ovat kuitenkin olleet mukana oikeastaan kaikki seudun asuinalueet, joten yksittäisten alueiden osalta tarkastelu jää pintapuoliseksi eikä erilaistumisprosessien syihin ja seurauksiin aluetasolla ole Lankisenkaan tutkimuksissa juuri paneuduttu.

2.6.2 Asuinalueiden sosiaalisen rakenteen mittaamisesta

Pääkaupunkiseudun sosioekonomisen segregatioiden tutkimisessa käytetyimmät mittarit ovat siis olleet väestön sosioekonominen asema, tulotaso ja koulutus rakenne. Nämä ovat neutraaleja mittareita, joiden käyttö ei korosta segregatioiden vaikutuksia. Epätoivottavan erilaistumiskehityksen tarkastelua lähempänä ovat sosiaalisia ongelmia kuvaavat mittarit kuten työttömyysaste ja toimeentulotuen saajien osuus (Lankinen 1997b, 172). Alueellisia kulttuurivaikutuksia on pyritty mittaamaan tutkimalla lukiossa käyvien osuuksia lukioikäisestä väestöstä (Karisto & Montén 1996). Yksittäisistä muuttajista on tutkimuksissa joko muodostettu aikasarjoja, joiden avulla eri alueiden kehityskulkuja on verrattu toisiinsa (Lanki-

nen 1994; 1997b), tai sosioekonomisia mittareita ja useita muita muuttujia on faktorianaalyyssilla tiivistetty harvemmiksi ulottuvuuksiksi, ja faktoripisteiden avulla asuinalueita on luokiteltu erilaisiin ryhmiin (Maury 1996; 1997; Vaattovaara 1998). Seuraavassa tarkastellaan kolmen käytetyimmän sosiaalisen rakenteen mittarin, sosioekonomisen aseman, tulotason ja koulutusasteen, käyttöä tutkimuksissa.

Sosioekonominen asema

Väestön sosioekonomista asemaa kuvaavan mittarin käyttökelpoisuuden arvioinnissa eri tutkimuksissa on otettava huomioon, mistä väestöpohjasta sosioekonominen asema laskeaan. Suomen väestölaskentatilastoissa väestö jaetaan pääasiallisen toiminnan mukaan työvoimaan sekä työvoiman ulkopuolella oleviin ryhmiin. Työvoima puolestaan jakaantuu työlliseen ja työttömään työvoimaan. Sosioekonomisen aseman mukaan työvoimaan kuuluvat jaetaan tilastoissa nykyisin yrittäjiin, ylempiin toimihenkilöihin, alempiin toimihenkilöihin ja työntekijöihin. Työvoiman ulkopuolella olevat ryhmitellään 0-14-vuotiaisiin, opiskelijoihin, eläkeläisiin ja muihin, joihin sisältyvät myös kotitaloustyötä tekevät ja varusmiehet. (Väestölaskenta 1995, Käsikirja.) Työvoiman ulkopuolella olevat jäävät varsinaisen ammattiin perustuvan sosioekonomisen luokituksen ulkopuolelle, vaikka joissain tutkimuksissa erilaisia asuntokunnan päämiehen aseman mukaisia uudelleenluokitteluja onkin käytetty (ks. esim. Valkonen & Martikainen 1995).

Jos siis väestön sosioekonomista aseman tarkastelussa otetaan huomioon ainoastaan työvoima, jää piiloon tieto työvoiman ulkopuolisen väestön koostumuksesta, joka voi eri alueilla vaihdella huomattavasti esimerkiksi alueiden eri-ikäisyyden johdosta, ja joka siis vaikuttaa suuresti alueen todellisista elinoloista saatavaan kuvaan. Työvoiman ulkopuolella olevan väestön poisjättäminen aiheuttaa vertailuongelmia alueiden välillä. Vaikka esimerkiksi eri alueilla olisi työvoimassa samassa suhteessa kaikkia sosioekonomisia ryhmiä, voivat työvoiman ja työvoiman ulkopuolisten osuudet koko väestöstä vaihdella huomattavasti alueittain. Jos esimerkiksi työllisten osuus jollain alueella on pieni ja vastaavasti työttömien ja työvoiman ulkopuolella olevien suuri, alueen sosiaalinen rakenne näyttää aivan toisenlaiselta kuin sellaisella alueella, jolla suurempi osa väestöstä kuuluu työllisiin, vaikka varsinaisten sosioekonomisten ryhmien osuudet olisivat samankokoisia.

Väestön sosioekonomista rakennetta voidaan tutkia eri ryhmien osuuksia tarkastelemalla. Lankisen (1994; 1998) mukaan useiden alueiden ajallisessa vertailussa tämä on kuitenkin epätaloudellista. Lankinen ehdottaa ratkaisuksi ns. statusindeksiä, joka ottaa huomioon yhdessä luvussa yksittäisen alueen koko sosiaalisen rakenteen. Sosioekonomisten ryhmien osuudet kerrotaan indeksin laskukaavassa niiden sosiaalisen etäisyyden ja alueellisen sijoittumisen mukaan arvioituilla painokertoimilla, joiden tarkoituksena on asettaa ryhmät suhdelukuasteikolle sekä ottaa huomioon ryhmien määräsuhteiden muutos ajassa. Painokertoimet tuntuvat kuitenkin hyvin arvionvaraisilta ja tarkkaan perustelemattomilta etenkin kun niiden suuruus Lankisen eri tutkimuksissa lisäksi vaihtelee. (Vrt. esim. Lankinen 1994; 1998.) Lisäksi statusindeksi lasketaan vain työvoiman sosioekonomisen rakenteen perusteella, jolloin tärkeää tietoa koko väestön sosiaalisesta asemasta jää ottamatta huomioon.

Tulotaso

Yleisesti väestön sosiaalista rakennetta kuvaavissa tutkimuksissa tulotasoa kuvaavana muuttujana on käytetty työvoiman keskimääräisiä valtionveronalaisia tuloja (esim. Vaattovaara 1998). Tulot voidaan kuitenkin laskea työvoimaa, tulonsaajaa, henkeä tai asutokuntaa kohti, ja kukin näistä antaa erilaisen kuvan asuinalueiden keskinäisistä eroista (Lankinen 1997b, 176). Asutokuntaa kohti laskettuna tulotaso jää pieneksi, jos alueella on paljon yksin asuvia. Tulotaso henkeä kohden puolestaan jää pieneksi, jos alue on perhevaltainen. Henkeä kohti laskettuna todellista tulotasoa vääristää se, että monet kustannukset kuten asumismenot ovat yhteisiä koko asutokunnalle eivätkä nouse suorassa suhteessa asutokunnan henkilölukuun (Karisto & Montén 1996, 29). Asutokuntien tulot voidaankin laskea myös kulutusyksikköä kohden, jolloin taloudessa asuvat eri-ikäiset henkilöt saavat erilaisia painokertoimia. Kulutusyksikön mukaan mittaaminen vakioi asutokuntarakenteesta johtuvia eroja erilaisten alueiden välillä (Lankinen 1998, 28). Toisaalta kulutusyksikkökertoimien käyttäminen edellyttäisi erilaisten väestötilastoista saatavien tietojen yhdistämistä tulotilastoihin ja kohtalaisen monimutkaisia laskentaoperaatioita (Karisto & Montén 1996, 29).

Tulojen elinkaaren mukaisissa tutkimuksissa on huomattu, että tulot kasvavat iän mukaan noin 50 ikävuoteen asti (Laakso 1994, 21). Siten tulotaso ja etenkin varallisuus on korkeampi niillä alueilla, joilla asuu vanhempaa tai keski-ikäistä väestöä kuin alueilla, joilla asuu paljon nuoria perheitä. Kuitenkin alueilla, joilla asuu paljon nuoria, on tulevaisuudessa

odotettavissa keskitulojen mukaista nousua. Helsinkiä koskevissa tutkimuksissa työvoiman tulotason ja iän välistä selkeää yhteyttä ei silti ole havaittu (ks. esim. Vaattovaara 1998). Työvoiman keskimääräistä tulotasoa tarkasteltaessa ei kuitenkaan tule huomioiduksi väestön varallisuus. Varallisuuteen liittyviä muuttujia tarkastelemalla saataisiin todennäköisesti erilaisia tuloksia iän ja vaurauden yhteyksistä. Faktorianalyyseissa, joissa työvoiman tulotason yhdistyy faktorilla muita vauraudesta kertovia muuttujia, kuten asuntojen koko ja asumisväljyys, ikärakenne nouseekin merkittävämpään asemaan.

Tulotaso on myös siitä ongelmallinen mittari, että muutama hyvin korkeatuloinen voi nostaa alueen keskimääräistä tulotasoa huomattavan paljon. Siksi mediaanien mukainen tarkastelu voisi antaa paremman kuvan alueiden todellisesta tulotasosta. (Lankinen 1997b, 177-178.) Lisäksi heterogeenisiä alueyksiköitä tarkastellessa tulojakauma voi olla sisäisesti polarisoitunut, jolloin keskiarvo antaa tilanteesta vääristävän kuvan.

Koulutusaste

Eri koulutusasteiden suorittaneiden osuuksia tutkittaessa määrät suhteutetaan yleensä alueella asuvaan 15 vuotta täyttäneeseen väestöön. Ylimmän suoritettun koulutusasteen mukaan väestö ryhmitellään tilastoissa pääluokkiin, joita ovat enintään perusaste, alempi keskiaste, ylempi keskiaste sekä korkea-aste. Eräs tapa tutkia asuinalueiden koulutusasteiden eroja on vertailla suoraan eri koulutusasteiden suorittaneiden osuuksia alueilla. Koulutusta kuvaamaan on käytetty tutkimuksissa yleisimmin korkeakoulutuksen saaneiden osuutta mutta myös esimerkiksi enintään perusasteen koulutuksen saaneiden osuutta, keskiasteen tutkinnon suorittaneiden osuutta, koulutuksen kestoa vuosissa sekä lukiossa käyvien osuutta lukioikäisistä (Vaattovaara 1998, 100). Lankinen (1994) käyttää koulutusasteen kuvaamiseen vastaavanlaista indeksiä kuin sosioekonomisen rakenteen kuvaamiseen. Siinä alueen väestön koko koulutusrakenne pyritään tiivistämään yhteen lukuun, jolloin useiden eri asuinalueiden ajallisen muutoksen seuranta helpottuu. Koulutusindeksiä kohtaan voidaan kuitenkin esittää samoja varauksia kuin statusindeksiä kohtaan esimerkiksi painokertoimien laskemisen ja indeksin yleisen kuvausvoiman suhteen.

Vertailuissa on otettava huomioon koko maan yleinen koulutusrakenteen muutos: väestö on yhä koulutetumpaa, ja etenkin korkeakoulutettujen osuus koko väestöstä nousee koko ajan (Lankinen 1997b). Ongelma koulutuksen käytössä sosiaalista rakennetta kuvaavana

muuttujana alueiden vertailussa onkin se, että koulutus on hyvin ikäriippuvainen mittari: nuoremmat ikäluokat ovat koulutetumpia kuin vanhempi väestö. Helsingissä esimerkiksi vuonna 1994 koulutetuimpia olivat 25-34-vuotiaat (Vaattovaara 1998, 99). Alueiden väestörakenne, joka on yhteydessä alueiden ikään, vaikuttaa siis siihen, millainen kuva alueen koulutusrakenteesta saadaan. Uusilla alueilla, joille muuttaa paljon nuoria lapsiperheitä, keskimääräinen koulutusaste on yleensä korkeampi kuin esimerkiksi vanhenevissa lähiöissä, joiden huonosti koulutettu alkuperäissukupolvi on vanhentunut alueen mukana. (Ks. esim. Lankinen 1994; 1997b.)

Ikävakiointia ei pääkaupunkiseutua koskevissa tutkimuksissa ole kuitenkaan tehty. Helsingin osalta ikävakiointia voitaisiin tehdä vuodesta 1990 alkaen. Lankisen mukaan ikävakiointi tuottaa eroja lähinnä siellä, jossa väestön koulutusindeksi poikkeaa selvästi keskimääräisestä ja ikärakenteessa on tavallista enemmän vanhoja ikäryhmiä. Erot ovat Lankisen mukaan kuitenkin niin vähäisiä, että koulutusrakennetta voidaan käyttää erilaistumisen mittarina ilman ikävakiointia. (Lankinen 1994, 33; 1997b, 181.) Vaattovaara perustelee ikävakiointin käyttämättä jättämistä omassa faktoriekologisessa tutkimuksessaan sillä, että tutkimuksen pääpaino on nimenomaan alueiden väestön erilaistumisen tarkastelussa eri ulottuvuuksilla eikä yksittäisten muuttujien absoluuttisten vaikutusten arvioinnissa hypoteettisten tilanteiden avulla (Vaattovaara 1998, 99-100). Yksittäisten alueiden ajallisen kehityksen vertailussa, etenkin jos alueet ovat hyvin eri-ikäisiä, koulutusasteen ikävakiointi tuntuisi kuitenkin tärkeältä, jotta eri alueiden koulutusastejakaumia voitaisiin vertailla ilman iän sekoittavaa vaikutusta.

Koulutusastemittari saattaa myös väristää alueesta saatavaa kuvaa, jos alueella asuu paljon ulkomaalaisia. Ulkomaalaisten suorittamia tutkintoja on merkitty huonosti tutkintorekisteriin, jolloin suurin osa ulkomaalaisista lasketaan tilastoissa jäännöseränä vain peruskoulun suorittaneiden ryhmään vaikka heillä saattaa olla korkeakin koulutusta (Lankinen 1997b, 182). Lankisen mukaan ulkomaalaisten huomioimatta jättäminen muuttaa etenkin eräissä Helsingin itäisissä lähiöissä melko lailla koulutusasteesta saatavaa kuvaa. (Lankinen 1997b, 182-183.) Tarkastelun perusteella ei voida kuitenkaan arvioida sitä, miten paljon ulkomaalaisten mukanaolo laskuissa todellisuudessa väristää koulutusrakenteesta saatavaa kuvaa, jos ulkomaalaisten todellisesta koulutusasteesta ei ole tietoa.

3 TUTKIMUSASETELMA

3.1 Tutkimuksen tarkoitus

Kaupunkitasolla erilaistuminen on seurausta yksittäisten asuinalueiden kaupungin keskittasosta poikkeavasta sosiaalisen rakenteen muutoksesta. Tämän tutkimuksen tarkoituksena on tarkastella, mitä osatekijöitä yksittäisten alueiden sosiaalisen rakenteen muutokseen liittyy. Segregaatiotutkimuksessa, jossa alueita luokitellaan esimerkiksi resurssien perusteella hyvä- ja huono-osaisiin, ei juurikaan eritellä sitä, mistä erilaiset alueelliset tilanteet johtuvat ja mitä kehitysprosesseja niiden takana piilee. Kun alueet otetaan yksittäiseen tarkasteluun, saadaan kehitysprosesseista ja niiden takana olevasta mekaniikasta parempi kuva kuin laajoissa koko kaupungin tasoisissa tutkimuksissa. Alueiden lähitarkasteluun voidaan ottaa mukaan useita muuttujia, joita ei tarvitse taloudellisuussyistä tiivistää harvemmiksi ulottuvuuksiksi kuten esimerkiksi faktorianalyysissä tehdään. Samalla tutkimuksessa arvioidaan eri mittareiden sopivuutta asuinalueiden erojen tutkimiseen.

Tutkimusalueina ovat Puotinharju ja Myllypuro, kaksi samaan aikaan 1960-luvulla Itä-Helsinkiin rakennettua lähiötä, jotka Helsinkiä koskevassa erilaistumistutkimuksessa on yleensä luokiteltu kaupungin keskittasoon nähden huono-osaisiksi alueiksi. Asuinalueiden väestörakenteen ja sosiaalisen rakenteen muutoksia sekä kehitystä suhteessa Helsingin keskittasoon seurataan alueiden rakentamisajasta lähtien tähän päivään saakka erilaisten tilastointidikaattorien avulla. Tutkimuksessa paneudutaan lähiöiden sosiaalisen rakenteen, ulkoisen muodon sekä jonkin verran myös maineen kehitykseen ja näiden tekijöiden yhteyksiin kehityskuluissa. Seurannalla selvitetään sosiaalisen muutosten prosesseja sekä etsitään taustasyitä sille asemalle, jossa alueet ovat tällä hetkellä Helsingin sosiaalisessa hierarkiasa. Alueiden samankaltaisella sijainnilla voidaan niitä keskenään verrattaessa vakioida ympäristön vaikutusta asuinalueen sosiaalisen rakenteen kehitykselle, ja lisäksi alueiden yhtäaikaista valmistumisesta johtuen myös niiden väestörakenteen voidaan olettaa olevan samankaltainen.

Tutkimuksen tarkoituksena on myös tarkastella erilaisilla mittareilla, mitä Puotinharjun ja Myllypuron ”huono-osaisuuden” taakse oikeastaan kätkeytyy, ja kuinka paljon alueiden elinolot lopulta poikkeavat koko Helsingin tilanteesta. Etenkin Myllypuro on viimeaikaisessa syrjäytymiskeskustelussa leimattu ongelma-alueeksi (esim. Kortteinen & Vaattovaara

1999). Myllypuron tilannetta verrataan tässä fyysiseltä ja sosiaaliselta rakenteeltaan samankaltaiseen Puotinharjuun, ja katsotaan, olisivatko ongelmat mahdollisesti kasaantumassa myös Puotinharjussa, vaikkei asia ehkä ole saanut huomiota alueen pienemmän koon ja vähäisemmän tunnettuuden vuoksi. Tutkimuksessa tarkastellaan, miten sosiaaliset ongelmat ja elinolot ovat yhteydessä alueiden väestön sosiaaliseen rakenteeseen. Olisiko alueilla havaittavissa sellaisia kehityskulkuja ja sosiaalisten ongelmien kasaantumista, jotka eivät palautuisikaan alueen sosiaaliseen rakenteeseen vaan joita voisi nimittää jonkinlaisen alueellisen eetoksen synnyttämiksi aluevaikutuksiksi?

Tutkimuskysymyksiä:

1. Millä tavalla Myllypuron ja Puotinharjun väestö- ja sosiaalinen rakenne ovat muuttuneet niiden olemassaolon aikana? Onko alueiden kehityskuluissa havaittavissa eroja? Millaisia kehityskulut ovat olleet suhteessa vertailualueina käytettäviin Helsinkiin ja Itäiseen suurpiiriin?
2. Miksi ja minkä prosessien kautta muutos on toteutunut? Mitä kehitykseen vaikuttavia yhteyksiä löydetään eri osatekijöiden väliltä? Näyttävätkö alueen alkuperäinen tilanne ja esimerkiksi asuntokanta määräävän myöhemmän kehityskulun?
3. Miten tutkimusalueiden elinolot sosiaalisten ongelmien kautta mitattuina ovat yhteydessä alueen sosiaaliseen rakenteeseen? Voidaanko elinoloissa ja sosiaalisten ongelmien esiintymisessä havaita alueellista eetosta vai palautuvatko havaitut erot alueiden sosiaaliseen rakenteeseen?

Tutkimuksessa pyritään myös ottamaan kantaa segregaatiotutkimuksen ongelmiin sekä siihen, miten erilaisissa segregaatiotutkimuksissa saatu kuva alueiden kehityksestä muuttuu, kun asioiden syihin ja seurauksiin paneudutaan pintaa syvemältä. Lisäksi tutkimuksen yhtenä osatehtävänä on selvittää, missä määrin tällaisia kehityskulkuja ylipäätään voidaan tutkia olemassaolevan tilastoaineiston avulla ja kartoittaa, millaisia tietoja kehityskulkujen selvittämiseen tarvittaisiin.

3.2 Tutkimusasetelma

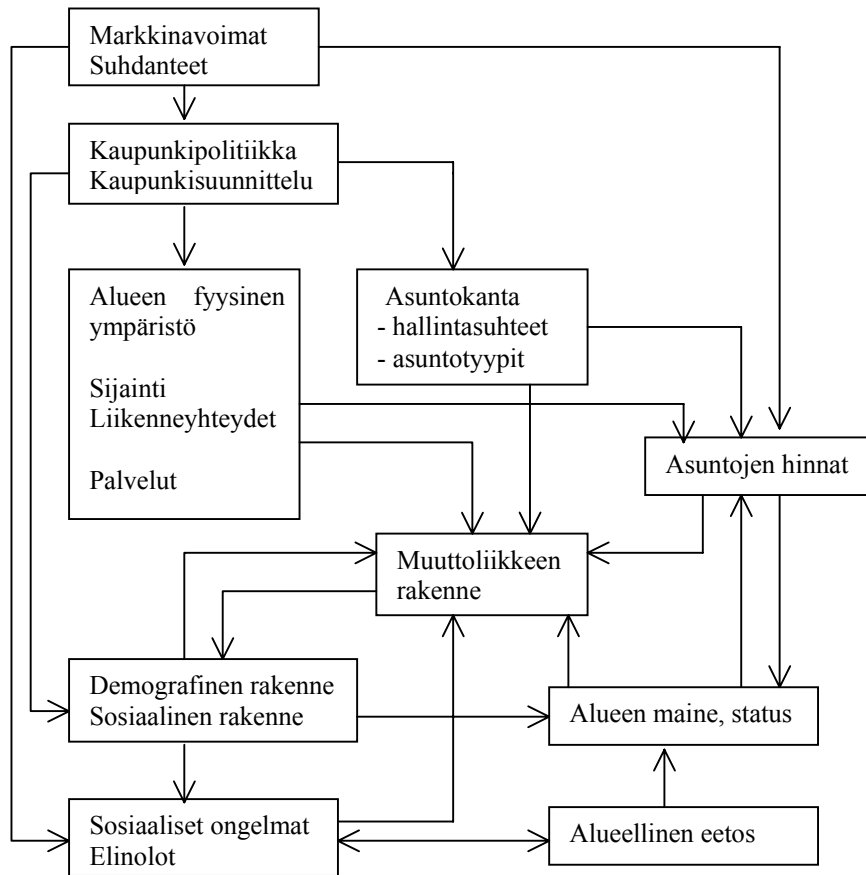
Lähiöiden sosiaaliseen rakenteeseen ja elinoloihin vaikuttaa useita satunnaisiakin tekijöitä, joten alueellisten olosuhteiden voidaan katsoa olevan monien tekijöiden yhteensattumien

tulosta. Yhdellä kertaa rakennettujen asuinalueiden sosiaalisen rakenteen myöhempään kehitykseen vaikuttaa se, millainen asuntokanta alueelle rakennetaan ja asuntokannan myötä se, millaista väestöä alueelle aluksi muuttaa. Myöhemmin tapahtuu muuttoliikkeen aiheuttamaa erilaistumista, jonka seurauksena alueen sosiaalinen rakenne muuttuu siitä, millainen se oli heti rakennusajan jälkeen.

Etsittäessä syitä eri kehityskulkuihin verrattaessa esim. kahta samaan aikaan rakennettua aluetta vastaus löytyy Lankisen mukaan useimmiten asuntokannan rakenteesta, täydennysrakentamisesta, alueen liikenteellisestä sijainnista, alueen maineesta ja statuksesta mielikuvien tasolla (Lankinen 1994, 7-8). Muun muassa näiden seikkojen osuutta alueiden erilaistumisessa pyritään tarkastelemaan tässäkin tutkimuksessa. Erilaistumiseen liittyvät seikat kytkeytyvät kuitenkin varsin monimutkaisesti toisiinsa, eikä voida kovin täsmällisesti sanoa, mitkä kaikki tekijät kulloinkin liittyvät kehityskulkuun ja mitkä ovat niiden osuudet muutoksessa. Kaikkia vaikuttavia tekijöitä alueilla ei voi tutkia samalla tavalla. Esimerkiksi asuinalueen maine on muuttuja, joka voi saada vain kovin subjektiivisia määritelmiä. Tässä tutkimuksessa alueen mainetta tutkitaan asuntojen hintojen kautta.

Alueellisen kehityksen eri syitä ja osaprosesseja painottavien segregatioteorioiden pohjalta on seuraavalla sivulla olevaan kuvioon (kuvio 1) koottu asuinalueen sosiaalisen rakenteen ja elinolojen muutokseen osallisina olevia tekijöitä ja oletettuja vaikutussuhteita. Kuviossa ei lähdetä muuttajien toiveista, motiiveista tai valintatilanteista vaan asuinalueiden ominaisuuksista, jotka vaikuttavat muuttopäätöksiin. Mallissa pyritään jonkinlaiseen teorioiden synteysiin (vrt. Ilmonen 1997), jolloin erilaistumisen nähdään muodostuvan erilaisten tekijöiden yhteisvaikutuksen kautta. Segregatioteoriat käsittelevät kaupunkialueiden erilaistumista, mutta koska segregoituneisuus syntyy yksittäisten alueiden sosiaalisten muutosten tuloksena, voidaan samoilla syillä selittää myös yksittäisten alueiden sosiaalista kehitystä. Kuviossa sosiaalisen rakenteen muutos nähdään syntyväksi nimenomaan muuttoliikkeen kautta. Alueella jo asuva väestö on kuviossa mukana sosiaalisen rakenteen lohossa. Väestön ikärakenteen vanhenemisesta johtuvaa sosiaalisen rakenteen muutosta kuviossa ei yksinkertaisuuden vuoksi oteta huomioon.

Kuvio 1. Asuinalueen sosiaalisen rakenteen muutokseen vaikuttavia tekijöitä.

Markkinavoimien, suhdanteiden ja kaupunkipolitiikan vaikutus rajataan tutkimuksen ulkopuolelle, vaikka juuri kaupunkipolitiikalla vaikutetaan siihen, millainen asuntokanta ja sen myötä myös väestörakenne alueelle tulee. Esimerkiksi kaupunkipolitiikan ideologioita aluerakentamisen taustalla ei tässä pyritä kartoittamaan. Alueiden asuntorakennetta, fyysistä ympäristöä, sijaintia, liikenneyhteyksiä ja palvelurakennetta tarkastellaan alueiden lähtökohtaisina ominaisuuksina, jotka voivat kuitenkin muuttua ajassa. Tutkimus ei myöskään paneudu lähiöprojektin aikaansaamiin muutoksiin Myllypuron elinoloissa. Helsingin kaupungilla on meneillään oma lähiöprojektin seurantatutkimuksensa.

On otettava huomioon, että vaikka erilaistumisprosessi kaupunkitasolla johtuu asuinalueiden kaupungin keskitasosta poikkeavasta sosiaalisen rakenteen muutoksesta, niin yhtä asuinaluetta tutkittaessa suhteellinen etäisyys kaupungin keskitasoon nähden voi kasvaa vaikka itse alueella ei tapahtuisi lainkaan muutoksia. Jos esimerkiksi koko kaupungin sosiaalinen rakenne tai koulutusrakenne on nousussa, mutta yksittäisellä alueella tilanne pysyy samana, ero kaupunkiin kasvaa. Ero kasvaa myös vaikka alueella tapahtuisi positiivista ke-

hitystä, jos kehitysvauhti on koko kaupungin kehitystä hitaampaa. Vertailu keskitasoon peittää siis positiivisetkin kehityskulut. Esimerkiksi Lankisen (1994) pääkaupunkiseudun lähiöitä vertailevassa tutkimuksessa huomattiin, että vaikka löytyi suhteellisesti heikkeneviä lähiöitä, yhdessäkään ei ollut kuitenkaan tapahtunut absoluuttista sosiaalisen rakenteen huononemista.

3.3 Aineisto, muuttajat ja menetelmät

Aineisto

Puotinharju ja Myllypuro ovat Helsingin hallinnollisessa aluejakojärjestelmässä osa-alueen alueyksiköitä. Helsinki on jaettu hallinnollisesti ja samalla tilastollisesti ja palvelullisesti seitsemään suurpiiriin, jotka jakaantuvat 33 peruspiiriin ja peruspiirit puolestaan 118 osa-alueeseen. Helsingin nykyinen piirijakojärjestelmä on tullut voimaan vuonna 1982. Eri aluejaoilla on saatavilla monipuolisesti ja pitkältikin ajalta tilastotietoa esimerkiksi väestön ominaisuuksista ja elinoloista. Mitä suuremmalle aluetasolle mennään, sitä monipuolisemmin tietoja on saatavilla. Puotinharju kuuluu Vartiokylän peruspiiriin; Myllypuron osa-alue muodostaa samalla yksinään oman peruspiirinsä. Molemmat alueet kuuluvat laajimmassa aluejaoissa Itäiseen suurpiiriin. Vuonna 1996 osa-aluejakoa muutettiin siten, että muodostettiin uusi Itäkeskuksen osa-alue, johon liitettiin alueita Marjaniemestä ja Puotinharjusta. Muutos ei kuitenkaan vaikuttanut Puotinharjun asukasrakenteeseen, sillä lohkaistu alue ei sisältänyt asuinrakennuksia.

Tässä tutkimuksessa alueiden kuvaamiseen käytetyt tiedot on poimittu pääasiassa Internetin kautta käytettävissä olevasta pääkaupunkiseudun kuntien, YTV:n ja Uudenmaan liiton ylläpitämästä pääkaupunkiseudun aluesarjat -tilastotietokannasta (Internet-osoite: <http://hel03.novogroup.com/asarjat>), jossa on yhteensä noin 250 000 aikasarjaa mm. väestöstä, väestönmuutoksista, koulutusrakenteesta, tulotasosta, työvoimasta, työpaikoista, asuntokannasta ja asunto- ja rakennustuotannosta. Aikasarjojen tiedot ovat peräisin väestörekisteristä, väestölaskennoista ja 1990-luvun alusta lähtien suurelta osin Tilastokeskukselta. Pisimmät, Helsingin väestöä koskevat aikasarjat alkavat vuodesta 1962. Väestötietoja on aluesarjoista saatavilla vuosittain, mutta muita, väestölaskentoihin pohjaavia tietoja 5-vuosittain 1990-luvun alkuun asti ja sen jälkeen pääasiassa vuosittain. Tiedot on mahdollista poimia useilla eri aluetasoilla, Helsingin osalta aina osa-alueetasosta lähtien. Tilastotiedot

ovat raakamuodossa absoluuttisina lukuina, ja niitä on muokattava käyttökelpoiseen muotoon taulukkolaskenta- tai tilasto-ohjelmalla. Vaikka Helsingin piirijakojärjestelmä on tullut voimaan vasta vuonna 1982, aluesarjoissa tiedot esitetään nykytilanteen mukaan myös ennen vuotta 1982 esimerkiksi Itäisen suurpiirin osalta.

Pääkaupunkiseudun aluesarjoista saadaan suurin osa alueiden kuvaukseen tarvittavista tiedoista alueiden asuntokannasta, asunto- ja rakennustuotannosta, väestörakenteesta, sosioekonomisesta rakenteesta, koulutuksesta, tulotasosta, työvoimasta ja työpaikoista. Aluesarjoista ei kuitenkaan ole saatavilla kaikkia tässä tutkimuksessa tarvittavia tietoja. Osa asuntokantaa ja väestön sosioekonomista asemaa koskevista tiedoista on poimittu suoraan väestölaskentatauluista. Sosiaalisia ongelmia ja elinoloja sekä asuntojen hintoja koskevien tietojen lähteinä on käytetty Helsingin kaupungin tietokeskuksen julkaistuja tilastoja, tilastollisia vuosikirjoja, muita julkaistuja tutkimuksia sekä Helsingin kaupungin tietokeskukselta ja poliisilta saatuja julkaisemattomia tilastotietoja. Koska tässä tutkimuksessa nojaututaan julkaistuihin tai muuten vapaasti saatavilla oleviin tilastotietoihin, kaikkia ajateltavissa olevia muuttujia ei voida ottaa tarkasteluun mukaan osa-alueitasoisten tietojen puuttumisen vuoksi. Tilastoaineiston saatavuus asettaa rajoituksia myös tarkastelun aikavälille. Tärkeimmät asuntokantaa, väestöllistä ja sosiaalista rakennetta koskevat tiedot ovat saatavilla pääosin lähes alueiden rakentamisajasta alkaen, mutta esimerkiksi sosiaalisten ongelmien osalta voidaan tarkastelu aloittaa vasta 1980-luvun loppupuolelta.

Tilastoaineiston luonteesta johtuen tutkimusyksikköinä on käytettävä tilastoalueita, vaikka yhden osa-alueen sisällä saattaa olla useita toisistaan paljonkin poikkeavia pienalueita. Esimerkiksi koko asuinalueen tulorakennetta tutkittaessa kuva voi olla täysin erilainen kuin erikseen kyseisen osa-alueen pientalo- ja kerrostaloalueita tutkittaessa; pelkistävissä tilastoissa alueiden sisäinen heterogeenisuus jää piiloon. Tilastoinnista johtuen koko aluetta tulee edustamaan alueen keskiarvo, vaikka on mahdollista, ettei alueella ole lopulta yhtään keskimääräistä edustavaa taloutta. Vaarana on se, että tilastoissa havaittu keskiarvo yleistetään koskemaan koko alueen kaikkia asukkaita. Segregaatiotutkimuksessa tuloksiin vaikuttaa huomattavasti se, millä aluejaoilla ilmiötä tutkitaan. Mitä isommat ovat aluejaot, sitä pienempiä ovat alueiden välillä havaittavat erot, ja mitä pienempää aluejakoa käytetään, sitä suurempia eroja alueiden välillä havaitaan. (Esim. Karisto & Montén 1996.)

Tilastotietojen lisäksi tietolähteenä käytetään Puotinharjun ja Myllypuron aluearkkitehtien haastatteluja. Haastatteluiden avulla pyritään täydentämään tilastojen antamaa kuvaa alueiden kehityskuluista. Lähiöiden maineeseen ja julkisen keskustelun luomaan kuvaan lähiöistä puolestaan tutustutaan aiheesta tehtyjen tutkimusten avulla.

Muuttujat

Tutkimusalueiden kuvauksessa käytetään seuraavassa lueteltuja muuttujia. Liitteessä 1 esitetään laskentaperusteita niille muuttujille, joiden muodostamisessa voi olla epäselvyyksiä. Muuttujien käyttöä ja ongelmia arvioidaan myös erikseen asianomaisissa yhteyksissä. Muuttujien arvot ovat pääasiassa väestölaskentahetken eli yleensä vuoden lopun tietoja (asuntokanta, sosiaalinen rakenne), vuoden alun tietoja (esim. demografiset tiedot) tai koko vuotta koskevia kertymätietoja (esim. sosiaaliset ongelmat).

Asuntokanta

- asunnot rakennusvuoden mukaan (31.12.1995)
- asuntotuotanto (v. 1968-1998)
- asuntojen hallintaperusteet (v. 1970-1995, 31.12. tai muu väestölaskentapäivä)
- asunnot talotyypin mukaan (v. 1970-1995, 31.12. tai vl-päivä)
- huoneluku (v. 1970-1995, 31.12. tai vl-päivä)
- asuntojen keskikoko, asuntokuntien keskikoko, asumisväljyys (v. 1970-1995, 31.12. tai vl-päivä).

Demografinen rakenne

- väkiluku ja väestöennusteet (v. 1962-2007, 1.1.)
- syntyneisyys, kuolleisuus, muuttoliike (v. 1977-1998)
- väestön keski-ikä (v. 1962-1999, 1.1.)
- ikäryhmien osuudet väestöstä ja ennuste (v. 1965-2005, 1.1.)
- asuntokuntien koko (v. 1972-1999, 1.1.)
- lapsiperheiden osuus (v. 1980-1999, 1.1.).

Sosiaalinen rakenne

- väestön pääasiallinen toiminta (v. 1970-1995, 31.12. tai muu vl-päivä)
- työvoiman sosioekonominen asema (v. 1970-1995, 31.12. tai muu vl-päivä)
- työvoiman, työvoimaan kuulumattomien ja työllisten osuudet väestöstä (v. 1970-1995, 31.12. tai muu vl-päivä)
- valtionveronalaiset tulot työvoimaan kuuluvaa kohden (v. 1975-1994, 31.12. tai vl-päivä)
- valtionveronalaiset tulot henkeä kohden (v. 1991-1997, 31.12.)
- valtionveronalaiset tulot asuntokuntaa kohden (v. 1991-1997, 31.12.)
- 15 vuotta täyttänyt väestö koulutusasteen mukaan (v. 1980-1997, 31.12. tai vl-päivä)

- 15 vuotta täyttäneen väestön koulutusaste ikäryhmän mukaan (v. 1990 ja 1995, 31.12.)
- ulkomaan kansalaisten ja vieraskielisten osuus väestöstä (v. 1992-1999, 1.1.).

Sosiaaliset ongelmat ja elinolot

- työttömyysaste (v. 1993-1998, 31.12.)
- toimeentulotukea saaneiden osuus väestöstä (v. 1986-1998)
- lastensuojelun asiakkaiden osuus 0-17-vuotiaista (v. 1985-1998)
- yksinhuoltajaperheiden osuus lapsiperheistä (v. 1980-1999, 1.1.)
- pahoinpitelyt yksityisellä ja yleisellä paikalla (v. 1997-1999)
- äänestysaktiivisuus (vaalit vuosina 1987-1999)
- lukiossa käyvien osuus 16-18-vuotiaista ja lukion aloittaneiden osuus 16-vuotiaista (v. 1998).

Asuinalueiden maine ja haluttavuus asuinympäristönä

- asuntojen hinnat (v. 1965-1988; 1988-1995)
- asuntovarauma (v. 1970, 1980, 1990-1996, 31.12. tai vl-päivä).

Tutkimusmenetelmät

Tutkimuksessa seurataan Puotinharjun ja Myllypuron lähiöiden kehitystä eri muuttujilla mitattuna alueiden rakentamisajasta lähtien aina tähän päivään asti. Alueelliseen todellisuuteen vaikuttavien eri osatekijöiden väliltä pyritään löytämään yhteyksiä, jotka selittäisivät alueiden sosiaalisen rakenteen ja elinolojen kehitystä. Pääosassa tutkimuksessa on alueiden sosiaalisen rakenteen muutoksen tarkastelu, johon ovat yhteydessä mm. alueiden demografinen rakenne sekä asuntokanta. Sosiaalista rakennetta kuvataan väestön sosioekonomisen aseman, tulotason ja koulutusrakenteen avulla.

Alueiden kehitystä kuvataan pääasiassa eri tilastotiedoista muodostetuilla aikasarjoilla. Pitkittäisseurannalla pyritään löytämään alueiden kehityksen päälinjat sekä prosessien takana olevia tekijöitä. Aikasarjoilla tarkastellaan toisaalta alueilla absoluuttisesti tapahtuneita muutoksia ja toisaalta verrataan tilanteen kehittymistä Helsingin keskitasoon. Vertailun vuoksi ja monipuolisemman kuvan saamiseksi taulukoissa ja kuvioissa esitetään lisäksi Itäisen suurpiirin tiedot, jolloin alueita voidaan vertailla myös fyysisesti ja sosiaalisesti niitä lähinnä olevan suuralueen kehitykseen. Itäiseen suurpiiriin kuuluu useita Puotinharjun ja Myllypuron kaltaisia lähiöalueita kuten Kontula, Vesala, Mellunmäki, Puotila ja Keski-Vuosaari. Alueeseen kuuluu myös varakkaita ranta-alueita ja pientaloalueita, mutta näiden osuus väestöstä jää vähäiseksi verrattuna alueen kerrostalolähiöiden asukasmääriin.

Kahden asuinalueen kehitystä vertailtaessa ja prosessien selityksiä etsittäessä ei voida ryhtyä tekemään varsinaisia tilastollisia analyysejä. Tutkimusalueiden vertailua varten muuttujista ei myöskään lasketa Lankisen (1994) tapaan indeksilukuja, jotka tiivistäisivät alueiden koko sosioekonomisen tai koulutusrakenteen yhteen lukuun mutta samalla peittäisivät olennaista tietoa rakenteen yksityiskohdista. Koska vertailualueita on vain kaksi, voidaan tutkia käytettävien muuttujien koko jakaumaa, esimerkiksi väestön koko sosioekonomista rakennetta, jolloin yksityiskohtaisetkin vaihtelut saadaan esiin. Samalla tutkitaan myös sitä, miten tällaisen yksityiskohtaisemman tarkastelun tulokset eroavat koko kaupungin tasoisten ja samalla yksinkertaistavien ja yleistävien tutkimusten tuloksista. Tutkimuksen tuloksia vertaillaan Helsingin erilaistuneisuutta koskevien aiempien tutkimusten tuloksiin.

Eri lähteistä poimittuja tilastotietoja käytettäessä on se vaara, että tiedot eivät ole täysin vertailukelpoisia keskenään. Tilastointitavat muuttuvat ajan mittaan eivätkä esimerkiksi eri vuosien väestölaskentatiedot ole välttämättä keskenään vertailukelpoisia. Joidenkin muuttujien osalta aikasarjalla havaittava kehitys voikin siis olla näennäistä ja tilastoinnin muutoksista johtuvaa. Alueiden välisiä eroja vuositasolla ja saman tilastointikäytännön piirissä voidaan kyllä vertailla, mutta aikasarjojen eri vuosien tietojen vertailuun on suhtauduttava tietyllä kriittisyydellä.

4 TULOKSET

4.1 Puotinharjun ja Myllypuron ulkoinen rakenne

4.1.1 Sijainti, syntytausta ja fyysinen ympäristö

Puotinharjun ja Myllypuron lähiöt sijaitsevat naapuruksina Itä-Helsingissä noin kymmenen kilometrin päässä Helsingin keskustasta itäkoilliseen (ks. liitekartat). Puotinharju sijaitsee Itäkeskuksen vieressä, Itäväylän ja Kehä I:n alkupään risteyskohdassa, ja Myllypuro Puotinharjun pohjoispuolella. Asuinalueiden väliin jää laajahko Myllypuron urheilupuisto, joka kuuluu hallinnollisesti Puotinharjun osa-alueeseen. Alueet ovat kerrostalovaltaisia, mutta niillä on myös pientaloasutusta. Vuoden 1999 alussa Puotinharjun väkiluku oli 3694, Myllypuron 9189 henkeä.

Puotinharjun ja Myllypuron lähiöt rakennettiin samoihin aikoihin 1960-luvulla Helsingin kiivaimmalla lähiörakennuskaudella: Puotinharju pääasiassa vuosina 1962-1965 ja Myllypuro vuosina 1964-1966 (Astikainen ym. 1997, Herranen 1997). Asuntopula oli 1960-luvulla kova, ja lähiöiden rakentamisessa noudatettiin taloudellisuuden ja tehokkuuden vaatimuksia, mikä johti suurten, yhdenmukaisten asuinalueiden nopeaan rakentamiseen (ks. esim. Hankonen 1994). Sekä Puotinharjussa että Myllypurossa oli jo ennen kerrostalo-lähiöiden rakentamista jonkin verran pientaloasutusta, ja kerrostaloalueet nousivat pientaloalueiden viereen. Kerrostaloalueet rakennettiin lähes kokonaan kaupungin vuokramaalle. Puotinharjua ja Myllypuroa ei rakennettu aluerakennussopimuksilla, vaikka se oli ajan yleinen käytäntö (ks. Hankonen 1994), vaan mukana oli useita eri rakennuttajia (Astikainen ym. 1997, 266). Puotinharjussa rakennuttajina oli useita yhteisöjä, Myllypurossa pääasiassa suuret rakennusliikkeet Haka ja Sato (Astikainen ym. 1997, 266). Etenkin Puotinharjussa kaupunki vuokrasi tontteja hyvin erilaisille rakennuttajatahoille, ja alueelle nousi monien eri yritysten ja yhdistysten aravaosaketaloja, aravavuokrataloja ja kovan rahan taloja. Astikaisen ym. mukaan erityyppiset rakennuttajat vaikuttivat siihen, että Puotinharjun väestöpohjasta tuli hyvin monipuolinen. (Astikainen ym. 1997, 80.)

Puotinharju suunniteltiin ja rakennettiin Puotilan asuinalueen luoteisosana, ja se sai aluksi nimekseen Puotila II. Vuonna 1994 alue ristittiin nimisekaannuksien vuoksi Puotinharjuksi (Astikainen ym. 1997, 81). Myös tilastoissa esimerkiksi väkiluvun suhteen Puotinharju nä-

kyy tämän takia vasta vuodesta 1964 alkaen, vaikka alueella oli asukkaita jo ennen sitä. Puotinharju rakennettiin kerralla lähes valmiiksi, eikä aluetta ole sen jälkeen juuri täydennetty: 86 prosenttia asunnoista on rakennettu 1960-luvulla. Myllypuron rakentaminen on jatkunut myöhemminkin, etenkin 1970-luvulla, ja pientalorakentaminen jatkuu edelleen, mutta noin 70 prosenttia asunnoista on edelleen peräisin 1960-luvulta (ks. liite 2, taulukko 1 sekä jäljempänä luku 4.1.2).

Puotinharjun lähiö sijaitsee pitkittäin Itäväylän pohjoispuolella. Kehä I:n Itäväylältä lähtevä alkupää leikkaa alueen kahteen osaan, mikä vähentää alueen yhtenäisyyden tuntua. Väyrynen kuvailee Puotinharjun aluetta seuraavasti: ”alue on pitkänomainen, osaksi jyrkästikin viettävää kalliota. (---) Alueen pituus korostuu katuratkaisussa: kokoojakatu kulkee alueen eteläreunaa, siitä erkanevat asuntokadut suorina rakennusryhmittymien sisälle.” (Väyrynen 1992, 40-41.) Puotinharjun vaaleat 3 - 9 -kerroksiset nauhaikkunaiset lamellitilat on pääosin suunnattu kohti lounasta, mikä Väyrysen mukaan liittyy funktionalismin perintöön, jossa tärkeää oli valo ja tilantuntu. Maasto on Väyrysen mukaan rajoittanut rakennukset Puotinharjussa suhteellisen lyhyiksi. (Väyrynen 1992.)

Myllypuro on Puotinharjua yhtenäisempi asuinalue ja selkeämmin oma alueyksikkönsä. Alue rajautuu sitä kiertävien katujen ja ympäröivien ulkoilunalueiden väliin. Kerrostaloaluetta kiertävä kokoojakatu erottaa samalla toisistaan kerrostalo- ja pientaloalueen. Kokoojakadusta lähtee asuinalueen sisälle ns. pistokatuja (ks. Väyrynen 1992, 70). Myllypuron alueen leikkaa neljään osaan kaksi jalankulkuakselia: alueen rakenteessa näkyy siis lähiöteorian mukainen soluperiaate (ks. esim. Schulman 1990). Myös liikenne on suunniteltu lähiöperiaatteen mukaisesti siten, että jalankulku ja autoliikenne on erotettu toisistaan; esimerkiksi ostoskeskukseen ja kouluihin pääsee kerrostaloalueella joka puolelta ilman, että on ylitettävä ajoteitä. Myllypuron talot ovat osaksi 3 - 4 ja osaksi 7 - 8 -kerroksisia. Arkkitehti pyrki suunnitteluvaiheessa pienempään rakentamistehokkuuteen, mutta taloudellisuuden vaatimukset pakottivat tekemään taloista suunniteltua suurempia (Väyrynen 1992). Väyrysen mukaan Myllypuron suunnitteluvaiheessa arkkitehti ennakoiki jo muutosta kohti kompaktimpaa, sulkeutuneempaa kaupunkirakennetta ja uusruutukaavaa, mutta kaupungin päättäjät olivat vielä väljän ja avoimen rakennustavan lumoissa. Myllypuron rakennuskausi sijoittuu suunnitteluparadigman murrosvaiheeseen, ja lopullinen tulos on vanhojen ja uusien periaatteiden välimuoto: talot on ryhmitelty ruutukaavamaisesti mutta väljästi. (Väyrynen 1992, 70; suunnitteluparadigman muutoksesta ks. Hankonen 1994.) Myllypuron lähiön

ulkoista olemusta arvosteltiin heti alueen valmistuttua (Heino ym. 1966) mm. maisemallisten muotojen puutteesta, puistoalueiden hoitamattomuudesta, talojen liian suuresta koosta ja liian harvasta sijoittelusta. Alueelta puuttuu myös sellainen jäsentely, joka ryhmittäisi talot omiksi kortteleikseen ja pihapiireikseen. Myllypuron arvostelu sisälsi samoja teemoja, joita myöhemmässäkin lähiökeskustelussa lehdistössä toistettiin (ks. esim. Helsingin kaupungin kaupunkisuunnitteluvirasto 1981).

Palvelut olivat Puotinharjussa ja Myllypurossa alkuvuosina riittämättömiä. Esimerkiksi päivähoitopaikoista oli pulaa, liikenneyhteydet keskustaan olivat heikkoja, ja Puotinharjussa kaupalliset palvelutkin jouduttiin jonkin aikaa hakemaan muualta (Astikainen ym. 1997). Myllypuroon valmistui ostoskeskus vuonna 1964 (Hankonen 1994, 254), Puotinharjuun vuonna 1965 (Astikainen ym. 1997, 83). Astikaisen ym. (1997, 80) mukaan Puotinharju eli ja kasvoi metron ja ison ostoskeskuksen odotuksessa. 1960-luvulla lähiöistymisen yhteydessä suunniteltiin Helsingin hierarkkista kaupan kannattavuuslaskelmille perustuvaa liikekeskusjärjestelmää, ja Puotinharjusta suunniteltiin itäisiä esikaupunkeja palvelevaa aluekeskusta, jonka vaikutuspiirissä olisi n. 50 000-100 000 asukasta. Puotinharjun aluekeskus toteutui 1980-luvulla Itäkeskuksen nimellä. (Hankonen 1994, 243-245.) Metroyhteys keskustasta Itäkeskukseen (ja samalla Puotinharjuun) avattiin vuonna 1982; Myllypuroon metro ulottui vuonna 1986 (Hellman 1987). Liikenneyhteydet keskustaan ovat metron ansiosta alueilla hyvät, vaikkakin Myllypurossa metroasema sijaitsee alueen laidalla, jolloin kaikilla alueen asukkailla ei ole yhtäläinen kulkuetäisyys asemalle. Liityntäliikenteen linja-autot hoitavat myös liikennettä Itäkeskuksen metroasemalta Myllypuroon.

Puotinharjussa on työpaikkoja poikkeuksellisen paljon: vuoden 1997 alussa alueella oli 3585 työpaikkaa (Helsinki alueittain 1997, 150). Myllypuro rakennettiin alun perinkin ns. nukkumalähiöksi, ja lähiöperiaatteen mukaan työpaikat ja asuminen erotettiin toisistaan. Vuoden 1997 alussa Myllypurossa olikin vain 1560 työpaikkaa (Helsinki alueittain 1997, 154). Myös palveluiden osalta alueet eroavat toisistaan. Puotinharjussa palvelut ovat erittäin hyvät aluekeskuksen palvelutarjonnan myötä. Itä-Helsingin aluekeskus on toteutunut Puotinharjun kupeeseen, ja asukkailla onkin sen myötä monipuoliset palvelut asuinympäristössään. Alueella tai sen tuntumassa sijaitsee mm. Itä-Helsingin kulttuurikeskus ja monitoimitalo, Itäkeskuksen kauppakeskus sekä uimahalli. Myllypurossa palvelutarjonta on heikompaa; alueella ei esimerkiksi ole omaa kirjastoa. Tosin Itäkeskuksen palvelut sijaitsevat Myllypuronkin asukkaiden ulottuvissa yhden metropysäkin päässä.

Puotinharju ja Myllypuro ovat pääasiassa kerrostaloalueita (ks. liite 2, taulukko 6), mutta alueilla on myös pientaloasutusta. Myllypuron osa-alueeseen kuuluu laaja pientaloalue kerrostaloalueen länsipuolella, ja pientaloasutusta on myös alueen etelälaidalla. Lisäksi alueeseen kuuluu muusta alueesta erillään sijaitseva pientaloalue Roihupellon teollisuusalueen pohjoispuolella (ks. liitekartat). Puotinharjun osa-alueella jonkin verran pientaloasutusta on alueen itäosassa, pääalueesta erillään Kehä I:n itäpuolella. Hallinnolliset ja tilastolliset aluejaot eivät useinkaan osu yksiin esimerkiksi kerrostaloalueiden ja pientaloalueiden luonnollisten rajojen kanssa. Asuinalueet voivat siis olla sisäisesti hyvinkin heterogeenisiä, vaikka tilastotarkastelujen perusteella tulokset monesti yleistetään koskemaan koko tilaston kattamaa aluetta. Tämän tutkimuksen puitteissa alueiden sisäiseen erilaistuneisuuteen ei kuitenkaan tarkemmin paneuduta.

4.1.2 Asuntokanta ja asuinolot

Asuntokantaa on eri vuosina tilastoitu hiukan eri tavoin, ja lisäksi eri tilastojen yhteydessä käytettävä asuntopohja näyttää vaihtelevan sen mukaan, miten tilastoinnissa on käsitelty tyhjiä tai tilapäisesti asuttuja asuntoja. Tästä tilastovaihtelusta johtuu asuntojen hiukan vaihteleva kokonaismäärä asuntokantaa koskevissa taulukoissa (liite 2). Vaihtelu on kuitenkin melko vähäistä eikä se oikeastaan vaikuta asuntokannan rakenteesta saatavaan kuvaan.

Puotinharju ja Myllypuro on siis rakennettu pääosin 1960-luvun puolivälissä, vaikkakin alueille oli noussut jonkin verran pientaloja jo 1950-luvulla. Vuoden 1995 lopun tilanteen mukaan Puotinharjun asunnoista 86 prosenttia ja Myllypuron asunnoista 71 prosenttia on rakennettu 1960-luvulla (liite 2, taulukko 1). Puotinharju rakennettiin kerralla lähes valmiiksi, vain 1980-luvun toisella puoliskolla alueelle rakennettiin lisää pääasiassa kaupungin vuokra-asuntoja (liite 2, taulukko 2). Myllypuron rakentaminen on jatkunut tasaisesti: 1970-luvulla rakennettiin runsaasti aravarahoitteisia asuntoja: kaupungin vuokra-asuntoja ja aravaomistusasuntoja, ja 1980-luvun loppupuoliskolla vielä omistusasuntoja ja kaupungin vuokra-asuntoja. 16 prosenttia Myllypuron asuntokannasta on peräisin 1970-luvulta. Asuntorakentaminen perustamisvaiheen jälkeen näkyy myös väkiluvun kehityksessä (vrt. kuvio 3, luku 4.2). Myllypuron laajeneminen jatkuu edelleen pientalorakentamisen kautta. Liitteen 2 taulukosta 2 nähdään, että 1960-luvun lopulta lähtien vuoteen 1998

mennessä Puotinharjuun on rakennettu alle 150 uutta asuntoa, kun Myllypurossa rakennettiin samalla aikavälillä yli 1200 uutta asuntoa.

Valtaosa molempien alueiden asunnoista sijaitsee kerrostaloissa (liite 2, taulukko 6). Vuonna 1970 Puotinharjun asunnoista 95 % ja Myllypuron asunnoista 93 % oli kerrostaloasuntoja. Etenkin Myllypuroon on 1970-luvulta lähtien rakennettu runsaasti pientaloja; vuonna 1995 yli 10 % asunnoista sijaitsi pientaloissa (erilliset pientalot ja rivitalot yhteenlaskettuina) ja 85 % kerrostaloissa; Puotinharjussa kerrostaloasuntojen osuus ei ollut juuri muuttunut (92 %). Myllypuron erillispientalokanta on kasvanut tasaisesti vuosikymmenien aikana. Puotinharjussa erillispientalojen määrä ei juuri ole kasvanut 1960-luvun jälkeen. Pääosa asuntokannan lisäyksestä on Myllypurossakin tullut kerrostalorakentamisesta. (Ks. liite 2, taulukot 1-3.) Asuntojen rakennusvuositaulukossa (liite 2, taulukko 1) osa luvuista tulee asuntojen perusparannuksesta, joka vastaa uusien asuntojen rakentamista. Siksi esimerkiksi liitteen 2 taulukoissa 1 ja 2 (asunnot rakennusvuosien mukaan ja asuntotuotanto) luvut eivät täsmää. Taulukossa 1 olevista 1990-luvulla rakennetuista asunnoista suuri osa onkin ollut perusparannuksen kohteena.

Seuraavassa tarkastellaan Puotinharjun ja Myllypuron asuntokannan hallintasuhdejakaumaa ja sen kehitystä ajassa. Asuntokannan luokittelussa hallintaperusteen mukaan käytetään pääjaottelua omistusasunnot, vuokra-asunnot sekä muut ja hallintasuhteeltaan tuntemattomat. Kaupungin tilastoissa vuokra-asuntoihin lasketaan myös työsuhdeasunnot, ja asunnot on myös tässä luokiteltu samalla tavalla. Vuokra-asunnot voidaan erikseen jakaa toisaalta vapaarahoitteisiin vuokra-asuntoihin ja aravavuokra-asuntoihin sekä toisaalta yksityisiin vuokra-asuntoihin ja kaupungin vuokra-asuntoihin. Suurin osa kaupungin vuokra-asunnoista on aravavuokra-asuntoja, mutta aravavuokra-asuntoja on myös yksityisillä asunnontarjoajilla, esimerkiksi erilaisilla yhteisöillä (Laakso & Loikkanen 1997, 109). Ns. sosiaalisen asuntokannan osuutta alueiden asunnoista voidaan mitata joko kaupungin vuokra-asuntojen osuudella tai aravavuokra-asuntojen osuudella. Osa-alueitasolla ei ollut tätä tutkimusta varten saatavilla tarkkoja vuosittaisia tietoja, joissa näkyisivät erikseen eroteltuina kaupungin aravavuokra- ja vapaarahoitteiset asunnot sekä yksityiset vapaarahoitteiset ja aravavuokra-asunnot. Vertailun vuoksi vuokra-asunnot jaotellaan tässä molemmilla tavoilla. Taulukossa 1 esitetään tiivistetyssä muodossa Puotinharjun ja Myllypuron omistusasunto- ja vuokra-asuntojakauma vuosilta 1970, 1985 ja 1995. Tarkempi aikasarja,

vuokra-asuntojen rahoitusmuodon mukainen yksityiskohtaisempi luokittelu sekä Helsingin ja Itäisen suurpiirin vertailutiedot löytyvät liitteestä 2 taulukosta 4.

Taulukko 1. Asunnot hallintaperusteen mukaan (%) Puotinharjussa ja Myllypurossa vuosina 1970, 1985 ja 1995 (31.12.).

Hallintaperuste	Puotinharju			Myllypuro		
	1970	1985	1995	1970	1985	1995
Omistusasunto	55,8	59,7	55,2	49,0	47,0	46,8
Vuokra-asunto	42,7	36,4	39,6	49,6	46,4	49,1
<i>joista:</i>						
Aravavuokra	21,8	21,8	24,4	27,7	29,4	31,1
Kaupungin vuokra	17,9	18,0	20,8	32,3	33,0	34,8
Muu tai tuntematon	1,5	3,9	5,1	1,4	6,7	4,1
Yhteensä	100	100	100	100	100	100
N	1966	1967	2119	3717	4727	4745

Lähde: Pääkaupunkiseudun aluesarjat.

Vuonna 1970 koko Helsingissä oli vuokra-asuntoja 54 % ja vuonna 1995 44 % (ks. liite 2, taulukko 4). Myllypurossa on Helsingin keskiarvoa enemmän vuokra-asuntoja ja niiden osuus on pysynyt suurin piirtein samana: noin 49 % vuosina 1970 ja 1995. Puotinharjussa vuokra-asuntojen osuus on ollut kaupungin keskiarvoa pienempi; vuodesta 1970 vuoteen 1995 osuus on laskenut 43 %:sta 40 %:iin. Puotinharjussa on siis koko ajan ollut keskiarvoa suhteellisesti enemmän omistusasuntoja; Myllypuro sen sijaan ei ole omistusasuntovaltaistunut koko kaupungin tahtiin. Vielä 1970-luvulla Myllypurossa oli omistusasuntoja suhteellisesti enemmän kuin Helsingissä keskimäärin, mutta tilanteen pysyessä Myllypurossa ajan mittaan samanlaisena suhteellinen ero omistusasuntovaltaistuvaan Helsingin keskitasoon on kasvanut. 1990-luvulla omistusasuminen näyttää kaikilla tarkastelluilla alueilla vähenevän vuokra-asumisen kasvun hyväksi. Tämä siirtymä johtuu Leila Lankisen mukaan osaksi asuntojen hintojen alenemisesta 1990-luvun alussa, minkä takia asuntoja ei enää kannattanut pitää sijoitusmielessä tyhjillään. Toisaalta 1990-luvussa alkoi myös vuokrasäännöstelyn purkaminen, joka osaltaan kannusti asunnonomistajia laittamaan asuntonsa vuokralle (Lankinen 1996, 3).

Ns. sosiaalinen asuntotuotanto on ollut Myllypurossa suurempaa kuin Puotinharjussa ja toisaalta molemmilla alueilla suurempaa kuin Helsingissä keskimäärin. Aravavuokra-asuntojen osuus asuntokannasta on Myllypurossa noussut 28 %:sta (vuonna 1970) 31 %:iin

vuoteen 1995 mennessä, Puotinharjussa 22 %:sta 24 %:iin. Kaupungin vuokra-asuntojen osuutta tarkasteltaessa ero alueiden välillä on suurempi: Myllypurossa noin kolmasosa asunnoista on 1970-luvulta lähtien ollut kaupungin vuokra-asuntoja, Puotinharjussa noin viidesosa. Aravavuokra- ja kaupungin vuokra-asuntojen lukumäärät eivät vastaa toisiaan, koska aravavuokra-asuntoja on muillakin kuin kaupungilla ja toisaalta kaikki kaupungin vuokra-asunnot eivät ole aravavuokra-asuntoja (ks. esim. Korhonen 1999). Myöhemmissä luvuissa tarkastellaan sitä, miten asuntokannan hallintamuotojen jakauman erot näkyvät alueiden väestön sosiaalisessa koostumuksessa.

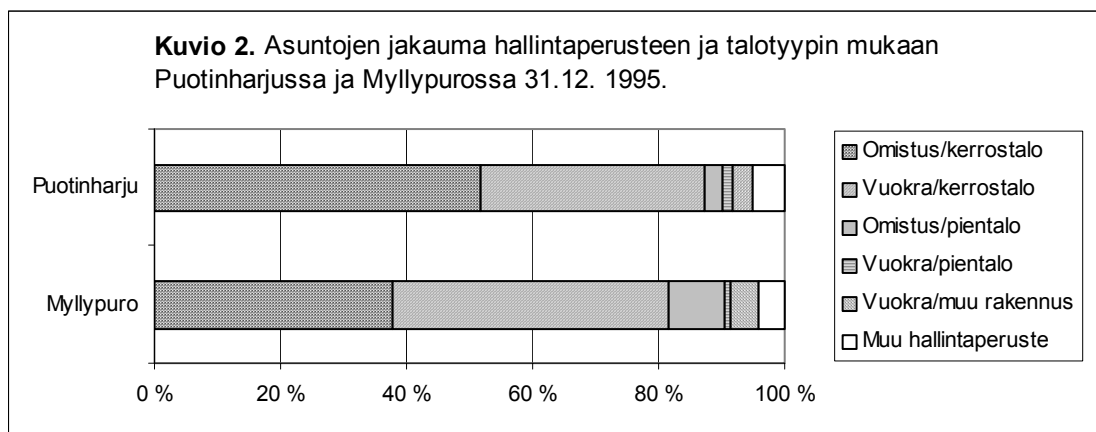
Vuoden 1995 väestölaskentatietojen pohjalta voidaan erotella vuokra- ja omistusmuodot eri talotyypeille (liite 2, taulukko 5). Puotinharjussa pientaloasunnoista on suhteellisen suuri osa, 30 %, vuokra-asuntoja; suurin osa näistä on rivitaloasuntoja. Myllypurossa 9 % pientaloasunnoista on vuokra-asuntoja. Kerrostaloasunnoista Puotinharjussa 39 % on vuokra-asuntoja, Myllypurossa 51 %. Taulukossa 2 ja kuviossa 2 (seuraava sivu) esitetään alueiden kaikkien asuntojen jakauma talotyyppin ja hallintaperusteen mukaan vuonna 1995 (ks. myös liite 2, taulukko 5).

Taulukko 2. Asunnot talotyyppin ja hallintaperusteen mukaan Puotinharjussa ja Myllypurossa 31.12. 1995.

Talotyyppi ja hallintaperuste	Puotinharju		Myllypuro	
	lkm	%	lkm	%
Omistus/kerrostalo	1086	51,8	1804	37,8
Vuokra/kerrostalo	742	35,4	2084	43,7
Omistus/pientalo	65	3,1	436	9,1
Vuokra/pientalo	30	1,4	44	0,9
Omistus/muu rakennus	0	0	0	0
Vuokra/muu rakennus	67	3,2	210	4,4
Muu hallintaperuste	108	5,1	196	4,1
Yhteensä	2098	100	4774	100

Lähde: Pääkaupunkiseudun aluesarjat.

Puotinharjussa yli puolet kaikista asunnoista, 52 %, on kerrostalojen omistusasuntoja; Myllypurossa suurin ryhmä on kerrostalojen vuokra-asunnot, joita on 44 % asuntokannasta. Myllypuroa erottaa Puotinharjusta myös merkittävä pientaloissa sijaitsevien omistusasuntojen osuus, 9 % asuntokannasta. Tässä omistus- ja vuokrakerrostaloasuntojen yhteenlaskettu määrä ei ole sama kuin kaikki kerrostaloasunnot yhteensä, sillä luokassa muu hallintaperuste on suhteellisen paljon kerrostaloasuntoja. (Vrt. taulukko 5 liitteessä 2.)

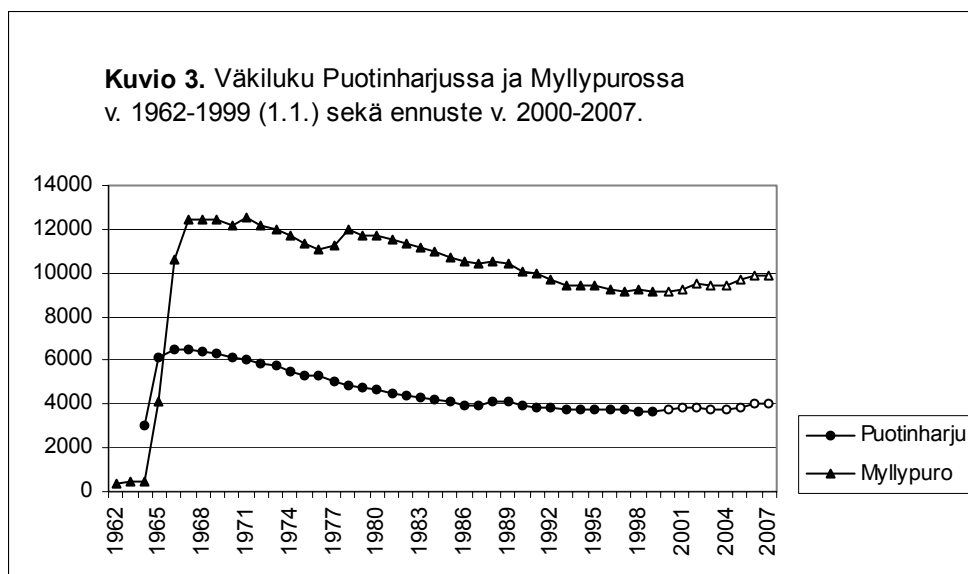

Lähde: Pääkaupunkiseudun aluesarjat.

Asuntojen keskimääräinen huoneluku ei ole vuosien mittaan merkittävästi alueilla muuttunut, vaikka Myllypurossa yli viiden huoneen asuntojen osuus on pientalorakentamisen myötä kasvanut. Pieniä 1-2 huoneen asuntoja (kun keittiö lasketaan huoneeksi) oli Puotinharjussa ja Myllypurossa vuonna 1995 noin 30 %, mikä on kaupungin keskiarvoa noin 10 prosenttiyksikköä vähemmän. Keskikokoisia 3-4 huoneen asuntoja on alueilla kaupungin keskiarvoa enemmän; alueet rakennettiin tavallisten lapsiperheiden tarpeita ajatellen. (Liite 2, taulukko 7.) Vuonna 1970 asuntojen keskikoko oli molemmilla alueilla kaupungin keskitasoa suurempi. Myllypurossa keskikoko on pysynyt kaupungin tasolla pientalorakentamisesta johtuen, mutta Puotinharjussa keskikoko on jäänyt jälkeen Helsingin keskitasosta. Asuntojen keskikoko oli Puotinharjussa vuonna 1995 57 m² ja Myllypurossa 62 m² (ks. liite 2, taulukko 8). Asuntojen keskikoko ei ole alueilla juurikaan muuttunut vuosien 1970 ja 1995 välillä, mutta asuntokuntien keskikoko (asukkaiden määrä asuntoa kohden) on pienentynyt hieman yli kolmesta hengestä asuntoa kohti vajaaseen kahteen, jolloin asumisväljyys on vastaavasti kasvanut. Henkeä kohden tilaa oli vuonna 1970 noin 18 m² asukasta kohden, ja vuoteen 1995 mennessä luku oli kohonnut noin 32 m²:een. Luvut vastaavat koko Helsingin kehitystä. Kaikki asuinoloissa tapahtuneet kehityskulut liittyvät alueen luonnolliseen vanhenemiseen. Asumisväljyys on vuosien mittaan kasvanut, kun ruokakunnat ovat hajonneet lasten muuttaessa pois kotoa ja alueen alkuperäissukupolven jäädessä vanhoihin asuntoihin. Perhekuntien pieneneminen, ikärakenteen vanheneminen ja asumisväljyyden kasvu liittyvät kiinteästi toisiinsa. Asumisväljyys kertoo enemmän yksin asuvien osuuden suuruudesta kuin varallisuuden aiheuttamista asumistasovaikutuksista (Lankinen 1998, 12). Yhden hengen asuntokuntia olikin vuoden 1999 alussa Puotinharjussa jo 49 % ja Myllypurossa 43 % (ks. liite 3, taulukko 4).

4.2 Demografisen rakenteen kehitys

Puotinharjun ja Myllypuron alueiden valmistumisen osuminen 1960-luvun puoliväliin näkyy myös alueiden väestömäärän kehityksessä. Kuviossa 3 esitetään väkiluvun kehitys vuosina 1962-1999 sekä ennuste vuosille 2000-2007 (ks. myös liite 3, taulukko 1). Eniten väestöä alueilla asui heti niiden valmistuttua, ja väkiluku on sen jälkeen tasaisesti laskenut ruokakuntien pienenemyssä alkuaikojen huippuvuosien jälkeen. Myllypurossa on korkeimmillaan ollut yli 12 000 asukasta ja Puotinharjussa yli 6000. Asuntorakentaminen näkyy väkiluvun kasvuna, esimerkiksi Myllypurossa 1970-luvun lopulla ja Puotinharjussa 1980-luvun lopulla. Myllypurossa lisärakentaminen on hidastanut väestön vähenemistä, ja 2000-luvun alussa väkiluvun odotetaan kääntyvän uudelleen nousuun alueen lisärakentamisen myötä.

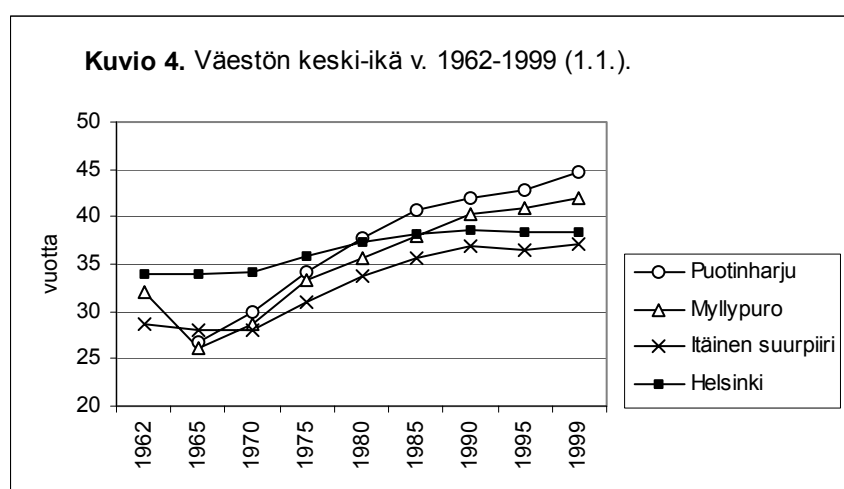

Lähde: Pääkaupunkiseudun aluesarjat.

Liitteen 3 kuvioissa 1-3 esitetään väkiluvun vuosittaiset muutokset sekä luonnollisen väestönkasvun ja muuttoliikkeen osuudet väestön kokonaisuudessa vuosina 1977-1998. Kuvioista voidaan nähdä, että väkiluvun muutokset ovat olleet pääasiassa muuttoliikkeestä johtuvaa. Nettomuutto alueille on ollut positiivista aina uusien asuinrakennusten valmistumisen jälkeen, mutta muuten nettomuutto on ollut negatiivista. Nettomuutto ei vielä kerro mitään muuttoliikkeen volyyymistä eli siitä, kuinka suuri väestön vaihtuvuus alueilla on. Liitteen 3 kuviossa 6 esitetään lähtömuuttaneisuusluvut vuosilta 1977-1998. Puotinharjun ja Myllypuron välillä ei lähtömuuttaneisuudessa ole eroja, mutta molemmat alueet ovat muuttoalttiudessa Helsingin keskitason alapuolella. Alueiden syntyneisyys- ja kuolleisuus-

luvut vaihtelevat suuresti vuosittain johtuen syntyneiden ja kuolleiden pienestä määrästä ja siten lukujen alttiudesta satunnaisvaihtelulle (ks. liite 3, kuvat 4 ja 5). Etenkin kuolleisuuden tarkastelussa olisi kuitenkin käytettävä ikävakiointia, jota tässä ei ole tehty. Väestön vanhenemisen myötä onkin odotettavissa, että kokonaiskuolleisuus alueilla nousee. Kaiken kaikkiaan luonnollinen väestönkasvu on ollut Myllypurossa useimpina vuosina negatiivista vaikkakin vaihtelu on ollut suurta; Puotinharjussa luonnollisten väestönmuutosten nettotulos on eri vuosina vaihdellut positiivisesta negatiiviseen (ks. liite 3, kuvio 2).

Kuviossa 4 näkyy väestön keski-ikä kehitys (keski-ikä laskemisesta ks. liite 1). (Ks. myös liite 3, taulukko 2.)

Lähde: Pääkaupunkiseudun aluesarjat.

Alueiden valmistuttua 1960-luvulla niille muutti nuoria perheitä, ja väestön keski-ikä oli reilusti kaupungin keskitason alapuolella. 1980-luvun alkupuolella Puotinharjun ja Myllypuron väestön keski-ikä ylitti kaupungin keskitason, ja nyt väestö on selvästi keskimääräistä vanhempaa. Erityisen korkea vuoden 1999 alussa on Puotinharjun väestön keski-ikä: 45 vuotta, kun se koko kaupungissa on 38 vuotta. Itäisessä suurpiirissä väestön keski-ikä on pysynyt alhaisena tasaisen asuntotuotannon vuoksi (ks. liite 2, taulukko 1). Väestön ikäänntyminen näkyy myös eri ikäryhmien suhteellisten osuuksien muutoksessa (ks. liitteen 3 taulukko 3 ja kuvio 7). Yhdellä kertaa rakennettujen alueiden väestörakenne käy läpi ikäpolviaaltoja: aluksi lasten määrä on suuri ja muutama vuosi sen jälkeen nuorten määrä (Laakso 1995). Myös Puotinharjussa ja Myllypurossa on ollut nähtävillä tällaisia ikäpolviaaltoja, vaikka ikäryhmittäisestä kuvioista (liitteen 3 kuvio 7) sitä ei kovin hyvin huomaa ryhmien ikähaarukan ollessa melko suuri. Lasten (0-15-vuotiaat) osuus on alueiden rakentamisaikoihin ollut Puotinharjussa ja Myllypurossa hyvin korkea, mutta se on nopeasti

alentunut, Myllypurossa kaupungin keskitasolle ja Puotinharjussa sen alle. Vanhusten (yli 65-vuotiaat) osuus väestöstä on puolestaan kasvanut etenkin Puotinharjussa huomattavan korkeaksi: vuoden 1999 alussa jo 23 % alueen asukkaista oli yli 65-vuotiaita. Myllypurossakin vanhuksia oli vuoden 1999 alussa 19 % Helsingin keskitason ollessa 13,5 %. Ikärakenteen kehitys on ollut samankaltaista myös Itäisessä suurpiirissä etenkin 1980-luvulle saakka. Vanhusten osuuden ei ennusteta alueilla enää kovasti kasvavan; väestöennusteiden mukaan kasvua tulee 2000-luvun alussa olemaan etenkin 16-29-vuotiaiden ryhmässä (liite 3, kuvio 7). Myllypurossa alueen vähittäinen lisärakentaminen on vaikuttanut väestön ikärakenteen suurempaan tasaisuuteen kuin Puotinharjussa.

Asuntokuntien henkilölukujakauma on muuttunut rakentamisajan jälkeen: yhden hengen asuntokuntia oli vuoden 1999 alussa Puotinharjussa jo 49 % ja Myllypurossa 43 %, kun 1970-luvulla yli puolet asuntokunnista oli vähintään kolmen hengen asuntokuntia (ks. liite 3, taulukko 4). Vaikka alueet rakennettiin nuorten perheiden tarpeita varten ja pieniä asuntoja on keskimääräistä vähemmän, Puotinharju on jo ohittanut kaupungin keskiarvon yksinasuvien osuudessa, ja Myllypurokin on lähestymässä keskiarvoa.

36 suomalaisen lähiön kehityksen seurantalutkimuksessa ajanjaksolla 1980-1995 (Lankinen 1998) havaittiin myös sekä yksinasumisen lisääntyminen että vanhusten osuuden kasvu. Tarkemmassa ikäryhmittäisessä tarkastelussa kuitenkin huomattiin, että yksin asumisen yleistymisen ei johtunutkaan pääasiassa vanhimman ikäluokan osuuden kasvusta, vaan eniten yksin asuvien osuutta kasvatti 30-54-vuotias väestö (Lankinen 1998, 19). Tässä tutkimuksessa ikäryhmittäistä asuntokuntien kokojakaumaa ei ole käytettävissä, joten asiaa ei voida tältä osin tutkia. Väestölaskentatietojen perusteella voidaan kuitenkin sanoa, että yksin asuvien vanhusten määrä alkaa alueilla olla suhteellisen suuri: vuoden 1995 lopussa Puotinharjussa jo 19 % ja Myllypurossa 15 % asuntokunnista oli yli 65-vuotiaita yksin asuvia Helsingin keskiarvon ollessa 13 % (ks. liite 3, taulukko 5).

Väestön ikärakenteen muutos ja ruokakuntien hajoaminen näkyy myös siinä, että lapsiperheiden osuus perheistä on sekä Puotinharjussa että Myllypurossa selvästi pudonnut. Vielä vuonna 1980 lapsiperheitä oli Puotinharjussa 70 % ja Myllypurossa 78 % kaikista perheistä; vuoden 1999 alussa Puotinharjussa lapsiperheiden osuus oli enää 48 % ja Myllypurossa 54 %. (Ks. liite 3, taulukko 6.) Kehitys näillä alueilla ei tosin ole merkittävästi poikennut koko kaupungin kehityksestä. Puotinharjussa lapsiperheiden osuus on vuonna 1980 ollut

kaupungin keskitasoa, mutta on vuoteen 1999 mennessä pudonnut sen alapuolelle; Myllypurossa puolestaan osuus oli vuonna 1980 keskitasoa suurempi mutta on nyt Helsingin keskitasoa. Lapsiperheiden osuus on siis pudonnut jonkin verran nopeammin kuin Helsingissä keskimäärin, ja osuus on pudonnut etenkin kymmenvuotisjaksolla 1985-1995. Perheytyypistä ei ole pääkaupunkiseudun aluesarjoissa tietoa 1960-luvulta lähtien, mutta voidaan olettaa lapsiperheiden osuuden olleen tuolloin Puotinharjussa ja Myllypurossa vielä huomattavasti suurempi kuin vuonna 1980.

Puotinharju ja Myllypuro ovat ns. vanhenevia lähiöitä. Uusille asuinalueille muuttaa aina valmistumisvaiheessa suhteellisesti suuri osa nuoria lapsiperheitä (ks. esim. Laakso 1993, Lankinen 1998), ja alueen vanhetessa alkuperäissukupolvi vanhenee alueen mukana. Pääosin yhdellä kertaa rakennettujen asuinalueiden kehityksessä näkyy siis kiinteästi toisiinsa liittyvinä prosesseina yhtäaikainen väestön ikärakenteen vanheneminen, perhekuntien pieneneminen lasten muuttaessa pois kotoa sekä sen myötä yksinasuvien lisääntyminen ja asumisväljyyden kasvu. Samanlainen väestön ikärakenteen vanheneminen on käynnissä myös esimerkiksi Ruotsin 1960-luvun lähiöissä. Yhä pienempi osuus alueiden väestöstä on lapsia ja yhä suurempi osuus väestöstä vanhuksia ja yksinasuvia (Vogel 1992).

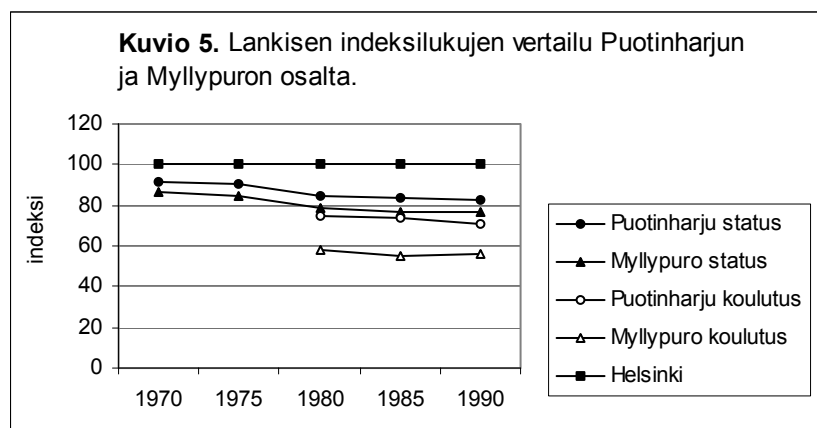
4.3 Sosiaalisen rakenteen muutosprosessit

Väestön sosiaalisen rakenteen kehitystä seurataan tässä pääasiassa perinteisten erilaistumistutkimuksissa käytettyjen muuttajien avulla, joita ovat väestön sosioekonominen asema, tulotaso sekä koulutus (näiden muuttajien käyttöä tutkimuksissa on tarkasteltu luvussa 2.6.2). Lisäksi tarkastellaan ulkomaan kansalaisten osuuden kehitystä alueilla 1990-luvun aikana. Aluksi luodaan silmäys siihen, millaiselta Puotinharjun ja Myllypuron sosiaalinen rakenne näyttää suhteessa koko kaupunkiin aiempien Helsinkiä koskevien erilaistumistutkimusten tuloksien perusteella.

4.3.1 Aikaisempien tutkimusten tuloksia

Markku Lankinen on tutkinut pääkaupunkiseudun kerrostalolähiöiden sosiaalista kehitystä pääasiassa työvoiman sosioekonomisesta asemasta muodostettujen statusindeksien sekä koulutusrakenneestä muodostettujen koulutusrakenneindeksien avulla (Lankinen 1994; 1997b). Indekseissä asuinalueen koko sosioekonominen asema tai koulutusrakenne tiiviste-

tään kultakin mittaajankohdalta yhteen lukuun ja suhteutetaan koko Helsingin tai pääkaupunkiseudun tasoon, jonka jälkeen alueita voidaan vertailla toisiinsa aikasarjoilla. Lankinen (1994; 1997b) luokittelee lähiöt indeksilukujen vertailujen perusteella kehitykseltään kolmeen luokkaan: statukseltaan nouseviin, tasaisiin ja laskeviin lähiöihin. Kyse on suhteellisesta noususta tai laskusta verrattaessa alueita kaupungin keskitasoon. Lankinen luokittelee sekä status- että koulutusrakenneindeksillä tarkasteltuna Puotinharjun tasaisesti kehittyneiden lähiöiden joukkoon, Myllypuron puolestaan laskevien lähiöiden joukkoon (Lankinen 1994, 26, 35). Lähiöiden jakaminen näihin ryhmiin näyttää kuitenkin jossain määrin satunnaiselta: tarkemmassa tarkastelussa huomataan, että Puotinharjun ja Myllypuron kehityskulut eivät eroa toisistaan juuri lainkaan; eroa on vain siinä, millä tasolla käyrät kulkevat (ks. kuvio 5). Myöhemmissä luvuissa tässä tutkimuksessa tarkastellaan, millaisia eroja alueiden välillä ja suhteessa koko kaupunkiin nähdään, kun alueiden sosioekonomista ja koulutusrakennetta tarkastellaan yksityiskohtaisemmin.

Lähde: Lankinen 1994.

Helsinkiä koskevissa faktorianalyttisissä tutkimuksissa kaupunkialueita on faktoripistemäärien perusteella jaoteltu alueryhmiksi. Maury (1997) tutkimuksessa esiin nousi neljä faktoria, joiden nimiksi tuli urbanisoituneisuus, resurssit, sukupolvet ja deprivatio. Kaupungin sosioekonomisia ulottuvuuksia jäsentävällä resurssit-faktorilla latautuivat positiivisesti mm. korkea-asteen osuus tutkinnoista, tulotaso ja asumisväljyys, ja negatiivisesti mm. toimeentulotuen saajien, työttömien ja vain peruskoulutuksen saaneiden osuudet. Puotinharju ja Myllypuro saivat tällä faktorilla matalia arvoja, mutta eivät kuitenkaan sijoittuneet aivan alimpaan alueluokkaan. Toinen sosioekonomista erilaistumista jäsentävä faktori Maurylla on deprivatio-faktori, jolla useat resurssiulottuvuudella korkeita latauksia saaneet muuttajat latautuvat käänteisesti; faktorit erottaa toisistaan lähinnä vuokra-asuntojen

osuus (Maury 1997, 72-73). Deprivaatio-faktorilla Puotinharju ja Myllypuro saavat odotusten mukaan korkeita arvoja; kuusiluokkaisessa ryhmityksessä Myllypuro sijoittuu ylimpään luokkaan ja Puotinharju toiseksi ylimpään (Maury 1997, 74). Aluetyypeinä Puotinharju ja Myllypuro sijoittuvat Mauryn luokituksessa yhdessä muiden Itä-Helsingin alueiden kanssa ryhmään ”vanhat lähiöniukkuuden jakajat”, joille on ominaista mm. väestön vanheneminen, alhainen tulotaso ja sosiaaliset ongelmat (Maury 1997, 78-79).

Vaattovaara (1998) on tutkinut pääkaupunkiseudun erilaistumista paikkatietojärjestelmällä tuotettujen 250m x 250m kokoisten alueruutujen avulla. Myös Vaattovaaran faktorianalyyseissä esiin nousi neljä faktoria, joiden nimiksi valittiin elämänvaihe, vauraus, koulutus sekä ulkomaalaisuus ja vuokra-asuminen. Pieniä alueruutuja tutkittaessa Vaattovaaran tutkimuksessa myös hallinnollisten osa-alueiden sisäinen erilaistuneisuus tulee esiin. Faktori pistemäärien perusteella piirretyistä karttakuvista käy ilmi, että Myllypuron länsi- ja eteläosan pientaloalue eroaa selvästi itäosan kerrostaloalueesta ja etenkin alueen kaakkoiskulmalla sijaitsevasta kaupungin vuokrataloalueesta. Kaikilla Vaattovaaran faktoreilla faktori pistemääriä tarkasteltaessa näkyy pääpiirteissään sellainen kuvio, jossa Myllypuron pientaloalueella sijaitsevat alueruudut sijoittuvat hyväosaisten joukkoon ja itälaidan kerrostaloalue huono-osaisten joukkoon; alueen sisäinen erilaistuneisuus käy kartoista hyvin ilmi. Puotinharjussa kuvio on tasaisempi, vaikka sielläkin Kehä I:n itäpuolella sijaitseva pientaloalue saa hyväosaaisuudesta kertovia pistemääriä.

Ryhmittelyanalyysin perusteella Vaattovaara luokittelee pääkaupunkiseudun asuinalueet neljään aluetyyppiin: keskiluokkaiset omistusasunnoissa asuvat lapsiperheet, vähävaraiset vuokra-asunnoissa asuvat työttömät asuntokunnat, urbaanit elämäntyyliä käyttäjät sekä varakkaat väljästi asuvat asuntokunnat. Kuhunkin ryhmään kuuluvat alueruudut on paikannettu kartalle lukuunottamatta vähävaraisten luokkaa, jonka alueruutuja ei haluta leimautumisesta paikantaa alueellisesti. Vaattovaaran ryhmittelyssä Puotinharjun kerrostaloalueella alueruudut sijoittuvat kaikki urbaanien elämäntyyliä käyttäjien luokkaan, jolle on tyypillistä mm. pienet asuntokunnat, vuokra-asumisen suuri osuus ja keskiarvoa matalampi tulotaso ja sosioekonominen asema. Myös Myllypurossa löytyy kerrostaloalueelta urbaanien elämäntyyliä käyttäjien ruutuja, mutta suuri osa Myllypurosta, etenkin alueen länsi- ja eteläreuna, sijoittuvat varakkaiden väljästi asuvien asuntokuntien luokkaan, ja Myllypuron samoin kuin Puotinharjun pientaloalueilta löytyy myös keskiluokkaisten lapsiperheiden ruutuja. Vaattovaaran karttakuviin ei ole merkitty vähävaraisten asuntokuntien ruutuja, mutta voidaan

olettaa, että sellaisiakin Puotinharjuun ja Myllypuroon sijoittuu alueiden suuren kaupungin vuokra-asuntojen määrän takia. Vaikka vähävaraisten ruutuja ei ole karttoihin merkitty, niiden voi päätellä olevan niissä kohdissa, joiden paikalle ei ole merkitty mitään, mutta joissa kuitenkin tiettävästi on asukkaita. Tällaisia ”tyhjiä” kohtia Vaattovaaran kartassa on esimerkiksi Myllypuron itä- ja kaakkoislaidalla, jonne kaupungin vuokra-asunnot sijoittuvat. (Vaattovaara 1998.)

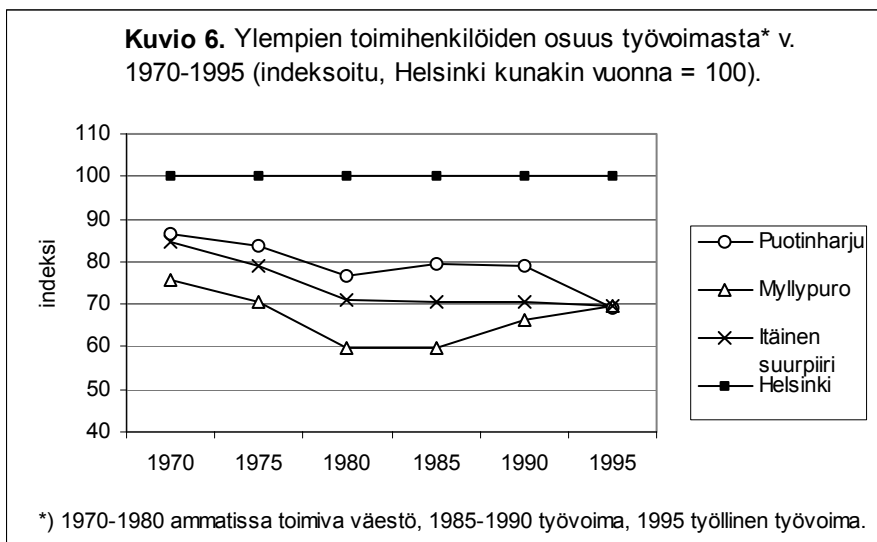
4.3.2 Sosioekonominen asema

Väestölaskennoissa väestö on jaettu pääasiallisen toiminnan mukaan eri ryhmiin (jaottelu on esitetty luvussa 2.6.2). Liitteen 4 taulukoissa 1 ja 2 esitetään Puotinharjun, Myllypuron, Itäisen suurpiirin ja Helsingin väestön jakaantuminen pääasiallisen toiminnan mukaan sekä lukumäärinä että osuuksina koko väestöstä ja liitteen 4 taulukossa 3 työvoiman jakautuminen sosioekonomisen aseman mukaan. Pääkaupunkiseudun aluesarjoista saadaan työvoiman sosioekonominen jakauma; työvoiman ulkopuolisten määrät ovat peräisin suoraan väestölaskentatauluista. Eri vuosien tiedot eivät tilastoinnin muutoksista johtuen ole tässäkään täysin vertailukelpoisia: vuoteen 1980 asti on esimerkiksi käytetty ammatissa toimiva väestö -käsitettä, joka sisältää määrittelyn muutoksista johtuen jonkin verran vähemmän henkilöitä kuin vastaavan ajankohdan työvoima-käsitteellä laskettu väestö sisältäisi (Helsinki alueittain 1988).

Varsinainen sosioekonominen luokitus lasketaan tilastoissa vain työvoimaan kuuluvalla väestöllä. Sosioekonomisen aseman mukaan työvoimaan kuuluvat jaetaan nykyään yrittäjiin, ylempiin toimihenkilöihin, alempiin toimihenkilöihin ja työntekijöihin. Vuosien 1970, 1975 ja 1980 väestölaskennoissa työllisiä ja työttömiä ei ole erikseen eroteltu ja vuosina 1985 ja 1990 työttömät sisältyvät muihin sosioekonomisen aseman luokkiin, mutta vuonna 1995 työttömät on laskettu omaksi luokakseen eikä heille ole erikseen määritelty sosioekonomista asemaa. Vuoden 1995 sosioekonominen luokitus on siis laskettu vain työllisestä työvoimasta, mikä aiheuttaa vertailuongelmia muihin tarkasteluvuosiin nähden. Joissain tutkimuksissa myös kodin ulkopuolella työtä tekemättömät perheenjäsenet on luokiteltu sosioekonomisiin ryhmiin asuntokunnan päämiehen sosioekonomisen aseman mukaan. Vuosien 1970 ja 1975 väestölaskentatietojen perusteella myös eläkeläiset voitiin luokitella sosioekonomisiin ryhmiin. (Ks. Valkonen & Martikainen 1995.) Tässä tarkastelussa mainitunkaltaisia uudelleenluokitteluja ei kuitenkaan tehdä.

Kun aluevertailuissa tutkitaan vain työvoiman sosioekonomista rakennetta (kuten esim. Lankinen (1994) tekee), jäävät huomioonottamatta työvoiman ulkopuoliset ryhmät. Esimerkiksi eläkeläisten osuus alkaa eräillä Helsingin alueilla kuten juuri Puotinharjussa ja Myllypurossa olla varsin suuri, joten tämän ryhmän osuus alueella vaikuttaa huomattavasti alueiden sosiaalisesta rakenteesta saatavaan kuvaan. Toisaalta uusilla asuinalueilla lasten määrä väestöstä on suuri, mikä myös vaikuttaa alueen elinoloihin ja arjen todellisuuteen.

Väestön sosioekonomisen rakenteen kehitystä tarkastellaan tässäkin aluksi ainoastaan työvoiman sosioekonomisen rakenteen avulla. Työvoiman jakautuminen sosioekonomisiin ryhmiin vuosina 1970 - 1995 Puotinharjussa, Myllypurossa, Itäisessä suurpiirissä ja Helsingissä näkyy liitteessä 4 olevasta taulukosta 3 ja kuvioista 1. Yrittäjien ja alempien toimihenkilöiden osuudet ovat Puotinharjussa, Myllypurossa ja Itäisessä suurpiirissä vastanneet kaupungin keskitasoa eikä näiden ryhmien osuuksissa ole vuosien aikana 1970-luvulta 1990-luvulle juuri tapahtunut muutoksia. Erot alueiden välille syntyvät ylempien toimihenkilöiden ja työntekijöiden osuuksien muutoksista, joten näiden ryhmien osuuksien muutoksia voidaan käyttää kuvaamaan koko sosioekonomisen rakenteen muutosta. Yleisenä trendinä koko kaupungissa on ollut ylempien toimihenkilöiden osuuden kasvaminen ja työntekijöiden osuuden pieneneminen. Muutosvauhdissa on alueiden välillä kuitenkin ollut eroja: kaikki alueet eivät ole toimihenkilövaltaistuneet koko Helsingin tahtiin. Liitteen 4 kuviossa 2 näkyy ylempien toimihenkilöiden osuuksien kehitys vertailualueilla. Seuraavassa kuviossa tutkitaan ylempien toimihenkilöiden osuuksien kehitystä indeksoituna Helsingin keskitasoon (kuvio 6).

Lähde: Pääkaupunkiseudun aluesarjat.

Vuonna 1970 ylempien toimihenkilöiden osuus Puotinharjussa ja Myllypurossa ei prosenttisyksikköinä eronnut juuri Helsingin tasosta, vaikka suhteellisesti Myllypurossa osuus oli tuolloinkin noin 25 % ja Puotinharjussa 13 % Helsingin keskitason alapuolella. 1970-luvulla vertailualueiden ero Helsinkiin kasvoi, 1980-luvulla ero pysyi vakaana, ja Myllypuro jopa hieman paransi tilannettaan vuoteen 1990 mennessä. Myllypuron suhteellinen ero Helsinkiin kapeni vielä vuodesta 1990 vuoteen 1995, mutta Puotinharjussa ylempien toimihenkilöiden osuuden kasvu näyttää tuolloin jääneen keskiarvoa hitaammaksi: ylempien toimihenkilöiden suhteellinen osuus koko kaupungin tasoon verrattuna putosi 70 prosenttiin vuonna 1995, jolloin sekä Puotinharju, Myllypuro että Itäinen suurpiiri olivat ylempien toimihenkilöiden osuuden mukaan samalla tasolla kaupungin keskiarvoon verrattuna.

Työntekijöiden osuuksien muutos on käännteinen ylempien toimihenkilöiden osuuksien kehitykselle. Työntekijöiden osuudet ja Helsingin tasoon indeksoitu kehitys näkyvät liitteen 4 kuvioissa 3 ja 4. Vuonna 1970 erot myös työntekijöiden osuuksissa työvoimasta olivat alueiden välillä suhteellisen pieniä. Työntekijöiden osuus on kuitenkin koko Helsingissä laskenut nopeammin kuin Puotinharjussa, Myllypurossa tai Itäisessä suurpiirissä. 1970-luvulla suhteellinen ero Helsinkiin kasvoi, 1980-luvulla kehitys oli tasaista, ja 1990-luvulla ero on jälleen kasvanut. Puotinharjun kohdalla näkyy vuosien 1990 ja 1995 välillä työntekijöiden osuudessa kaupungin keskitasoon indeksoituna yhtä selkeä muutos kuin ylempien toimihenkilöiden osuudessa. Vuosien 1990 ja 1995 välillä työntekijöiden osuus Puotinharjussa on jopa kasvanut, mikä merkitsee suurta suhteellisen eron kasvua koko Helsinkiin nähden. Vuonna 1995 työntekijöiden osuudet olivat Puotinharjussa ja Myllypurossa 30-40 prosenttia kaupungin keskitasoa suuremmat.

Helsingissä ylempien toimihenkilöiden osuus on vuonna 1995 jo ylittänyt työntekijöiden osuuden (ks. kuvio 1 liitteessä 4). Puotinharjun kohdalla kehitys näyttäisi laman aikana puolestaan saaneen uuden suunnan. Yhden vuoden tietojen perusteella ei kuitenkaan voida päätellä mitään muutoksen pysyvyydestä. Tilastoinnin muutos eli sosioekonomisen aseman laskeminen vuonna 1995 vain työllisestä työvoimasta vaikuttaa aikasarjojen tulkintaan. Koko Helsingin osalta ryhmien osuuksien kehitykseen vaikuttaa se, että työntekijöistä suurempi osa kuin ylempistä toimihenkilöistä on ollut työttömänä (ks. Montén 1999), ja tämä näkyy myös tilastoissa. Työttömyys on Puotinharjussa toisaalta saattanut vaikuttaa niin, että ylempiä toimihenkilöitä on alueella jäänyt työttömäksi enemmän kuin ryhmässä keskimäärin, tai toisaalta työttömyys ei ehkä ole kohdannut alueen työntekijöitä yhtä laajasti

kuin kaupungissa keskimäärin, jolloin työntekijöiden osuus näyttää nousevan. Toisaalta alueella on 1990-luvun alussa saattanut tapahtua valikoivaa muuttoliikettä tai muuttoliikkeen hidastumista, jonka vaikutuksesta ylempien toimihenkilöiden osuuden kasvu olisi hidastunut ja työntekijöiden kasvanut. Vaikutussuhteiden tarkempaan tutkimiseen tarvittaisiin alueellisia työttömyystilastoja ja muuttotilastoja, joissa eri sosioekonomisia ryhmiä käsiteltäisiin erikseen. Tämän tutkimuksen puitteissa tällaista tarkastelua ei kuitenkaan voida tehdä. Seuraavan väestölaskennan tietojen pohjalta tulee olemaan mielenkiintoista katsoa, miten sosioekonomisten ryhmien määräsuhteet alueilla työttömyyden alennuttua muuttuvat, mikäli työttömät edelleen tilastoidaan omaksi ryhmäkseen varsinaisten sosioekonomisten ryhmien ulkopuolella niin kuin vuoden 1995 väestölaskennassa tehtiin.

Ylempien toimihenkilöiden indeksoidun osuuden avulla alueita vertailtaessa saadaan kehityksestä toisenlainen kuva kuin Lankisen statusindeksillä, jossa otetaan huomioon koko työvoiman sosioekonominen jakauma. Liitteen 4 kuviossa 5 vertaillaan, miltä kehityskuva näyttää eri mittareilla katsottuna. Kehityksen suunta näyttää eri mittareilla samalta, mutta aikasarjat liikkuvat eri tasolla. Puotinharjun kohdalla eri mittari antavat toisiaan suhteellisen lähellä olevan tuloksen, mutta Myllypurossa Lankisen statusindeksi antaa tilanteesta positiivisemmän kuvan kuin ylempien toimihenkilöiden osuus. Ero Lankisen indeksiin johdetaan koko sosioekonomisen jakauman huomioonottamisen lisäksi siitä, että indeksin laskennassa käytetään eri ryhmien sosiaalisen etäisyyden perusteella arvioituja painokertoimia, jotka muuttuvat ajassa ryhmien kokosuhteiden muuttuessa.

Ainoastaan työvoiman sosioekonomista asemaa tarkasteltaessa jää kuitenkin piiloon tärkeää tietoa alueiden koko väestörakenteesta. Kun otetaan huomioon alueiden koko väestön sosiaalinen rakenne ja siis myös työvoiman ulkopuolisten ryhmien osuudet, voidaan eri alueiden todellista tilannetta vertailla paremmin keskenään. Työvoiman sosioekonomisen rakenteen mittari näyttää yksinkertaiselta ja kuvausvoimaiselta väestön sosiaalisen rakenteen ja sen kehityksen indikaattorilta. Kuitenkin jo työvoiman ja 1990-luvulla etenkin työllisen työvoiman osuus voi vaihdella alueilla niin paljon, että työvoiman sosioekonomisen rakenteen perusteella samanlaisiltakin näyttävät alueet saattavat suuresti erota toisistaan katsottaessa koko väestön sosiaalista koostumusta. Lisäksi työvoiman ulkopuolisten ryhmien koot vaihtelevat esimerkiksi eri-ikäisillä alueilla: vanhoilla asuinalueilla eläkeläisten osuus on suuri, uudemmilla alueilla taas lasten osuus.

Taulukossa 3 katsotaan, miten työvoimaan kuuluvien osuus on vaihdellut alueilla vuodesta 1970 vuoteen 1995. Tiedot ovat väestölaskentatauluista, joissa Itäistä suurpiiriä ei ollut olemassa ennen vuoden 1985 laskentaa.

Taulukko 3. Työvoimaan kuuluvien osuudet väestöstä (%) v. 1970-1995.

	1970	1975	1980	1985	1990	1995
Puotinharju	51,6	51,7	51,8	54,5	50,9	45,3
Myllypuro	48,9	50,0	50,7	53,4	52,4	47,1
Itäinen suurpiiri				55,9	55,0	49,8
Helsinki	53,2	49,6	50,4	54,3	55,3	51,2

Lähde: Väestölaskennat 1970-1995.

1980-luvun puolivälin jälkeen työvoimaan kuuluvien osuus on Puotinharjussa ja Myllypurossa pudonnut selvästi Helsingin keskitason alapuolelle. Vuodesta 1990 vuoteen 1995 työvoimaan kuuluvien osuus on kaikilla vertailualueilla muutenkin pudonnut, mikä johtuu mm. väestön huonon työllisyystilanteen takia tapahtuneesta eläkkeelle tai opiskelijaksi siirtymisestä. Etenkin Puotinharjussa eläkeläisten osuuden kasvaminen on lisännyt työvoiman ulkopuolella olevien osuutta (ks. liite 4, taulukko 2).

Taulukossa 4 esitetään työllisten osuus koko väestöstä vuosina 1985, 1990 ja 1995 sekä huoltosuhte, joka kertoo, kuinka paljon alueella on taloudellisesti ei-aktiivia väestöä (työttömiä ja työvoiman ulkopuolella olevia) sataa työllistä kohden.

Taulukko 4. Työllisten osuus väestöstä (%) ja huoltosuhte v. 1985-1995.

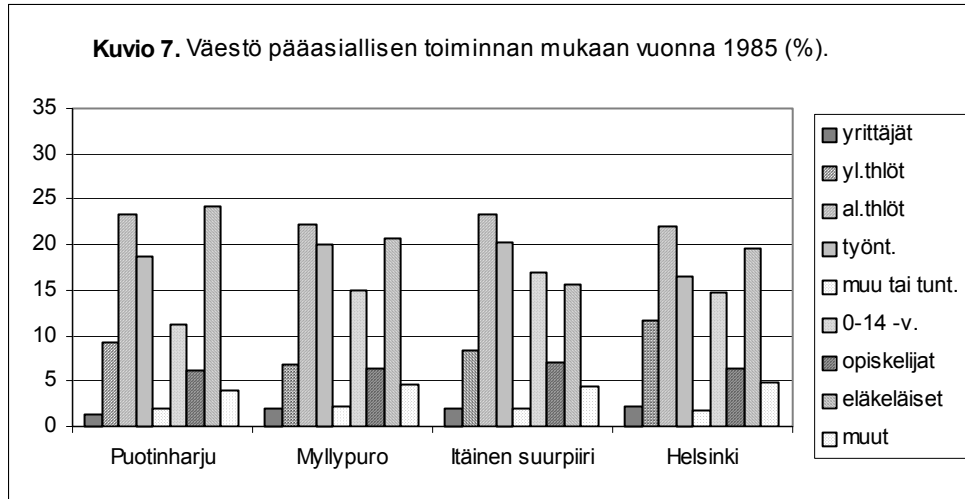
	Työllisten osuus			Huoltosuhte		
	1985	1990	1995	1985	1990	1995
Puotinharju	52,8	49,9	36,3	89	100	176
Myllypuro	51,7	51,3	35,0	94	95	186
Itäinen suurpiiri	54,4	53,9	39,0	84	86	156
Helsinki	52,8	54,2	42,2	89	84	137

Lähde: Väestölaskennat 1985-1995.

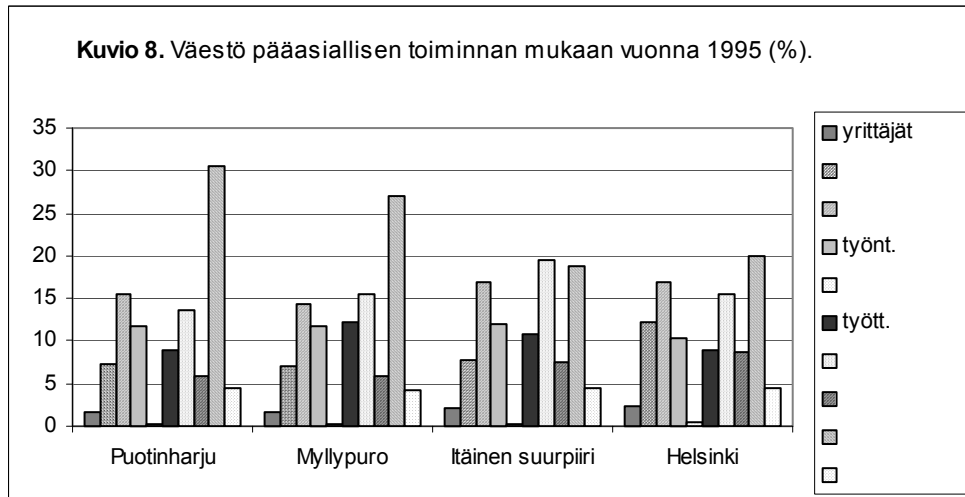
Vielä vuonna 1985 työllisten osuus väestöstä oli Puotinharjussa ja Myllypurossa koko kaupungin tasoa. Etenkin 1990-luvulla näkyy työllisten väestöosuuden lasku ja huoltosuhteen sen mukainen voimakas muutos sekä Puotinharjussa että Myllypurossa. Suuri osa

muutoksesta tulee työttömien mutta myös työvoimaan kuulumattomien määrän lisäyksestä vuodesta 1990 vuoteen 1995. Työttömyyden alueellista kehitystä tutkitaan tarkemmin luvussa 4.4.

Seuraavissa kuvioissa (kuviot 7 ja 8) esitetään koko väestön jakauma vertailualueilla pääasiallisen toiminnan mukaan vuosina 1985 ja 1995.

Lähteet: Pääkaupunkiseudun aluesarjat; väestölaskenta 1985.

Lähteet: Pääkaupunkiseudun aluesarjat; väestölaskenta 1995.

Kuvioita vertailtaessa näkyy selvästi eläkeläisten osuuden nousu Puotinharjussa ja Myllypurossa vuosien 1985 ja 1995 välillä. Uudeksi tärkeäksi ryhmäksi vuonna 1995 ovat tulleet työttömät, joita vuonna 1985 ei tilastoitu omaksi luokakseen; työttömyysaste olikin tuolloin niin alhainen, ettei se olisi juuri vaikuttanut väestön pääasiallisen toiminnan jakau-

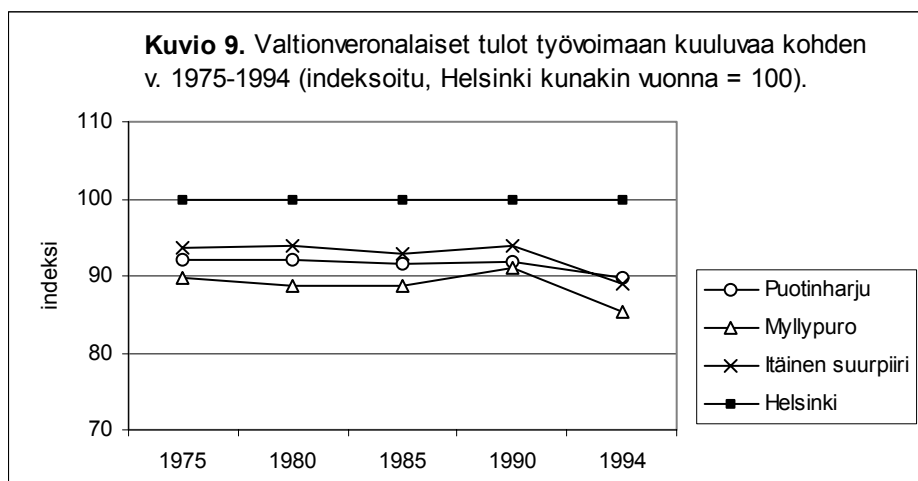
maan. Työvoiman sosioekonomisten ryhmien osuudet näkyvät näissä kuvioissa erilaisena kuin osuuksia pelkästä työvoimasta vertailtaessa. Koska työvoiman osuus väestöstä on vuonna 1995 koko Helsingissä suurempi kuin Puotinharjussa ja Myllypurossa, näkyy esimerkiksi ylempien toimihenkilöiden väestöosuus suhteellinen ero vielä suurempana kuin pelkästä työvoimasta laskettuja osuuksia verrattaessa. Vuonna 1995 ylempien toimihenkilöiden osuus koko väestöstä oli Puotinharjussa ja Myllypurossa noin 40 prosenttia pienempi kuin Helsingissä keskimäärin, kun osuudessa työvoimasta ero oli vain 30 prosenttia. Toisaalta vastaavasti työntekijöiden osuus koko väestöstä on Puotinharjussa ja Myllypurossa lähempänä kaupungin keskitasoa kuin työntekijöiden osuus pelkästä työvoimasta. Samalla lailla esimerkiksi työttömien osuus koko väestöstä näyttää Puotinharjussa yhtä suurelta kuin Helsingissä, koska työvoiman osuus Puotinharjussa on pienempi, vaikka työttömyysasteen (työttömien osuus työvoimasta) perusteella Puotinharjun työttömyys on Helsingin työttömyyttä suurempaa. Työttömyyden merkittävydestä ja näkymisestä asuinalueen arjessa kertoo kuitenkin enemmän se, kuinka suuri osa alueen koko väestöstä on työttömänä. Työttömyyttä tarkastellaan enemmän virallisen tilastointitavan mukaan myöhemmin luvussa 4.4.

Puotinharjussa ja Myllypurossa työllisten osuus väestöstä eroaa koko Helsingin osuudesta osittain siksi, että alueilla on paljon työvoiman ulkopuolella olevia eläkeläisiä. Väestön ikärakenteen vaikutus työvoiman ulkopuolella olevien osuuksiin voidaan ohittaa tutkimalla vain työikäistä väestöä. Liitteen 4 kuvioissa 6 ja 7 ja taulukossa 4 väestön pääasiallinen toiminta on esitetty vain 15-59-vuotiaiden ryhmässä, joka jaotellaan tässä pääluokittain työllisiin, työttömiin, eläkeläisiin, opiskelijoihin ja muihin. Oletuksena on, että alle 59-vuotiaista vain harva on vielä vanhuuseläkkeellä, jolloin tässä ryhmässä olevat eläkeläiset vastaisivat suurin piirtein työkyvyttömyyseläkeläisten määrää. Ajatuksena vertailun takana on se, että työttömien ja työkyvyttömyyseläkeläisten osuudet työikäisistä kertoisivat alueilla asumisen arjessa näkyvistä todellisista eroista. Liitteen 4 kuvioista 6 ja 7 sekä taulukosta 4 nähdään, miltä jakaumat näyttävät vuosina 1985 ja 1995. Vuonna 1985 alueiden välillä ei työikäisissä ollut juuri mitään eroja. Vuonna 1995 eroja oli syntynyt etenkin Myllypurossa ja Itäisessä suurpiirissä verrattuna Helsinkiin; Puotinharjun kehitys ei ole eronnut koko Helsingin kehityksestä. Sekä työttömien että eläkeläisten osuudet 15-59-vuotiaista nousivat Myllypurossa vertailualueita korkeammiksi vuonna 1995. Lama-ajan vaikutus näkyy siis alueilla eri lailla.

4.3.3 Tulotaso

Keskimääräinen tulotaso kuvaa yhdellä luvulla alueen koko väestön tulotasoa. Eri alueita on keskimääräisen tulotason perusteella helppoa ja yksikäsitteistä vertailla, mutta toisaalta keskiarvon peittoon voi jäädä suurtakin alueellista vaihtelua, ja todellisuudessa jakauma saattaa jopa olla alueilla polarisoitunut. Myös etenkin yksittäiset hyvin korkeat ääriarvot saattavat vetää keskiarvoa ylöspäin (tulotasomittarin käytöstä ks. luku 2.6.2). Olisi siis katsottava myös tulotason hajontaa, jotta voitaisiin arvioida, miten hyvin luku lopulta kuvaa aluetta keskimäärin. Tässä hajontatietoja ei kuitenkaan ole käytettävissä, joten on tyydyttävä keskiarvojen mukaiseen tarkasteluun.

Tulotasotiedot markkamääräisinä lukuina löytyvät liitteessä 5 olevista taulukoista 1-3 ja kuvioista 1-3. Vuodesta 1975 alkavassa aikasarjassa ei ole otettu huomioon rahan arvon muutoksia, joten eri vuosien välisiä markkamääräisiä muutoksia ei juuri kannata tarkastella, vaikka alueiden välisiä eroja eri vuosina voidaan kyllä vertailla. Kuviossa 9 esitetään työvoiman tulotaso keskimääräisten valtionveronalaisten tulojen mukaan indeksoituna Helsingin keskitasoon (ks. myös kuvio 1 liitteessä 5).

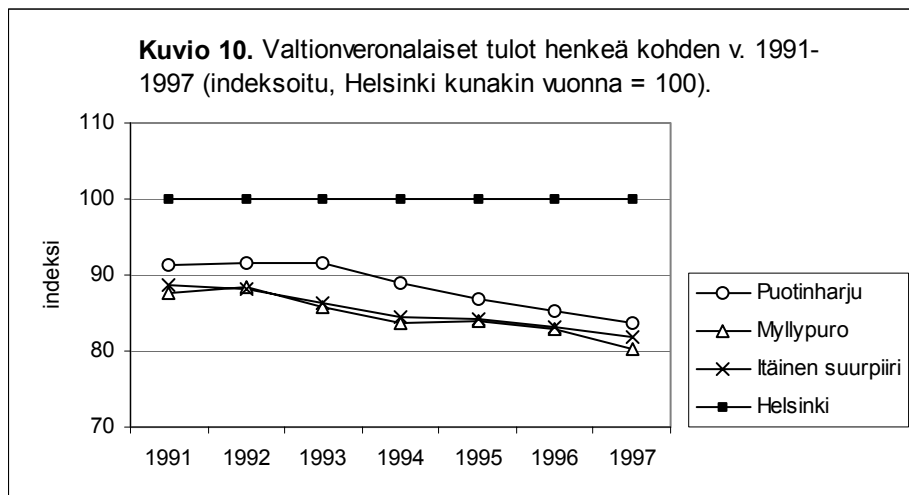

Lähde: Pääkaupunkiseudun aluesarjat.

Keskimääräinen tulotaso on Puotinharjussa, Myllypurossa ja Itäisessä suurpiirissä ollut kaupungin keskitasoa alhaisempi, mutta 1980-luvun puoliväliin saakka se on kuitenkin noussut samaa tahtia koko kaupungin kanssa. Suhteellinen ero Helsingin keskimääräiseen tulotasoon on ollut pieni: 1990-luvulle saakka tulotaso on ollut noin 90 % kaupungin tasosta. Vuonna 1990 Myllypuro ja Puotinharju olivat samalla tasolla, mutta laman aikana tulo-

tasokäyrät ovat lähteneet eri suuntiin. Puotinharjussa työvoiman tulotaso ei laman aikana alentunut samalla lailla kuin Myllypurossa ja Itäisessä suurpiirissä. Tulos on yllättävä verrattuna edellä käsiteltyyn sosioekonomisen rakenteen muutokseen, jossa huomattiin Puotinharjussa tapahtuneen väestön sosioekonomisen aseman suhteellista heikkenemistä 1990-luvulla. Vuonna 1994 Myllypuron tulotaso oli noin 85 % ja Puotinharjun noin 90 % kaupungin keskitasosta. Syitä 1990-luvun kehitykseen voidaan etsiä esimerkiksi sosiaaliryhmien erilaisesta jakaumasta alueilla, jonka kautta työttömyys ja työttömyyden seuraus tulotason näkyisi alueilla eri tavoin. Kuitenkin työvoiman sosioekonomisen aseman tarkastelussa huomataan, että ylempien toimihenkilöiden osuus työllisestä työvoimasta oli molemmilla alueilla vuonna 1995 samalla tasolla (n. 20 %, ks. liite 4, taulukko 3), ja myös työntekijöiden osuus oli sama, n. 32-34 %. Kehitykseen liittynevät siis monimutkaisemmat prosessit, joilla työttömyys vaikuttaa eri tavoin eri alueiden väestöryhmiin.

Seuraavien taulukoiden tiedot koskevat tulotason kehitystä 1990-luvulla. Pääkaupunkiseudun aluesarjoissa on vuodesta 1991 alkaen tilastoitu tuloja sekä henkeä kohden että asuntokuntaa kohden. Henkeä kohden tilastoituna tulotiedoissa ovat mukana myös työvoiman ulkopuolella olevat henkilöt, jolloin lukuja ei voi suoraan vertailla aikaisempien työvoimaan kuuluvien tulotasoa koskevien lukujen kanssa.

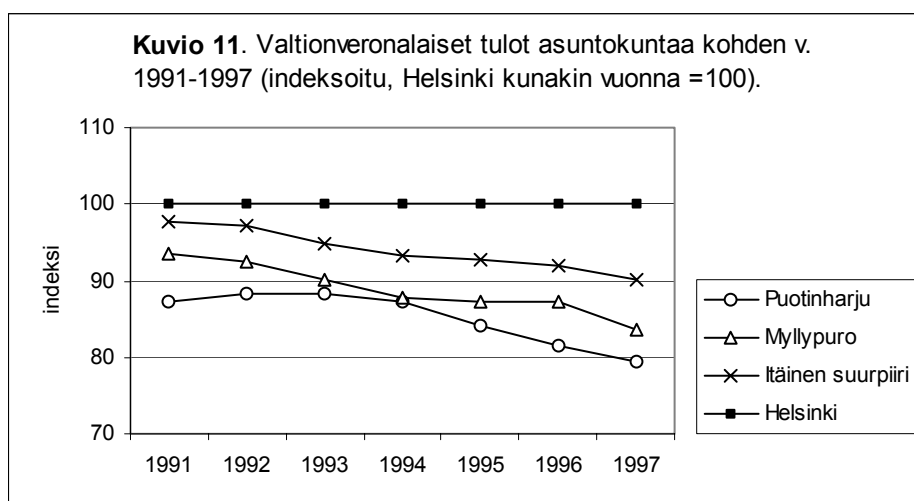

Lähde: Pääkaupunkiseudun aluesarjat.

1990-luvun tulotasokehitys näkyy kuviossa 10 selkeämmin kuin kuviossa 9. Suhteellinen ero Helsingin tulotasoon on 1990-luvulla kasvanut kaikilla vertailualueilla. Myllypuron kehitys on noudattanut koko Itäisen suurpiirin kehitystä. Puotinharjun tulotasokehitys näyttää tässä kulkeneen Myllypuroa ja Itäistä suurpiiriä korkeammalla, mutta kehitys on vuo-

den 1993 jälkeen ollut näiden kanssa samansuuntaista. Lama näyttää myös tulotason mukaan katsottuna vaikuttavan alueilla eri tavalla. Keskimääräinen tulotasoero koko Helsinkiin nähden on Puotinharjussa ja Myllypurossa laman aikana kasvanut, osittain siksi, että lama ja työttömyys on koskettanut eniten työntekijöitä, joita Puotinharjussa ja Myllypurossa samoin kuin koko Itäisessä suurpiirissä asuu keskimääräistä enemmän. Indeksoidusta kuviosta (kuvio 10) sekä markkamääräistä kehitystä kuvaavasta kuviosta (kuvio 2 liitteessä 5) nähdään, että lamasta toipuminen on vertailualueilla alkanut myöhemmin ja ollut hitaampaa kuin Helsingissä keskimäärin. Absoluuttiset markkamääräiset tuloerot alueiden välillä ovat kasvaneet vuodesta 1994 vuoteen 1997 Myllypuron ja Helsingin välillä 37 prosenttia ja Puotinharjun ja Helsingin välillä jopa 68 prosenttia. Markkamääräisinä eroina vuonna 1997 keskimääräiset tulot henkeä kohden olivat Puotinharjussa noin 16 000 mk ja Myllypurossa noin 19 000 mk kaupungin keskitasoa pienemmät.

Kuviossa 11 esitetään vertailun vuoksi vielä suhteellisen tulotason kehitys asuntokuntien keskimääräisten valtionveronalaisten tulojen avulla. Alueiden järjestys muuttuu edelliseen kuvioon verrattaessa. Puotinharjun ero Helsinkiin ja muihin vertailualueisiin selittyy osittain pienten asuntokuntien keskimääräistä suuremmalla osuudella (vrt. liite 3, taulukko 4). Myllypurossa asuntokuntien henkilöluku on kaupungin keskitasoa ja Itäisessä suurpiirissä sen yläpuolella, joten asuntokuntien koolla ei voida selittää alhaista tulotasoa. Selitystä tulotason kasvamiselle täytyy etsiä muista tekijöistä, jotka ovat 1990-luvulla vaikuttaneet alueellisten erojen kasvuun.

Lähde: Pääkaupunkiseudun aluesarjat.

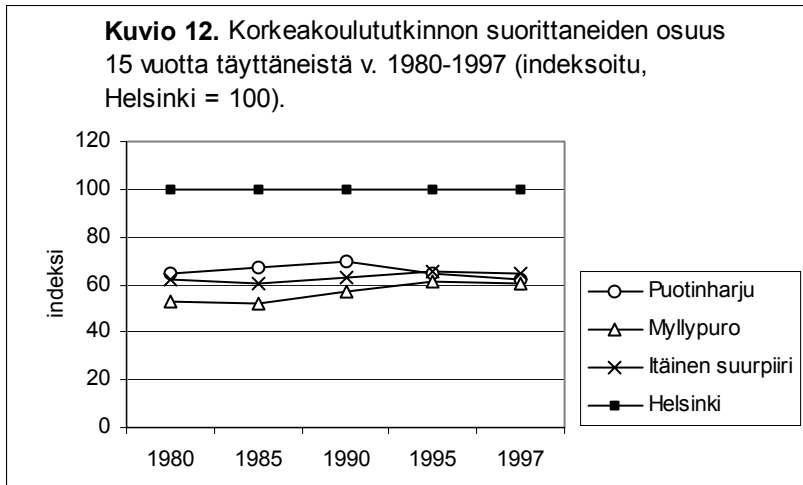
4.3.4 Koulutusaste

15 vuotta täyttänyt väestö jaetaan tilastoissa ylimmän suoritettun tutkinnon mukaan seuraaviin pääluokkiin: enintään perusasteen tutkinnon suorittaneet, alemman keskiasteen tutkinnon suorittaneet, ylemmän keskiasteen tutkinnon suorittaneet ja korkea-asteen tutkinnon suorittaneet. Tiedot 15 vuotta täyttäneen väestön koulutusasteesta saadaan pääkaupunkiseudun aluesarjoista vuodesta 1980 lähtien. Koulutusaste on asuinalueen sosiaalisen rakenteen tarkastelussa hyvä mittari siksi, että se ei ole riippuvainen suhdanteista, vaan sitä voidaan tarkastella tietyn iän ylittäneen väestön pysyvänä ominaisuutena. Väestön koulutusrakenne Puotinharjussa, Myllypurossa, Itäisessä suurpiirissä ja Helsingissä vuodesta 1980 vuoteen 1997 esitetään liitteen 6 taulukossa 1 ja kuvioissa 1-5.

Väestön koulutusaste on vuosien mittaan parantunut: enintään peruskoulun käyneiden määrät ja osuudet ovat laskeneet ja vastaavasti korkeakoulutettujen ja ylemmän keskiasteen koulutuksen saaneiden osuudet nousseet vuodesta 1980 lähtien kaikilla alueilla. 1990-luvulla etenkin Puotinharjussa perusasteen koulutuksen saaneiden osuuden lasku ja ylimpien koulutusryhmien nousu näyttävät kuitenkin pysähtyneen. Alemman keskiasteen koulutuksen saaneiden osuuksissa ei vertailualueilla ole tapahtunut juuri mitään muutoksia aikavälillä 1980-1997. (Liite 6, kuviot 1-5.)

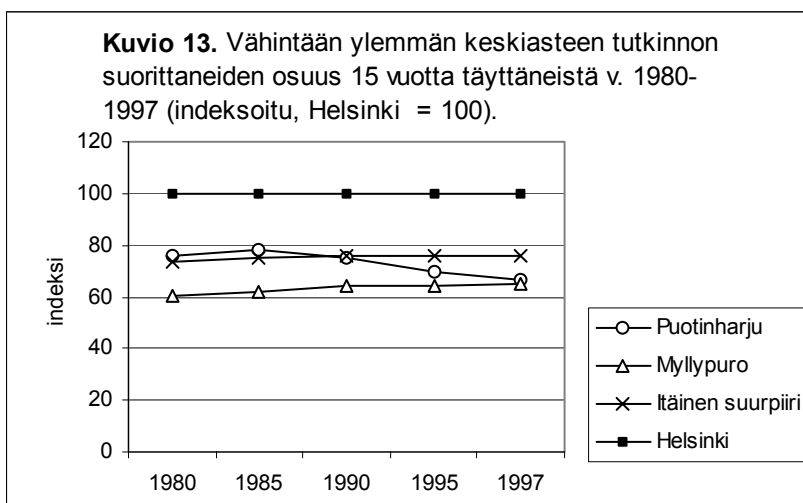
Vertailtaessa eri alueita toisiinsa esimerkiksi kaupunkiekologisissa tutkimuksissa (esim. Maury 1997, Vaattovaara 1998) väestön koulutustasoa kuvaamaan on usein käytetty mittarina korkea-asteen koulutuksen saaneiden osuutta 15 vuotta täyttäneestä väestöstä. Kuviossa 12 (seuraava sivu) esitetään korkea-asteen koulutuksen saaneiden osuudet Puotinharjussa, Myllypurossa ja Itäisessä suurpiirissä indeksoituna Helsingin keskitasoon. Korkeakoulutettujen osuuksien kehitys näkyy liitteen 6 kuviosta 3. Korkeakoulutettujen osuus on kaikkialla kasvanut, mutta osuus on Puotinharjussa ja Myllypurossa sekä Itäisessä suurpiirissä ollut kaupungin keskitasoa huomattavasti alhaisempi. Puotinharjussa osuus on 1990-luvun puoliväliin asti ollut korkeampi kuin Myllypurossa. Indeksoidusta kuviosta 12 nähdään, että Puotinharju on vuosien 1980 ja 1990 välillä ja Myllypuro vuosien 1985 ja 1995 välillä hieman ottanut kiinni kaupungin keskitasoa. Korkeakoulutettujen osuuden suhteellinen kasvu on siis tuolloin tapahtunut kaupungin keskitasoa nopeammin. Puotinharjussa on havaittavissa kasvun hidastuminen 1990-luvun alusta lähtien, ja vuonna 1997 korkea-

koulutettujen osuus oli Puotinharjussa ja Myllypurossa yhtä suuri, noin 13 % 15-vuotta täyttäneistä ja molemmilla alueilla noin 40 prosenttia kaupungin keskitasoa alempi.

Lähde: Pääkaupunkiseudun aluesarjat.

Seuraavassa katsotaan, miten alueiden kehityksestä saatavaa kuva muuttuu, jos koulutusra-
kenne jaetaan kahtia koulutusasteluokittelun puolivälistä ja tilannetta tarkastellaan vä-
hintään ylemmän keskiasteen tutkinnon suorittaneiden osuuden kautta. Kuviossa 13 on esi-
tetty vähintään ylemmän keskiasteen tutkinnon suorittaneiden osuus indeksoituna Helsin-
gin keskitasoon. Tällä tavalla tarkasteltuna ero kaupungin keskitasoon näyttää jonkin ver-
ran pienemmältä kuin pelkästään korkeakoulutuksen saaneiden osuuksia tarkastelemalla.
Ero johtuu siitä, että Puotinharjussa ja Myllypurossa ylemmän keskiasteen koulutuksen
saaneiden osuudet ovat suhteellisesti lähempänä kaupungin keskitasoa kuin korkeakoulu-
tettujen osuudet. 1990-luvun loppua kohti tullessa eri tarkastelutapojen antamat erot kui-
tenkin pienenevät.

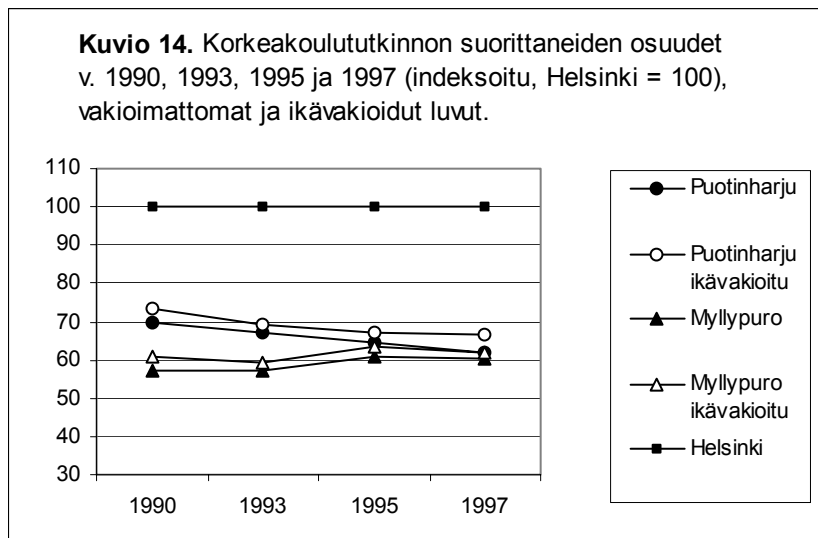

Lähde: Pääkaupunkiseudun aluesarjat.

Koulutusrakennetta on tarkasteltu myös statusindeksiä vastaavalla koulutusrakenneindeksillä, jossa jokaiselle vertailualueelle lasketaan erilaisten painokertoimien avulla alueen koko koulutusrakenteen huomioonottava vertailuluku (Lankinen 1994, 1997b; ks. edellä luku 2.6.2). Liitteen 6 kuviossa 6 edellä esitettyjen koulutusmittareiden antamat tulokset yhdistetään, ja katsotaan, miten paljon vaikutusta erilaisella tarkastelutavalla on alueiden asemasta ja kehityksestä saatavaan kuvaan. Havaintoajankohtina ovat vuodet 1980, 1985 ja 1990. Koulutusrakenneindeksin antama tulos sijoittuu kahden edellä tarkastellun kuvaustavan tulosten väliin. Vuonna 1980 indeksi antoi alueille saman vertailuluvun kuin vähintään ylemmän keskiasteen tutkinnon suorittaneet; vuonna 1990 indeksi antaa saman tuloksen kuin korkea-asteen koulutuksen suorittaneiden osuus. Indeksien mukaisten vertailulukujen muihin nähden hieman erilainen kehitys aikasarjalla johtuu siitä, että sen laskennassa otetaan huomioon koulutusrakenteen ja ryhmien ajassa tapahtunut kokosuhteiden muutos koko tarkastelualueella eli Helsingissä. Indeksien antamat luvut eroavat kuitenkin niin vähän suorien indeksoitujen osuuksien, esimerkiksi korkeakoulutettujen osuuksien vertailun tuloksista, että indeksien muodostaminen tuntuu hiukan turhalta ja enemmänkin ajatuksia sekoittavalta kuin selventävältä esitystavalta, etenkin kun painokertoimien laskeminen järjestysasteikolliselle koulutusmuuttujalle vaikuttaa aika lailla arvionvaraiselta (ks. Lankinen 1994).

Koulutus on ikäriippuvainen muuttuja, joten sen tarkastelussa käytetään sosiaalitieteellisissä tutkimuksissa yleensä ikävakiointia. Asuinalueiden eri-ikäisyys ja sitä mukaa alueiden ikärakenne vaikuttaa myös koulutusrakenteeseen. Koska väestön keskimääräinen koulutustaso on ajan mittaan parantunut ja vanhan väestön koulutustaso on siis keskimäärin huonompi kuin nuoren, vanhoilla asuinalueilla koulutustaso saattaa vaikuttaa alhaiselta osittain alueen vanhusvaltaisen ikärakenteen takia. Ikävakiointia ei Helsingissä koskeissa tutkimuksissa ole koulutuksen osalta kuitenkaan tehty. Ikäryhmittäisiä osa-alueittaisia koulutustietoja on Helsingissä koskien saatavilla 1990-luvun alusta lähtien. Seuraavassa tarkastellaankin, miten ikävakiointi vaikuttaa koulutustasosta saatavaan kuvaan. Koulutusastetta kuvaamaan käytetään edelleen korkeakoulutettujen osuutta. Vakiointitapana käytetään suoraa ikävakiointia, jossa alueiden ikäryhmittäisten korkeakoulutettujen osuuksien annetaan vaikuttaa vakioväestössä, joka on tässä koko Helsingin yli 15-vuotias väestö. Kuviossa 14 (seuraava sivu) vakioimattomat ja ikävakioidut korkeakoulutettujen osuudet esitetään indeksoituina Helsingin keskitasoon nähden (osuudet: ks. liite 6, taulukko 2 ja kuvio 7).

Puotinharjun ja Myllypuron kohdalla ikävakiointi nostaa hieman korkeakoulutettujen osuutta, mutta erot vakioimattomiin lukuihin jäävät yllättävän pieniksi. Itäisen suurpiirin osuuksiin vakioinnilla ei ollut mitään merkitystä (ks. liite 6, taulukko 2); alueen väestön ikärakenne vastaakin Helsingin ikärakennetta. Liitteen 6 taulukosta 2 ja kuviosta 7 nähdään, että erot ikävakioidujen ja vakioimattomien korkeakoulutettujen osuuksien välillä ovat sekä Puotinharjussa että Myllypurossa vain noin puolen prosenttiyksikön luokkaa. Indeksoiduissa vertailuissa alueiden nousu ikävakiointin myötä kohti Helsingin keskitasoa näkyy selvemmin, mutta ero ei ole kovinkaan suuri. Merkittävämpi ero vakioitujen ja vakioimattomien osuuksien välillä näkyy vain Puotinharjun kohdalla vuonna 1997, jolloin ikävakioidu tulos nostaa aluetta selvästi kohti Helsingin keskitasoa (ks. liite 6 kuvio 7). Puotinharjun ikärakenne alkaakin olla yhä selvemmin kaupungin keskitasoa vanhusvaltaisempaa, joten koulutusasteen ikävakiointin merkitys alueella korostuu. Ikävakiointilla saatavat erot korkeakoulutettujen osuuksissa ovat kuitenkin tarkasteluajanjaksolla näillä alueilla niin pieniä, ettei tässäkään tutkimuksessa voida tulla siihen johtopäätökseen, että koulutusasteen ikävakiointi olisi ehdoton edellytys asuinalueiden eroja koulutusmittarilla tarkasteltaessa (vrt. Lankinen 1994, Vaattovaara 1998).

Lähteet: Pääkaupunkiseudun aluesarjat; Helsingin kaupungin tietokeskus; julkaisematon tilastoaineisto (ikäryhmittäinen koulutusaste osa-alueittain).

Seuraavaksi tutkitaan erikseen korkea-asteen koulutuksen saaneiden osuuksia eri ikäryhmistä. Tarkastelu rajataan 30 vuotta täyttäneeseen väestöön olettaen, että sen jälkeen koulutusaste ei enää nouse. Kuviossa 8 liitteessä 6 on esitetty korkeakoulutettujen osuudet 5-vuotiskäryhmissä vuonna 1995 ja kuviossa 9 suhteutettuna Helsingin keskitasoon. Suh-

teellinen ero Helsinkiin on Puotinharjussa, Myllypurossa ja Itäisessä suurpiirissä suurin vanhimmissa ikäryhmissä, ja näiden suuren määrän takia alueilla niiden painoarvo korostuu koko väestön koulutusrakennetta tarkasteltaessa. Suhteellinen ero kaupungin keskitasoon on sekä Puotinharjussa että Myllypurossa pienin nuorimmassa ikäluokassa sekä Puotinharjussa 50-64-vuotiailla ja Myllypurossa 50-54- ja 60-64-vuotiailla. Myllypurossa vaihtelu eri ikäryhmien välillä on suurinta, ja muista vertailualueista sitä erottaa pieni korkeakoulutettujen osuus erityisesti 35-39- ja 55-59-vuotiaiden ryhmässä.

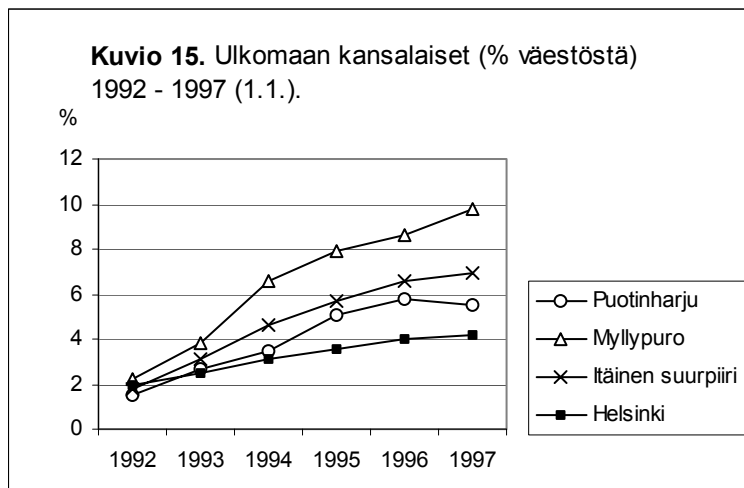
Myllypuron ikäryhmittäinen vaihtelu käy ilmi myös liitteen 6 kuvioista 10, jossa tarkastellaan korkeakoulutettujen osuuden muutosta 5-vuotisikäryhmittäin vuosina 1990-1995. Kuviossa ryhmien iät on ilmoitettu vuoden 1990 tilanteen mukaan, ja vuonna 1995 samojen, nyt 5 vuotta vanhempien ikäryhmien osuutta verrataan aikaisempaan tilanteeseen. Tällöin voidaan seurata ikäryhmittäin, mihin suuntaan kehitys on muuttoliikkeen vaikutuksesta menossa ja missä ryhmissä muutos tapahtuu. Tässä ei voida ottaa huomioon kuolleisuuden mahdollista vaikutusta korkeakoulutettujen osuuksiin, vaikka kuolleisuuden tiedetäänkin olevan vähän koulutetuilla suurempaa kuin korkeasti koulutetuilla, jolloin korkea-asteen koulutuksen saaneiden osuuden kasvu vanhimmissa ikäryhmissä saattaakin johtua alempien koulutusasteryhmien suuremmasta kuolleisuudesta.

Helsingissä ja Itäisessä suurpiirissä koulutustaso on noussut kaikissa ikäryhmissä, mutta eniten 30-34-vuotiaiden ryhmässä. Puotinharjussa nuorimmissa 5-vuotisikäryhmissä koulutustaso on alentunut, yli 50-vuotiailla puolestaan noussut. Kaikki ryhmät yhteenlaskettuna 30-64-vuotiaiden joukossa ei ole Puotinharjussa tapahtunut mitään muutosta. Myllypurossa kehitys on monimutkaisempi. Koulutustaso on vanhimmissa ikäryhmissä noussut, mutta alle 50-vuotiailla koulutustason muutokset vaihtelevat ikäryhmittäin. Yhteensä 30-64-vuotiailla koulutusaste on Myllypurossa noussut jonkin verran. Kuvion perusteella voi päätellä muuttoliikkeen vaikuttaneen alueilla vuosien 1990 ja 1995 välillä siten, että vertailun nuorimmissa ikäryhmissä Puotinharjussa tulomuuttajien koulutusaste on ollut matalampi kuin lähtömuuttajien, ja 50-59 -vuotiaiden joukossa päinvastoin. Myllypurossa muuttoliikkeen vaikutus on vaihdellut enemmän ikäryhmittäin. (Ks. liite 6, kuvio 10.)

4.3.5 Ulkomaalaisten osuus

Väestön sosiaalista rakennetta kuvaavien perinteisten mittareiden lisäksi väestön koostumusta alueilla tarkastellaan myös ulkomaalaisten määrän ja osuuksien avulla. 1990-luvun aikana maahanmuuttajien määrä Helsingissä on kasvanut nopeasti, ja ulkomaalaiset ovat keskittyneet etenkin itäisille ja koillisille esikaupunkialueille (Helsingiläisten kansalaisuus ja äidinkieli jne. 1997). Kansainvälisessä tutkimuskentässä etnistä segregatiota on tutkittu segregaatian pääulottuvuutena. Etninen segregatio on kuitenkin usein päällekkäistä sosioekonomisen segregaatian kanssa siten, että esimerkiksi ulkomaalaisten sosioekonominen asema ja tulotaso ovat matalampia ja työttömyysaste korkeampi kuin muilla väestöryhmillä. Vuonna 1995 ulkomaalaisten työttömyysaste oli Helsingissä 73 % (Myllypuron kehittämissuunnitelma 1996-2000, 9).

Ulkomaan kansalaisten väestöosuuden kehitys eri alueilla vuosina 1992-1997 esitetään seuraavassa kuviossa (ks. myös liite 7, taulukko 1). Tiedot ulkomaalaisten määrästä koskevat vain vakituisesti Helsingissä asuvia; ne eivät sisällä tilapäisesti asuvia eivätkä turvapaikanhakijoita. Ulkomaalaisten osuus Helsingin väestöstä on alkanut kasvaa vasta 1990-luvulla, ja vertailuja ennen sitä on turha esittää erojen ollessa kovin pieniä.

Lähde: Helsingiläisten kansalaisuus ja äidinkieli – ulkomaalaisväestön demografinen rakenne. Helsingin kaupungin tietokeskuksen tilastoja 1997:14.

Kuviosta 15 nähdään, että vielä vuoden 1992 alussa ulkomaalaisten osuus Helsingissä ja tutkimusalueilla oli parin prosentin luokkaa. Ulkomaalaisten määrän suhteellinen kasvu on itäisillä esikaupunkialueilla etenkin vuosien 1992 ja 1993 aikana ja Puotinharjussa etenkin

vuonna 1994 ollut hyvin nopeaa (ks. myös liite 7, taulukko 1). 1990-luvun toisella puoliskolla kasvu on Itäisessä suurpiirissä ja Helsingissä tasaantunut, Puotinharjussa kääntynyt jopa laskuun, mutta Myllypurossa kasvu on edelleen jatkunut. Väestöön suhteutettuna Myllypuron peruspiirissä oli vuonna 1997 Helsingin peruspiirejä verrattaessa suurin ulkomaalaisten osuus, 9,8 % (Helsingiläisten kansalaisuus ja äidinkieli jne. 1997). Osa-alueittain tarkasteltuna Myllypuro ei kuitenkaan ole Helsingin alueista ulkomaalaisten osuuden mukaan ensimmäinen vaikkakin kärkipäässä. Vuonna 1997 Puotinharjussakin ulkomaalaisten osuus oli koko kaupungin keskiarvoa suurempi mutta osuus jäi silti kauas Myllypuron arvoista. Kaiken kaikkiaan ulkomaalaisten määrä on vuodesta 1992 vuoteen 1997 Itäisessä suurpiirissä ja Myllypurossa yli nelinkertaistunut ja Puotinharjussakin lähes nelinkertaistunut. (Liite 7, taulukko 1.) Vuonna 1997 Myllypurossa ulkomaalaisten osuus väestöstä on yli kaksinkertainen Helsingin keskitasoon verrattuna, mikä näkyy vielä selvemmin liitteen 7 kuvioista 1, jossa ulkomaalaisten osuus on indeksoitu Helsingin keskitasoon. Puotinharjussa osuus on vain noin 30 prosenttia kaupungin keskiarvoa suurempi.

Tilasto ulkomaan kansalaisista loppuu vuoteen 1997, mutta vuosien 1998 ja 1999 alun tilannetta voidaan tarkastella aluesarjoista vuodesta 1994 lähtien saatavilla vieraskielisen väestön määrillä. Tilastot eivät mittaa aivan samaa asiaa; vieraskielisiä on Helsingissä enemmän kuin ulkomaan kansalaisia; Myllypurossa tosin ulkomaan kansalaisia on enemmän kuin vieraskielisiä, mitä voi selittää paluumuuttajien suuri määrä alueella (ks. liite 7, taulukko 2). Vieraskielisten määrien perusteella voidaan kuitenkin arvioida myös ulkomaalaisten määrien kehitystä. Liitteen taulukosta nähdään, että 1990-luvun lopulla ulkomaalaisten määrän kasvu on tasaantunut myös Myllypurossa.

Ulkomaalaiset ovat keskittyneet lähiöiden kerrostaloalueille ja sielläkin yleensä lähelle toisiaan. Ilmiötä voi kutsua kaksinkertaiseksi segregoitumiseksi: toisaalta ulkomaalaiset keskittyvät tietyille alueille, ja sen lisäksi vielä tiettyihin kortteleihin näillä alueilla. (Niemi 1998, 11.) Pienalueittaisessa tarkastelussa sekä Myllypuron että Puotinharjun pientaloalueet sijoittuvat vuoden 1997 alussa luokkaan 2,0 - 4,1 % ulkomaalaisia (Helsingiläisten kansalaisuus ja äidinkieli jne. 1997, 21), jolloin osuudet kerrostaloalueilla ovat osa-alueiden kokonaiskeskiarvoa korkeampia. Ulkomaalaisten korkeaa osuutta lähiöissä selittää kunnallisen asuntotuotannon osuus alueilla. Pakolaisilla ja paluumuuttajilla ei useinkaan ole ainakaan alkuvaiheessa mahdollisuuksia muuttaa muualle kuin kunnan osoittamiin asuntoihin (vrt. Lankinen 1998, 22). Myös Helsingissä ulkomaalaisten kasvun keskittymisen Itäiseen

ja Koilliseen suurpiiriin selittää pitkälti alueiden vuokra-asuntovaltaisuus: suurin osa 1990-luvulla Helsinkiin tulleista ulkomaalaisista on ollut inkeriläisiä paluumuuttajia ja pakolaisia, jotka on asutettu etupäässä kaupungin vuokra-asuntoihin (Helsingiläisten kansalaisuus ja äidinkieli jne. 1997). Myllypurossa ulkomaalaisten lähekkäin asumiseen vaikuttaa lisäksi kaupungin vuokratalojen sijoittaminen alueen samalle laidalle.

4.3.6 Yhteenveto sosiaalisen rakenteen kehityksestä

Puotinharjun, Myllypuron ja Itäisen suurpiirin sosiaalinen rakenne on ollut suhteellisesti kaupungin keskitasoa alempana ja se on kehittynyt melko samassa tahdissa koko Helsingin kanssa ja lähellä Itäisen suurpiirin tasoa 1970-luvulta lähtien. Työvoiman sosioekonominen asema on ollut vertailualueilla suhteellisesti kaupungin keskitasoon nähden lievässä laskussa etenkin 1970-luvulla; 1980-luvulla kehitys oli kaupungin kanssa samantahtista. 1990-luvulla sosioekonomisen aseman muutokset näyttävät olleen suurempia, mutta havaittu kehitys johtuu osittain myös tilastointitavan muuttumisesta. Työvoiman tulotason nousu on ollut kaupungin kanssa yhtä nopeaa 1970-luvulta 1990-luvulle, ja tulotaso on vertailualueilla ollut noin 90 prosenttia kaupungin keskimääräisestä tulotasosta. 1990-luvun lama on vaikuttanut Puotinharjun ja Myllypuron tulotasoa suhteellisesti alentavasti; Puotinharjussa tosin vähemmän kuin Myllypurossa ja Itäisessä suurpiirissä. Koulutusasteittari antaa alueiden kehityksestä 1980- ja 1990-luvuilla samankaltaisen kuvan kuin sosioekonominen asema, vaikka koulutustasolla mitattuna alueiden suhteellinen ero kaupungin keskitasoon on suurempi. 1990-luvulle tultaessa erot Puotinharjun, Myllypuron ja Itäisen suurpiirin välillä näyttävät sosioekonomisen aseman ja koulutusasteen osalta kaventu- neen. Tulotasokehitys ei enää laman aikana noudata vastaavaa eroja kaventavaa kuviota.

Varsinaista absoluuttista sosiaalisen rakenteen heikkenemistä alueilla ei ole tapahtunut, vaikka Puotinharjussa esimerkiksi työntekijöiden osuuden pieneneminen ja korkeakoulu- tettujen osuuden nousu näyttävätkin pysähtyneen 1990-luvun alkupuoliskolla. 1990-luvun laman aiheuttamat muutokset näkyvät alueilla eri tavalla. Etenkin Puotinharjussa sosioeko- nomisen rakenteen muutos näyttää pysähtyneen, jolloin alueen asema suhteessa Helsingin keskitasoon on heikentynyt. Sosioekonomisen aseman ja koulutusasteen mittarit antavat kehityksestä samankaltaisen tuloksen. Työvoiman tulotason mukaan Puotinharju on kuitenkin pärjännyt laman aikana Myllypuroa ja Itäistä suurpiiriä paremmin.

Tulotason, työvoiman sosioekonomisen aseman ja koulutusasteen käyttö antavat siis kehityksestä samankaltaisia tuloksia. Eroja näkyy lähinnä siinä, millä tasolla alueiden kehitys kulkee koko kaupunkiin suhteutettuna. Esimerkiksi tulotason mukaan alueet sijoittuvat paremmin kuin muilla mittareilla. Sosioekonomisen aseman tai koulutusasteen suhteellinen heikkous ei siis näy suoraan alueellisessa tulotasossa.

Väestön sosioekonomisesta rakenteesta saadaan erilainen kuva sen mukaan, katsotaanko vain työvoiman sosioekonomista asemaa vai koko väestön sosioekonomista jakaumaa. Koko väestöä tutkittaessa huomataan, että huomattavasti muita ryhmiä suurempana väestöryhmänä erottuu eläkeläisten joukko. Työvoiman sosioekonomisen jakauman sijaan asuinalueiden arjen todellisuutta määrittää siis oikeastaan enemmän väestön ikärakenne kuin sosioekonominen rakenne. Työvoimaan kuuluvien osuus onkin laskenut vuoteen 1995 mennessä Puotinharjussa 45 prosenttiin ja Myllypurossa 47 prosenttiin (ks. taulukko 3).

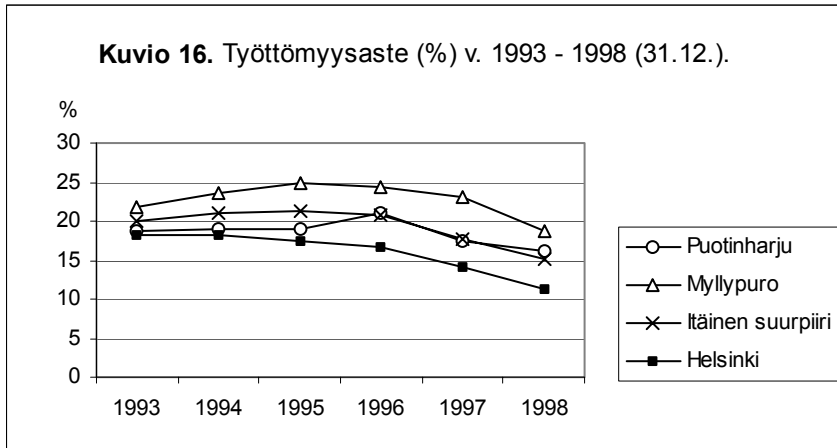
Etenkin Myllypuroa eniten muusta kaupungista erottavaksi tekijäksi on 1990-luvulla nousut ulkomaalaisten poikkeuksellisen korkea osuus alueella. Puotinharjun ja Myllypuron välinen ero ulkomaalaisten osuudessa suuri; Myllypurossa suurta osuutta selittää kaupungin vuokra-asuntojen määrä alueella ja toisaalta se, että Myllypuro kuuluu vähiten haluttujen alueiden joukkoon kaupungin vuokra-asuntoa haettaessa (Myllypuron kehittämisohjelma 1996-2000), jolloin alueelle keskittyy asuinpaikkansa suhteen ilman valinnanmahdollisuutta olevia maahanmuuttajia. Myllypuron kaupungin keskitasoon verrattuna huonompi asema sosiaalisen rakenteen muuttujilla mitattuna on todennäköisesti yhteydessä suureen ulkomaalaistaustaisten määrään, joiden sosiaalinen asema yleensä on valtaväestöä heikompi. Toisaalta Puotinharjun ja Myllypuron väliset sosiaalisen rakenteen erot ovat lähinnä tasoituneet 1990-luvun aikana huolimatta siitä, että ulkomaalaisten osuus on Puotinharjussa pysynyt huomattavasti pienempänä kuin Myllypurossa. Ulkomaalaisten määrä ei siis tämän mukaan olisikaan niin vahvasti yhteydessä alueen sosiaalisen rakenteen kehityksen kanssa. Kaiken kaikkiaan Puotinharjussa näyttää pääpiirteissään siis tapahtuneen sosiaalisen rakenteen heikkenemistä suhteessa koko kaupunkiin enemmän kuin Myllypurossa.

4.4 Sosiaaliset ongelmat ja elinolot

Elinoloja Puotinharjussa ja Myllypurossa kuvataan tässä lähinnä sosiaalisten ongelmien kautta. Sosiaaliset ongelmat voidaan käsittää eri tavoin määrittelyistä ja määrittelijästä riippuen (ks. esim. Kääriäinen 1987). Tässä sosiaalisia ongelmia tutkitaan työttömyyden, toimeentulotuen, lastensuojelun, yksinhuoltajaperheiden määrän sekä alueilla esiintyvän väkivallan kautta. Väestön mahdollista syrjäytymistä ja passivoitumista tarkastellaan lopuksi alueittaisen äänestysaktiivisuuden kehityksen kautta. Lisäksi luodaan silmäys alueelliseen koulutuseetokseen vertaamalla lukiossa käyvien osuuksia lukioikäisistä Helsingin keskitasoon. Tilastojen saatavuudesta johtuen sosiaalisten ongelmien tarkastelu alkaa vasta 1980-luvun jälkipuoliskolta. Aikasarjojen lyhyys ei sinänsä haittaa, sillä esimerkiksi työttömyys on ollut huomattavaa vasta 1990-luvun alkupuolelta lähtien, ja vasta työttömyyden nousun myötä myös toimeentulotuen saajien osuus on merkittävästi alkanut kasvaa. 1990-luvulle painottuvassa tarkastelussa voidaan siis seurata alueita viimeaikaisen syrjäytymiskeskustelun näkökulmasta.

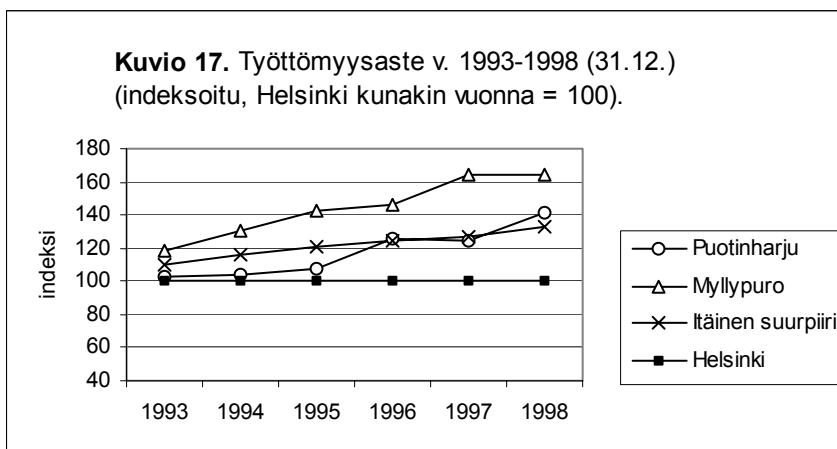
Työttömyys

Työttömyyttä voidaan tilastoida eri tavoin; tässä käytetään yksinkertaisuuden vuoksi vuoden lopun tilanteen työttömyysastetta, jolloin työttömiksi lasketaan vuoden viimeisenä päivän työttömänä olleet. Työttömyysaste kertoo, kuinka suuri osa työvoimaan kuuluvista on työttöminä. Osa-alueittaiset tiedot ovat kuviossa 16 (seuraava sivu) sekä liitteen 8 taulukossa 1 vasta vuodesta 1993 alkaen, jolloin työttömyys oli jo saavuttanut Helsingissä ylimmän tasonsa (ks. Montén 1999). Ennen 1990-luvun alkua työttömyys on ollut tasaisesti hyvin vähäistä, joten pidempiä aikasarjoja ei kannattaisikaan esittää. Vuoden 1990 väestölaskentatiedoista laskettuna (ks. liite 4, taulukko 1) työttömyysaste oli vuoden 1990 lopussa kaikilla alueilla noin kahden prosentin luokkaa. Pahimpana lamavuonna 1993 kaikkien vertailualueiden työttömyysasteet olivat vielä melko lähellä toisiaan. Lamasta toipuminen on kuitenkin alueilla ollut eritahtista (ks. kuviot 16 ja 17). Työttömyysasteiden eroja selittää mm. sosioekonomisten ryhmien erilainen jakauma alueilla. Työntekijävaltaisilla alueilla työttömyysastekin on suurempi, koska työntekijäammateissa työttömyys on ollut suurempaa kuin toimihenkilöammateissa (ks. Montén 1999).

Lähde: Helsingin kaupungin tietokeskus, julkaisematon tilasto.

Puotinharjussa työttömyysasteen kehitys oli vuoteen 1995 asti samanlaista koko Helsingin kanssa, mutta työttömyysaste saavutti alueella huippunsa vasta vuonna 1996. Sen jälkeen prosenttiyksiköinä aleneminen oli yhtä nopeaa koko kaupungin kanssa ja samantahtista Itäisen suurpiirin kehityksen kanssa kunnes vuonna 1998 aleneminen hidastui ja ero Helsinkiin kasvoi. Myllypurossa työttömyysaste on ollut vertailualueista korkein ja se jatkoi nousuaan vuoteen 1995 asti, jolloin kasvu koko Helsingissä oli jo lakannut. Työttömyyden aleneminen on Myllypurossa ollut hitaampaa kuin muualla kaupungissa, mikä näkyy myös indeksoidusta kuviosta 17. Vuonna 1995 Myllypurossa neljäsosa työvoimasta oli työttömänä. Työttömyysaste on sen jälkeen Myllypurossakin alentunut, mutta koko kaupunkia hitaammin. Vuonna 1998 Myllypuron työttömyysaste on suhteellisesti jo 60 prosenttia kaupungin keskitasoa korkeammalla.

Lähde: Helsingin kaupungin tietokeskus, julkaisematon tilasto.

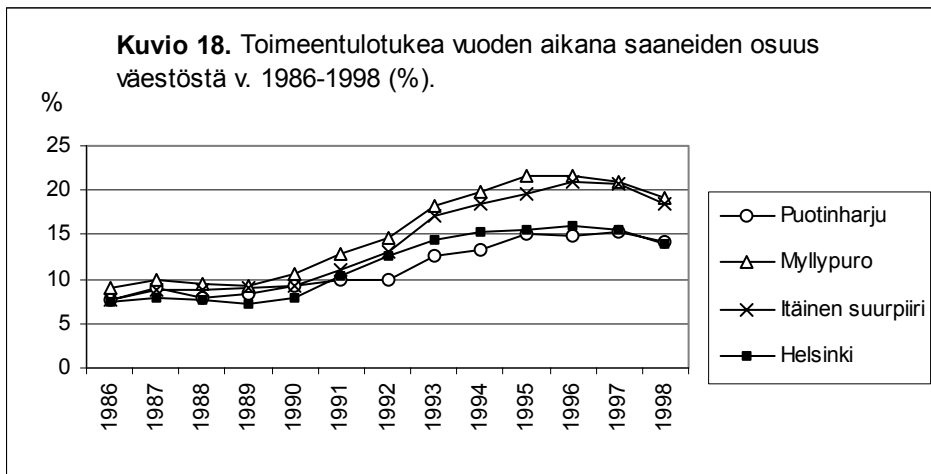
Myllypuro on korkealla työttömyysasteellaan esimerkkialueena alustavassa tutkimusraportissa, jossa vertaillaan työttömyyden kehitystä laman jälkeen (Kortteinen & Vaattovaara 1999). Itä-Helsinki ylipäättään on tutkimusten mukaan jäämässä työllisyyden kehityksessä läntisen Helsingin jälkeen. Selitys kaupungin eri osien eroille löytyy tutkimusten mukaan osittain uusien ammattitaitoa ja korkeaa koulutusta vaativien informaatioalan työpaikkojen synnystä nimenomaan läntiseen Helsinkiin ja Espooseen. Itä-Helsingin asukkaiden keskimääräistä huonompi koulutustaso vaikuttaa siihen, etteivät nämä uudet työpaikat tule itä-helsinkiläisten ulottuville samalla lailla kuin korkeammin koulutettujen länsihelsinkiläisten. Tämä saattaa syventää kaupunginosien erilaistumista, etenkin jos myös korkeasti koulutettu ja hyväpalkkainen väestö haluaa muuttaa lähelle työpaikkaansa länteen. Kaupungin jako länteen ja itään on siis työpaikkakehityksen myötä syvenemässä entisestään. (Kortteinen ym. 1999.) Etenkin Myllypurossa työttömyysasteen nousuun muu kaupungin yläpuolelle 1990-luvulla ja sen korkeana pysymiseen on vaikuttanut myös ulkomaalaisten määrän kasvu alueella samaan aikaan kun työttömyys muutenkin huononi. Ulkomaalaisten työttömyysprosentti on ollut hyvin korkea, esimerkiksi vuonna 1995 73 % (Myllypuron kehittämisohjelma 1996-2000, 9), ja heidän huono työllistyvyytensä myös nousukaudella näkyy osittain koko asuinalueen korkeaksi jääneessä työttömyysasteessa.

Toimeentulotuen saajat

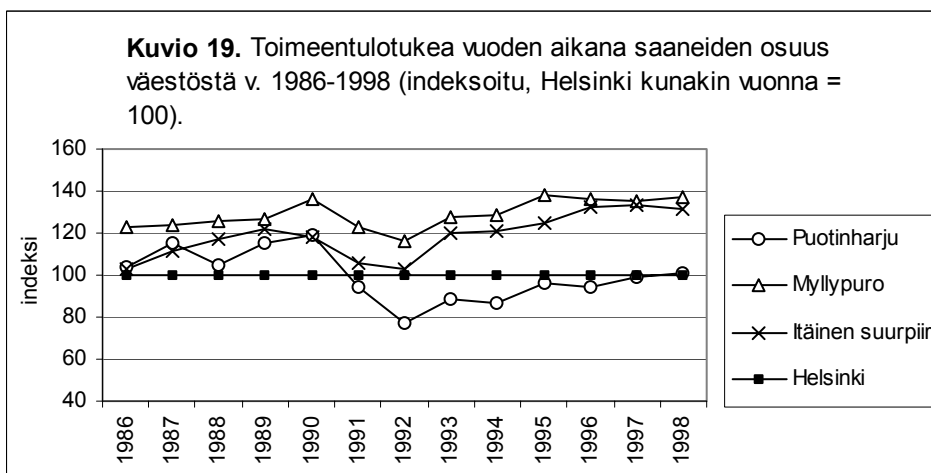
Toimeentulotuen saamisen syynä on usein työttömyys, ja tilastotietojen pohjalta voidaan verrata, heijastaako toimeentulotuen hakijoiden määrä suoraan työllisyystilanteen kehitystä. Toimeentulotuen saajien määrien tarkastelussa on otettava huomioon se, että toimeentulotuen ehtoja on aika ajoin muutettu, jolloin tuen saajien osuuden muutokset vuosittain eivät suoraan heijasta esimerkiksi vallitsevaa työmarkkinatilannetta. Alueiden keskinäiseen vertailuun se ei kuitenkaan vaikuta. Kuvioissa 18 ja 19 esitetään toimeentulotuen saajien osuudet ja indeksoidut osuudet vuodesta 1986 vuoteen 1998. Osuudet on myös taulukoitu liitteen 8 taulukkoon 2.

1980-luvun lopulla toimeentulotuen saajien osuudessa prosenttiyksiköinä tarkasteluna ei alueiden välillä ollut juurikaan eroa, vaikka suhteellisesti Myllypurossa osuus oli jo tuolloin noin 20 prosenttia Helsingin tasoa korkeammalla. Toimeentulotuen saajien osuus lähti 1990-luvun alussa nousuun muilla alueilla paitsi Puotinharjussa, jossa osuus pysyi vuosina 1990-1992 vakaana johtaen Puotinharjun suhteellisen aseman paranemiseen kaupungin

keskitasoon nähden. Vuodesta 1993 lähtien osuus on Puotinharjussakin noussut ja noudattanut samaa kehityslinjaa kuin Myllypuro ja Itäinen suurpiiri, vaikkakin kulkenut eri tasolla. Vuonna 1998 Puotinharjun toimeentulotukiasiakkaiden osuus oli Helsingin keskitasoa. Myllypuron kehitys on seurannut Itäisen suurpiirin kehitystä, ja 1990-luvun toisella puoliskolla Myllypurossa toimeentulotuen saajien osuus on ollut lähes 40 % kaupungin keskitasoa korkeammalla, Itäisessä suurpiirissä hiukan yli 30 % korkeammalla. Vuodesta 1996 alkaen toimeentulotuen saajien osuudet ovat kääntyneet laskuun ja vertailualueiden väliset erot ovat pysyneet vakaina.

Lähde: Helsingin kaupungin sosiaalivirasto, toimeentulotukitilastot.

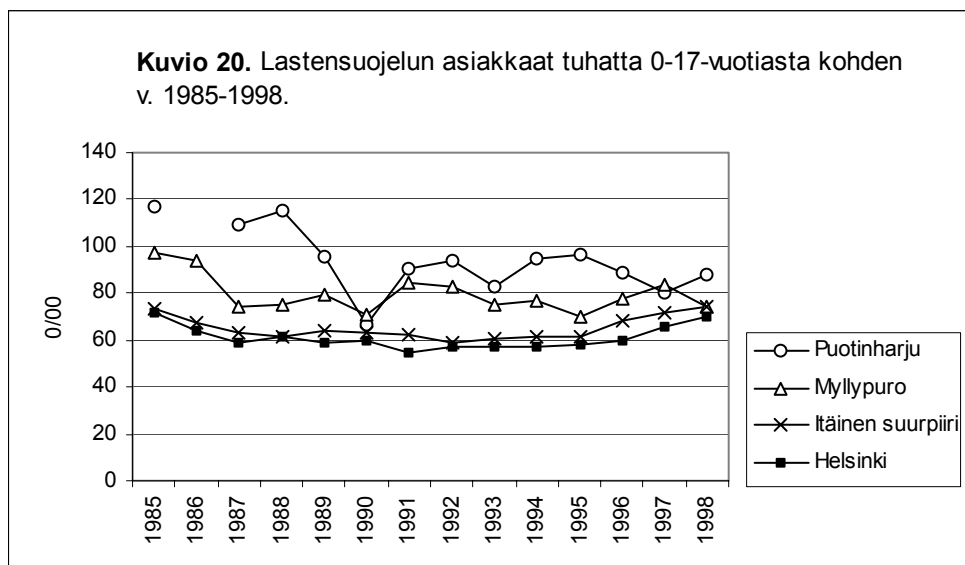
Lähde: Helsingin kaupungin sosiaalivirasto, toimeentulotukitilastot.

Myllypuron ja Itäisen suurpiirin kehityskuvat työttömyysasteen mukaan ja toimeentulotuen saajien mukaan näyttävät melko yhtenäisiltä. Puotinharjussa toimeentulotuen saajien osuus on 1990-luvulla pysynyt kaupungin keskitason alapuolella, vaikka alueen työttömyys on

ollut Helsingin keskitasoa suurempi. Toimeentulotuen saajien osuuden kehitys näyttää kuitenkin myös Puotinharjun kohdalla noudattelevan työllisyystilannetta, ja kehityksen linja on yhtenäinen Myllypuron kehityksen kanssa vaikka osuus kulkeekin eri tasolla. Toimeentulotuen vähäisempi tarve Puotinharjussa verrattuna Myllypuroon ja Itäiseen suurpiiriin on yhteneväinen sen tiedon kanssa, että tulotaso pysyi laman aikana näitä alueita korkeampana (ks. luku 4.3.3.). Helsingissä on tutkimuksissa havaittu, että työttömyyden ja toimeentulotuen käytön osuudet eivät kaikilla alueilla säännönmukaisesti seuraa toisiaan (esim. Lankinen 1999). Asuinalueita voidaan sanoa erottavan toisistaan jonkinlaisen kollektiivisen eetos, jonka vaikutuksesta toimeentulotuen turvaan jättäytymisen yleisyys vaihtelee alueilla työttömyysasteesta riippumatta. Alueilla, joilla vallitse pärjäämisen ideologia, toimeentulotukeen ei turvauduta niin helposti kuin alueilla, joilla alueellinen eetos vaikuttaa yhä enemmän yhteiskunnan turvaverkon varan jättäytymisen yleistymiseen. Toimeentulotuen käytön ja työttömyyden välistä suhdetta tarkasteltaessa voidaankin yrittää jäljittää sellaisia aluevaikutuksia ja eetoksia, jotka vaikuttavat eri alueilla eri tavoin ihmisten sosiaaliseen käyttäytymiseen.

Lastensuojelun asiakkaat ja yksinhuoltajaperheet

Lastensuojelun asiakkaiden osuus on tapana laskea tuhatta 0-17-vuotiasta kohti. Kuviossa 20 esitetään lastensuojelun asiakkaiden osuudet vuosina 1985-1998. Indeksoitu kuvio löytyy liitteestä 8.

Lähde: Helsingin kaupungin sosiaalivirasto, lastensuojelutilastot.

Helsingissä ja Itäisessä suurpiirissä lastensuojelun asiakkaiden osuus lapsista on pysynyt tasaisena 1980-luvun lopulta lähtien. Etenkin Puotinharjussa suurelta näyttävä vaihtelu johdetaan osittain siitä, että lastensuojelun asiakkaiden määrät ovat olleet vuosittain melko pieniä, jolloin luvut ovat alttiita satunnaisvaihtelulle. Joka tapauksessa lastensuojelun asiakkaiden osuus on Puotinharjussa ja Myllypurossa ollut kaupungin keskitasoa suurempi. Suoraa yhteyttä toimeentulotukiasiakkaiden määrään ei kuitenkaan näy; Puotinharjussa lastensuojelun asiakkaiden osuudet ovat 1990-luvun alussa olleet 50-70 prosenttia keskiarvoa suuremmat, vaikka toimeentulotuen käyttö on ollut kaupungin tasoa alhaisempaa.

Lasten elinoloja ja perhetilannetta alueilla voidaan katsoa myös yksinhuoltajaperheiden osuudella lapsiperheistä. Tiedot näkyvät liitteen 3 taulukosta 6, ja ne on vielä koottu seuraavaan taulukkoon:

Taulukko 5. Yksinhuoltajaperheiden osuus lapsiperheistä v. 1980-1999 (1.1.).

	1980	1985	1995	1999
Puotinharju	29,3	32,6	35,4	37,4
Myllypuro	29,0	34,1	33,4	34,1
Itäinen suurpiiri	25,5	28,6	31,3	33,2
Helsinki	28,1	29,3	30,5	31,6

Lähde: Pääkaupunkiseudun aluesarjat.

Yksinhuoltajaperheiden osuus on Puotinharjussa ja Myllypurossa ollut koko ajan suurempi kuin Helsingissä ja Itäisessä suurpiirissä keskimäärin. Osuudet näyttäisivät jokseenkin noudattelevan samaa järjestystä kuin lastensuojelutapausten määrät. Yksinhuoltajaperheiden määrät ovat kuitenkin kaikilla alueilla olleet tasaisessa nousussa. Yksinhuoltajuutta ei myöskään voida pitää sosiaalisena ongelmana, vaikka se onkin yhteydessä perheiden toimeentuloon, sosiaalisiin suhteisiin ja arjesta selviytymiseen.

Pahoinpitelyt

Rikollisuuden osalta tässä käsitellään vain väkivaltarikoksia pahoinpitelyistä tehtyjen rikosilmoitusten avulla tarkasteltuna. Pahoinpitelyt voidaan jakaa yksityisellä tai yleisellä paikalla tapahtuneisiin, jolloin yksityiseksi paikaksi määritellään yksityisasunto. Tilastojen vertailukelpoisuus on heikko eikä pitkää osa-alueittaista aikasarjaa ole saatavilla. Puotinharjuun kuuluu poliisin tilastoissa myös osa Itäkeskusta Kauppakartanonkatuun asti. Seuraavassa taulukossa esitetään vuosina 1997 ja 1998 sekä vuoden 1999 ensimmäisellä puo-

liskolla tapahtuneet pahoinpitelyt yksityisellä ja yleisellä paikalla. Helsingin osalta ei ole tässä vertailukelpoista tietoa.

Taulukko 6. Pahoinpitelyt yksityisellä ja yleisellä paikalla Puotinharjussa ja Myllypurossa vuosien 1997 ja 1998 aikana sekä 1.1. – 31.6.1999 .

	1997		1998		1999	
	yksityinen	yleinen	yksityinen	yleinen	yksityinen	yleinen
Puotinharju	9	79	12	75	13	35
Myllypuro	36	31	34	28	14	13

Lähde: Itäkeskuksen poliisipiiri, julkaisematon tilasto.

Puotinharjussa näyttäisi Myllypuroon nähden olleen paljon yleisellä paikalla tapahtuneita pahoinpitelyitä. On kuitenkin otettava huomioon, että tässä tilastoalueeseen kuuluu myös koko Itäkeskuksen kauppakeskuksen ympäristö, jossa pahoinpitelyitä tapahtuu luonnollisesti enemmän kuin asuinalueella erilaisten ihmisten suuren alueella liikkuvuuden vuoksi. Kääriäisen (1987) mukaan sellaisilla asuinalueilla, joilla on läpikulkualan luonne, tapahtuu enemmän pahoinpitelyitä ja ilkivaltaa kuin suljetummilla ja samalla enemmän asukkaiden sosiaalisen kontrollin piirissä olevilla alueilla. Tässä ei tilastoalueen laajuudesta johtuen voida kuitenkaan sanoa, miten tämä näkyisi Puotinharjussa itse asuinalueella verrattuna Myllypuroon, joka on Puotinharjua enemmän oma yhtenäinen alueensa. Yksityisellä paikalla eli pääasiassa yksityisissä asunnoissa tapahtuneiden pahoinpitelyjen lukuja voidaan Puotinharjun ja Myllypuron osalta vertailla paremmin kuin yleisellä paikalla tapahtuneita, sillä kaikki poliisipiirin Puotinharjuksi määritellyn alueen asunnot ovat hallinnollisella Puotinharjun osa-alueella. Kääriäisen (1987) mukaan normatiivisen valvonnan alueilla ihmisten huonovointisuus kanavoituu mielenterveysongelmiksi ja kotiväkivallaksi, kun se ei pääse purkautumaan kodin ulkopuolella. Myllypurossa näyttäisi asuntokuntien lukumäärä huomioon ottaen olleen vuosina 1997-1998 jonkin verran enemmän pahoinpitelyjä yksityisellä paikalla kuin Puotinharjussa, mutta vuonna 1999 tilanne näyttää kääntyneen päinvastaiseksi. Luvut ovat kuitenkin jälleen niin pieniä ja alttiita satunnaisvaihtelulle, ettei tämän perusteella voida oikeastaan päätellä juuri mitään alueiden eroista.

Kaupunkipalvelututkimuksessa 1997 tutkittiin Helsingin asukkaiden kokemaa turvallisuudentunnetta omalla asuinalueellaan liikkeessaan. Tutkimuksessa Helsinki oli jaettu 39 alueeseen, jotka ovat osa-alueita laajempia ja poikkeavat peruspiirijaosta. Vastausten mukaan alueet jaettiin kolmeen yhtä suureen luokkaan. Myllypuron - Itäkeskuksen alue kuului turvattomuuden tunteessa turvattomimmaksi koettuun kolmannekseen, johon kuuluvilla alu-

eilla 24,3 - 46,6 % asukkaista ilmoitti kokevansa turvattomuutta kävellessään asuinalueella myöhään illalla. (Keskinen 1998, 53.) Toisaalta huoli rikoksen uhriksi joutumisesta oli Myllypuron - Itäkeskuksen alueella keskimääräistä pienempi mitattuna pyörävarkauksista erittäin huolestuneiden määrällä (luokka 18,5 - 35,3 %; muut luokat 35,4 - 42,9 %, 43,0 - 61,9 %). (Keskinen 1998, 56.)

Äänestysaktiivisuus ja lukiossakäynti

Eduskunta- ja kunnallisvaalien äänestysaktiivisuuden voidaan katsoa indikoivan alueella mahdollisesti havaittavasta passiivisuuden ja syrjäytymisen lisääntymisestä. Äänestysvilkkauden on todettu Helsingissä vaihtelevan jonkin verran alueen statuksen mukaan, mutta tämä yhteys on koko ajan heikentynyt (Eduskuntavaalit Helsingissä 1999, 3). Ruotsissa äänestysaktiivisuuden on havaittu olevan matalin esikaupunkien julkisen rahoituksen asuinalueilla, ja näillä alueilla äänestysaktiivisuus on myös eniten laskenut (Vogel 1992, 153). Helsingissä äänestysaktiivisuuden muutokset eivät ole olleet riippuvaisia alueen statuksesta (Eduskuntavaalit Helsingissä 1999, 3). Seuraavassa taulukossa (taulukko 7) esitetään äänestysprosentit viimeisimmistä eduskunta- ja kunnallisvaaleista.

Taulukko 7. Äänestysprosentit eduskuntavaaleissa 1987 - 1999 sekä kunnallisvaaleissa 1988 - 1996.

	Eduskuntavaalit				Kunnallisvaalit		
	1987	1991	1995	1999	1988	1992	1996
Puotinharju	74,5	69,8	70,8	69,2	62,5	66,6	54,9
Myllypuro	72,5	69,2	73,0	68,3	63,1	63,1	55,1
Helsinki	74,4	71,1	72,7	70,3	63,3	66,4	58,1

Lähteet: Eduskuntavaalit Helsingissä 1991; Eduskuntavaalit Helsingissä 1995; Kunnallisvaalit ja Euroopan parlamenttiedustajien vaalit Helsingissä 1996; Eduskuntavaalit Helsingissä 1999.

Vuoden 1995 eduskuntavaaleissa alueellinen äänestysprosentti Helsingissä vaihteli 63 %:n ja 87 %:n välillä, ja vuoden 1999 vaaleissa 53 %:n ja 84 %:n välillä (Eduskuntavaalit Helsingissä 1995, 3; Eduskuntavaalit Helsingissä 1999, 3). Puotinharjun ja Myllypuron äänestysprosentit ovat olleet hyvin lähellä kaupungin keskitasoa; suurimmillaankin ero on ollut vain parin prosenttiyksikön luokkaa. Jos äänestysvilkkauden laskun voidaan katsoa olevan syrjäytymisen ja passivoitumisen merkki, sitä ei ainakaan tämän perusteella ole näillä alueilla huomattavissa. Äänestysvilkkauden muutokset ovat noudatelleet koko kaupungin keskimääräistä muutosta.

Alueellisten eetoksien olemassaoloa voidaan tutkia myös lukiossakäyntiprosenttien avulla (Karisto & Montén 1996). Kariston ja Monténin lukiotutkimuksessa todettiin, että lukiossa käyvien osuus lukioikäisistä vaihteli huomattavasti Helsingin peruspiireittäin. Lukiossakäyntiin vaikuttaa Kariston ja Monténin mukaan toisaalta vanhempien koulutustausta mutta toisaalta siitä riippumatta myös alueella vallitseva pedagoginen eetos. Puotinharjun osa-alueen osalta on lukiotutkimuksen perusteella hankala sanoa mitään, sillä alue kuuluu tutkimuksen aluetarkastelussa suhteellisen heterogeeniseen Vartiokylän peruspiiriin. Myllypurossa lukiossa käyvien osuus on vaihdellut aikavälillä 1985-1994 noin 45 prosentista hieman yli 60 prosenttiin ja Vartiokylän peruspiirissä noin 55 prosentista hiukan yli 65 prosenttiin Helsingin osuuden ollessa tasaisesti noin 55-60 prosenttia (Karisto & Montén 1996, 50). Vartiokylän peruspiirissä lukiolaisten osuus on siis ollut hieman kaupungin keskitasoa korkeampi. Myllypurossa lukiolaisten osuus saavutti viimeisenä vertailuajankohtana vuonna 1994 kaupungin tason, mutta Kariston ja Monténin mukaan tämä voi johtua myös siitä, että tieto lukion tulevasta lakkauttamisesta saa asukkaat aktivoitumaan oman koulunsa puolesta, jolloin lukioon mennään myös siksi, että osoitettaisiin koulun tarpeellisuus omalla alueella. (Karisto & Montén 1996.)

Vuodelta 1998 Helsingin kaupungin tietokeskukselta saatavissa olevien osa-alueittaisten lukiolaistilastotietojen pohjalta laskettuna lukiossa käyvien osuus 16-18-vuotiaista (vuoden keskiväkiluvusta) oli vuonna 1998 Helsingissä 66 prosenttia, Puotinharjussa 52 prosenttia ja Myllypurossa 55 prosenttia. Lukiolaisten määrät osa-alueittain ovat kuitenkin sen verran pieniä (Puotinharjussa lukiolaisia oli 46, Myllypurossa 145), että luvuissa voi olla satunnaisuutta; pidempää vuosivertailua ei tätä varten ollut saatavilla. Kuitenkin myllypurolaisten lukiossakäynti näyttää tämän valossa puotinharjulaisia suuremmalta siitäkin huolimatta, että Myllypurossa ei vuodesta 1994 lähtien ole omaa lukiota. Toisaalta lukion aloitusosuuksia 16-vuotiaista tarkasteltaessa Myllypurossa tilanne näyttää Helsinkiin nähden vuonna 1998 heikolta: Helsingissä lukion aloittaneiden osuus 16-vuotiaisiin suhteutettuna oli 64 prosenttia, Myllypurossa 45 prosenttia ja Puotinharjussa 52 prosenttia. Erilaisten alueellisten koulutuseetoksien olemassaoloa Puotinharjun ja Myllypuron välillä ei tämän vertailun lyhyen aikavälin perusteella voi päätellä, mutta alueiden ero Helsingin keskitasoon näkyy selvänä. Osittain osuuksien pienuutta selittää alueiden muutenkin keskimääräistä heikompi koulutustaso, jolloin vanhempien koulutustausta vaikuttaa lasten koulutushalukkuuteen. On myös huomattava se, että lukujen laskutapa voi vaikuttaa jonkin verran tuloksia harhauttavasti: osuudet on laskettu suhteuttamalla lukiossa käyvien määrä alueella

asuvien 16-18-vuotiaiden määrään tai lukion aloittaneet 16-vuotiaiden määrään. Kaikki lukiossa käyvät eivät kuitenkaan osu tuon ikähaarukan sisälle, vaan oppilaiden joukossa voi olla myös tätä nuorempia tai vanhempia. (Ks. Karisto & Montén 1996.)

4.5 Asuinalueiden arvostus ja maine

Asuinalueen arvostus ja maine muodostuvat erilaisista osatekijöistä, joiden merkitystä statuksen muodostumiselle on hankala erottaa toisistaan. Asuinalueen arvostukseen vaikuttavia tekijöitä ovat toisaalta palveluihin, sijaintiin ja fyysiseen ympäristöön liittyvät tekijät ja toisaalta väestön sosiaaliseen koostumukseen liittyvät tekijät, joista alueen imago syntyy. Sijaintitekijöistä merkittäviksi on huomattu alueen etäisyys keskustaan ja rantaan (Bengs 1989). Alueen statuksesta puhuttaessa viitataan useimmiten sosioekonomiseen rakenteeseen; esimerkiksi Lankinen (1994; 1997b) kutsuu sosioekonomisen rakenteen perusteella muodostamaansa indeksiä statusindeksiksi. Ylimpien sosiaaliryhmien osuutta alueella pidetään usein alueen arvostuksen mittana (ks. Makkonen ym. 1989, 26). Alueen status voi myös olla julkisessa keskustelussa esimerkiksi lehdistössä luotu kuva, jolla ei välttämättä ole suurta todellisuuspohjaa. Esimerkiksi lähiökeskustelu 1970-luvulta alkaen oli leimavaa ja arviot alueista olivat ulkopuolisten, eivät asukkaiden itsensä tekemiä (Hypén 1997).

Asuinalueen status ja imagotekijät vaikuttavat potentiaalisten muuttajien päätöksiin heidän valitessaan asuinpaikkaansa, Arvostuskysymykset vaikuttavat erityisesti niiden muuttajien asuinpaikan valintoihin, joilla on varaa valita. Alueen statuksen ja muuttoliikkeen vaikutuksista voi siten tulla itseään vahvistava kierre statuksen noustessa sosiaalisen rakenteen nousun myötä ja päinvastoin. Samalla asuntojen hintataso nousee, mikä valikoi asukkaita yhä enemmän. Status on siis yhtenä tekijänä vaikuttamassa alueen sosioekonomisen rakenteen muutoksiin ja alueiden liikkeeseen kaupunginosien hierarkiassa.

Asuinalueen arvostusta voidaan tarkastella asuntojen keskimääräisen hintatason avulla, jolloin asuntojen hinta nähdään yhtenä asuinalueen mainetta ja haluttavuutta kuvastavana tekijänä (esim. Helsingin kaupungin kaupunkisuunnitteluvirasto 1981; Bengs 1989). Asunnoista ja samalla asuinympäristöistä käydään kilpailua asuntomarkkinoilla. Asunnonvaihtajan pääasiallinen valinta kohdistuu tutkimusten mukaan itse asuntoon ja sen varustelutasoon, mutta myös asuinympäristön statuksella on merkitystä asuinpaikan valinnassa (Laakso 1995). Mitä arvostetumpi ja halutumpi alue on, sitä korkeammalle kohoavat myös

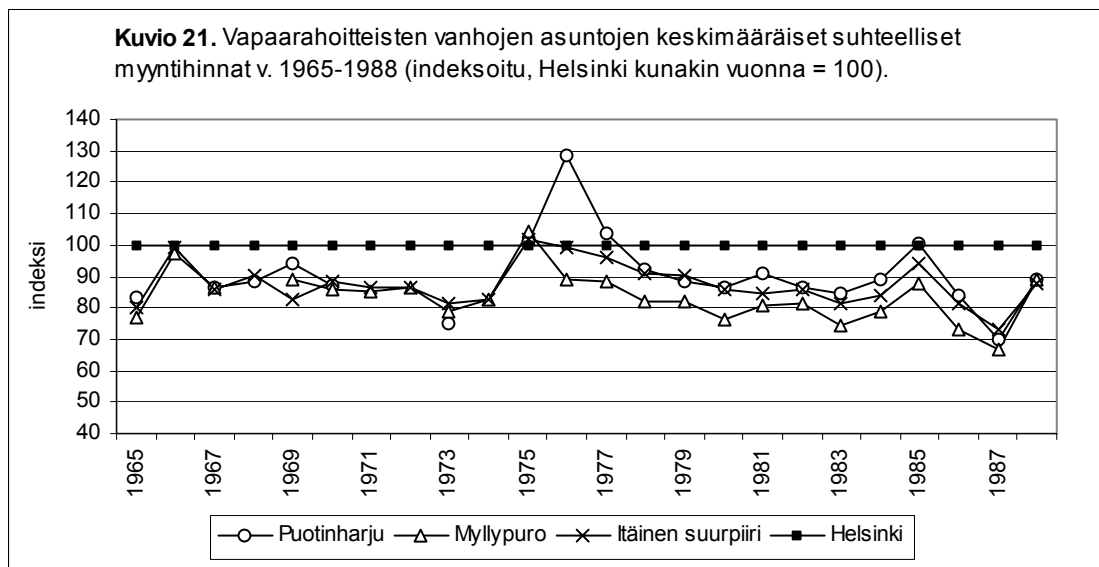
asuntojen hinnat. Kilpailussa asunnoista ja asuinalueista voittavat ne kotitaloudet, joilla on parhaat resurssit toteuttaa preferenssejään. Asuntojen alueellisen hintakehityksen voidaan katsoa kuvaavan alueiden yleistä statusta ja samalla myös mahdollisia sosiaalisen eriytymisen muutoksia (Bengs 1989, 36). Kysyntä nostaa hintoja, ja alueen sosiaalirakenteen muuttuminen vaikuttaa hintojen nousuun tai laskuun alueen arvostuksen muuttumisen myötä. On kuitenkin huomattava, että kyse on tässä myytyjen asuntojen hinnoista, eikä hintatietoja voida katsoa suoraan kertovan kaikkien alueella olevien asuntojen arvosta.

Ongelmana asuntojen hintatason alueellisessa vertailussa on se, että asuntojen keskimääräisiin neliöhintoihin vaikuttaa asuntojen koko ja varustelutaso, jotka voivat eri asuinalueilla olla hyvin erilaisia esimerkiksi alueen iän mukaan. Toisaalta pelkkä hintataso ei kerro alueen arvostuksesta, sillä eri väestöryhmillä on erilaiset tarpeet esimerkiksi palveluiden suhteen, jolloin eri väestöryhmät asettavat alueita preferenssijärjestykseen eri kriteerein. Asuntojen hintatason mukainen tarkastelu saattaa siis painottua maksukykyisen vanhenevan aktiiviväestön tarpeiden mukaan. Asukkaiden ikä ja perhevaihe olisi vertailussa siis vakioitava. (Helsingin kaupungin kaupunkisuunnitteluvirasto 1981.) Tässä tutkimuksessa kuitenkin oletetaan, että tutkimusalueiden asuntokanta on keskimäärin samanlainen kuin Helsingissä. Puotinharjun ja Myllypuron asuntokannan rakenne on joka tapauksessa niin samankaltainen, että alueita voidaan vertailla ainakin keskenään.

Asuntojen postinumeroalueittaisia hintatietoja olisi saatavilla maksua vastaan suoraan Tilastokeskukselta, mutta niitä ei ryhdytty tätä tutkimusta varten hankkimaan. Tiedot on poimittu muista tutkimuksista sekä Helsingin kaupungin tietokeskuksen tilastoista. Pääosa tässä käytettävistä hintatiedoista on peräisin Christer Bengsin tutkimuksesta ”Pääkaupunkiseudun asuntojen hinnat vuosina 1965-1988” (1989). Bengsin esittämät osa-alueittaiset hintatiedot ovat vanhojen vapaarahoitteisten asuntojen myyntihintoja; vapaarahoitteisen uustuotannon hintatasoa ei ole käsitelty aineiston puuttumisen vuoksi. Bengsin mukaan tämä ei kuitenkaan juuri vääristä kuvaa, sillä vapaarahoitteisen uustuotannon ja vanhojen asuntojen hintatasot seuraavat toisiaan. Bengsin tutkimuksen asuntojen hintatiedot perustuvat VTT:n yhdyskunta- ja rakennussuunnittelun laboratorion ylläpitämään hintaseurantarekisteriin, neljän suuren kiinteistövälittäjän arkistotietoihin sekä verottajan leimaveroaineistoon (Bengs 1989, 14). Aineiston luotettavuuden arvioinnissa on otettava huomioon se, että kauppojen määrä aineistossa on vuoden aikana joillain alueilla saattanut olla vähäinen, jolloin keskihinnoissa on satunnaisuutta ja niiden vuosittainen vaihtelu saattaa sen takia

näyttää suurelta. Bengsin (1989, 14) mukaan aineiston luotettavuus paranee 1970-luvun jälkipuoliskolta lähtien, jolloin aineistossa huomioon otettujen kauppojen määrä on suurempi kuin 1960-luvulla ja 1970-luvun alussa. Kaupunginosatarkastelut ovatkin Bengsin mukaan vain suuntaa antavia; voimakkaat vuosivaihtelut saattavat johtua yhtä hyvin aineiston suppeudesta kuin tosiasiallisista hintatasomuutoksista (Bengs 1989, 37). Bengs ei esitä niiden asuntokauppojen vuosittaista alueellista lukumäärää, joista keskiarvot on vuosittain laskettu, joten keskihintojen satunnaisuutta Puotinharjussa ja Myllypurossa ei tässä voida arvioida.

Asuntojen hinnat vaihtelevat suhdanteiden mukaan, joten alueellista kehitystä on järkevintä seurata suhteessa kaupungin keskimääräiseen hintatasoon. Seuraavassa kuviossa (kuvio 21) esitetään myytyjen asuntojen keskimääräiset hinnat suhteessa Helsingin keskitasoon vuosina 1965-1988. Markkamääräiset hinnat esitetään liitteen 9 taulukossa 1 ja kuviossa 1 ja hintojen suhteellinen kehitys alueiden sisällä liitteen 9 taulukossa 2. Bengsin tutkimuksessa ei esitetä suurpiiritason tietoja, mutta Itäisen suurpiirin hintojen keskiarvot on tässä arvioitu Bengsin tilastoista laskemalla Puotinharjun, Puotilan, Myllypuron, Mellunkylän (nykyiset Kontula ja Vesala), Vartioharjun, Vuosaaren ja Mellunmäen hintojen keskiarvo. Marjaniemen arvot on jätetty pois koska hintatietoja alueelta oli vain harvoilta vuosilta vertailuajankohtana. Itäisen suurpiirin vertailutiedot eivät siis tässä koske täsmälleen samaa aluetta kuin muissa esitetyissä taulukoissa ja kuvioissa.

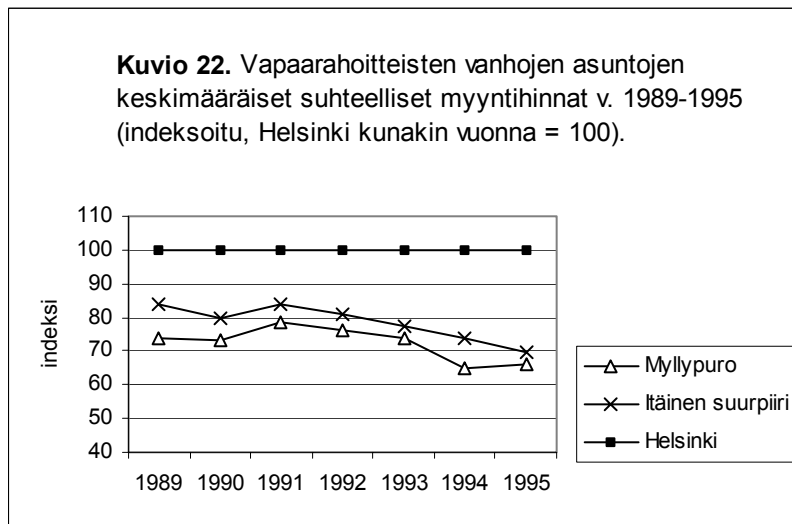
Lähde: Bengs 1989.

Asuntojen hinnat ovat Puotinharjussa, Myllypurossa ja Itäisessä suurpiirissä olleet lähes koko tarkastelujakson 10-20 prosenttia kaupungin keskihintojen alapuolella. 1970-luvun puoliväliin asti Puotinharjun, Myllypuron tai Itäisen suurpiirin asuntojen keskimääräisissä hinnoissa ei ole ollut juurikaan eroa, mutta 1970-luvun puolivälistä lähtien hinnat ovat liikkuneet eri tasolla vaikkakin seuraten samanlaista kehityslinjaa kaupungin keskitasoon nähden. Merkillepantavaa on Puotinharjun, Myllypuron ja koko Itäisen suurpiirin asuntojen hintojen äkillinen nousu vuonna 1975 ja Puotinharjun käväisy korkealla Helsingin keskitason yläpuolella vuonna 1976, minkä jälkeen Puotinharju on pysytellyt Itäisen suurpiirin keskiarvon tuntumassa tai sen yläpuolella. Hintojen nousua ja sen kautta tulkittuna alueiden houkuttelevuuden lisääntymistä 1970-luvun puolivälissä saattaa osittain selittää Itäkeskuksen osayleiskaavan hyväksyminen vuonna 1974, mikä merkitsi lupausta tulevasta aluekeskuksesta palveluineen sekä sen yhteyteen tulevasta metroasemasta (ks. Hellman 1987, 50). Puotinharjun ja Myllypuron sekä ylipäätään itäisten asuinalueiden samaa linjaa noudattava kehitys antaakin viitteen siitä, että on olemassa yksittäisen alueen ominaisuuksien ulkopuolella tiettyjä laajempaa aluetta koskevia yhteisiä tekijöitä, jotka vaikuttavat alueiden haluttavuuteen ja hintojen määräytymiseen. Laakson (1989) mukaan jo tieto tulevasta metrosta saattaa nostaa asuntojen hintoja, mutta toisaalta metron rakentamisajan aiheuttama ympäristöhaitta saattaa puolestaan alentaa hintoja hetkellisesti.

Metro otettiin Helsingissä käyttöön vuonna 1982, jolloin Itäkeskus sai heti oman asemansa. Tämä ei näytä heti heijastuvan asuntojen hintojen suhteellisena nousuna lähemmäksi kaupungin keskitasoa. Toisaalta vuosien 1980-1984 välillä asuntojen hinnat muutenkin lähes kaksinkertaistuivat sekä koko kaupungissa että Puotinharjussa ja Myllypurossa (ks. liite 9, taulukko 2). Vuonna 1986 metrolinja piteni Myllypuroon ja Kontulaan, mikä lienee jälleen vaikuttamassa sekä Myllypuron että Itäisen suurpiirin kaupunginosien asuntojen hintatasoon. 1980-luvun puolivälissä asuntojen hintojen nousu hetkellisesti pysähtyi, ja itäisten kaupunginosien suhteellinen nousu johtui pääasiassa koko Helsingin keskihintojen laskusta. 1980-luvun lopulla asuntomarkkinoiden kuumentuessa myös itäiset esikaupunki-alueet näyttävät saaneen osansa asuntojen hintojen yleisestä noususta. Vuonna 1988 Puotinharjun, Myllypuron ja Itäisen suurpiirin hinnat olivat 10 prosenttia kaupungin tasoa alempana.

Bengsin asuntojen hintoja koskeva tutkimus päättyy vuoteen 1988. Vuodesta 1989 lähtien hintojen suhteellista kehitystä tarkastellaan erikseen seuraavassa kuviossa (kuvio 22; ks.

myös liite 9, taulukko 3 ja kuvio 2), jonka tiedot on saatu Lankisen (1998) tutkimuksesta sekä Helsingin kaupungin tietokeskuksen tilastoista (lähteistä tarkemmin ks. liite 9). Koska tiedot Myllypuron osalta ovat eri lähteestä kuin Helsingin ja Itäisen suurpiirin tiedot, on kuvioon suhtauduttava tietyllä kriittisyydellä. Puotinharjun osalta asuntojen hintatietoja ei ole vertailussa käytettävissä vuoden 1988 jälkeen.

Lähteet: Lankinen 1998; Vanhojen asuntojen hinnat Helsingissä 1991; Asuntojen hinnat 1996 I sekä suurpiireittäin 1995.

Myllypuron ja Itäisen suurpiirin hintataso näyttää 1990-luvulla jääneen yhä enemmän jälkeen Helsingin keskimääräisestä kehityksestä. Vuonna 1995 alueiden hintataso oli alle 70 prosenttia Helsingin keskitasosta. Puotinharjun kehityksestä ei tietojen puuttuessa voida sanoa mitään varmaa, mutta sosiaalisen rakenteen kehityksen ollessa samankaltainen voidaan olettaa, että myös alueen hintatason kehitys on ollut samankaltainen Myllypuron ja Itäisen suurpiirin kehityksen kanssa vaikkakin ehkä kulkenut lähempänä kaupungin keskitasoa alueen sijainnin ja hyvien palveluiden ansiosta.

Alueiden sosiaalisen rakenteen heikkeneminen näkyy siis myös alueiden arvostuksen laskusuuntana. Tutkimusten mukaan sosiaalisen vuokra-asuntokannan suuri osuus alueella vaikuttaa asuntojen hintoja alentavasti (Makkonen ym. 1989). Myllypurossa kaupungin vuokra-asuntojen osuus asuntokannasta on suuri, ja lisäksi Myllypuron alue on ollut kaupungin vuokrataloalueista vähiten haluttujen joukossa (Selvitys lähiöprojektin toiminnasta 31.8.1998, 24). Vaarana on itseään vahvistava kierre, jos kaupungin vuokra-asuntoihin samalla alueella jatkuvasti sijoitetaan huonoimmassa asemassa olevia, jotka eivät voi valita asuinpaikkaansa. Ulkomaalaisten keskittyminen Myllypuron vuokrataloalueelle johtunee

juuri tästä: maahanmuuttajilla ei ole asuinpaikkansa suhteen valinnanmahdollisuutta vaan heidän on muutettava sinne, mistä kaupunki osoittaa asunnon. Ulkomaalaisten keskittyminen tietyille alueille vähentää edelleen alueen haluttavuutta valtaväestön asuinpaikkana.

Myös Lankinen (1998, 47) toteaa suomalaisten lähiöiden asuntojen myyntihintoja kaupunkien keskitasoon vertaillen, että yleinen asuntojen hintojen nousu vuoden 1992 jälkeen on jäänyt lähiöissä tulematta. Tämä näkyy myös indeksoidusta hintakuviosta Myllypuron ja Itäisen suurpiirin kohdalla. Vanhenevien lähiöiden yhtenä ongelmana on ollut asutuskannan rapistuminen ja varustelutason jälkeenjäänti kaupunkien uuteen asuntotuotantoon verrattuna (ks. Makkonen ym. 1989). Statuksen laskusuunta vanhenevissa lähiöissä on ollut säännönmukainen ilmiö, joka johtuu asunnonvaihtoprosessien seurauksena siitä, että maksukykyisin osa väestöstä muuttaa toisille alueille parempiin asuntoihin (Pääkaupunkiseudun yhteistyövaltuuskunta 1984b, 40). Helsingissä käynnissä olevan lähiöprojektin yhtenä pyrkimyksenä onkin lähiöalueiden houkuttelevuuden lisääminen rakennuskantaa peruskorjaamalla (Selvitys lähiöprojektin toiminnasta 31.8.1998). Myllypurossa asutuskanta on nyt peruskorjattu, ja alueen sosiaalista rakennetta ja sitä mukaa arvostusta yritetään saada 2000-luvun alussa nousuun laajan pientalorakentamisen avulla. Samalla toivotaan, että myös asuinalueen peruskorjattu kerrostalopuoli alkaisi alueen yleisen statuksen nousun myötä tulla houkuttelevammaksi asuinpaikaksi. (Marja Piimies, haastattelu 15.12.1999.)

Alueiden arvostuksen mittarina voitaisiin käyttää myös sitä, kuinka kauan asunnot keskimäärin ovat myynnissä (ks. esim. Seppälä ym. 1990). Tähän tutkimuksen tietoja myyntiajoista ei kuitenkaan ole käytettävissä. Voidaan kuitenkin tarkastella asuntovarauman osuutta alueilla eli sitä, kuinka suuri osa asunnoista on tyhjillään tai tilapäisesti asuttuja. Tyhjien asuntojen yleistyminen voi Lankisen (1998, 13) mukaan olla merkki asuinalueen kriisiytymisestä. Asuntojen kokonaisvarauma muodostuu tilastoissa tyhjien asuntojen lisäksi tilapäisesti asutuista asunnoista, jolloin osa näistäkin asunnoista kuuluu todellisuudessa asuttujen piiriin. Tilastojen tulkinnassa on otettava huomioon, että vuoden 1994 kotikuntalain muutos, joka mahdollisti esimerkiksi opiskelijoiden kotikunnan muutoksen opiskelupaikkakunnalleen, saattaa näkyä tilastoissa asuntovarauman supistumisena tilapäisesti asuttujen siirtyessä tilastoissa asumiskäyttöön (Lankinen 1998, 13). Osa asunnoista on kaikilla alueilla joka tapauksessa laskentahetkellä tyhjillään muuttoliikkeen vuoksi, ja vasta keskitason ylittävät varauman suuruudet viittaavat mahdolliseen kriisiytymiseen.

Seuraavassa taulukossa on esitetty tyhjien ja tilapäisesti asuttujen asuntojen osuus kaikista asunnoista Puotinharjussa, Myllypurossa, Itäisessä suurpiirissä ja Helsingissä vuosina 1970, 1980 sekä 1990-1996.

Taulukko 8. Asuntovarauman osuus kaikista asunnoista vuosina 1970, 1980 ja 1990-1996 (%).

	1970	1980	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996
Puotinharju	1,1	1,8	2,4	3,2	4,1	4,6	5,2	4,5	3,9
Myllypuro	0,8	1,1	1,8	3,1	3,9	3,2	3,0	3,4	4,4
Itäinen suurpiiri	1,4	1,6	2,6	4,1	3,8	3,7	3,5	3,1	3,1
Helsinki	2,8	5,1	5,9	7,8	7,9	7,6	6,9	6,4	6,3

Lähde: Pääkaupunkiseudun aluesarjat.

Puotinharjun ja Myllypuron asuntovarauman osuus on ollut kauttaaltaan huomattavasti koko Helsingin tasoa pienempi ja Itäisen suurpiirin kanssa samoilla linjoilla. Asuntovarauman osuus näyttää kaikilla alueilla 1990-luvulle tultaessa kasvaneen verrattuna vuosiin 1970 ja 1980, mutta ero saattaa johtua myös tilastointikäytäntöjen muuttumisesta. 1990-luvun puolivälissä asuntovarauman osuus näyttäisi olevan laskussa muilla alueilla paitsi Myllypurossa, mutta luvuissa voi olla sen verran satunnaisuutta, ettei mistään kriisiytymiskehityksestä voida tämän perusteella puhua etenkin kun osuudet ovat Helsingin keskitason alapuolella. Myös Lankisen tutkimuksen mukaan asuntovarauman osuus on vain harvassa suomalaisessa lähiössä lopulta ollut poikkeuksellisen korkealla (Lankinen 1998, 13). Helsingissä asuntopula on jatkuvasti niin kova, ettei suurta asuntovaraamaa toistaiseksi pääse syntyään edes vähiten halutuilla asuinalueilla.

Asuinalueen viihtyvyydestä asuinpaikkana voisi kertoa myös muuttoliike. Vilkkaan lähtömuuttaneisuuden voisi ajatella kertovan asukkaiden huonosta viihtyvyydestä alueella. Lähtömuutolla on yhteys kokemukseen alueesta asuinympäristönä; tulomuutolla puolestaan on yhteys mielikuviin (ks. Lankinen 1997a). Pääkaupunkiseudun muuttoliiketutkimuksessa kuitenkin todettiin, että erot muuttoliikkeen vilkkauksessa eri alueiden välillä johtuvat enemmän alueiden asuntokannasta ja asukkaiden ikärakenteesta kuin alueen ominaisuuksista: alueilla, jotka ovat pienasuntovaltaisia ja joilla asuu paljon nuoria, on myös muuttovilkkaus suurin (Pääkaupunkiseudun yhteistyövaltuuskunta 1984a). Lähtömuuttaneisuutta tarkasteltiin liitteen 3 kuviossa 6. Puotinharjussa ja Myllypurossa lähtömuuttaneisuus on

koko ajan ollut kaupungin tason alapuolella. Mielenkiintoista olisikin tarkastella alueen sisällä tapahtuvien muuttojen osuuksia, sillä tämän voisi jo sanoa kertovan alueella viihtyvyydestä, vaikka alueen asuntotarjonta vaikuttaa myös sisäisen muuton mahdollisuuksiin. Lankinen (1997a) on tutkinut oman alueen suosituimmuutta Helsingin sisäisessä muutossa. Lankisen tulosten mukaan Myllypuro kuuluu keskitasoa korkeamman pysyvyyden alueiden joukkoon: oman alueen suosion indeksi on luokassa 100-139,9 (koko Helsinki = 100; indeksi vaihtelee välillä 0-300). Puotinharju kuuluu kaupungin keskiarvoa alempaan luokkaan 60-99,9. (Lankinen 1997a, 32.) Myllypurossa ja Puotinharjussa kaupungin ulkopuolelta suuntautuvan tulomuuton osuus muutoista on kaupungin keskitasoa pienempi (HS 4.12.1998, B1). Osuudet on laskettu 16-29 -vuotiaiden ryhmästä, joka on vilkkain muuttajaryhmä. Myllypurossa alle 10 prosenttia ja Puotinharjussa 10-14,9 prosenttia alueelle muuttajista vuonna 1997 tuli kaupungin ulkopuolelta, kun Helsingin vilkkaimmilla alueilla osuus oli 20-25,8 %. Tätä selittää osittain kaupungin vuokra-asuntojen määrä alueilla: saadaksesen kaupungin vuokra-asunnon on oltava helsinkiläinen (HS 4.12.1998, B1; Laakso 1995, 39). Lisäksi nuorille muuttajille sopivien pienten vuokra-asuntojen osuus alueilla on kaupungin keskitasoa pienempi (ks. liite 2, taulukko 7).

Julkisessa keskustelussa Itä-Helsingille on muodostunut maine levottomana ja sosiaalisista ongelmista kärsivien asuinpaikkana (ks. esim. Kurttila & Tani 1993), ja se näkyy myös asuinalueiden arvotuksessa asuntojen hintoja seurattaessa. Kaupunkipalvelututkimuksessa 1997 selvitettiin mm. ihmisten tyytyväisyyttä asuinpaikkaansa (Keskinen 1998). Helsingin alueet luokiteltiin tutkimuksessa osa-alueita laajemmiksi kokonaisuuksiksi, ja Myllypuron ja Puotinharjun alueet kuuluivat suurempaan Myllypuron – Itäkeskuksen aluekokonaisuuteen. Asuinpaikkansa arvostukseen erittäin tyytyväisten osuuden mukaan Helsingin alueet jaettiin kolmeen yhtä suureen ryhmään: erittäin tyytyväisiä asukkaista 0 - 14,3 %, 14,4 - 28,2 % tai 28,3 - 73-7 %. Myllypuron – Itäkeskuksen alue kuului tässä alimpaan luokkaan, 0 - 14,4 prosenttia; luokkaan kuuluivat ranta-alueita lukuunottamatta suurelta osin myös muut itäisen ja koillisen Helsingin alueet mutta myös joitakin Länsi-Helsingin kaukana keskustasta sijaitsevia alueita. (Keskinen 1998, 21.) Itä-Helsingin asukkaat eivät ole tyytyväisiä asuinpaikkansa arvotukseen; toisaalta tutkimus ei kerro sitä, onko asukas itse tyytyväinen asuinpaikkaansa. Joka tapauksessa erityisesti Itä-Helsinkiä koskeva lähiökirjoittelu lehdistössä keskittyy edelleen negatiivisiin tapahtumiin, jotka paikannetaan tietyn alueen ongelmaksi; valmiiksi kielteisten mielikuvien vuoksi tietyt alueet joutuvat suurennuslasin alle, jolloin kaikki niillä tapahtuva häiriökäyttäytyminen ja sosiaaliset ongelmat tulevat

yleisesti rekisteröidyksi. (Kurttila & Tani 1993). Myllypuron mainetta asuinalueena ei tois-
taiseksi ainakaan paranna viimeaikainen päivälehdissäkin laajasti käsitelty ns. myrkkyyju-
pakka, jonka seurauksena joudutaan purkamaan vanhan saastuneen kaatopaikan päälle
1970-luvulla rakennettuja asuintaloja (ks. esim. HS 3.6.1999, B1). Toisaalta lehdistössä on
pyrity nostamaan esiin myös positiivisia asioita. Esimerkiksi Helsingin Sanomissa on
myrkkyyutisten lomassa julkaistu myös puolustavia ja usein lähiöprojektin hyviin aikaan-
saannoksiin liittyviä kirjoituksia (esim. HS 13.9.1999; HS 1.11.1999).

5 JOHTOPÄÄTÖKSET

5.1 Kehityskulkujen yhteydet toisiinsa

1960-luvulla lähiöitä rakennettiin kiivaaseen tahtiin kaupunkiin muuttavan työvoiman asut-
tamiseksi. Rakentamisaikoihin lähiöt koettiin hyviksi asuinpaikoiksi, ja kaupunkikes-
kustan asuntoja väljemmät, uudenaikaisesti varustetut asunnot sekä luonnonläheisyys hou-
kuttelivat ihmisiä muuttamaan uusille alueille. Lähiöt eivät alussa olleet leimallisesti työ-
väenluokkaisia, vaan niihin muutti hyvinkin keskiluokkaista väestöä. (Ks. esim. Astikainen
ym. 1997.) Puotinharjussa ja Myllypurossakaan esimerkiksi työntekijöiden osuus ei vielä
vuonna 1970 lopulta ollut juurikaan kaupungin keskitasoa suurempi (ks. liitteen 4 kuvio 4).
Ylempien toimihenkilöiden osuus tosin oli jo tuolloin kaupungin keskitasoa melko paljon
pienempi etenkin Myllypurossa. Kaupungin vuokra-asuntojen osuus oli alueilla 1970-
luvulla suhteellisesti moninkertainen Helsingin keskitasoon verrattuna. Kaupungin vuokra-
asuntojen keskittyminen itäisille alueille johtuu maan halpuudesta: aravalainoja myönnet-
tiin helpoimmin halvimman maapohjan kohteisiin (Kääriäinen 1987). Näin julkisen vallan
ratkaisut suunnittelu- ja rakentamisvaiheessa vaikuttivat alkuperäisväestön sosiaaliseen ra-
kenteeseen sekä myöhemmän kehityskulun määräytymiseen. Lähtötilanteen jälkeen aluei-
den sosiaaliseen rakenteeseen vaikuttaa etenkin muuttoliike sekä asuntojen lisärakentami-
nen. Instituutiotason ja yksilötason tekijät kietoutuvat erilaistumisprosesseissa yhteen. Al-
kuperäisestä aluerakenteesta lähtenyt kehitys muovautuu myöhempien kaupunkipoliittisten
päästösten ja rakentamisen sekä muuttajin valintapäätösten myötä.

Sosiaaliselta rakenteeltaan Puotinharju ja Myllypuro ovat 1970-luvulta alkaen erilaisilla
mittareilla tarkasteltuna olleet Helsingin keskitasoa huonommassa asemassa. Alueiden al-
kuperäinen työväenluokkaisuus on jäänyt pysyvämmäksi kuin kaupungissa keskimäärin.

Kun muun kaupungin väestöpohja on uusiutunut asuntorakentamisen ja muuttoliikkeen myötä, Puotinharjussa ja Myllypurossa väestörakenne on pysynyt yksipuolisempänä ja työntekijöiden osuuden lasku alueilla on ollut hitaampaa kuin kaupungissa keskimäärin (ks. liite 4, kuviot 3 ja 4). Ylempien toimihenkilöiden osuudella mitattuna väestön sosio-ekonominen asema on laskenut Puotinharjussa, Myllypurossa ja Itäisessä suurpiirissä suhteessa koko Helsinkiin etenkin 1970-luvulla. 1980-luvulla Myllypuro on kuitenkin alkanut suhteellisesti nousta, mikä näkyy myös korkeakoulutettujen osuuden nousuna kohti Helsingin keskitasoa. Puotinharjussa kehitys koko kaupunkiin nähden on ollut tasaisempaa mutta jokseenkin laskusuuntaista. Useimmilla mittareilla tarkasteltuna alueet asettuvat samaan järjestykseen: Myllypuro näyttää olevan huonommassa asemassa koko kaupungin kehitykseen nähden kuin Puotinharju, ja Itäinen suurpiiri sijoittuu jonnekin näiden väliin. Tulotaso on muiden muuttujien osoittamasta heikommasta asemasta huolimatta pysytellyt alueilla 1990-luvulle asti noin 90 prosentissa kaupungin keskitasosta; tulotaso ei siis ole suorassa yhteydessä muihin sosiaalisen rakenteen muuttujiin. Tulotaso myös kertoo selvemmin asukkaiden elintasosta, joka ei sen perusteella lopulta poikkea merkittävästi muusta kaupungista. Kuten aiemmissa Helsinkiä koskevissa tutkimuksissa on todettu, kaupungin alueelliset erot ovat 1990-luvun alkuun asti kaventuneet, mutta lama on kääntänyt kehityksen eriytyvään suuntaan (Lankinen 1997b, Kortteinen ym. 1999). Tämä näkyy myös Puotinharjussa ja Myllypurossa etenkin asukkaiden tulotasolla mutta myös työttömyydellä ja toimeentulotukiasiakkaiden osuuksilla mitattuna.

Alueiden sosiaalisen rakenteen suhteellinen heikkous on yhteydessä laajaan julkisen sektorin asuntokantaan alueilla. Alueiden alkuperäinen asuntokanta toimii sosiaaliseen rakenteen kehityksen lähtökohtana. Sosiaalisen rakenteen muuttujien antamat tulokset heijastavat odotetusti kaupungin vuokra-asuntojen osuutta alueilla. Myllypurossa, jossa sosiaalinen rakenne on heikoin, on myös kaupungin vuokra-asuntojen osuus suurin. Puotinharjussa ja Itäisessä suurpiirissä, jossa esimerkiksi tulotason ja koulutustason käyrät ovat kulkeneet lähellä toisiaan, on myös kaupungin vuokra-asuntojen osuus ollut samansuuruinen. Kaupungin vuokra-asuntojen osuus on pysynyt Puotinharjussa ja Myllypurossa suhteellisen vakaana vuodesta 1970 alkaen, ja alueet ovat lähestyneet Helsingin keskitasoa muualla tapahtuvan asuntotuotannon vuoksi. Myllypurossa kaupungin vuokra-asuntojen osuus on kuitenkin edelleen yli kaksinkertainen Helsingin keskitasoon nähden; Puotinharjussakin osuus on noin 40 prosenttia keskiarvoa suurempi (ks. liite 2, taulukko 4). Sosiaalisen rakenteen kehitys on alueilla silti ollut melko tasainen suhteessa Helsinkiin. Toisaalta Mylly-

puron vuokra-asuntotuotantoa suurempi omistusasuntotuotanto 1980-luvun puolivälin jälkeen näkyy myös alueen sosiaalisen rakenteen nousuna. Alueiden sosiaalista rakennetta ei voida kuitenkaan lukea suoraan asuntokannasta muutosprosessien ollessa monimutkaisempia. Sosiaalisen rakenteen heikkeneminen 1990-luvulla suhteessa kaupungin keskitasoon johtuneekin enemmän alueiden asuntokannan varustelutason jälkeenjäännistä muuhun kaupunkiin nähden, kaupungin vuokratulojen heikkenevästä arvostuksesta (etenkin Myllypurossa) ja alueiden yleisestä maineesta.

Sosiaalisten ongelmien esiintyminen alueilla näyttää noudattavan alueiden sosiaalista rakennetta: Myllypurossa, jossa sosiaalisen rakenteen mittarit osoittavat heikompaa asemaa koko Helsinkiin nähden, myös työttömyyttä ja toimeentulotukiasiakkaita on ollut vertailualueista eniten. Erityisistä alueellisista eetoksista Puotinharjussa ja Myllypurossa on tämän tutkimuksen perusteella hankala sanoa mitään. Esimerkiksi työttömyys ja toimeentulotuen saajien osuus on Myllypurossa kohonnut huomattavasti keskimääräistä korkeammaksi, mutta se johtunee suureksi osaksi muista tekijöistä kuin asukkaiden passivoitumisesta ja syrjäytymisestä. Ulkomaalaisten 1990-luvulla suureksi kasvaneella osuudella Myllypurossa on todennäköisesti vahva yhteys myös alueen väestön keskimäärin heikentyneeseen sosiaaliseen asemaan ja korkeaan työttömyysprosenttiin; olisikin mielenkiintoista tutkia, millaiselta työttömyysprosentti näyttäisi, jos ulkomaalaiset poistettaisiin laskuista. Kuten edelläkin on jo todettu, uusimpien tutkimusten mukaan työttömyys on Itä-Helsingin alueilla jäänyt korkeaksi myös siksi, ettei Länsi-Helsinkiin keskittyvä informaatioala vedä idän huonosti koulutettua työvoimaa (Kortteinen ym. 1999). Puotinharjussa vähäinen turvautuminen toimeentulotukeen korkeasta työttömyydestä huolimatta saattaa kuitenkin kertoa jonkinlaisen pärjäämisen eetoksen olemassaolosta. Lastensuojelun asiakkaiden osuus on Puotinharjussa tosin ollut muita vertailualueita korkeammalla, mutta toisaalta asiakkaiden määrät ovat olleet niin pieniä, että niissä voi olla paljon satunnaisuutta. Äänestysaktiivisuus on alueilla pysynyt koko kaupungin tasolla, joten merkkejä passivoitumisesta ei ainakaan sen perusteella ole havaittavissa. Suuri osa sosiaalisista ongelmista lieneekin alueilla koostumusvaikutuksen tulosta, eli väestön sosiaalinen rakenne määrää pitkälti myös ongelmien esiintymistä. Sosiaaliset ongelmat, jotka yleistetään koko aluetta koskeviksi, saattavat kuitenkin olla vain pienen marginaalisen väestöryhmän ongelmia. Tutkimuksissa on todettu, että sosiaaliset ongelmat usein kasaantuvat kaupungin vuokratuloalueillakin tiettyihin osoitteisiin (Piirainen 1993). Sosiaaliset ongelmat, kuten köyhyyskin, keskittyvät pienen, muillakin mittareilla huonoimmassa asemassa olevan vä-

estön keskuuteen, joten niiden kautta ei voi suoralta kädeltä kuvata asuinalueen keskimääräistä hyvinvointia (vrt. Kääriäinen 1987).

1990-luvulla asuntojen hintojen perusteella tarkasteltuna Itä-Helsingin arvostus asuinalueena on jäämässä yhä kauemmaksi muusta kaupungista. Asuntojen myyntihinnat Puotinharjussa, Myllypurossa ja Itäisessä suurpiirissä ovat liikkuneet paria poikkeusvuotta lukuunottamatta suhteellisesti kaupungin keskihintoja alempana. 1970-luvun puolivälistä 1980-luvun puoliväliin asuntojen hinnat noudattivat suurin piirtein samaa kehityskulkua kuin sosioekonomisen rakenteen muutos mitattuna ylempien toimihenkilöiden osuudella alueilla: Myllypuron hinnat liikkuvat alimpana, Puotinharjun lähimpänä kaupungin keskitasoa ja Itäisen suurpiirin näiden välissä (vrt. kuviot 6 s. 51 ja 21 s. 80). Asuinalueiden arvostus on siis tuona aikana näkynyt samalla tavalla sekä asuntojen hinnoissa että sosiaalisessa rakenteessa. Asuntojen hinnat eivät kuitenkaan ole koko ajanjaksolla noudattaneet sosiaalisen rakenteen kehitystä: esimerkiksi 1990-luvulla Myllypurossa asuntojen hintatason suhteellinen jälkeenjäänti on korostunut vaikka ylempien toimihenkilöiden osuus suhteessa Helsingin tasoon on noussut. Toisaalta asuntojen hintatason suhteellinen aleneminen on tapahtunut samaan aikaan kun sosiaaliset ongelmat ja ulkomaalaisten osuus alueella ovat lähteneet nousuun.

Myllypuroa ja etenkin Puotinharjua muusta kaupungista selkeästi erottavaksi tekijäksi on tullut väestön vanheneminen, johon myös työväenluokkaisuus ja alhainen koulutustaso osittain liittyvät. Myllypurossa lähes viidesosa ja Puotinharjussa jo lähes neljäsosa väestöstä on yli 65-vuotiaita (liite 3, taulukko 3). Koko väestön pääasiallisen toimintaa tarkasteltaessa huomataan, että eläkeläisten osuus alkaa samoin olla hyvin suuri: Puotinharjussa vuonna 1995 31 prosenttia oli eläkeläisiä, Myllypurossa 27 prosenttia Helsingin keskiarvon ollessa 20 prosenttia (liite 4, taulukko 2). Pelkän työvoiman sosioekonomisen aseman tarkastelu peittää siis alleen tärkeää tietoa, jos ei huomioida alueen koko väestörakennetta. Väestön vanhusvaltainen ikärakenne johtuu alueiden iästä: 1960-luvulla rakennettujen lähiöiden alkuperäissukupolvi on alkanut tulla vanhusikään, ja ikärakenne on vanhentunut myös alkuperäissukupolven jälkikasvun muutettua pois kotoa. Kotoa muuttajat ovat joutuneet hakeutumaan pääasiassa muille alueille kotialueiden vähäisen asuntotarjonnan vuoksi. Myllypurossa, jossa asuntotuotanto on ollut suurempaa kuin Puotinharjussa, myös väestörakenne on pysynyt monipuolisempänä. Vanhenevilla asuinalueilla onkin vaarana väestörakenteen yksipuolistuminen, mikä saattaa heikentää myös alueiden palvelutarjontaa.

Väestön ikääntyminen, työttömyyden korkeaksi jääminen ja alueen arvotuksen lasku ovat muodostuneet 1990-luvulle tultaessa 1960-luvun lähiöiden haasteiksi. Lähiöiden rakentamisessa korostettiin määrää ja nopeutta laadun kustannuksella (Hankonen 1994). Nyt huonolaatuinen rakentaminen kostautuu alueiden rappeutumisenä ja kalliina korjauskustannuksina. Haasteena onkin asumistason saattaminen samalle tasolle kilpailevien asuinalueiden kanssa, jolloin alueet alkaisivat jälleen houkutella myös hyväosaista, työssäkäyvää väestöä. Myllypuron väestörakenteen vinoutumisesta on alettu kantaa huolta 1990-luvulla. Lähiöprojektilla, jonka yhtenä kohdealueena Myllypuro on ollut, pyritään monipuoliseen alueen fyysisen ja sosiaalisen ympäristön parantamiseen sekä asukkaiden syrjäytymisen ehkäisemiseen (Selvitys lähiöprojektin toiminnasta 31.8.1998). Kaupungin kiinteistöjen peruskorjauksella lähiöprojektin puitteissa on pyritty kohottamaan asuntojen laatutasoa ja samalla lisäämään alueen vuokra-asuntojen haluttavuutta. Lähiöprojektin puitteissa rakennukset on Myllypurossa nyt peruskorjattu. Myllypuron asuinalueella on lisäksi suunniteltu laajennettavaksi etelään, Myllypuron ja Puotinharjun välisen ulkoilun alueen suuntaan tiiviillä pientalorakentamisella (Helsingin kaavoituskatsaus 1999). Suunnitelmissa on noin 1500-2000 asukkaan asuinalue. Tavoitteena on Myllypuron aluearkkitehdin mukaan asunto- ja asukasrakenteen monipuolistaminen ja samalla Myllypuron palveluiden tukeminen väestöpohjaa lisäämällä (Marja Piimies 15.12.1999). Myös Myllypuron metroaseman ja ostoskeskuksen ympäristöön ollaan suunnittelemassa lisärakentamista sekä laajaa yrityskeskittymää jonka toivotaan tuovan uusia työpaikkoja nimenomaan oman alueen työttömille (Marja Piimies 15.12.1999). Myllypuron viimeisimmäksi ja aluetta edelleen leimavaksi ongelmaksi on noussut Alakiventien myrkkylupakka, joka merkitsee vanhan maaperältään myrkyllisen kaatopaikka-alueen päälle rakennettujen talojen purkamista ja maaperän puhdistamista. Paikalle jäävästä kaatopaikasta pyritään tekemään maisemallisesti korkeatasoinen, aluearkkitehdin visioissa jopa niin omaperäinen, että siitä tulisi paikallinen nähtävyys. Myllypuron mainetta ja houkuttelevuutta asuinalueena pyritään siis lisäämään monipuolisin keinoin. (Marja Piimies 15.12.1999.)

Puotinharjun tilanne on staattisempi kuin Myllypuron. Laajaa lisärakentamista ei ole suunnitteilla; sitä ei koeta tarpeelliseksi eikä luonnollisia rakentamiseen sopivia paikkoja alueella oikein ole. Puotinharjussa ei aluearkkitehdin mukaan tapahdu juuri mitään; alueesta ei koskaan kuule mitään eivätkä asukkaatkaan koskaan ota yhteyttä arkkitehtiin kuten esimerkiksi Myllypuron asukkaat ahkerasti tekevät. (Kari Piimies 15.12.1999.) Alueella ollaan ilmeisen tyytyväisiä. Palvelut ja liikenneyhteydet ovatkin Puotinharjussa erinomaiset.

Vaikka Puotinharjun alue kuuluu arvostukseltaan muuhun kaupunkiin nähden heikompaan Itä-Helsinkiin, ei aluetta kuule otettavan esiin lähiöongelmista keskusteltaessa. Puotinharjua ei juuri edes tunneta; moni ei tiedä, missä alue sijaitsee, ja suuri osa palveluistakin on nimetty uudelleen Itäkeskuksen mukaan (ks. Astikainen ym. 1997, 81.)

Alueiden suunnittelijat siis seuraavat alueiden sosiaalista tilannetta, ja asioihin halutaan ainakin yrittää vaikuttaa. Kaavoitus- ja asuntotuotantopäätöksillä pyritään ohjaamaan sitä, millaisia uusia asukkaita alueelle muuttaa; Myllypuron pientaloalueen kaavoituspäätöksen takana onkin toivomus siitä, että alueelle muuttaisi hyvin toimeentulevaa työssäkäyvää väestöä, lapsiperheitä, jotka myös käyttäisivät alueella olevia palveluita. Samalla pientalorakentamisella pyritään kohottamaan alueen mainetta ja lisäämään myös kerrostalopuolen houkuttelevuutta. (Marja Piimies 15.12.1999.) Pientalorakentaminen vaikuttaa alueen sosiaaliseen rakenteeseen: sen myötä esimerkiksi alueen keskimääräisen tulotason ja sosioekonomisen rakenteen voidaan odottaa nousevan. Tämä seikka täytyykin ottaa huomioon alueiden myöhempää kehitystä seurattaessa tilastollisissa tarkasteluissa. Vaikka tilastotasolla alueella siis näyttäisi tapahtuvan esimerkiksi väestön sosioekonomisen aseman kohoamista, johtuisi se suureksi osaksi alueella jo olevan asutokannan rakenteesta poikkeavasta lisärakentamisesta. Alkuperäisellä alueella mikään ei siis välttämättä muutu, vaikka tilastojen perusteella näin voisi päätellä. Alueiden täydennysrakentaminen on useimmiten painottunut eri lailla kuin alkuperäinen asutokanta, ja se muuttaa myös koko alueen sosiaalista rakennetta. Toisaalta jos alueella näyttää tilastojen perusteella menevän entistä paremmin, myös alueellisen leimautumisen kierre saadaan helpommin katkaistua ja alueen houkuttelevuus asuinpaikkana voi tämän myötä kasvaa.

5.2 Alueellisen erilaistumisen tutkimisesta

Tässä tutkimuksessa on seurattu eräiden lähiöalueiden sosiaalisen rakenteen kehitystä erilaisten tilastoindikaattorien avulla. Tulokset ovat jossain määrin riippuvaisia käytetyistä sosiaalisen rakenteen mittareista, mutta eri mittarit antavat Puotinharjun ja Myllypuron kehityksestä lopulta melko samankaltaisen kuvan, ja alueiden järjestys Helsingin keskitasoon nähden näyttäytyy eri mittareilla samanlaisena. Alueiden suhteellinen ero Helsinkiin nähden vaihtelee kuitenkin muuttujittain. Vaikka Puotinharju ja Myllypuro asettuvat työvoiman sosioekonomisen aseman ja koulutustason mukaan selvästi kaupungin keskiarvoa heikompaan asemaan, on tulotaso silti pysynyt melko lähellä kaupungin keskitasoa.

Tutkimuksen lähtökohtana oli syventää koko kaupungin erilaistuneisuutta koskevien tutkimusten tuloksia seuraamalla tarkemmin yksittäisten alueiden kehitystä ja kehityksen taustalla piileviä voimia. Esimerkiksi alueiden iän, asutokannan, väestörakenteen ja sosiaalisen rakenteen keskinäisiä yhteyksiä saatiinkin kuvattua. Tulkintoja sosiaalisen rakenteen muutosmekaniikasta ja muutoksen syistä on tällaisilla suhteellisen yksinkertaisilla tilastoaineistoilla kuitenkin vaikea tehdä. Asuinalueiden sosiaaliseen rakenteeseen ja sen muutokseen vaikuttaa useita tekijöitä, jotka yhteenkietoutuvat monimutkaisesti toisiinsa. Alueellinen sosiaalinen todellisuus on osittain myös sattumien summa. Yksittäisten tekijöiden osuutta ja painoarvoa prosessissa on vaikea arvioida. Täydellisilläkään tilastoaineistoilla ei voitaisi täysin selittää kaikkien prosessien syitä ja taustoja, koska asuinalueiden kehityksessä oma sijansa on aina myös sosiaalisilla vuorovaikutusprosesseilla ja ihmisten irrationaalisillakin mielikuvilla alueista.

Esimerkiksi valikoivan muuttoliikkeen vaikutuksen tutkimiseen tarvittaisiin tilastoja, joissa lähtö- ja tulomuuttajat olisi luokiteltu sosioekonomisen aseman ja koulutusasteen mukaan. Tällöin saataisiin selvä kuva siitä, miten muuttoliike vaikuttaa sosiaaliseen rakenteeseen ja missä määrin kehitys koko kaupunkiin nähden johtuu alueilla jo asuvan väestön ominaisuuksien muuttoliikkeestä riippumattomasta muutoksesta. Tässä tutkimuksessa sitä ei juuri pystytty erittelemään. Muuttoliikkeen vaikutuksia asuinalueiden sosiaaliseen rakenteeseen onkin tutkittu kattavampien rekisteriaineistojen avulla (esim. Lankinen 1997a). Tärkeää olisi myös pystyä erittelemään ulkomaalaisväestön keskittymisen vaikutusta esimerkiksi alueelliseen työttömyysprosenttiin erityisesti Myllypurossa. Ulkomaalaisten osuutta elinolojen kehitykseen 1990-luvulla täytyisi tutkia aineistoilla, joissa olisi erikseen tiedot ulkomaalaisväestön sosiaalisesta rakenteesta. Haluttaessa selittää elinolojen alueellista vaihtelua olisikin lopulta siirryttävä ryhmien keskimääräisiä ominaisuuksia kuvaavista tarkasteluista yksilötason aineistoihin. Lopulta vasta yksilöitä koskevat tiedot antaisivat mahdollisuuden seurata monimutkaisempia vaikutussuhteita sosiaalisen rakenteen kehityksessä.

Alueellisen muutoksen tutkimisessa on muistettava, että aluejaot ovat aina enemmän tai vähemmän keinotekoisia eivätkä ne useinkaan noudata luonnollisilta tuntuvia aluerajoja. Osa-alueetkin koostuvat keskenään erityyppisistä pienalueista. Esimerkiksi vain Puotinharjun ja Myllypuron kerrostaloalueita tutkimalla kehityksestä saataisiin erilainen kuva kuin hallinnollisia osa-alueita tutkittaessa. Yleisiä tilastoja ei kuitenkaan juuri ole pien-

alueittain saatavilla, joten tällaiseen tutkimukseen olisi käytettävä monipuolisempia rekisteriaineistoja.

Erilaistumistutkimuksella itsellään voi olla asuinalueiden sosiaalisia eroja ja tiettyjen alueiden leimautumista voimistava vaikutus. Tutkimuksilla on tärkeä merkitys päätöksenteolle, mikäli segregatioprosessit halutaan tiedostaa ja niihin halutaan myös vaikuttaa. Kaupungin asukkaiden stereotyyppioita eri asuinalueista tutkimukset kuitenkin ovat omiaan voimistamaan, mikä voi omalta osaltaan myös kiihdyttää erilaistumista ja kärjistää joidenkin alueiden ongelmien keskittymistä. Erityisesti tutkimustulosten raportoinnissa usein käytettävät karttakuvat, joissa kuvattavat alueyksiköt voivat olla huomattavan pieniä (esim. Vaattovaara 1998), leimaavat alueita helposti paikantaen havaitut ongelmat myös visuaalisesti asukkaiden käsitykseen kaupunkitilasta. Vaattovaaran mukaan karttoja usein pidetään todellisuuden yhdenmukaisina esityksinä toisin kuin taulukoita ja tilastokuvioita. Tällöin korostuu sen mahdollisuus, että esimerkiksi kartalla visualisoitu alueellinen tulotasotilanne yleistetään koskemaan kaikkia tietyllä alueella asuvia (Vaattovaara 1998, 72). Kehityskulkujen alueellista yksilöintiä onkin joissain tutkimuksissa pyritty varta vasten välttämään, ja esimerkiksi Lankinen (1999) tarkastelee kaupungin alueellisen työttömyys- ja toimeentulokitilanteen kehitystä tutkimalla jakauma- ja hajontakuvioita, joissa alueet on vain järjestetty muttei nimetty, jolloin kuvataan vain kaupunkitason kehityksessä yleisesti havaittavia suuntaviivoja.

5.3 Jatkotutkimustarpeet

Tilastoaineistojen avulla asuinalueita voidaan kuvata objektiivisilta vaikuttavilla mittareilla. Asuinalueiden tilastoista luettava todellisuus on kuitenkin aina erilainen kuin ihmisten kokema todellisuus. Objektiivisilta vaikuttavia tilastotarkasteluja voi syventää kvalitatiivisten aineistojen avulla tutkimalla asukkaiden itsensä kokemuksia ja mielikuvia asuinalueistaan. Mm. Vaattovaara (1998) tutkikin esimerkkinä Töölön osalta sitä, miten hyvin ihmisten mielikuvat vastasivat tilastollisen tutkimuksen antamaa kuvaa alueesta. Tuloksena oli, että tilastotarkastelu vastasi aika hyvin ihmisten mielikuvia Töölön eri osista. Puotinharjun ja Myllypuron osalta olisi mielenkiintoista tutkia asukkaiden alueellisia identiteettejä, eli sitä, miten asukkaat itse hahmottavat asuinalueensa ja miten he vertaavat aluetta muihin alueisiin. Puotinharjulaisten ja myllypurolaisten käsityksiä toisistaan voisi verrata tilastojen perusteella havaittaviin eroihin alueiden välillä. Erikseen voitaisiin tutkia aluei-

den asukkaiden mielikuvia ja erikseen ulkopuolisten mielikuvia alueista. Tärkeää tietoa antaisi myös alueiden sisäisen erilaistuneisuuden tutkiminen. Hallinnollisen alueen keskiarvon mukaiset tulokset yleistetään helposti koskemaan koko aluetta. Esimerkiksi sosiaaliset ongelmat saattavat kuitenkin keskittyä vain jonkin tietyssä korttelissa asuvan marginaaliryhmän piiriin. Tästä voisi saada tietoa esimerkiksi aluepoliisien ja sosiaalityöntekijöiden haastatteluilla.

Myllypuron lisärakentamisen vaikutukset alueen väestörakenteelle tuovat mielenkiintoisen jatkotutkimusaiheen. Tulevaisuudessa nähdään, toteutuvatko suunnittelijoiden visiot käytännössä, ja missä määrin erilaisilla parannusprojekteilla onnistutaan nostamaan alueen väestörakenne lähemmäksi kaupungin keskitasoa.

Tässä tutkimuksessa seurattiin kahden samankaltaisen asuinalueen sosiaalisen rakenteen kehitysprosesseja. Hyödyllistä olisi vertailla myös sellaisia alueita, joilla on ollut samanlaiset lähtökohdat, mutta jotka ovatkin kehittyneet toisiinsa nähden eri suuntiin tai toisaalta alueita, jotka erilaisista lähtökohdista huolimatta ovat nyt sosiaalisen rakenteensa mukaan samanlaisia. Tällöin saataisiin lisää tärkeää tietoa erilaistumisprosesseihin vaikuttavista tekijöistä.

LÄHTEET

Andersson, Eva, Lars-Erik Borgegård & Susanne Hjort (1998): Boendesegregation i de nordiska huvudstadsregionerna. GERUM Kulturgeografi 1998:2. Umeå universitet, Umeå.

Astikainen, Riitta, Riitta Heiskanen & Raija Kaikkonen (1997): Elämää lähiössä. Helsingin Sanomat, Helsinki.

Bengs, Christer (1989): Pääkaupunkiseudun asuntojen hinnat vuosina 1965-1988. Valtion teknillinen tutkimuskeskus, tiedotteita 1007. Espoo.

Burtenshaw, D., M. Bateman & G. J. Ashworth (1991): The European City. A Western Perspective. David Fulton Publishers, London.

Eduskuntavaalit Helsingissä 1999. Helsingin kaupungin tietokeskuksen tilastoja 1999:7.

Hamnett, Chris (1994): Social Polarisation in Global Cities: Theory and Evidence. Urban Studies 31(1994):3, 401-424 .

Hankonen, Johanna (1994): Lähiöt ja tehokkuuden yhteiskunta. Suunnittelujärjestelmän läpimurto suomalaisten asuntoalueiden rakentumisessa 1960-luvulla. Otatieto Oy & Gaudeamus Kirja, Tampere.

Harvey, David (1985): The Urbanization of Capital. Studies in History and Theory of Capitalist Urbanization 2. Basil Blackwell, Oxford.

Heino, Veikko, Harto Helpinen, Jaakko Salonen & Airi Partio (1966): Myllypuro – eräs asuma-lähiö. Suomen kunnallislehti 10/1966, 652-655.

Hellman, Tuija (1987): Metro ja kaupunkirakenne. Metro ja maankäytön muutokset. Helsingin kaupungin kaupunkisuunnitteluvirasto, yleiskaavaosasto, julkaisu YB: 5/87.

Helsingin kaavoituskatsaus 1999. Kaupunkisuunnitteluvirasto.

Helsingin kaupunginkanslia (1998): Ohjelma syrjäytymisen ja sosiaalisen segregaaation ehkäisemiseksi. Helsingin kaupunginkanslian julkaisusarja A 7/1998, Helsinki.

Helsingin kaupungin kaupunkisuunnitteluvirasto (1981): Helsingin lähiöt. Helsingin esikaupunkien kerrostaloalueiden keskeiset piirteet ja kehittämistarpeet. Helsingin kaupungin kaupunkisuunnitteluvirasto, yleiskaavaosasto, julkaisu YB: 9/1981. Helsinki.

Helsingin Sanomat 4.12.1998. Pasi Tuohimaa: Kantakaupunki pitää pintansa muuttajan porttina Helsinkiin, s. B1.

Helsingin Sanomat 3.6.1999. Raija Kaikkonen: Nopea lähtö saastuneelta maalta järkyttää myllypurolaisia, s. B1.

Helsingin Sanomat 13.9.1999. Markku Karumo: Myllypuro käy tilastoja vastaan, s. B1.

Helsingin Sanomat 1.11.1999. Marko Jokela: Myllypuro nousee, s. B1.

Helsinki alueittain 1988. Helsingin kaupungin tilastokeskus, Helsinki.

Helsinki-iläisten kansalaisuus ja äidinkieli – ulkomaalaisväestön demografinen rakenne. Helsingin kaupungin tietokeskuksen tilastoja 1997:14.

Herranen, Timo (1997): Kaupunkisuunnittelu ja asuminen. Teoksessa Oiva Turpeinen, Timo Herranen & Kai Hoffman: Helsingin historia vuodesta 1945. Osa 1: Väestö, Kaupunkisuunnittelu ja asuminen, Elinkeinot. Helsingin kaupunki, Helsinki.

Holstila, Eero & Antti Karisto (1993): Helsingin sosiaalinen tasapaino vaarassa? Kvartti 3/1993. Helsingin kaupungin tietokeskuksen neljännesvuosijulkaisu, 1-2 .

Hypén, Harri (1997): Elämää lähiöissä ja mielikuvissa: todellisuuden sosiaalinen rakentaminen lähiöissä ja lähiöistä käydyssä keskustelussa. Sosiologian pro gradu -tutkielma, Helsingin yliopisto.

Ilmonen, Mervi (1994): Puutarhakaupungista ongelmalähiöön. Teoksessa Tuukka Haarni (toim.): Ihmisten kaupunki? Urbaani muutos ja suunnittelun haasteet. S. 19-34. Stakes & YTK, raportteja 152. Jyväskylä.

Ilmonen, Mervi (1997): Viisi näkökulmaa alueiden erilaistumiseen. Teoksessa Mervi Ilmonen, Markku Lankinen, Hilka Lehtonen, Jon Maury & Jani Päivänen: Mitä osoite osoittaa? Asuinalueiden erilaistuminen Helsingin seudulla. S. 13-27. Pääkaupunkiseudun julkaisusarja B 1997:2. Pääkaupunkiseudun yhteistyövaltuuskunta, Helsinki.

Karisto, Antti & Seppo Montén (1996): Lukioon vai ei. Tutkimus alueellisista eroista helsinkiläisten lukionkäynnissä ja lukiolakkautusten vaikutuksista. Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuksia 1996:6, Helsinki.

Kauppinen, Timo (1998): Maahanmuuttajien segregatio pääkaupunkiseudulla. Sosiologian pro gradu -tutkielma, Helsingin yliopisto.

Kempen, Eva T. van (1994): The Dual City and the Poor: Social Polarisation, Social Segregation and Life Changes. *Urban Studies* 31(1994):7, 995-1015.

Kempen, Eva T. van (1997): Poverty Pockets and Life Changes. *American Behavioral Scientist* 41(1997):3, 430-449.

Kempen, Ronald van & Peter Marcuse (1997): A New Spatial Order in Cities. *American Behavioral Scientist* 41(1997):3, 285-298.

Keskinen, Vesa (1998): Palvelut puntarissa. Kaupunkipalvelututkimus Helsingissä 1983, 1989, 1993 ja 1997. Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuksia 1998:3. Helsinki.

Knox, Paul (1987): *Urban Social Geography: an Introduction*. Longman Group UK Limited, Harlow.

Knox, Paul (1989): The Vulnerable, the Disadvantaged, and the Victimized: Who They Are and Where They Live. In: David T. Herbert & David Smith: *Social Problems & the City. New Perspectives*. P. 32-47. Oxford University Press, New York.

Korhonen, Erkki (1997): Helsingin sosiaalisen vuokra-asumisen haasteet. Teoksessa Kaarin Taipale & Harry Schulman (toim.): *Koti Helsingissä. Urbaanin asumisen tulevaisuus*. S. 201-226. Helsingin kaupungin tietokeskus, Helsinki.

Korhonen, Erkki (1999): Asuntopulan uudet kasvot. Teoksessa Vesa Keskinen (toim.): *lama.nousu@hel.fi. Havaintoja vuosituhannen vaihteen Helsingistä*. S. 42-52. Helsingin kaupungin tietokeskus, Helsinki.

Kortteinen, Matti & Mari Vaattovaara (1999): Pääkaupunkiseudun kehityssuunta on kääntynyt. *Yhteiskuntapolitiikka* 64(1999):4, 342-351.

- Kortteinen, Matti, Markku Lankinen & Mari Vaattovaara (1999): Pääkaupunkiseudun kehitys 1990-luvulla: kohti uudenlaista eriytymistä. *Yhteiskuntapolitiikka* 64(1999):5-6, 411-422.
- Kurttila, Jukka & Sirpa Tani (1993): Itähelsinkiläisten identiteetti. Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuksia 1993:7. Helsinki.
- Kääriäinen, Juha (1987): Sosiaaliset ongelmat, asuinalueiden segregoituneisuus ja paikallisyhteisöllisyys: Helsingin sosiaalisten ongelmien asuinalueittaisen vaihtelun tarkastelua. Tampereen yliopisto, Yhteiskuntatieteiden tutkimuslaitos ja Helsingin kaupunki, sosiaalivirasto. Helsingin kaupungin sosiaaliviraston julkaisusarja A, 3/1997, Helsinki.
- Laakso, Seppo (1989): Metro ja asuntojen hinnat. Kansantaloustieteen sivuaineen tutkielma, Helsingin yliopisto.
- Laakso, Seppo (1993): Alueellinen segregaatio ja Helsinki. *Kvartti* 3/1993. Helsingin kaupungin tietokeskuksen neljännesvuosijulkaisu, 3-17.
- Laakso, Seppo (1994): Helsingin uusi väestöennuste. *Kvartti* 4/1994. Helsingin kaupungin tietokeskuksen neljännesvuosijulkaisu, 15-22.
- Laakso, Seppo (1995): Muuttoliike Helsingin seudulla. Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuksia 1995:8. Helsinki.
- Laakso, Seppo & Heikki A. Loikkanen (1997): Asuntomarkkinat ja asumisen taloudellinen ohjaus. Teoksessa Kaarin Taipale & Harry Schulman (toim.): *Koti Helsingissä. Urbanin asumisen tulevaisuus*. S. 95-144. Helsingin kaupungin tietokeskus, Helsinki.
- Lankinen, Leila (1996): Lama avasi ovet vuokra-asumiselle. *Kvartti* 2/1996. Helsingin kaupungin tietokeskuksen neljännesvuosijulkaisu, s. 3-8.
- Lankinen, Markku (1994): Taantuvatko lähiöt? Pääkaupunkiseudun kerrostalolähiöt sosiaalisen segregaatian valossa. Ympäristöministeriö, yhdyskuntasuunnittelu- ja rakennustutkimuksen neuvottelukunnan julkaisuja 3/1994, Helsinki.
- Lankinen, Markku (1997a): Asuinpaikan valinta: status, etäisyys vai totunnaisuus? Teoksessa Mervi Ilmonen, Markku Lankinen, Hilikka Lehtonen, Jon Maury & Jani Päivänen: *Mitä osoite osoittaa? Asuinalueiden erilaistuminen Helsingin seudulla*. S. 28-54. Pääkaupunkiseudun julkaisusarja B 1997:2. Pääkaupunkiseudun yhteistyövaltuuskunta, Helsinki.
- Lankinen, Markku (1997b): Asumisen segregaatian tila ja kehityssuunnat. Teoksessa Kaarin Taipale & Harry Schulman (toim.): *Koti Helsingissä. Urbanin asumisen tulevaisuus*. S. 171-107. Helsingin kaupungin tietokeskus, Helsinki.
- Lankinen, Markku (1998): Lähiöt muuttuvat ja erilaistuvat. 36 lähiön tilastollinen seuranta 1980-95. *Suomen ympäristö* 187. Ympäristöministeriö, Helsinki.
- Lankinen, Markku (1999): Työllisyyden ja toimeentulot kehityssuunnat Helsingin osa-alueilla. *Hyvinvointikatsaus* 1/1999, 35-40.
- Lehtonen, Hilikka (1997): Johdanto teoksessa Mervi Ilmonen, Markku Lankinen, Hilikka Lehtonen, Jon Maury & Jani Päivänen: *Mitä osoite osoittaa? Asuinalueiden erilaistuminen Helsingin seudulla*. S. 9-12. Pääkaupunkiseudun julkaisusarja B 1997:2. Pääkaupunkiseudun yhteistyövaltuuskunta, Helsinki.

Makkonen, Heli, Eeva-Liisa Broman & Olli Keinänen (1989): Lähiöiden ongelmat ja kehittämiskokemukset – kirjallisuusselvitys. Helsingin kaupungin kaupunkisuunnitteluviraston yleiskaavaosasto, julkaisu YA: 15/1989, Helsinki.

Maury, Jon (1996): Ilmakuva Helsingin sosiaalisesta todellisuudesta. Kvartti 2/1996. Helsingin kaupungin tietokeskuksen neljännesvuosijulkaisu, s. 9-21.

Maury, Jon (1997): Ilmakuva pääkaupunkiseudun asuinalueiden sosiaalisista eroista 1990-luvun alussa. Teoksessa Mervi Ilmonen, Markku Lankinen, Hilikka Lehtonen, Jon Maury & Jani Päivänen: Mitä osoite osoittaa? Asuinalueiden erilaistuminen Helsingin seudulla. S. 55-87. Pääkaupunkiseudun julkaisusarja B 1997:2. Pääkaupunkiseudun yhteistyövaltuuskunta, Helsinki.

Meulenbelt, Karin (1994): Upgrading and Downgrading within the Metropolitan Region of Rotterdam, 1970-1990. *Urban Studies* 31(1994):7, 1167-1190.

Montén, Seppo (1999): Kun työttömyys ei lähtenytäkään Helsingistä. Teoksessa Vesa Keskinen (toim.): lama.nousu@hel.fi. Havaintoja vuosituhannen vaihteen Helsingistä. S. 19-28. Helsingin kaupungin tietokeskus, Helsinki.

Muilu, Toivo, Jarmo Rusanen, Konsta Korhonen & Arvo Naukkarinen (1998): Kaupunkien sisäiset työttömyyserot varsin pysyviä. *Tietoaika* 6/1998, 13-15.

Murie, Alan & Sako Musterd (1996): Social Segregation, Housing Tenure and Social Change in Dutch Cities in the Late 1980's. *Urban Studies* 33(1996):3, 495-516.

Musterd, Sako & Rinus Deurloo (1997): Ethnic Segregation and the Role of Public Housing in Amsterdam. *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie* 88(1997):2, 158-168.

Myllypuron kehittämissuunnitelma 1996-2000. Helsingin kaupunki, lähiöprojekti. Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston julkaisuja 1996:25. Helsinki

Mäenpää, Pasi (1991): Kallion keskiluokkaistuminen 1980-luvulla. Työläisyhteiskunnan tuho? Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston julkaisuja 1991:7, Helsinki.

Niemi, Maria (toim.) (1998): Mitä kuuluu Myllypuroon? Sosiaaliraportti lähiöstä. Helsingin kaupungin tietokeskus, tutkimuskatsauksia 1998:2, Helsinki.

Piirainen, Timo (1993): Vuokra-asuminen ja sosiaaliset ongelmat. *Stakes, tutkimuksia* 24, Jyväskylässä.

Pääkaupunkiseudun yhteistyövaltuuskunta (1984a): Muuttoliike ja asunnonvaihdot pääkaupunkiseudulla. Pääkaupunkiseudun julkaisusarja B 1984:1. Pääkaupunkiseudun yhteistyövaltuuskunta, Helsinki.

Pääkaupunkiseudun yhteistyövaltuuskunta (1984b): Muuttoliike ja asunnonvaihdot pääkaupunkiseudulla. Kirjallisuuskatsaus. Pääkaupunkiseudun julkaisusarja B 1984:3. Pääkaupunkiseudun yhteistyövaltuuskunta, Helsinki.

Roivainen, Irene (1999): Sokeripala metsän keskellä. Lähiö sanomalehden konstruktiona. Helsingin kaupungin tietokeskus, tutkimuksia 1999:2, Helsinki.

Rossi, Jarmo (1986): Asumisrakenne ja muuttoliike Lahdessa – Erilaistuneisuudesta muuttopäätöksiin, aggregaattitasolta yksilötasolle. Tampereen yliopisto, aluetieteen laitos, tutkimuksia, sarja B 39/1986. Tampere.

- Saunders, Peter (1986): *Social Theory and the Urban Question*. 2nd edition. Holmes & Meier Publishers, New York.
- Savage, Mike & Alan Warde (1993): *Urban Sociology, Capitalism and Modernity*. Macmillan, Hong Kong.
- Schulman, Harry (1990): Alueelliset todellisuudet ja visiot. Helsingin kehitys ja kehittäminen 1900-luvulla. Yhdyskuntasuunnittelun täydennyskoulutuskeskuksen julkaisuja A 18. Teknillinen korkeakoulu, Espoo.
- Selvitys lähiöprojektin toiminnasta 31.8.1998 (1999). Helsingin kaupunki, lähiöprojekti. Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston julkaisuja 1999:6. Helsinki.
- Seppälä, Maija-Liisa, Hilikka Lehtonen & Tiina Tihlman (1990): Suomen lähiöt. Kyselytutkimus 1950-1980-luvuilla rakennetuista lähiöistä. Ympäristöministeriö, kaavoitus- ja rakennusosasto. Tutkimusraportti 2/1990. Helsinki.
- Siirilä, Seppo, Jarmo Rossi, Juha Terho & Antti Valle (1990): Sosiaaliekologinen kaupunkitutkimus. Tampereen yliopisto, aluetieteen laitos. Tiedonantoja 35/1990.
- Timms, Duncan (1971): *The Urban Mosaic. Towards a Theory of Residential Differentiation*. Cambridge University Press, London.
- Vaattovaara, Mari (1998): Pääkaupunkiseudun sosiaalinen erilaistuminen. Ympäristö ja alueellisuus. Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuksia 1998:7. Helsinki.
- Valkonen, Tapani & Pekka Martikainen (1995): Problems of Comparability Resulting from the Exclusion of Economically Inactive Persons in Studies on Social Class Differences in Mortality. In: Wunsch, Guillaume & Attila Hancioglu (eds.) (1995): *Morbidity and Mortality Data: Problems of Comparability*. Proceedings of the European association for Population Studies and the Hacettepe Institute of Population Studies, Workshop. Ürgüp, (Turkey) 18-20 October, 1995.
- Vogel, Joachim (1992): Urban segregation in Sweden. Housing policy, housing markets, and the spatial distribution of households in metropolitan areas. *Social Indicators Research* 27(1992):2, 139-155.
- Väestölaskenta 1995 Käsikirja. Tilastokeskus, käsikirjoja 35. Helsinki 1996.
- Väyrynen, Erja (1992): Myllypuron lähiö. Asemakaavahistoriallinen tausta, suunnitteluvaiheet, toteutuneen asemakaavan kritiikkiä. Taidehistorian pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto.
- Wacquant, Loïc J. D. (1993): Urban Outcasts: Stigma and Division in the Black American Ghetto and the French Urban Periphery. *International Journal of Urban and Regional Research* 17(1993):3, 366-383.
- Wacquant, Loïc J. D. (1996): The Rise of Advanced Marginality: Notes on its Nature and Implications. *Acta Sociologica* 39(1996):2, 121-139.
- Waris, Heikki (1973, alunp. 1932): Työläisyhteiskunnan syntyminen Helsingin Pitkäsillan pohjoispuolelle. Weilin & Göös, Helsinki.
- White, Paul (1984): *The West European City. A Social Geography*. Longman Group, New York.

Julkaistut tilastolähteet

Asuntojen hinnat 1996 I sekä suurpiireittäin 1995. Helsingin kaupungin tietokeskuksen tilastoja 1996:6.

Bengs, Christer (1989): Pääkaupunkiseudun asuntojen hinnat vuosina 1965–1988. Valtion teknillinen tutkimuskeskus, tiedotteita 1007. Espoo.

Eduskuntavaalit Helsingissä 1991. Helsingin kaupungin tietokeskuksen tilastoja 1991:5.

Eduskuntavaalit Helsingissä 1995. Helsingin kaupungin tietokeskuksen tilastoja 1995:3.

Eduskuntavaalit Helsingissä 1999. Helsingin kaupungin tietokeskuksen tilastoja 1999:7.

Helsinki alueittain 1988. Helsingin kaupungin tilastokeskus, Helsinki.

Helsinki alueittain 1997. Helsingin kaupungin tietokeskus, Helsinki.

Helsingiläisten kansalaisuus ja äidinkieli – ulkomaalaisväestön demografinen rakenne. Helsingin kaupungin tietokeskuksen tilastoja 1997:14.

Kunnallisvaalit ja Euroopan parlamenttiedustajien vaalit Helsingissä 1996. Helsingin kaupungin tietokeskuksen tilastoja 1996:12.

Vanhojen asuntojen hinnat Helsingissä 1991. Helsingin kaupungin tietokeskuksen tilastoja 1992:5.

Muut tilastolähteet

Pääkaupunkiseudun aluesarjat -tilastotietokanta (<http://hel03.novogroup.com/asarjat>).

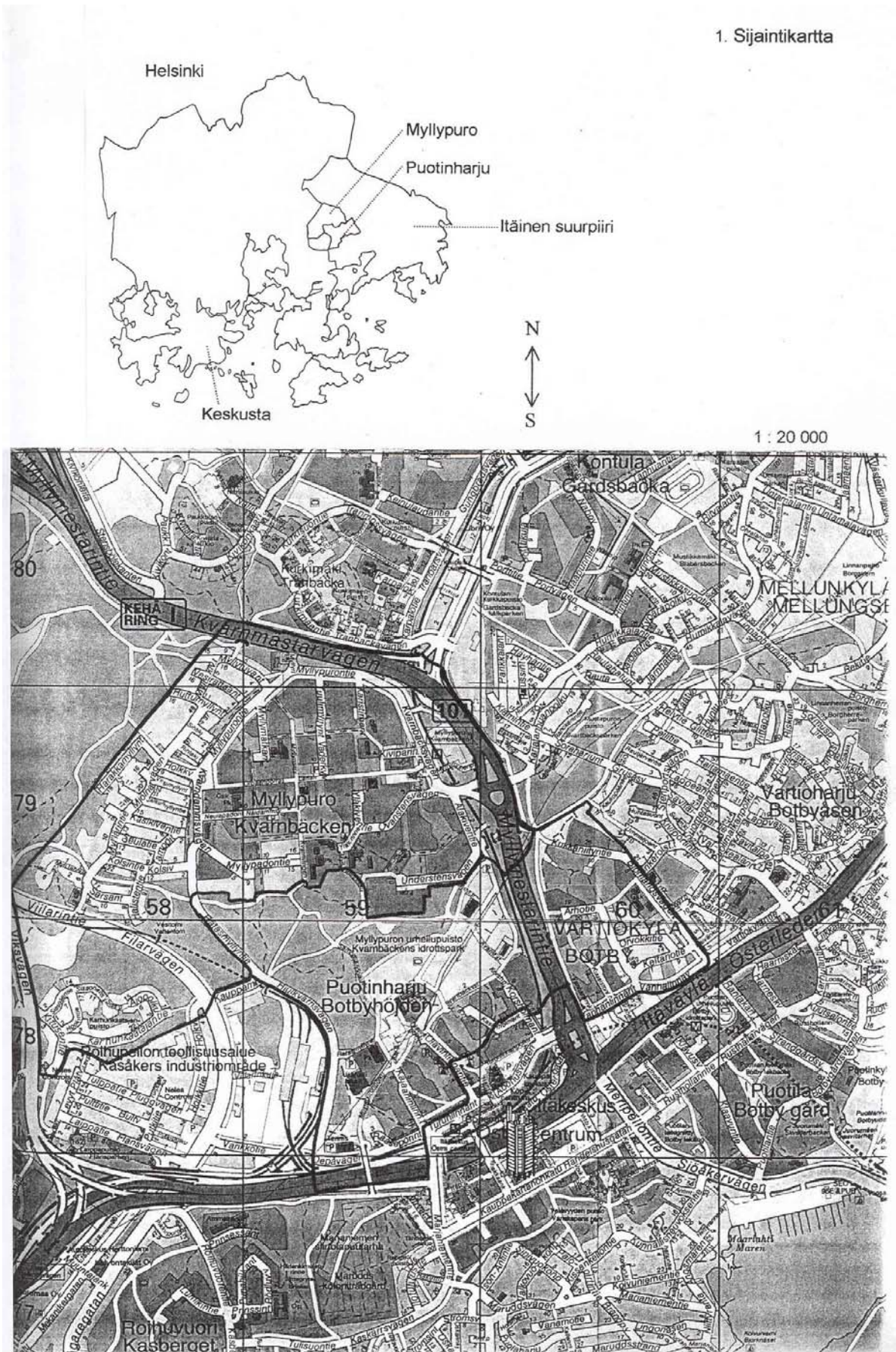
Helsingin kaupungin tietokeskukselta saatuja julkaisemattomia tilastoja.

Haastattelut

15.12.1999 Marja Piimies, Myllypuron aluearkkitehti.

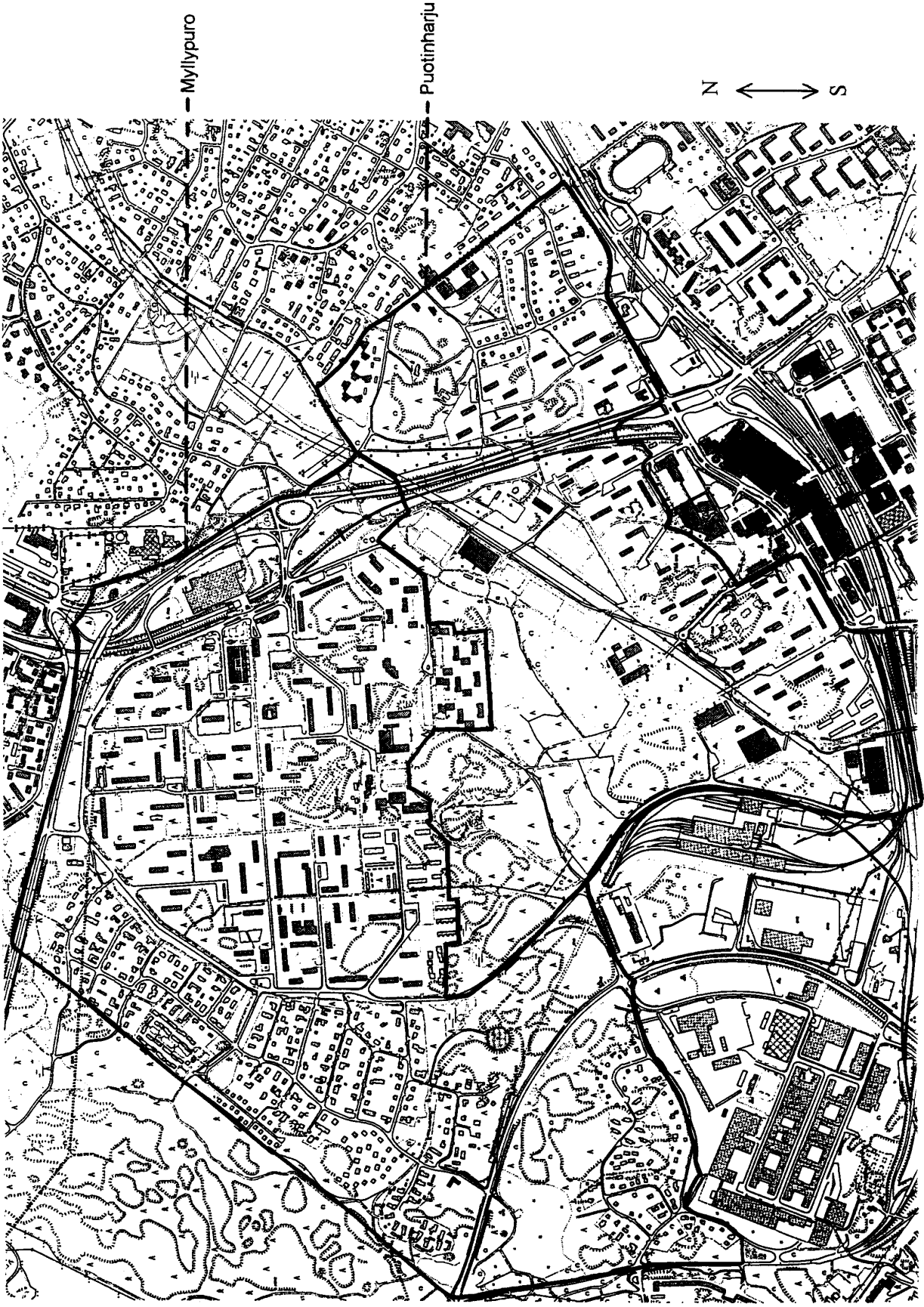
15.12.1999 Kari Piimies, Puotinharjun länsiosan aluearkkitehti.

1. Sijaintikartta

Lähde: Helsingin kaupunki, Kaupunkimittausosasto.

2. Rakennuskartta

Lähde: Helsingin kaupunki, Kaupunkimittausosasto.

Liite 1. Muuttujien muodostamisesta.

Asuntokanta ja asuinolot:

Asuntojen keskikoko (m²): asuntojen kokonaispinta-ala jaettuna asuntojen kokonaismäärällä.

Asuntokuntien keskikoko (hlöä/asunto): väestön kokonaismäärä jaettuna asuntojen kokonaismäärällä.

Asumisväljyys (m²/hlö): asuntojen kokonaispinta-ala jaettuna väestön kokonaismäärällä.

Asuntovarauma: tyhjien ja tilapäisesti asuttujen asuntojen osuus (%) asuntojen kokonaismäärästä.

Väestörakenne:

Syntyneisyys: vuoden aikana syntyneiden määrä vuoden keskiväkiluvun tuhatta henkeä kohden. Keskiväkiluku on vuoden alun ja vuoden lopun väkiluvun keskiarvo.

Kuolleisuus: vuoden aikana kuolleiden määrä vuoden keskiväkiluvun tuhatta henkeä kohden.

Lähtömuuttaneisuus: lähtömuuttajat vuoden aikana keskiväkiluvun tuhatta henkeä kohden. Lähtömuuttoon sisältyy myös muuttoa alueen sisällä.

Väestön keski-ikä: yhteenlaskettu kunkin ikäluokan ikä kerrottuna ikäluokkien koolla ja jaettuna koko väestöllä (vuoden alun tilanne). Laskennassa on käytetty 0-19-vuotiaista 1-vuotisikäluokkia, ja sitä vanhemmista 5-vuotisikäluokkia, joista laskennassa on oletettu luokan keskiarvo ryhmän luokkavälin keskelle sijoittuvaksi iäksi.

Sosiaaliset ongelmat ja elinolot:

Työttömyysaste: työttömien määrä jaettuna työvoiman määrällä.

Toimeentulotuen saajien osuus (%): vuoden aikana toimeentulotukea saaneet suhteutettuna vuoden lopun väkilukuun.

Lastensuojelun asiakkaiden osuus (‰): vuoden aikana lastensuojelun asiakkaina olleet suhteutettuna vuoden lopun väestön tuhanteen 0-17-vuotiaaseen.

Lukiossa käyvien osuus: lukiossa käyvien määrä syksyllä 1998 suhteutettuna 16-18-vuotiaiden määrään (vuoden keskiväkiluvusta). Lukion aloittaneiden osuus: lukion aloittaneiden määrä suhteutettuna alueella asuviin 16-vuotiaisiin (vuoden keskiväkiluvusta).

LIITE 2. Asuntokanta ja asuinolot.

Taulukko 1. Asunnot rakennus- tai perusparannusvuoden mukaan 31.12.1995.

Rakennusvuodet	Puotinharju		Myllypuro		Itäinen suurpiiri		Helsinki	
	kpl	%	kpl	%	kpl	%	kpl	%
-1959	40	1.9	51	1.1	1183	2.8	91558	32.5
1960-1969	1829	86.3	3388	71.4	18352	43.4	57749	20.5
1970-1979	35	1.7	779	16.4	7468	17.7	42112	15.0
1980-1989	126	5.9	317	6.7	6862	16.2	53103	18.9
1990-	89	4.2	210	4.4	8375	19.8	36591	12.9
Yhteensä	2119	100	4745	100	42293	100	281358	100

Lähde: Pääkaupunkiseudun aluesarjat.

Taulukko 2. Asuntotuotanto hallintasuhteen mukaan Puotinharjussa ja Myllypurossa v. 1968-1998.

Puotinharju

	1968-70	1971-75	1976-80	1981-85	1986-90	1991-95	1996-98	Yhteensä
Vuokra-asuntoja	4	1	3	3	110	0	0	121
aravavuokra	0	0	0	0	88	0	0	88
kaup.vuokra	2	0	1	2	109	0	0	114
Omistusasuntoja	5	1	0	0	16	2	1	25
aravaomistus	0	0	0	0	0	0	0	0
Yhteensä	9	2	3	3	126	2	1	146

Myllypuro

	1968-70	1971-75	1976-80	1981-85	1986-90	1991-95	1996-98	Yhteensä
Vuokra-asuntoja	66	65	299	0	89	1	17	537
aravavuokra	0	65	293	0	89	0	0	447
kaup.vuokra	65	65	295	0	89	0	0	514
Omistusasuntoja	71	75	316	39	128	52	24	705
aravaomist.	5	24	287	10	2	32	16	376
Yhteensä	137	140	615	39	217	53	41	1242

Lähde: Pääkaupunkiseudun aluesarjat.

Taulukko 3. Asuntotuotanto talotyypin mukaan Puotinharjussa ja Myllypurossa v. 1968-1998.

Puotinharju

	1968-70	1971-75	1976-80	1981-85	1986-90	1991-95	1996-98	Yhteensä
Erillispientalot	5	1	0	0	2	2	1	11
Kytkeytyt pientalot	0	0	0	0	19	0	0	19
Asuinkerrostalot	0	0	0	0	104	0	0	104
Muut k. asuintalot	4	1	3	3	1	0	0	12
Tuntematon	0	0	0	0	0	0	0	0
Yhteensä	9	2	3	3	126	2	1	146

Myllypuro

	1968-70	1971-75	1976-80	1981-85	1986-90	1991-95	1996-98	Yhteensä
Erillispientalot	26	45	37	39	33	20	24	224
Kytkeytyt pientalot	0	30	76	0	0	0	0	106
Asuinkerrostalot	45	65	500	0	184	32	0	826
Muut k. asuintalot	66	0	2	0	0	1	17	86
Tuntematon	0	0	0	0	0	0	0	0
Yhteensä	137	140	615	39	217	53	41	1242

Lähde: Pääkaupunkiseudun aluesarjat.

LIITE 2. Asuntokanta ja asuinolot (jatkoa).

Taulukko 4. Asunnot hallintaperusteen mukaan (lukumäärät ja osuudet) v. 1970-1995 (31.12.).

Puotinharju						Osuudet				
	1970	1980	1985	1990	1995	1970	1980	1985	1990	1995
Omistusasunnot	1097	1178	1174	1238	1170	55.8	59.9	59.7	59.1	55.2
Vuokra-asunnot	839	735	716	795	840	42.7	37.4	36.4	37.9	39.6
Vaparah. vuokra	411	307	288	279	324	20.9	15.6	14.6	13.3	15.3
Aravavuokra ¹⁾	428	428	428	516	516	21.8	21.8	21.8	24.6	24.4
Yksit. vuokra	487	383	362	355	400	24.8	19.5	18.4	16.9	18.9
Kaup. vuokra ²⁾	352	352	354	440	440	17.9	17.9	18.0	21.0	20.8
Muu tai tuntematon	30	54	77	63	109	1.5	2.7	3.9	3.0	5.1
Yhteensä	1966	1967	1967	2096	2119	100	100	100	100	100

Myllypuro						Osuudet				
	1970	1980	1985	1990	1995	1970	1980	1985	1990	1995
Omistusasunnot	1821	2188	2220	2374	2221	49.0	49.3	47.0	51.1	46.8
Vuokra-asunnot	1843	2143	2191	2152	2329	49.6	48.3	46.4	46.3	49.1
Vaparah. vuokra	813	755	803	675	852	21.9	17.0	17.0	14.5	18.0
Aravavuokra ¹⁾	1030	1388	1388	1477	1477	27.7	31.3	29.4	31.8	31.1
Yksit. vuokra	641	583	631	503	680	17.2	13.1	13.3	10.8	14.3
Kaup. vuokra ²⁾	1202	1560	1560	1649	1649	32.3	35.1	33.0	35.5	34.8
Muu tai tuntematon	53	110	316	124	195	1.4	2.5	6.7	2.7	4.1
Yhteensä	3717	4441	4727	4650	4745	100	100	100	100	100

Itäinen suurpiiri						Osuudet				
	1970	1980	1985	1990	1995	1970	1980	1985	1990	1995
Omistusasunnot	11892	15845	17934	20166	19844	54.3	56.6	56.7	57.1	46.9
Vuokra-asunnot	9606	11255	11588	13968	19562	43.9	40.2	36.6	39.5	46.3
Vaparah. vuokra			4908	4605	7984			15.5	13.0	18.9
Aravavuokra ¹⁾			6680	9363	11578			21.1	26.5	27.4
Yksit. vuokra	6675	6482	6293	6800	9398	30.5	23.2	19.9	19.2	22.2
Kaup. vuokra ²⁾	2931	4773	5295	7168	10164	13.4	17.1	16.7	20.3	24.0
Muu tai tuntematon	396	890	2135	1194	2887	1.8	3.2	6.7	3.4	6.8
Yhteensä	21894	27990	31657	35328	42293	100	100	100	100	100

Helsinki						Osuudet				
	1970	1980	1985	1990	1995	1970	1980	1985	1990	1995
Omistusasunnot	81618	110095	124357	141785	134315	43.0	49.7	51.6	54.7	47.7
Vuokra-asunnot	102079	94444	92056	98670	124983	53.8	42.7	38.2	38.1	44.4
Vaparah. vuokra			52997	55867	75889			22.0	21.6	27.0
Aravavuokra ¹⁾			39059	42803	49094			16.2	16.5	17.4
Yksit. vuokra	88529	71525	66197	65751	84716	47.1	32.6	27.5	25.9	29.5
Kaup. vuokra ²⁾	13550	22919	25859	32919	40267	6.7	10.0	10.7	12.2	14.9
Muu tai tuntematon	6037	16802	24529	18578	22060	3.2	7.6	10.2	7.2	7.8
Yhteensä	189734	221341	240942	259033	281358	100	100	100	100	100

Lähteet: Pääkaupunkiseudun aluesarjat, Helsingin kaupungin tietokeskus (julkaisematon tilasto), Helsingin tilastollinen vuosikirja 1990, 1993, Helsinki alueittain 1997.

1) Aravavuokra-asuntojen määrästä on tietoja vasta vuoden 1985 väestötlaskennasta alkaen, ja aluesarjoissa tietoja on vuosittain vasta vuodesta 1991. Puotinharjun ja Myllypuron osalta vuosien 1970 -1990 luvut on arvioitu asuntotuotantolukujen perusteella, mikä on helppoa asuntotuotannon pienuudesta johtuen. Käyttötarkoituksen muutoksesta tai poistumasta johtuvia vaikutuksia ei ole voitu arvioida. Itäistä suurpiiriä ja Helsinkiä koskevat aravavuokra-asuntojen osuudet vuosina 1985 ja 1990 on poimittu Helsingin tilastollisista vuosikirjoista. Aiempien vuosien aravaosuuksia olisi ollut niin hankala arvioida, että siitä luovuttiin. Vaparaahoitteisten vuokra-asuntojen määrät on laskettu vähentämällä kokonaisvuokra-asuntomäärästä aravavuokra-asuntojen määrä.

2) Kaupungin vuokra-asuntotiedot on saatu Helsingin kaupungin tietokeskukselta kertymätietoina: aina kunkin kymmenluvun loppuun mennessä (-1969, -1979, -1989, -1997) olemassaolevat kaupungin vuokra-asunnot. Taulukkoon on näistä luvuista arvioitu seuraavan vuoden lukumäärä asuntotuotantotietojen perusteella. Luvut eivät siis ole aivan tarkkoja, eikä niissä ole otettu huomioon poistuman vaikutusta asuntokantaan. Puotinharjun ja Myllypuron osalta luvut ovat kuitenkin melko tarkkoja pienen asuntotuotannon ja vakaan kaupungin asuntojen lukumäärän vuoksi. Yksityisten vuokra-asuntojen määrät on laskettu vähentämällä kokonaisvuokra-asuntojen määrästä kaupungin vuokra-asunnot.

LIITE 2. Asuntokanta ja asuinolot (jatkoa).

Taulukko 5. Asunnot talotyypin ja hallintaperusteen mukaan 31.12. 1995.

Puotinharju	Erillispientalot		Rivi- tai ketjutalot		Pientalot yht.		Kerrostalot		Muu rakennus		Yhteensä	
	lkm	%	lkm	%	lkm	%	lkm	%	lkm	%	lkm	%
Omistusasunnot	42	76.4	23	51.1	65	65.0	1086	56.4	0	0.0	1151	54.9
Vuokra-asunnot	8	14.5	22	48.9	30	30.0	742	38.5	67	93.1	839	40.0
Muu hallintaperuste	5	9.1	0	0	5	5.0	98	5.1	5	6.9	108	5.1
Yhteensä	55	100	45	100	100	100	1926	100	72	100	2098	100

Myllypuro	Erillispientalot		Rivi- tai ketjutalot		Pientalot yht.		Kerrostalot		Muu rakennus		Yhteensä	
	lkm	%	lkm	%	lkm	%	lkm	%	lkm	%	lkm	%
Omistusasunnot	297	90.5	139	84.8	436	88.6	1804	44.4	0	0.0	2240	46.9
Vuokra-asunnot	19	5.8	25	15.2	44	8.9	2084	51.3	210	94.6	2338	49.0
Muu hallintaperuste	12	3.7	0	0	12	2.4	172	4.2	12	5.4	196	4.1
Yhteensä	328	100	164	100	492	100	4060	100	222	100	4774	100

Itäinen suurpiiri	Erillispientalot		Rivi- tai ketjutalot		Pientalot yht.		Kerrostalot		Muu rakennus		Yhteensä	
	lkm	%	lkm	%	lkm	%	lkm	%	lkm	%	lkm	%
Omistusasunnot	3149	85.1	1909	82.7	5058	84.2	14750	41.6	36	4.2	19844	46.9
Vuokra-asunnot	259	7.0	343	14.9	602	10	18381	51.9	579	68.0	19562	46.3
Muu hallintaperuste	291	7.9	56	2.4	347	5.8	2304	6.5	236	27.8	2887	6.8
Yhteensä	3699	100	2308	100	6007	100	35435	100	851	100	42293	100

Helsinki	Erillispientalot		Rivi- tai ketjutalot		Pientalot yht.		Kerrostalot		Muu rakennus		Yhteensä	
	lkm	%	lkm	%	lkm	%	lkm	%	lkm	%	lkm	%
Omistusasunnot	16507	80.7	11992	82.6	28499	81.5	105283	44.0	533	7.5	134315	47.7
Vuokra-asunnot	2033	9.9	2082	14.3	4115	11.8	115184	48.1	5684	80.1	124983	44.4
Muu hallintaperuste	1904	9.3	445	3.1	2349	6.7	18836	7.9	875	12.3	22060	7.8
Yhteensä	20444	100	14519	100	34963	100	239303	100	7092	100	281358	100

Lähde: Väestölaskenta 1995, taulu O 401.

Puotinharjun ja Myllypuron kohdalla asuntojen kokonaismäärä on erilainen kuin esimerkiksi hallintasuhdetaulukossa koska asuntojen määrät on eri tilastoissa laskettu hieman eri tavalla.

Taulukko 6. Asunnot talotyypin mukaan Puotinharjussa ja Myllypurossa v. 1970-1995 (31.12.).

Puotinharju	1970		1975		1980		1985		1990		1995	
	lkm	%	lkm	%	lkm	%	lkm	%	lkm	%	lkm	%
Talotyyppi												
erilliset pientalot	49	2.5	61	3.1	59	3.0	61	3.1	53	2.5	55	2.6
rivialot	34	1.7	40	2.0	41	2.1	23	1.2	47	2.2	45	2.1
kerrostalot	1873	95.3	1842	94.0	1857	94.4	1869	95.0	1923	91.7	1926	91.8
muut rakennukset	10	0.5	16	0.8	10	0.5	14	0.7	73	3.5	72	3.4
Asuntoja yhteensä	1966	100	1959	100	1967	100	1967	100	2096	100	2098	100

Myllypuro	1970		1975		1980		1985		1990		1995	
	lkm	%	lkm	%	lkm	%	lkm	%	lkm	%	lkm	%
Talotyyppi												
erilliset pientalot	180	4.8	230	6.2	245	5.5	282	6.0	312	6.7	328	6.9
rivialot	52	1.4	97	2.6	161	3.6	162	3.4	165	3.5	164	3.4
kerrostalot	3475	93.5	3393	91.0	4022	90.6	4192	88.7	4024	86.5	4060	85.0
muut rakennukset	10	0.3	7	0.2	13	0.3	91	1.9	149	3.2	222	4.7
Asuntoja yhteensä	3717	100	3727	100	4441	100	4727	100	4650	100	4774	100

Lähde: Pääkaupunkiseudun aluesarjat.

LIITE 2. Asuntokanta ja asuinolot (jatkoa).

Taulukko 7. Asuntokanta huoneluvun* mukaan v. 1970-1995 (31.12.).

Puotinharju					
Huoneluku	1970	1980	1985	1990	1995
1-2 h.	30.6	30.5	30.6	30.0	30.2
3-4 h.	54.7	54.6	54.3	55.0	54.8
5+ h.	14.0	14.9	15.0	15.0	15.0
Tuntematon	0.7	0.1	0.1	0.0	0.1
Yhteensä	100	100	100	100	100
N	1966	1967	1967	2096	2119

Myllypuro					
Huoneluku	1970	1980	1985	1990	1995
1-2 h.	32.4	32.2	31.5	31.5	30.6
3-4 h.	53.3	52.3	51.0	51.9	51.3
5+ h.	13.6	15.4	16.1	16.5	16.4
Tuntematon	0.7	0.2	1.4	0.0	1.6
Yhteensä	100	100	100	100	100
N	3717	4441	4727	4650	4745

Itäinen suurpiiri					
Huoneluku	1970	1980	1985	1990	1995
1-2 h.	29.2	29.4	28.0	28.5	28.6
3-4 h.	54.0	52.7	52.3	52.3	51.9
5+ h.	15.9	17.8	18.7	19.1	18.5
Tuntematon	0.9	0.1	1.0	0.1	1.0
Yhteensä	100	100	100	100	100
N	21894	27990	31657	35328	42293

Helsinki					
Huoneluku	1970	1980	1985	1990	1995
1-2 h.	51.0	46.6	43.5	42.6	41.2
3-4 h.	36.4	39.0	40.4	41.3	41.6
5+ h.	11.8	14.2	15.3	15.8	16.0
Tuntematon	0.8	0.2	0.9	0.3	1.2
Yhteensä	100	100	100	100	100
N	189734	221341	240942	259033	281358

Lähde: Pääkaupunkiseudun aluesarjat.

*) keittiö lasketaan huoneeksi

Taulukko 8. Asuntojen keskikoko (m²), asutokunnan keskikoko (hlöä/asunto) ja asumisväljyys (m²/hlö) v. 1970-1995 (31.12.).

	1970	1980	1985	1990	1995
Puotinharju					
Asuntojen keskikoko m ²	56.0	56.7	56.5	56.9	57.0
Asuntok. keskikoko (hlöä/as.)	3.1	2.3	2.0	1.8	1.8
Asumisväljyys m ² /asukas	18.2	24.7	27.9	30.8	32.3
Myllypuro					
Asuntojen keskikoko m ²	59.3	61.2	61.3	62.6	61.8
Asuntok. keskikoko (hlöä/as.)	3.4	2.6	2.2	2.1	1.9
Asumisväljyys m ² /asukas	17.6	23.5	27.5	29.3	31.9
Itäinen suurpiiri					
Asuntojen keskikoko m ²	59.9	62.5	63.5	64.1	64.1
Asuntok. keskikoko (hlöä/as.)	3.3	2.6	2.3	2.2	2.1
Asumisväljyys m ² /asukas	18.2	24.1	27.2	29.7	31.0
Helsinki					
Asuntojen keskikoko m ²	54.8	57.8	59.1	60.1	60.4
Asuntok. keskikoko (hlöä/as.)	2.8	2.2	2.0	1.9	1.9
Asumisväljyys m ² /asukas	19.9	26.5	29.3	31.6	32.4

Lähde: Pääkaupunkiseudun aluesarjat.

LIITE 3. Demografinen rakenne.

Taulukko 1. Väkiluku v. 1962-1999 (1.1.) ja ennuste vuodelle 2005.

	1962	1965	1970	1975	1980	1985	1990	1995	1999	2005
Puotinharju	0	6114	6155	5326	4650	4086	3925	3765	3694	3879
Myllypuro	408	4138	12201	11315	11733	10745	10108	9402	9189	9685
Itäinen suurpiiri	13034	27019	69376	72957	72982	72560	75478	84961	88848	102894
Helsinki	467371	494796	523677	502961	483675	483364	490872	515765	546317	566231

Lähde: Pääkaupunkiseudun aluesarjat.

Taulukko 2. Väestön keski-ikä v. 1962-1999 (1.1.).

	1962	1965	1970	1975	1980	1985	1990	1995	1999
Puotinharju	-	26.8	30.0	34.1	37.8	40.7	42.1	42.9	44.6
Myllypuro	32.1	26.1	28.7	33.4	35.6	37.9	40.3	41.0	42.1
Itäinen suurpiiri	28.7	28.1	27.9	31.0	33.7	35.7	36.8	36.6	37.2
Helsinki	33.9	33.9	34.3	35.9	37.4	38.1	38.5	38.4	38.4

Lähde: Pääkaupunkiseudun aluesarjat.

Taulukko 3. Ikäryhmien osuudet väestöstä (%) v. 1965-1999 (1.1.) sekä ennuste vuodelle 2005.

Puotinharju

Ikäryhmä	1965	1970	1975	1980	1985	1990	1995	1999	2005
0-15-v.	33.4	29.0	22.5	16.2	12.8	13.6	14.9	13.5	14.5
16-29-v.	23.9	21.8	24.3	23.2	22.8	19.0	14.7	13.9	16.5
30-49-v.	29.6	32.0	28.9	28.5	26.4	27.2	29.3	28.1	26.4
50-64-v.	9.1	12.0	15.8	19.2	22.3	21.4	20.0	21.2	19.1
65+ -v.	4.0	5.1	8.5	12.9	15.6	18.8	21.1	23.2	23.5
Yhteensä	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Myllypuro

Ikäryhmä	1965	1970	1975	1980	1985	1990	1995	1999	2005
0-15-v.	36.3	32.8	25.3	20.6	16.8	15.8	16.7	16.4	16.5
16-29-v.	23.2	20.0	21.9	22.8	22.1	19.4	15.3	13.7	17.8
30-49-v.	27.8	31.8	30.0	29.2	29.0	27.6	29.9	29.4	26.0
50-64-v.	9.0	10.2	13.8	16.6	19.5	21.6	21.3	21.8	20.4
65+ -v.	3.8	5.1	8.9	10.8	12.6	15.6	16.7	18.8	19.3
Yhteensä	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Itäinen suurpiiri

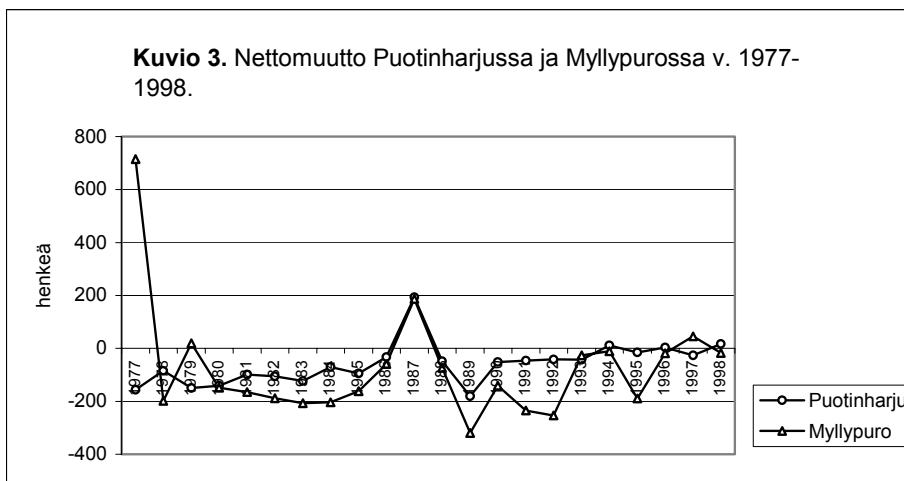
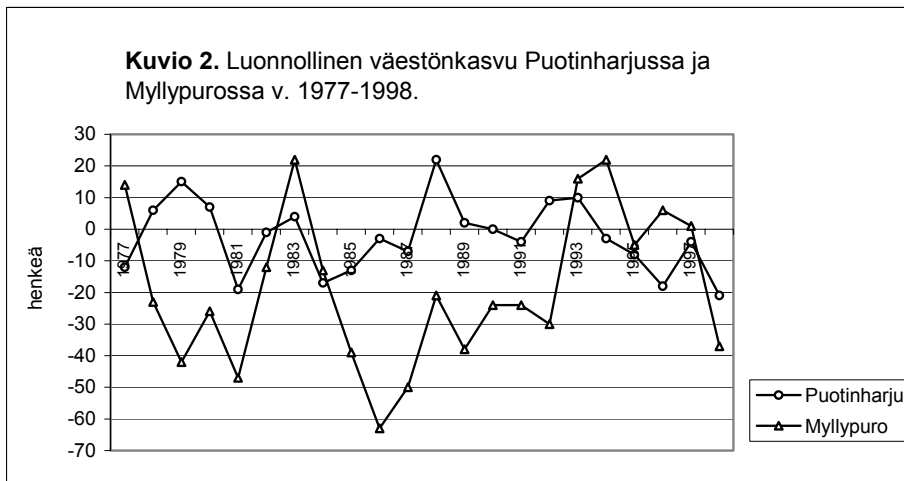
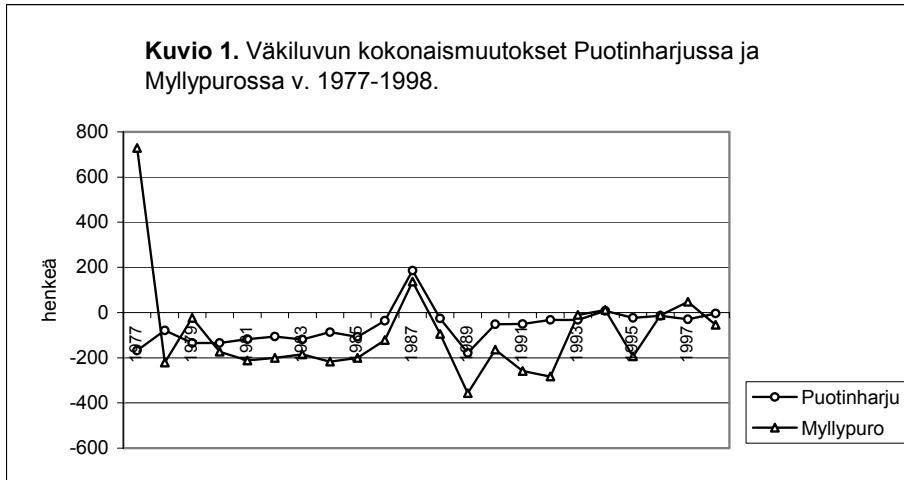
Ikäryhmä	1965	1970	1975	1980	1985	1990	1995	1999	2005
0-15-v.	31.6	31.5	26.5	22.0	18.3	18.7	20.0	20.2	20.2
16-29-v.	23.5	24.0	24.4	23.2	23.8	21.4	19.7	17.5	18.6
30-49-v.	29.2	30.5	30.9	32.0	31.2	30.7	31.4	31.3	29.9
50-64-v.	11.3	9.8	11.9	14.3	16.7	18.0	17.2	18.6	17.8
65+ -v.	4.4	4.3	6.3	8.5	10.0	11.2	11.6	12.4	13.4
Yhteensä	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Helsinki

Ikäryhmä	1965	1970	1975	1980	1985	1990	1995	1999	2005
0-15-v.	21.8	21.1	18.8	17.3	15.8	15.9	16.4	16.3	15.9
16-29-v.	25.5	26.8	26.9	22.7	22.2	21.5	20.5	20.5	20.3
30-49-v.	26.3	25.8	26.1	29.9	31.6	32.5	33.3	32.1	31.2
50-64-v.	17.7	16.6	16.3	16.2	16.1	15.6	15.7	17.6	19.1
65+ -v.	8.8	9.8	12.0	14.0	14.2	14.4	14.0	13.5	13.5
Yhteensä	100	100	100	100	100	100	100	100	100

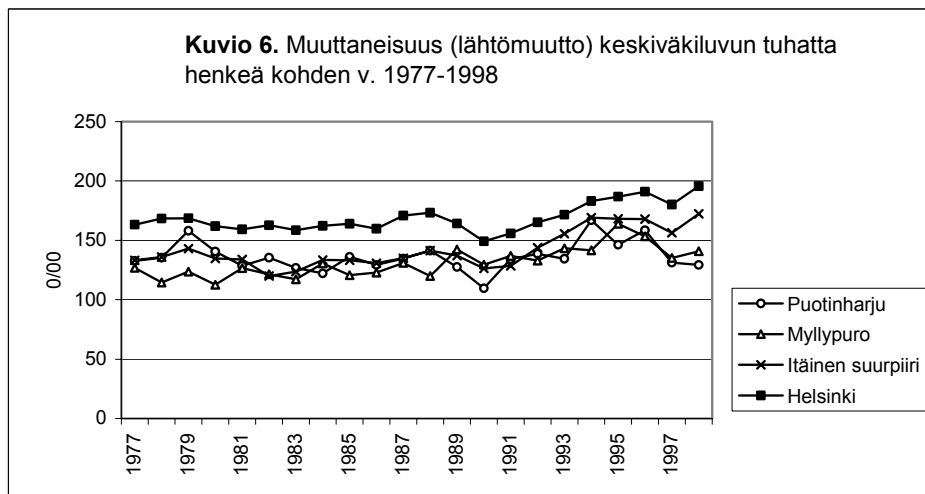
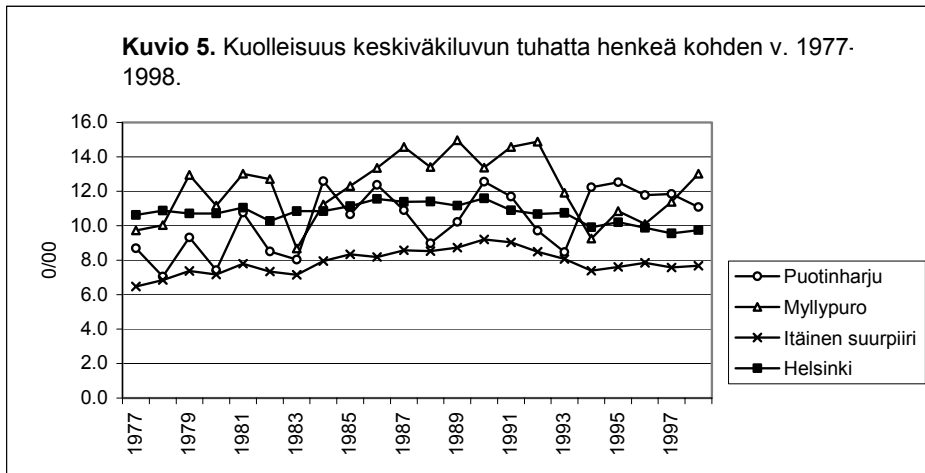
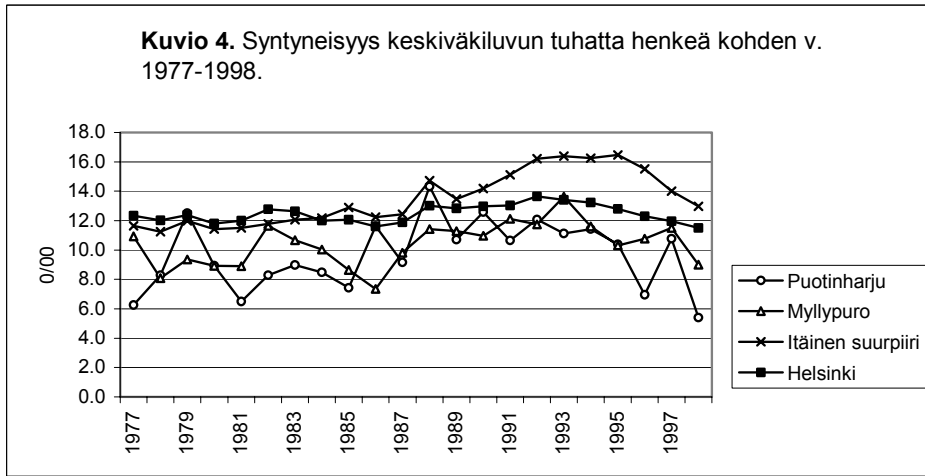
Lähde: Pääkaupunkiseudun aluesarjat.

LIITE 3. Demografinen rakenne (jatkoa).

Lähde: Pääkaupunkiseudun aluesarjat.

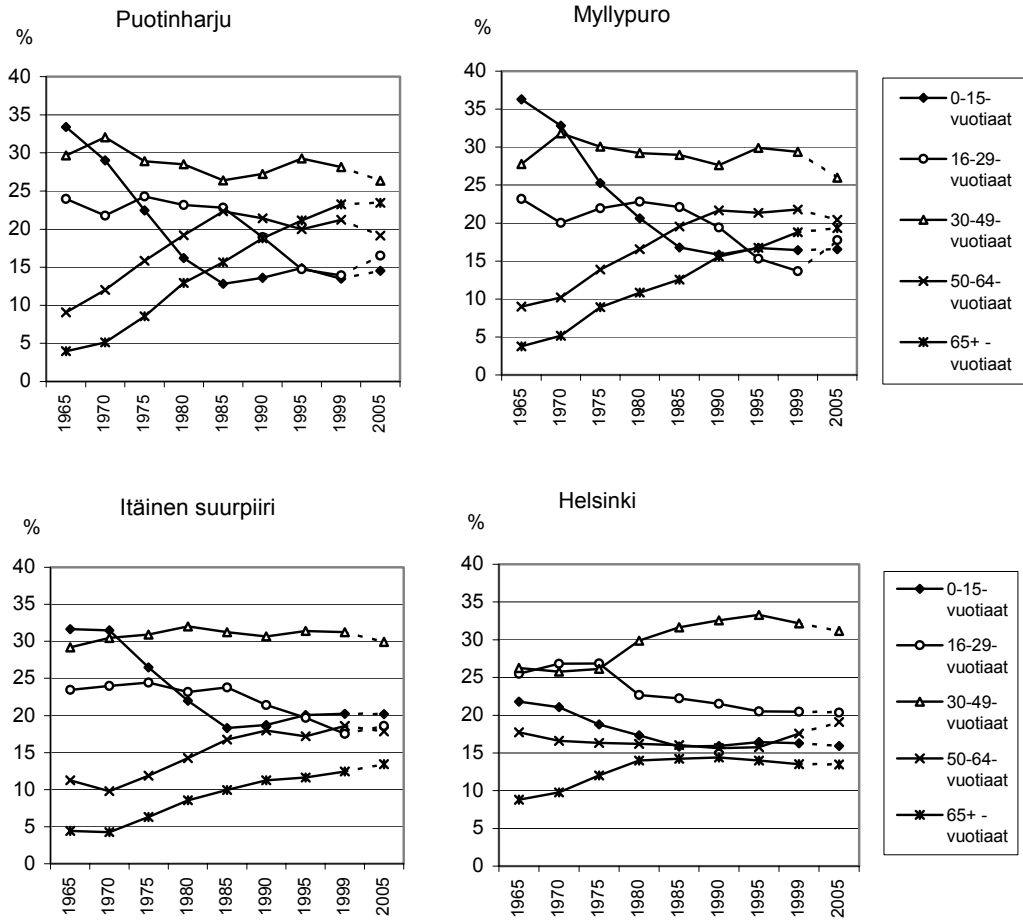
LIITE 3. Demografinen rakenne (jatkoa).

Lähde: Pääkaupunkiseudun aluesarjat.

LIITE 3. Demografinen rakenne (jatkoa).

Kuvio 7. Ikäryhmien osuudet väestöstä (%) v. 1965-1999 (1.1.) sekä ennuste vuodelle 2005.

Lähde: Pääkaupunkiseudun aluesarjat.

LIITE 3. Demografinen rakenne (jatkoa).

Taulukko 4. Asuntokunnat henkilöluvun mukaan (%) v. 1972-1999 (1.1.).

Puotinharju

Asuntokunnan koko	1972	1975	1980	1985	1990	1995	1999
1 hlö	21.7	23.9	28.9	36.7	41.3	45.2	49.1
2 hlöä	22.3	24.8	30.6	32.5	34.2	32.9	32.1
3+ hlöä	56.0	51.3	40.6	30.8	24.5	21.9	18.8
Yhteensä	100	100	100	100	100	100	100
N = asuntokunnat yht.	2029	1941	1948	1932	2004	1979	2023

Myllypuro

Asuntokunnan koko	1972	1975	1980	1985	1990	1995	1999
1 hlö	18.9	20.7	25.9	32.1	36.0	40.7	43.1
2 hlöä	19.3	22.2	26.3	29.4	33.1	33.1	33.1
3+ hlöä	61.8	57.1	47.9	38.5	30.9	26.2	23.8
Yhteensä	100	100	100	100	100	100	100
N = asuntokunnat yht.	3793	3712	4468	4466	4647	4565	4573

Itäinen suurpiiri

Asuntokunnan koko	1972	1975	1980	1985	1990	1995	1999
1 hlö	18.0	19.2	23.9	29.7	33.1	36.7	39.1
2 hlöä	21.1	23.5	27.7	29.4	32.6	33.0	32.1
3+ hlöä	60.9	57.3	48.4	40.9	34.3	30.3	28.8
Yhteensä	100	100	100	100	100	100	100
N = asuntokunnat yht.	24375	24351	27965	29767	33674	39385	41990

Helsinki

Asuntokunnan koko	1972	1975	1980	1985	1990	1995	1999
1 hlö	28.6	32.0	37.3	42.0	43.6	46.2	47.1
2 hlöä	28.1	28.9	29.4	28.9	30.4	30.0	29.9
3+ hlöä	43.4	39.1	33.3	29.1	25.9	23.8	23.0
Yhteensä	100	100	100	100	100	100	100
N = asuntokunnat yht.	195524	198754	213429	225360	239506	256219	271794

Lähde: Pääkaupunkiseudun aluesarjat.

Taulukko 5. Asuntokunnat joissa yli 65-vuotiaita 31.12.1995.

	Yhteensä	% as.- kunnista	Yksin- asuvat	% as.- kunnista
Puotinharju	656	32.8	376	18.8
Myllypuro	1302	28.7	704	15.5
Itäinen suurpiiri	8176	20.0	4434	10.8
Helsinki	56209	21.4	34411	13.1

Lähde: Väestölaskenta 1995, Taulu O 00.

LIITE 3. Demografinen rakenne (jatkoa).

Taulukko 6. Perheet, lapsiperheet, yksinhuoltajaperheet sekä perheisiin kuuluvien osuus väestöstä vuosina 1980, 1985, 1995 ja 1999 (1.1.).

Puotinharju

	1980	1985	1995	1999
Perheet	1285	1093	1047	973
Lapsiperheet	902	700	531	468
osuus perheistä	70.2	64.0	50.7	48.1
Yh-perheet	264	228	188	175
osuus lapsiperheistä	29.3	32.6	35.4	37.4

Myllypuro

	1980	1985	1995	1999
Perheet	3061	2828	2609	2495
Lapsiperheet	2387	2071	1467	1347
osuus perheistä	78.0	73.2	56.2	54.0
Yh-perheet	693	707	490	459
osuus lapsiperheistä	29.0	34.1	33.4	34.1

Itäinen suurpiiri

	1980	1985	1995	1999
Perheet	19273	19188	23923	24455
Lapsiperheet	14736	14234	14158	14311
osuus perheistä	76.5	74.2	59.2	58.5
Yh-perheet	3763	4065	4429	4753
osuus lapsiperheistä	25.5	28.6	31.3	33.2

Helsinki

	1980	1985	1995	1999
Perheet	115040	112550	129765	134755
Lapsiperheet	79767	77181	71479	72666
osuus perheistä	69.3	68.6	55.1	53.9
Yh-perheet	22393	22618	21770	22929
osuus lapsiperheistä	28.1	29.3	30.5	31.6

Lähde: Pääkaupunkiseudun aluesarjat.

Vuodelta 1990 aluesarjoissa ei ole tietoa perheväestöstä.

Taulukko 1. Väestön pääasiallinen toiminta v. 1970 - 1995 (31.12.) (lukumäärät).

	Työvoima *)								Työvoimaan kuulumattomat					Väestö
	Yhteensä	Yrittäjät	Yl.thlöt	Al.thlöt	Työntekijät	Muu tai tunt.	Työlliset *)	Työttömät *)	Yhteensä	0-14 -v. *)	Opiskelijat	Eläkeläiset	Muut *)	
Puotinharju														
1970	3099	113	344	1277	1358	7			2911		362	512	2037	6010
1975	2730	85	369	1186	1073	17			2553		582	765	1206	5283
1980	2345	57	340	997	919	32			2181	615	419	910	237	4526
1985	2192	54	371	936	749	82	2124	68	1829	448	244	976	161	4021
1990	2028	70	376	872	637	73	1988	40	1956	531	155	1098	172	3984
1995	1694	60	269	581	437	10	1357	337	2049	514	217	1147	171	3743
Myllypuro														
1970	6083	218	589	2423	2840	13			6353		597	953	4803	12436
1975	5516	181	627	2343	2317	48			5517		1131	1298	3088	11033
1980	5823	178	657	2377	2477	134			5660	1987	1074	1942	657	11483
1985	5630	206	719	2348	2115	242	5444	186	4905	1585	672	2170	478	10535
1990	5159	206	799	2111	1785	258	5053	106	4689	1450	404	2421	414	9848
1995	4340	159	643	1314	1082	27	3225	1115	4868	1431	545	2494	398	9208
Itäinen suurpiiri														
1985	41238	1478	6203	17187	14940	1430	40086	1152	32471	12535	5197	11504	3235	73709
1990	41907	1959	6944	17546	13561	1897	41102	805	34348	13438	3602	13931	3377	76225
1995	43581	1772	6818	14736	10520	295	34141	9440	43959	17015	6564	16518	3862	87540
Helsinki														
1970	271524	12763	34766	108452	114406	1137			238828		31638	65372	141818	510352
1975	246088	9444	39658	104324	90286	2376			250108		41626	76154	132328	496192
1980	243332	8576	45919	100178	84270	4389			239474	75992	37471	89750	36261	482806
1985	263469	11205	56263	106497	80527	8977	256380	7089	222098	71796	31491	94827	23984	485567
1990	272456	13526	63801	107740	73419	13970	267125	5331	219944	73962	25136	99417	21429	492400
1995	268822	12650	63531	88872	54097	2414	221564	47258	256209	81998	46004	104569	23638	525031

*) Väestölaskennoissa 1970, 1975 ja 1980 on käytetty käsitettä ammatissa toimiva väestö, vuodesta 1985 käsitettä työvoima. Luvut eivät ole täysin vertailukelpoisia; näiden eroista katso liite 1. Väestölaskennoissa 1970-1980 työllisiä ja työttömiä ei ole eroteltu; 1985 ja 1990 työttömät sisältyvät sosioekonomisiin ryhmiin; vuonna 1995 ne on laskettu omaksi ryhmäkseen. Vuosien 1970 ja 1975 kohdalla 0-14-vuotiaat sisältyvät luokkaan muut.

Itäisestä suurpiiristä ei ole väestön pääasiallisen toiminnan vertailutietoja ennen vuotta 1985, sillä Helsingin piirijakojärjestelmä tuli voimaan vasta vuonna 1982. Aluesarjoissa olevissa tiedoissa Itäisen suurpiirin luvut on kuitenkin annettu ennen tätäkin vuotta nykyisen piirijakojärjestelmän mukaan.

Lähteet: Väestölaskennat 1970, 1975, 1980, 1985, 1990, 1995; Pääkaupunkiseudun aluesarjat.

Taulukko 2. Väestön pääasiallinen toiminta v. 1970 - 1995 (31.12.) (osuudet koko väestöstä, %).

	Työvoima *)								Työvoimaan kuulumattomat					Kaikki yht.	N	
	Yhteensä	Yrittäjät	Yl.thlöt	Al.thlöt	Työntekijät	Muu tai tunt.	Työlliset *)	Työttömät *)	Yhteensä	0-14 -v. *)	Opiskelijat	Eläkeläiset	Muut *)			
Puotinharju																
1970	51.6	1.9	5.7	21.2	22.6	0.1			48.4		6.0	8.5	33.9	100	6010	
1975	51.7	1.6	7.0	22.4	20.3	0.3			48.3		11.0	14.5	22.8	100	5283	
1980	51.8	1.3	7.5	22.0	20.3	0.7			48.2	13.6	9.3	20.1	5.2	100	4526	
1985	54.5	1.3	9.2	23.3	18.6	2.0	52.8	1.7	45.5	11.1	6.1	24.3	4.0	100	4021	
1990	50.9	1.8	9.4	21.9	16.0	1.8	49.9	1.0	49.1	13.3	3.9	27.6	4.3	100	3984	
1995	45.3	1.6	7.2	15.5	11.7	0.3	36.3	9.0	54.7	13.7	5.8	30.6	4.6	100	3743	
Myllypuro																
1970	48.9	1.8	4.7	19.5	22.8	0.1			51.1		4.8	7.7	38.6	100	12436	
1975	50.0	1.6	5.7	21.2	21.0	0.4			50.0		10.3	11.8	28.0	100	11033	
1980	50.7	1.6	5.7	20.7	21.6	1.2			49.3	17.3	9.4	16.9	5.7	100	11483	
1985	53.4	2.0	6.8	22.3	20.1	2.3	51.7	1.8	46.6	15.0	6.4	20.6	4.5	100	10535	
1990	52.4	2.1	8.1	21.4	18.1	2.6	51.3	1.1	47.6	14.7	4.1	24.6	4.2	100	9848	
1995	47.1	1.7	7.0	14.3	11.8	0.3	35.0	12.1	52.9	15.5	5.9	27.1	4.3	100	9208	
Itäinen suurpiiri																
1985	55.9	2.0	8.4	23.3	20.3	1.9	54.4	1.6	44.1	17.0	7.1	15.6	4.4	100	73709	
1990	55.0	2.6	9.1	23.0	17.8	2.5	53.9	1.1	45.0	17.6	4.7	18.3	4.4	100	76225	
1995	49.8	2.0	7.8	16.8	12.0	0.3	39.0	10.8	50.2	19.4	7.5	18.9	4.4	100	87540	
Helsinki																
1970	53.2	2.5	6.8	21.3	22.4	0.2			46.8		6.2	12.8	27.8	100	510352	
1975	49.6	1.9	8.0	21.0	18.2	0.5			50.4		8.4	15.3	26.7	100	496192	
1980	50.4	1.8	9.5	20.7	17.5	0.9			49.6	15.7	7.8	18.6	7.5	100	482806	
1985	54.3	2.3	11.6	21.9	16.6	1.8	52.8	1.5	45.7	14.8	6.5	19.5	4.9	100	485567	
1990	55.3	2.7	12.9	21.7	14.7	3.3	54.2	1.1	44.7	15.0	5.1	20.2	4.4	100	492400	
1995	51.2	2.4	12.1	16.9	10.3	0.5	42.2	9.0	48.8	15.6	8.8	19.9	4.5	100	525031	

*) Väestölaskennoissa 1970, 1975 ja 1980 on käytetty käsitettä ammatissa toimiva väestö, vuodesta 1985 käsitettä työvoima. Luvut eivät ole täysin vertailukelpoisia; näiden eroista katso liite 1. Väestölaskennoissa 1970-1980 työttömiä ei ole väestölaskentatiedoissa eroteltu; 1985 ja 1990 työttömät sisältyvät sosioekonomisiin ryhmiin; vuonna 1995 ne on laskettu omaksi ryhmäkseen. Vuosien 1970 ja 1975 kohdalla 0-14-vuotiaat sisältyvät luokkaan muut.

Itäisestä suurpiiristä ei ole väestön pääasiallisen toiminnan vertailutietoja ennen vuotta 1985, sillä Helsingin piirijakojärjestelmä tuli voimaan vasta vuonna 1982. Aluesarjoissa olevissa tiedoissa Itäisen suurpiirin luvut on kuitenkin annettu ennen tätäkin vuotta nykyisen piirijakojärjestelmän mukaan.

Lähteet: Väestölaskennat 1970, 1975, 1980, 1985, 1990, 1995; Pääkaupunkiseudun aluesarjat.

LIITE 4. Sosioekonominen rakenne (jatkoa).

Taulukko 3. Sosioekonomisten ryhmien osuudet ammatissa toimivasta väestöstä (1970, 1975, 1980), työvoimasta (1985, 1990) ja työllisestä työvoimasta (1995) (%).

Puotinharju

	1970	1975	1980	1985	1990	1995
Työnantajat + yksityisyrittäjät	3.6	3.1	2.4	2.5	3.5	4.4
Ylemmät toimihenkilöt	11.1	13.5	14.5	16.9	18.5	19.8
Alemmat toimihenkilöt	41.2	43.4	42.5	42.7	43.0	42.8
Työntekijät	43.8	39.3	39.2	34.2	31.4	32.2
Muu tai tuntematon	0.2	0.6	1.4	3.7	3.6	0.7
Yhteensä	100	100	100	100	100	100
N	3099	2730	2345	2192	2028	1357

Myllypuro

	1970	1975	1980	1985	1990	1995
Työnantajat + yksityisyrittäjät	3.6	3.3	3.1	3.7	4.0	4.9
Ylemmät toimihenkilöt	9.7	11.4	11.3	12.8	15.5	19.9
Alemmat toimihenkilöt	39.8	42.5	40.8	41.7	40.9	40.7
Työntekijät	46.7	42.0	42.5	37.6	34.6	33.6
Muu tai tuntematon	0.2	0.9	2.3	4.3	5.0	0.8
Yhteensä	100	100	100	100	100	100
N	6083	5516	5823	5630	5159	3225

Itäinen suurpiiri

	1970	1975	1980	1985	1990	1995
Työnantajat + yksityisyrittäjät	3.7	3.2	3.0	3.6	4.7	5.2
Ylemmät toimihenkilöt	10.9	12.7	13.4	15.0	16.6	20.0
Alemmat toimihenkilöt	40.9	42.6	41.8	41.7	41.9	43.2
Työntekijät	44.3	40.6	40.0	36.2	32.4	30.8
Muu tai tuntematon	0.3	0.8	1.8	3.5	4.5	0.9
Yhteensä	100	100	100	100	100	100
N	35974	37090	37720	41238	41907	34141

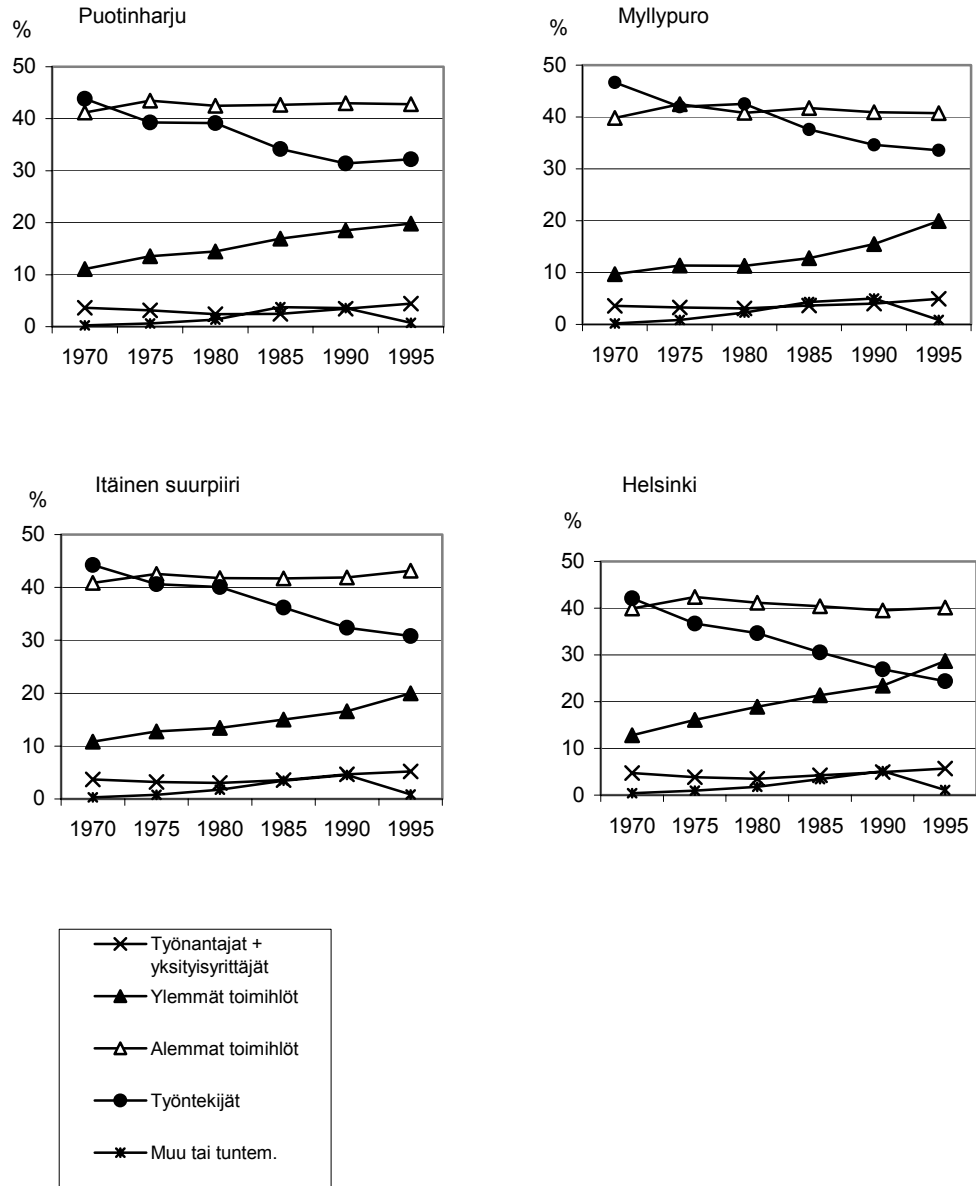
Koko kaupunki

	1970	1975	1980	1985	1990	1995
Työnantajat + yksityisyrittäjät	4.7	3.8	3.5	4.3	5.0	5.7
Ylemmät toimihenkilöt	12.8	16.1	18.9	21.4	23.4	28.7
Alemmat toimihenkilöt	39.9	42.4	41.2	40.4	39.5	40.1
Työntekijät	42.1	36.7	34.6	30.6	26.9	24.4
Muu tai tuntematon	0.4	1.0	1.8	3.4	5.1	1.1
Yhteensä	100	100	100	100	100	100
N	271524	246088	243332	263469	272456	221564

Lähde: Pääkaupunkiseudun aluesarjat.

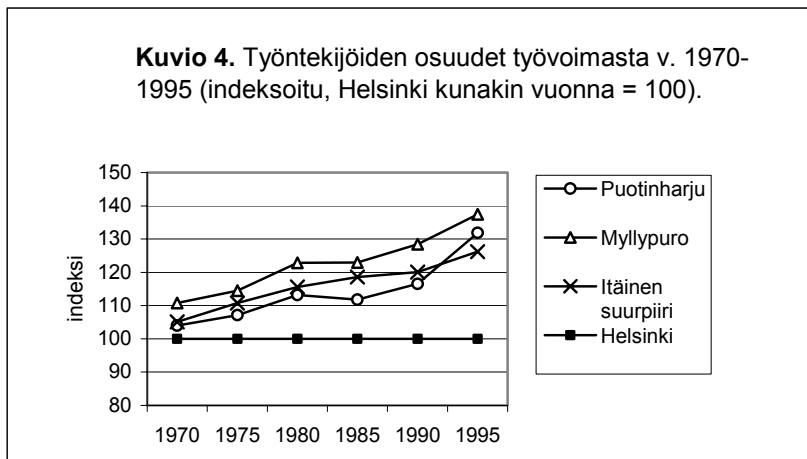
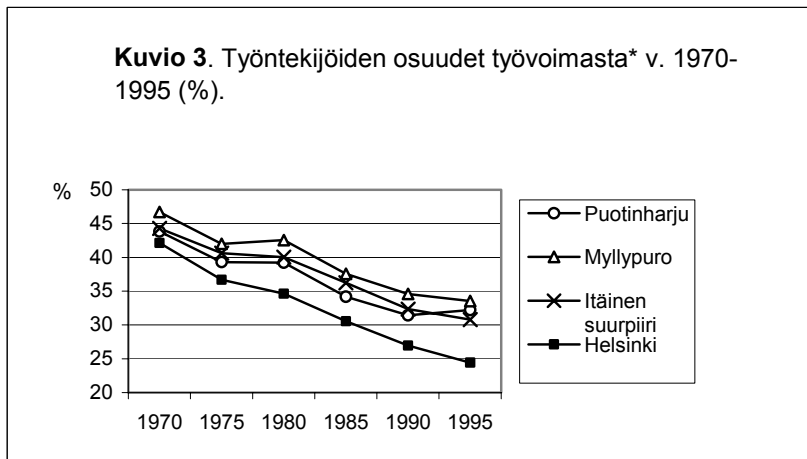
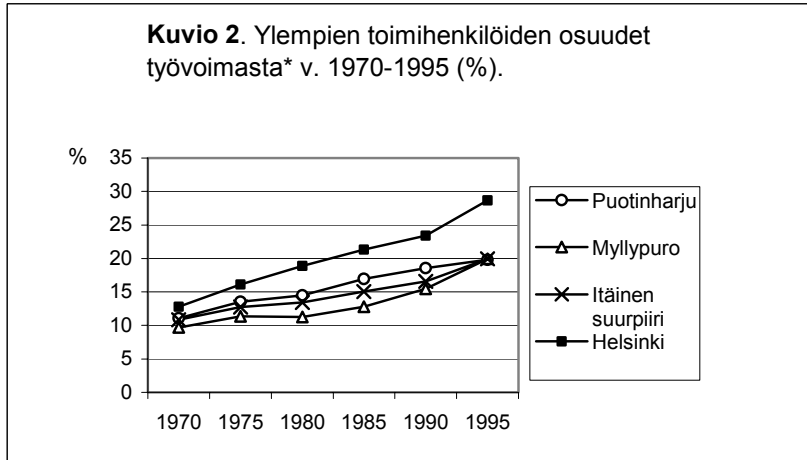
LIITE 4. Sosioekonominen rakenne (jatkoa).

Kuvio 1. Sosioekonomisten ryhmien osuudet työvoimasta v. 1970-1995 (%).

Lähde: Pääkaupunkiseudun aluesarjat.

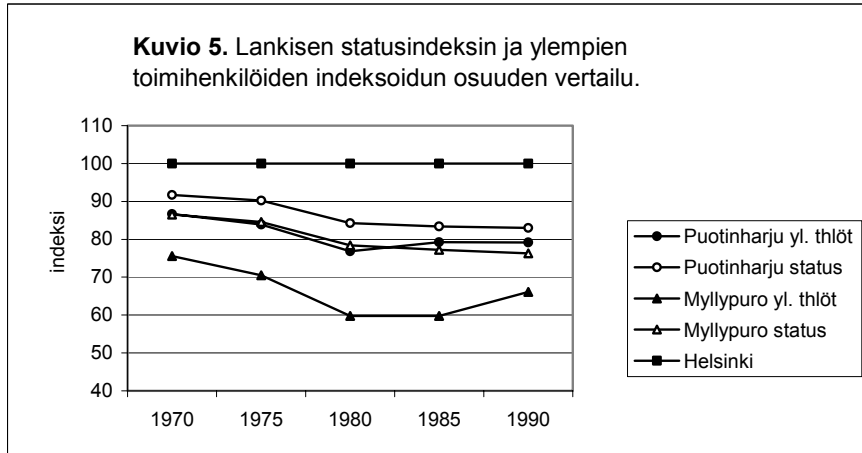
LIITE 4. Sosioekonominen rakenne (jatkoa).

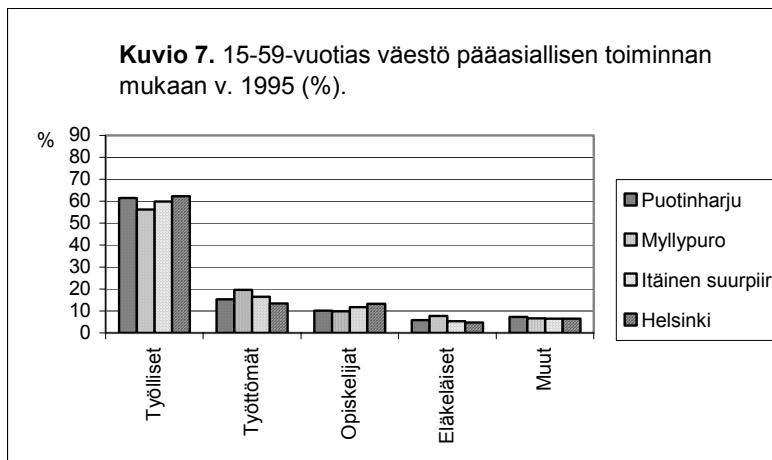
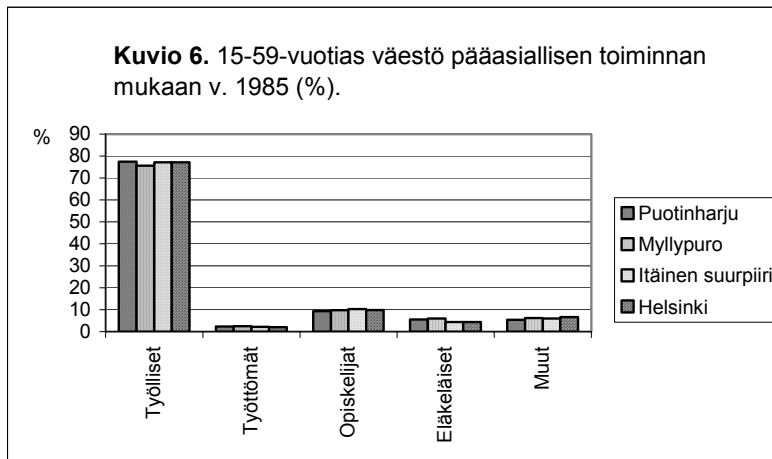
*) 1970-1980 ammatissa toimiva väestö, 1985-1990 työvoima, 1995 työllinen työvoima.

Lähde: Pääkaupunkiseudun aluesarjat.

LIITE 4. Sosioekonominen rakenne (jatkoa).

Lähde: Pääkaupunkiseudun aluesarjat; Lankinen 1994.

Lähteet: Väestölaskennat 1985 ja 1995.

LIITE 4. Sosioekonominen rakenne (jatkoa).

Taulukko 4. 15-59-vuotiaan väestön pääasiallinen toiminta vuosina 1985 ja 1995.

1985							
	Työlliset	Työttömät	Opiskelijat	Eläkeläiset	Muut	Yhteensä	N
Puotinharju	77.4	2.3	9.4	5.5	5.5	100	2605
Myllypuro	75.7	2.5	9.7	5.9	6.2	100	6911
Itäinen suurpiiri	77.2	2.2	10.3	4.4	5.9	100	50344
Helsinki	77.1	2.1	9.8	4.4	6.6	100	319669

1995							
	Työlliset	Työttömät	Opiskelijat	Eläkeläiset	Muut	Yhteensä	N
Puotinharju	61.5	15.2	10.1	5.8	7.3	100	2135
Myllypuro	56.3	19.6	9.9	7.7	6.6	100	5491
Itäinen suurpiiri	59.9	16.5	11.8	5.3	6.5	100	55643
Helsinki	62.3	13.3	13.2	4.7	6.5	100	347401

LIITE 5. Tulotaso.

Taulukko 1. Valtionveronalaiset tulot työvoimaan kuuluvaa kohden (mk/v) v. 1975-1994.

	1975	1980	1985	1990	1994
Puotinharju	28509	46997	76645	116995	110919
Myllypuro	27826	45270	74290	116094	105253
Itäinen suurpiiri	28992	47818	77804	119473	109848
Helsinki	30994	50972	83700	127376	123474

Taulukko 2. Valtionveronalaiset tulot henkeä kohden (mk/v) v. 1991-1997.

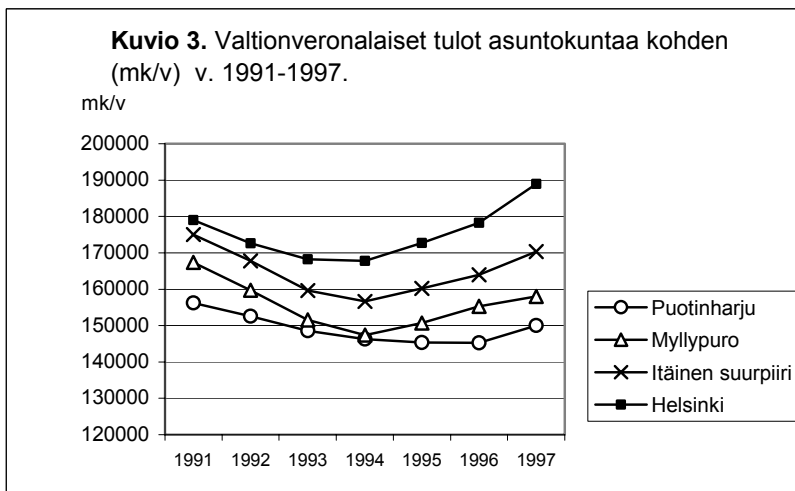
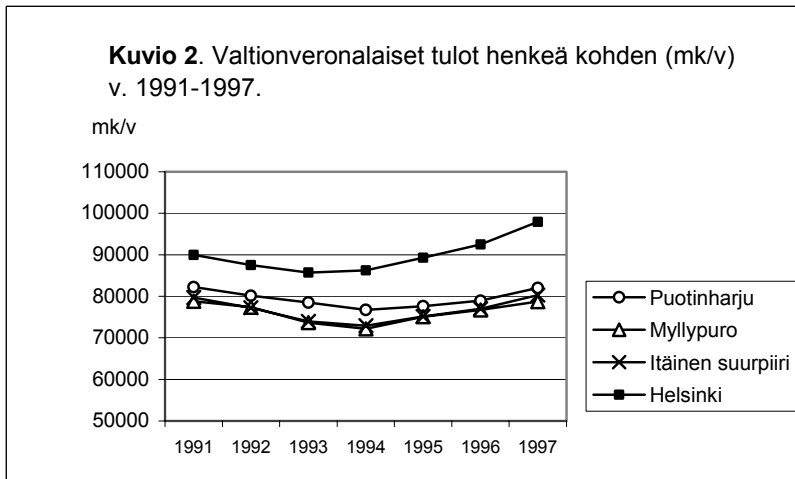
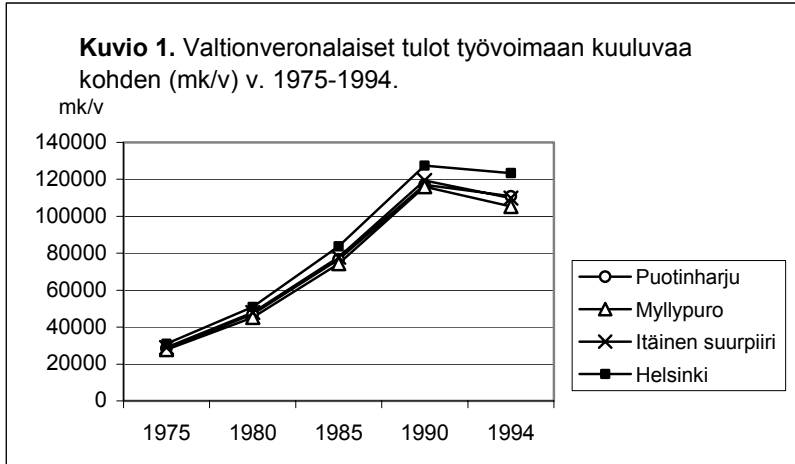
	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
Puotinharju	82216	80138	78526	76737	77640	78984	82005
Myllypuro	78793	77376	73654	72181	75069	76749	78726
Itäinen suurpiiri	79716	77225	74000	72909	75140	77058	80267
Helsinki	89977	87516	85762	86254	89341	92535	97953

Taulukko 3. Valtionveronalaiset tulot asuntokuntaa kohden (mk/v) v. 1991-1997.

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
Puotinharju	156243	152545	148572	146244	145297	145240	149990
Myllypuro	167356	159696	151562	147398	150683	155285	158041
Itäinen suurpiiri	175044	167748	159652	156625	160222	163945	170315
Helsinki	179037	172631	168217	167805	172735	178229	188963

Lähde: Pääkaupunkiseudun aluesarjat.

LIITE 5. Tulotaso (jatkoa).

Lähde: Pääkaupunkiseudun aluesarjat.

Taulukko 1. 15 vuotta täyttänyt väestö koulutusasteen mukaan (lkm ja %) v. 1980-1997 (31.12.).**Puotinharju**

Koulutus	1980	%	1985	%	1990	%	1995	%	1997	%
Enint. perusaste	2349	60.3	1944	54.9	1738	51.5	1625	50.3	1607	50.0
Alempi keskiaste	645	16.6	567	16.0	578	17.1	541	16.7	536	16.7
Ylempi keskiaste	519	13.3	641	18.1	640	19.0	633	19.6	633	19.7
Korkea-aste	383	9.8	377	10.6	417	12.4	433	13.4	438	13.6
Tutkinnon suorittaneita yhteensä	1547	39.7	1598	45.1	1635	48.5	1607	49.7	1607	50.0
15 v. täyttäneet yhteensä	3896	100	3542	100	3373	100	3232	100	3214	100

Myllypuro

Koulutus	1980	%	1985	%	1990	%	1995	%	1997	%
Enint. perusaste	6254	65.5	5433	60.7	4781	56.5	4128	53.1	3954	50.9
Alempi keskiaste	1543	16.2	1460	16.3	1410	16.7	1287	16.5	1291	16.6
Ylempi keskiaste	988	10.3	1302	14.5	1413	16.7	1381	17.8	1493	19.2
Korkea-aste	762	8.0	739	8.3	863	10.2	981	12.6	1031	13.3
Tutkinnon suorittaneita yhteensä	3293	34.5	3516	39.3	3686	43.5	3649	46.9	3815	49.1
15 v. täyttäneet yhteensä	9547	100	8949	100	8467	100	7777	100	7769	100

Itäinen suurpiiri

Koulutus	1980	%	1985	%	1990	%	1995	%	1997	%
Enint. perusaste	35479	60.4	33355	54.4	31659	50.4	32819	46.5	32001	44.8
Alempi keskiaste	10163	17.3	10827	17.7	11104	17.7	12304	17.4	12372	17.3
Ylempi keskiaste	7591	12.9	11116	18.1	13068	20.8	15905	22.6	16872	23.6
Korkea-aste	5531	9.4	5886	9.6	6991	11.1	9497	13.5	10232	14.3
Tutkinnon suorittaneita yhteensä	23285	39.6	27941	45.6	31163	49.6	37706	53.5	39476	55.2
15 v. täyttäneet yhteensä	58764	100	61296	100	62822	100	70525	100	71477	100

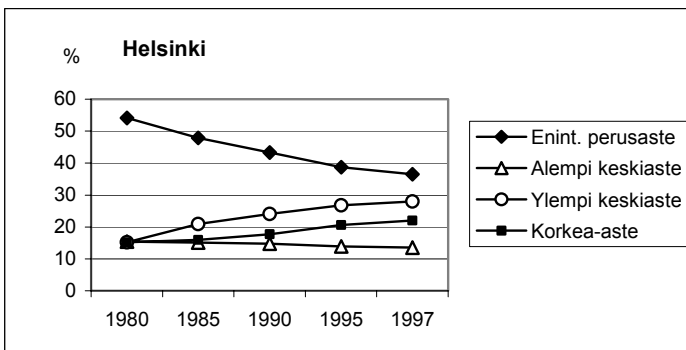
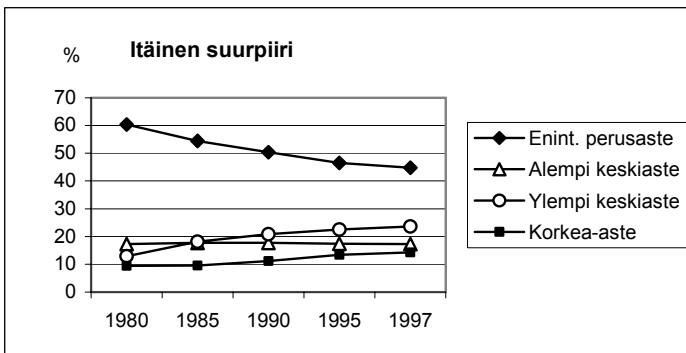
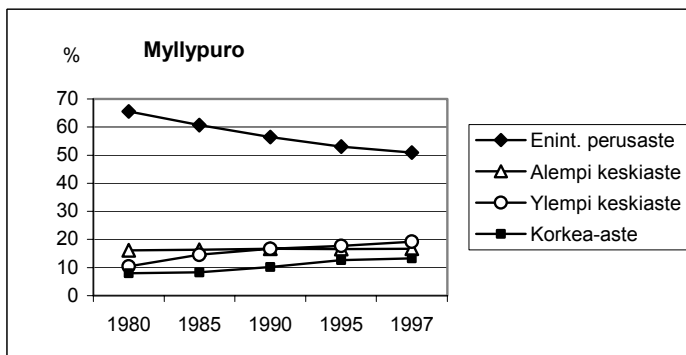
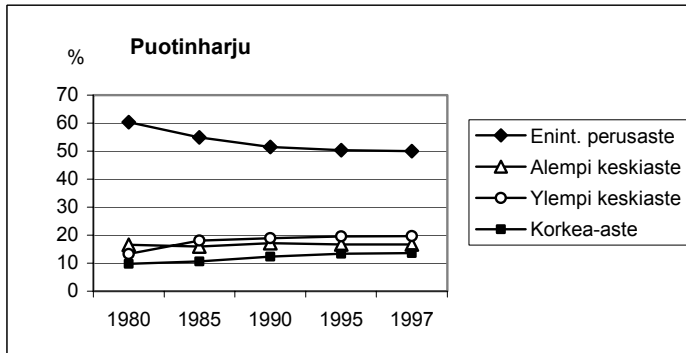
Helsinki

Koulutus	1980	%	1985	%	1990	%	1995	%	1997	%
Enint. perusaste	220410	54.2	198057	47.9	181376	43.3	171416	38.7	166155	36.5
Alempi keskiaste	62740	15.4	62344	15.1	61878	14.8	61561	13.9	61538	13.5
Ylempi keskiaste	61924	15.2	86405	20.9	100918	24.1	118517	26.8	127654	28.0
Korkea-aste	61837	15.2	65784	15.9	74358	17.8	91539	20.7	100410	22.0
Tutkinnon suorittaneita yhteensä	186501	45.8	215387	52.1	237154	56.7	271617	61.3	289602	63.5
15 v. täyttäneet yhteensä	406911	100	413444	100	418530	100	443033	100	455757	100

Lähde: Pääkaupunkiseudun aluesarjat.

LIITE 6. Koulutusaste (jatkoa).

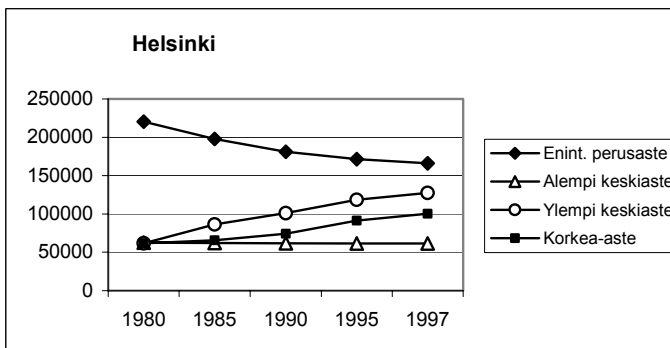
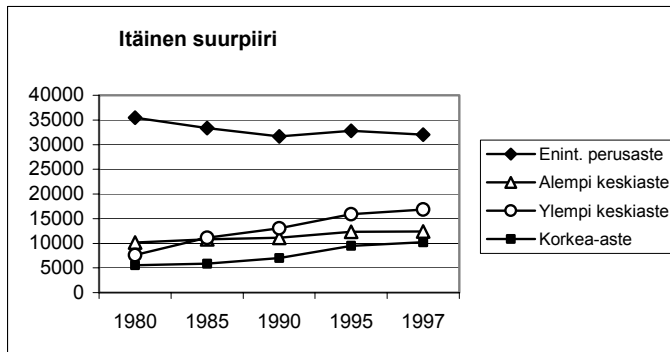
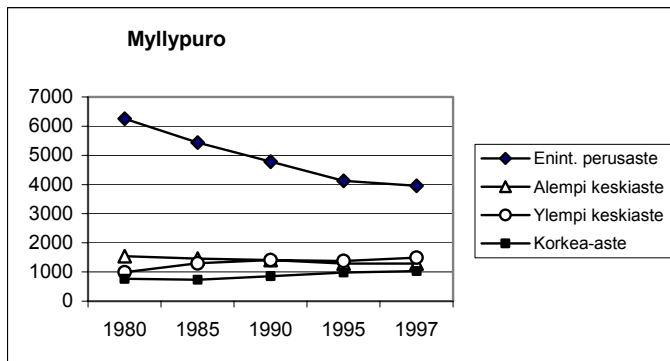
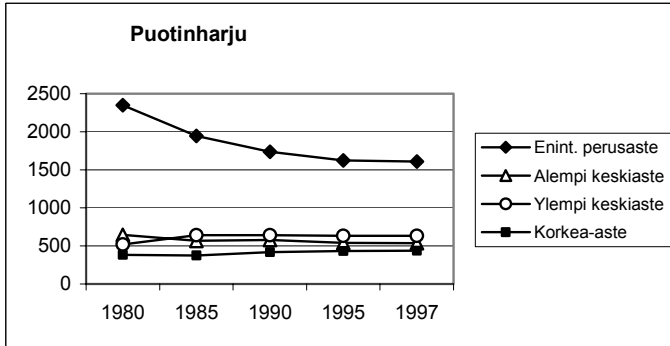
Kuvio 1. 15 vuotta täyttänyt väestö koulutusasteen mukaan (%) v. 1980-1997 (31.12.).

Lähde: Pääkaupunkiseudun aluesarjat.

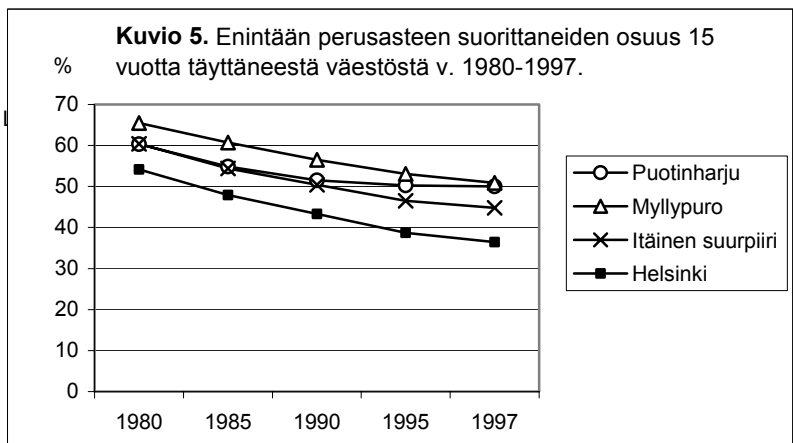
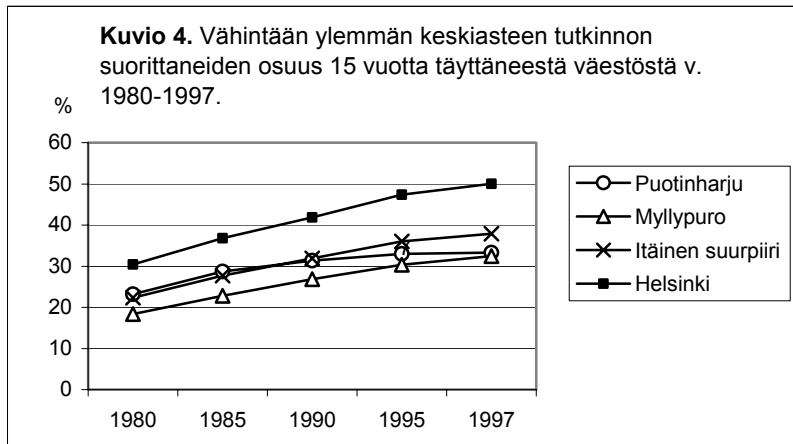
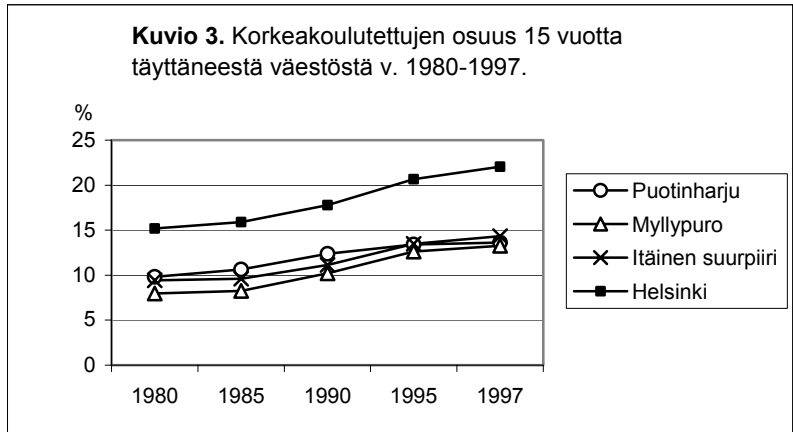
LIITE 6. Koulutusaste (jatkoa).

Kuvio 2. 15 vuotta täyttänyt väestö koulutusasteen mukaan (lkm) v. 1980-1997 (31.12.).

Lähde: Pääkaupunkiseudun aluesarjat.

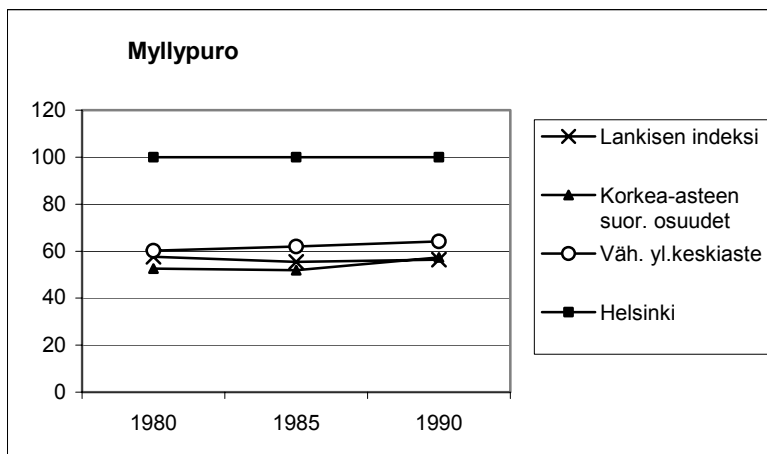
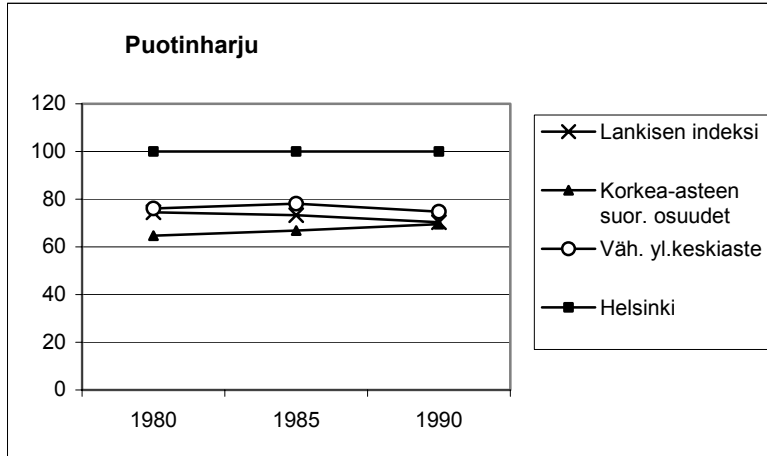
LIITE 6. Koulutusaste (jatkoa).

Lähde: Pääkaupunkiseudun aluesarjat.

LIITE 6. Koulutusaste (jatkoa).

Kuvio 6. Eri tarkastelutapoja koulutusrakenteen mittaamisessa: Puotinharju ja Myllypuro v. 1980-1990.

Lähteet: Pääkaupunkiseudun aluesarjat; Lankinen 1994.

LIITE 6. Koulutusaste (jatkoa).

Taulukko 2. Korkeakoulutettujen osuus 15 vuotta täyttäneistä v. 1990-1997 (%), vakioimattomat ja ikävakioidut luvut.

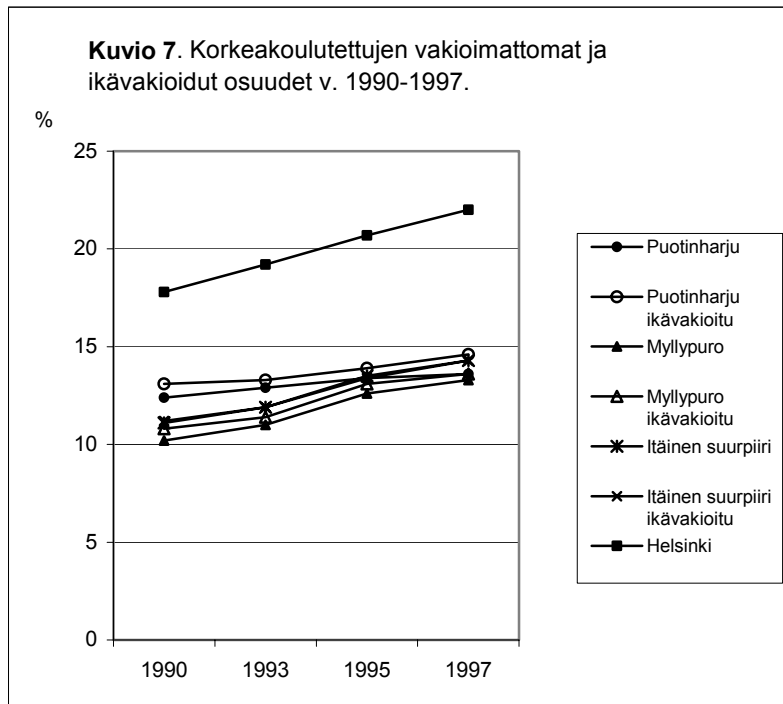
Ei vakiointia

	1990	1993	1995	1997
Puotinharju	12.4	12.9	13.4	13.6
Myllypuro	10.2	11.0	12.6	13.3
Itäinen suurpiiri	11.1	11.9	13.5	14.3
Helsinki	17.8	19.2	20.7	22.0

Ikävakioitu

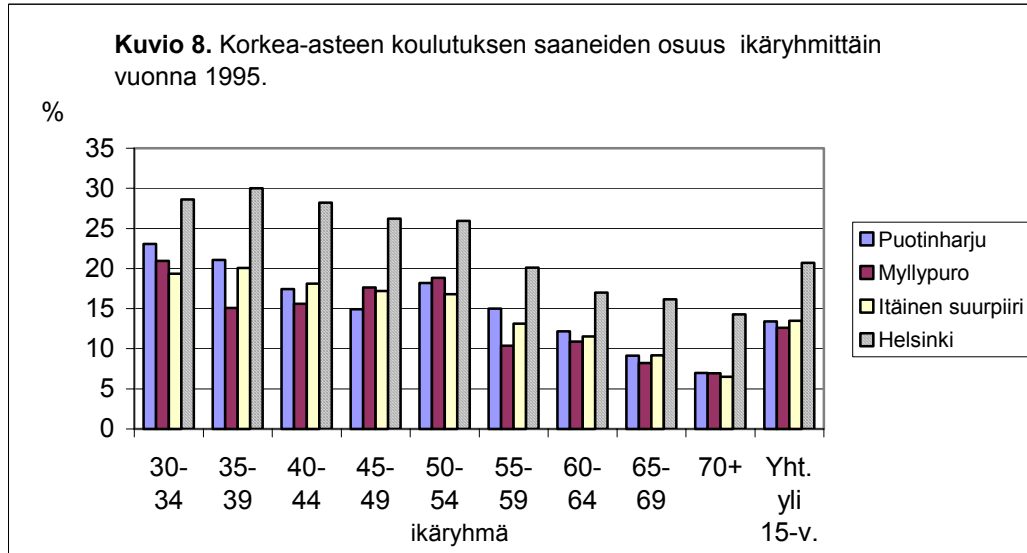
	1990	1993	1995	1997
Puotinharju	13.1	13.3	13.9	14.6
Myllypuro	10.8	11.4	13.1	13.6
Itäinen suurpiiri	11.2	11.9	13.4	14.3
Helsinki	17.8	19.2	20.7	22.0

Lähteet: Pääkaupunkiseudun aluesarjat; Helsingin kaupungin tietokeskus, julkaisematon tilastoaineisto (ikäryhmittäinen koulutusaste osa-alueittain).

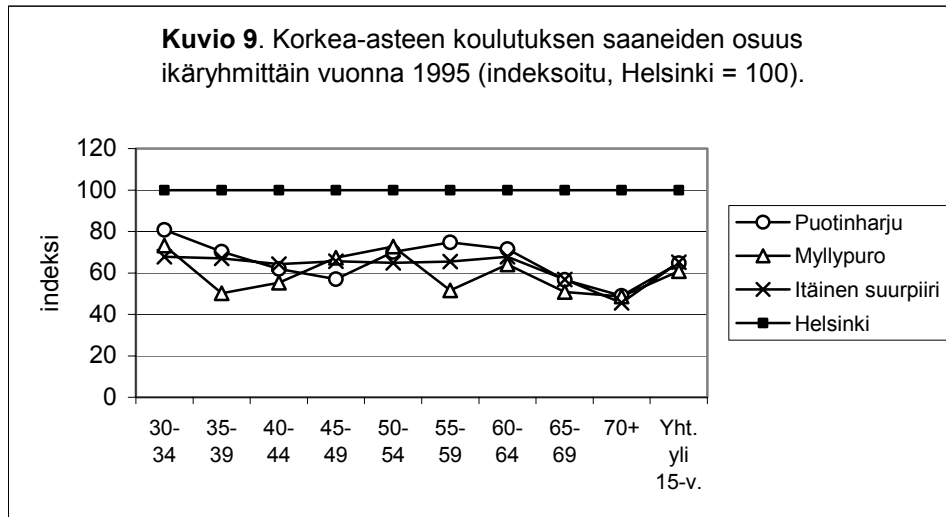

Lähteet: Pääkaupunkiseudun aluesarjat; Helsingin kaupungin tietokeskus, julkaisematon tilastoaineisto (ikäryhmittäinen koulutusaste osa-alueittain).

LIITE 6. Koulutusaste (jatkoa).

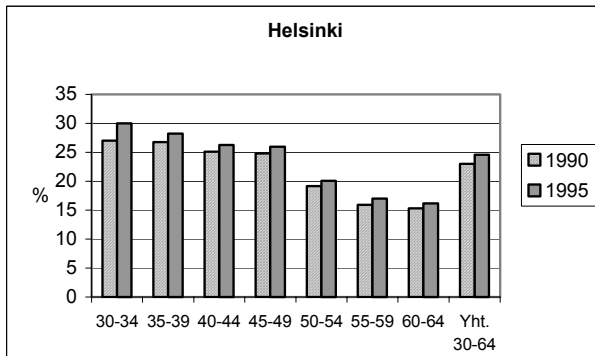
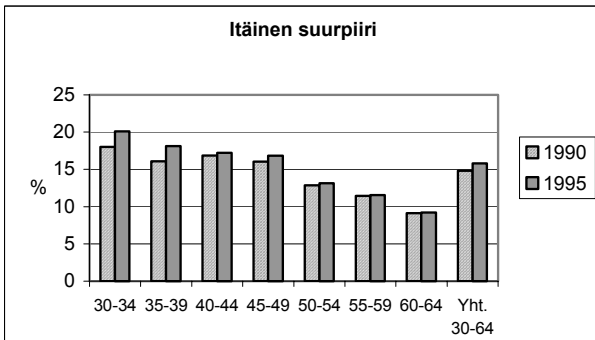
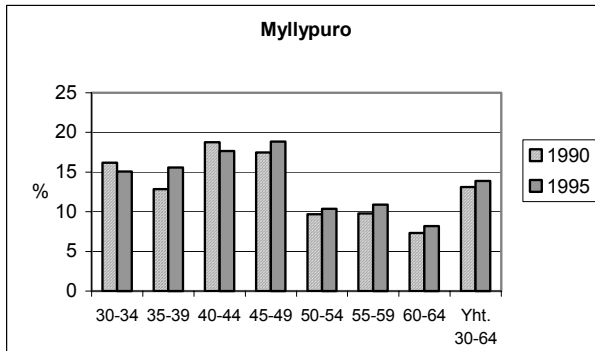
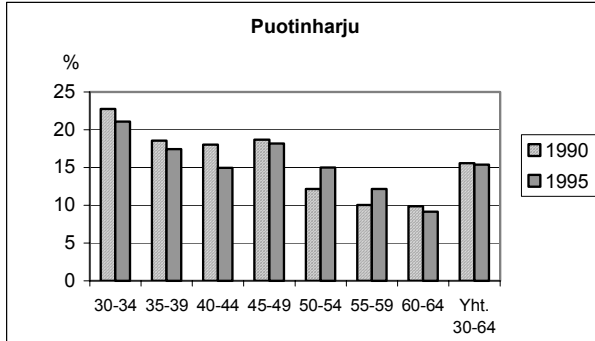
Lähde: Helsingin kaupungin tietokeskus, julkaisematon tilasto.

Lähde: Helsingin kaupungin tietokeskus, julkaisematon tilasto.

LIITE 6. Koulutusaste (jatkoa).

Kuvio 10. Korkea-asteen koulutuksen saaneiden osuus vuoden 1990 5-vuotiskäryhmistä sekä samoista ryhmistä vuonna 1995. Kuviossa iät vuoden 1990 tilanteen mukaan.

Lähde: Helsingin kaupungin tietokeskus, julkaisematon tilasto.

LIITE 7. Ulkomaan kansalaiset.

Taulukko 1. Ulkomaan kansalaiset v. 1992 - 1997 (1.1.).

Ulkomaalaisten määrä

	1992	1993	1994	1995	1996	1997
Puotinharju	56	101	131	191	216	206
Myllypuro	214	353	623	747	792	905
Itäinen suurpiiri	1373	2452	3754	4870	5739	6123
Helsinki	9895	12707	16008	18669	21029	22154

Osuus väestöstä %

	1992	1993	1994	1995	1996	1997
Puotinharju	1.5	2.7	3.5	5.1	5.8	5.5
Myllypuro	2.2	3.8	6.6	7.9	8.6	9.8
Itäinen suurpiiri	1.8	3.1	4.6	5.7	6.6	6.9
Helsinki	2.0	2.5	3.1	3.6	4.0	4.2

Ulkomaalaisten määrän kasvuindeksi, 1992=100

	1992	1993	1994	1995	1996	1997
Puotinharju	100	180	234	341	386	368
Myllypuro	100	165	291	349	370	423
Itäinen suurpiiri	100	179	273	355	418	446
Helsinki	100	128	162	189	213	224

Ulkomaalaisten määrän kasvu (%/vuosi)

	1992	1993	1994	1995	1996
Puotinharju	80.4	29.7	45.8	13.1	-4.6
Myllypuro	65.0	76.5	19.9	6.0	14.3
Itäinen suurpiiri	78.6	53.1	29.7	17.8	6.7
Helsinki	28.4	26.0	16.6	12.6	5.3

Lähde: Helsinkiläisten kansalaisuus ja äidinkieli 1997.

Taulukko 2. Vieraskieliset v. 1994-1999 (1.1.).

Vieraskielisten määrä

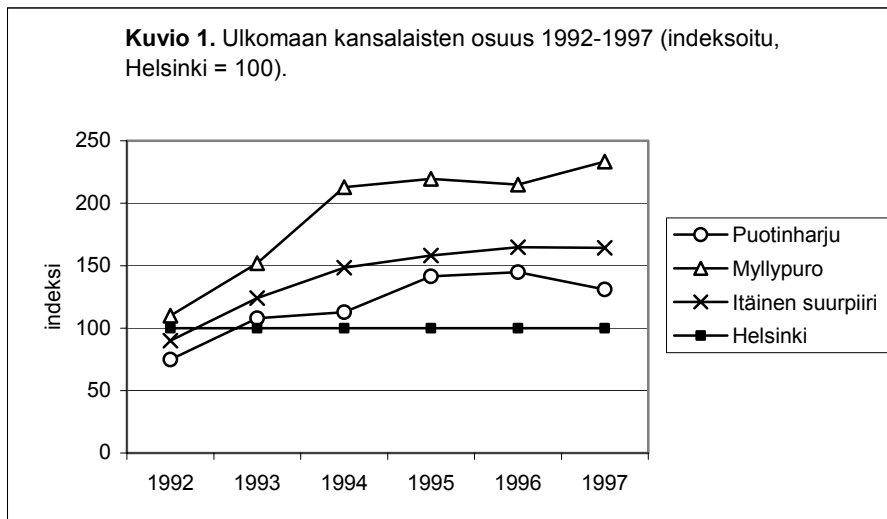
	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Puotinharju	134	192	214	206	232	229
Myllypuro	590	700	751	874	908	921
Itäinen suurpiiri	3745	4824	5663	6054	6492	7021
Helsinki	16713	19301	21659	22920	25226	27483

Osuus väestöstä (%)

	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Puotinharju	3.6	5.1	5.7	5.5	6.3	6.2
Myllypuro	6.3	7.4	8.2	9.5	9.8	10.0
Itäinen suurpiiri	4.6	5.7	6.5	6.9	7.3	7.9
Helsinki	3.3	3.7	4.1	4.3	4.7	5.0

Lähde: Pääkaupunkiseudun aluesarjat.

LIITE 7. Ulkomaan kansalaiset (jatkoa).

Lähde: Helsinkiläisten kansalaisuus ja äidinkieli 1997.

LIITE 8. Sosiaaliset ongelmat.

Taulukko 1. Työttömyysaste v. 1993-1998 (31.12.).

	1993	1994	1995	1996	1997	1998
Puotinharju	18.8	18.9	18.9	20.9	17.4	16.1
Myllypuro	21.7	23.7	24.9	24.4	23.0	18.7
Itäinen suurpiiri	20.1	20.9	21.2	20.7	17.7	15.1
Helsinki	18.3	18.1	17.5	16.7	14.0	11.4

Lähde: Helsingin kaupungin tietokeskus, julkaisematon tilasto.

Taulukko 2. Toimeentulotukea saaneiden henkilöiden osuus väestöstä v. 1986-1998 (%).

	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
Puotinharju	7.7	9.1	7.9	8.4	9.3	9.8	9.8	12.7	13.4	15.0	14.9	15.4	14.2
Myllypuro	9.1	9.8	9.5	9.2	10.7	12.9	14.7	18.3	19.8	21.6	21.6	21.0	19.2
Itäinen suurpiiri	7.6	8.8	8.8	8.9	9.2	11.1	13.1	17.2	18.5	19.5	21.0	20.7	18.5
Helsinki	7.4	7.9	7.6	7.3	7.8	10.5	12.7	14.3	15.3	15.6	15.9	15.5	14.0

Lähde: Helsingin kaupungin sosiaalivirasto, toimeentulotukitilastot

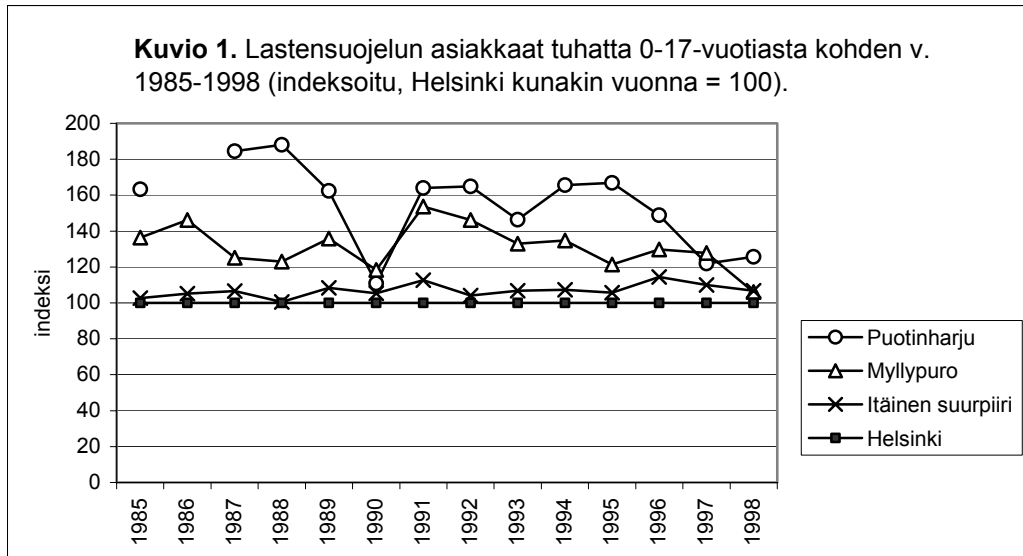
Taulukko 3. Lastensuojelun asiakkaat tuhatta 0-17-vuotiasta kohden v. 1985-1998 (⁰/₁₀₀).

	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
Puotinharju	117.0	-	109.0	115.5	95.4	66.6	90.1	93.8	83.1	94.7	96.7	88.9	79.9	87.8
Myllypuro	97.6	93.7	73.9	75.5	79.8	71.1	84.5	83.2	75.5	77.1	70.4	77.5	83.8	74.1
Itäinen suurpiiri	73.5	67.4	63.0	61.7	63.7	63.2	61.9	59.2	60.7	61.3	61.3	68.3	72.0	74.6
Helsinki	71.6	64.1	59.0	61.4	58.8	60.1	55.0	56.9	56.8	57.2	57.9	59.7	65.5	69.9

Lähde: Helsingin kaupungin sosiaalivirasto, lastensuojelutilastot.

- = tieto puuttuu

LIITE 8. Sosiaaliset ongelmat (jatkoa).

Lähde: Helsingin kaupungin sosiaalivirasto, lastensuojelutilastot.

Puotinharjun tieto vuodelta 1986 puuttuu.

LIITE 9. Asuntojen hinnat.

Taulukko 1. Vaparaohitteisten vanhojen asuntojen keskimääräiset myyntihinnat vuosina 1965-1988 , mk/m².

Vuosi	Puotinharju	Myllypuro	Itäinen suurpiiri *	Helsinki
1965	671	617	644	805
1966	-	844	860	868
1967	744	746	736	860
1968	870	-	886	983
1969	979	926	859	1041
1970	1055	1044	1072	1214
1971	-	1093	1108	1282
1972	-	1185	1182	1365
1973	1298	1374	1409	1737
1974	-	1662	1663	2017
1975	2047	2107	2058	2024
1976	2826	1965	2184	2200
1977	2241	1916	2070	2161
1978	2161	1918	2134	2339
1979	2211	2049	2250	2498
1980	2655	2341	2639	3074
1981	3352	2974	3124	3689
1982	3761	3529	3739	4346
1983	4560	4006	4391	5402
1984	5254	4647	4952	5896
1985	5445	4777	5120	5424
1986	5417	4732	5260	6474
1987	5548	5278	5769	7899
1988	8892	8884	8767	9994

Lähde: Bengs 1989.

- = tieto puuttuu

*) Itäisen suurpiirin tiedot on saatu laskemalla Bengsin aineistosta keskiarvo Puotinharjun, Puotilan, Myllypuron, Mellunkylän, Vartioharjun, Vuosaaren ja Mellunmäen asuntojen myyntihinnoista. Itäisen suurpiirin alueista Marjaniemi on tästä laskelmasta jätetty pois, koska hintatietoja on alueelta niin harvoin vuosilta.

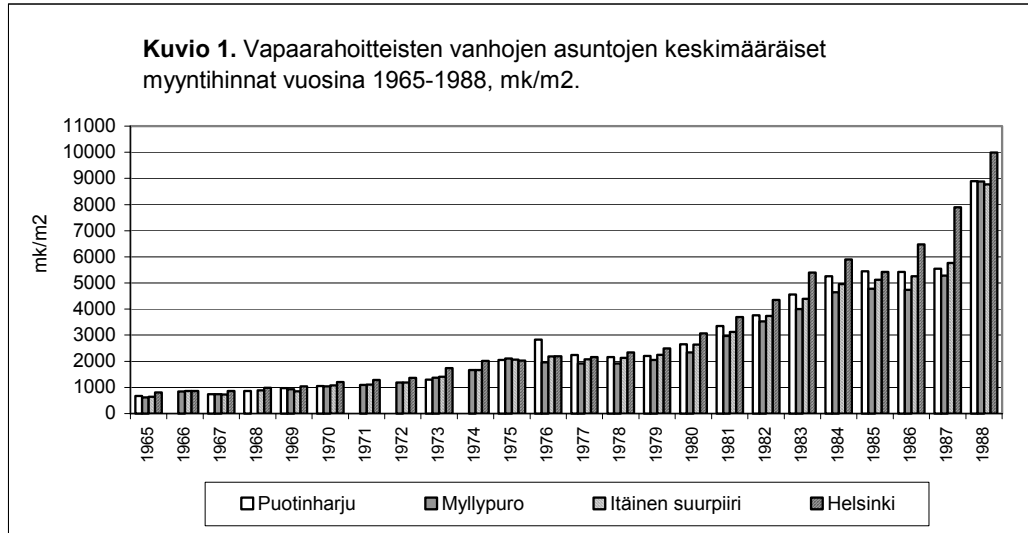
Taulukko 2. Asuntojen hintojen nousu 5-vuotisjaksoittain (%).

	Ajanjakso				
	1965 - 69	1970 - 73 *	1975 - 79	1980 - 84	1985 - 88
Puotinharju	45.9	23.0	8.0	97.9	63.3
Myllypuro	50.1	31.6	-2.8	98.5	86.0
Itäinen sp	33.4	31.4	9.3	87.6	71.2
Helsinki	29.3	43.1	23.4	91.8	84.3

Lähde: Bengs 1989.

*) Puotinharjun kohdalla ei ole hintatietoa vuodelta 1974, joten laskennassa on käytetty vuoden 1973 tietoa.

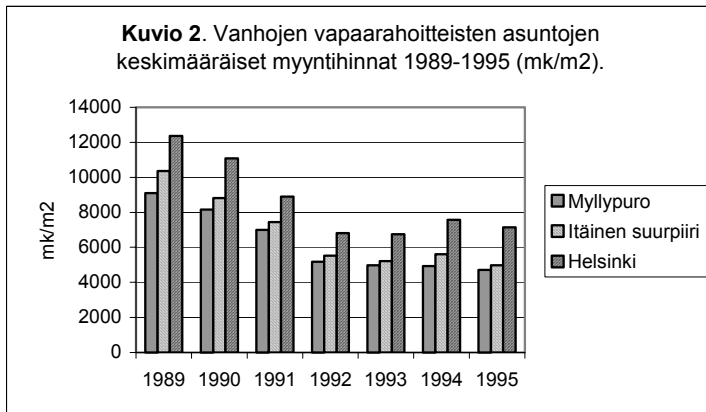
LIITE 9. Asuntojen hinnat (jatkoa).

Lähde: Bengs 1989.

Taulukko 3. Vanhojen vapaarahoitteisten asuntojen keskimääräiset hinnat 1989-1995 (mk/m²).

	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995
Myllypuro	9109	8152	6995	5181	4973	4938	4721
Itäinen suurpiiri	10356	8817	7441	5523	5216	5604	4983
Helsinki	12365	11094	8896	6826	6752	7576	7151

Lähteet: Lankinen 1998 (Myllypuron hintatiedot);

Vanhojen asuntojen hinnat Helsingissä 1991 (Itäisen suurpiirin ja Helsingin hintatiedot);

Asuntojen hinnat 1996 I sekä suurpiireittäin 1995 (Itäisen suurpiirin ja Helsingin hintatiedot).

Puotinharjun hintatietoja ei tässä ole käytettävissä. Taulukkoon on yhdistelty eri lähteiden tietoja, jotka eivät ole suoraan vertailukelpoisia. Lankinen ilmoittaa aineistokseen asuntokauppojen leimaveroilmoituksiin perustuvat hintatiedot, mutta ei kerro, onko suoritettu pomintaa vai ovatko mukana kaikki asuntokaupat. Tietokeskuksen tilastot ilmoittavat aineistoksi vanhojen osakeasuntojen velattomat neliöhinnat kiinteistönvälittäjien asuntokaupoissa, jolloin mukana on noin 30 % kaikista kaupoista. Vaikka hintatiedot on poimittu eri aineistoista, voidaan yleisesti ottaen kuitenkin katsoa niiden kuvaavan vallitsevaa hintatilannetta.